

ధర్మము

విచారణ

సకల నీతి కథా నిదానము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్ష్యు

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గోరక్ష ముర్తి

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠ్యహ్లాంద్ర స్వామి

యోగి రేమన్

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు తైఠింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అద్వైత ఛంద్రాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు పోయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రకేశవర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050006470

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

Madras Government Oriental Manuscripts Series No. 18.

సకలనీతికథానిధానము

ఎర్రయ ప్రణీతము

SAKALA-NĪTI-KATHĀ-NIDHĀNAMU

BY

ERRAYYA

Edited by

T. CHANDRASEKHARAN M.A., L.T.,

Curator,

Government Oriental Manuscripts Library, Madras

and the Staff of the Library.

**Under the orders of the Government of
Madras.**

1951

Price Rs. 4-10-0

PREFACE

Telegu literature abounds in didactic fable represented by *Pañcatantra*, Prose romances represented by *Kādambarī*, *Daśakumāracarita*, stories after the manner of *Tōtināma*, *Alaflaila* represented by *Śuka Saptati* and *Hamsaviṃśati* and tales of wonder like *Vikramārka Kathās*. *Sakalanītikathā Nidhānamu*, a *Prabhandha* in five *Āśvāsas* belongs to this type. This is a clever anthology emboxing not only the stories of *Bṛihatkathā*, *Kādambarī* but also some stories relating to the kings of *Kaliyuga*. Translations of many popular sanskrit verses are also found in the work.

AUTHOR AND DATE

The author of this work is *Errayya*, son of *Kūchanāmātya*. He belongs to *Śrīvatsa Gōtra*. " *Āṣṭabhāṣā Kavītā pravīṇa* " and " *Navaghaṇṭā Suratrāṇa* " are his titles. A Telugu rendering of *Ratirahasya* of *Kōkkoka* by *Erraya* is a very popular book in the Telugu country. *Purāṇa Sāra* which is attributed to the same author (Vide Text page 4 versel8) is not extant. The present work was dedicated to Lord *Śrī Veṅkaṭeśvara* at the royal command of *Kuṇṭamukkula Pina Bhairavamantri*. *Mallamantri* the dedicatee of *Ratirahasya* was the paternal uncle of *Pina Bhairava Mantri*. The fact that *Bhairava mantri* and *Mallamantri* ruled over *Koṇḍapalli* and *Vinukonḍa* respectively in the later half of the 15th century confirms that the present author *Erraya* must have flourished at the same time in *Koṇḍaviḍu*, *Krishna District*.

STYLE

The restrictions of grammar and rhetoric are a little slackened in this work without in any way effecting the grace and dexterity of the book. The work is moulded in *Drākṣhā Pāka*. The free use of *Ktvārthaka Sandhi* (Compounds) is found in many of the works that were produced in that age.

MATERIAL FOR PRINTING

Three manuscripts D. No 857, 858 and 859 are available—in the Government Oriental Manuscripts Library. D. Nos. 857 and 858 are incomplete paper manuscripts and D. 859 is a continuation of D. No 857. D. No. 859 is a palam-leaf manuscript from which the other three were copied. The press copy is prepared with the help of the three manuscripts. There are no other copies available to compare and collate.

My thanks are due to Sri T. L. Narasimha Rao, B. Sc., Telugu Pandit of this Library, for preparing the press copy and correcting the proofs. I have to thank also the Rathnam Press for printing this work in the best manner possible.

Govt. Oriental Manuscripts
Library, Madras,
Dated 10-12-1951.

T. CHANDRASEKHARAN.

మున్నుడి

నీతిబోధకములగు గ్రంథములు తెలుగువాఙ్మయమునఁ బెక్కులు గలవు. నారాయణకవి, భానుకవి వేంకటనాథుల పంచతంత్రానువాదములు, దశకుమారచరిత్రమువంటి గద్యకావ్యముల యనువాదములు కదిరీపతి కృతముగు శుకసప్తతి, అయ్యలరాజునారాయణమాత్యుని హంసవింశతివంటికథలు విక్రమార్కగాథలు, ఇవియన్నియును నీతిబోధక వాఙ్మయమునకు చెందినవే. నకలనీతి కథానిధానముగూడ యీ శ్రేణిలోనిది. ఈకృతి ఎఱ్ఱయకవిది. ఐదాశ్వాసముల హృద్యప్రబంధము. ఇందు బృహత్కథ, దశకుమారచరిత్ర కాదంబరి మొదలగు వానిలోని కథలే కాక కలియుగరాజుల చరిత్రలుకూడ కొన్ని వర్ణింపబడినవి. అనుప్రసక్తములుగా చిన్న చిన్న నీతికథలేకాక బేతాళకథలును జొనుపబడినవి. అనేక నీతి శ్లోకములకిందు తెలుగుసేత కలదు.

కృతికర్త - కాలము

ఈ కావ్యరచయిత ఎఱ్ఱయ శ్రీవత్సగోత్రుఁడు, కూచనామాత్య పుత్రుడు. “అష్టభాషాకవితాప్రవీణ” “నవఘంటాసురత్రాణ” అను బిరుదములు కలవాఁడు. ఈతఁడే కొఱ్ఱోక పండితకృతముగు రతిరహస్యమును దెలిగించెను. పురాణసారమును వేటొకకృతి గూడ నీతఁడు రచించెనట. (ప్రథమాశ్వాసము 18 వ పద్యము చూడుడు.) అది గానరాదు. కుంటముక్కుల పినభైరవమంత్రి ప్రేరణమున నీకవి యీ కృతిని శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి కంకతమొనర్చెను. భైరవమంత్రి పినతండ్రి మల్లమంత్రి. ఈతఁడే కొఱ్ఱోక కృతిపతి. పినభైరవమంత్రి కొండ పల్లికిని, మల్లమంత్రి వినుకొండకును పదునైదవతాబ్ది ఉత్తరభాగమున ప్రభువులుగానుండిరను చరిత్ర నిర్ణయమువలన కృతికర్త ఎఱ్ఱయ కృష్ణామండలపు కొండపీఠినీమవాసిగా ఆకాలముననే పెరిసినట్లు తెలుచున్నది.

క వి త్వ ము

ఈయనరచనలో క్షార్వకసంధులు మొదలైన లక్షణాతిక్రమణము లటనట గానవచ్చుచున్నవి. నాటి కావ్యములు పెక్కిటి యందివి సామాన్యములే గాన గుణమహితమగు నిట్టి కావ్యమందవి యంతగాఁ బరిగణనీయములుగావు. వివిధములగు కథల సంకలనమైన యీ కావ్యమునందలి యీతని కథనవైఖరియును, శైలియును, యాయా రస భావములకు పరిపోషకములుగా నమరి వినువుపుట్టింపనివియై మనోహరముగా నున్నవి.

సంస్కరణము

దీని ముద్రణమునకు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకాగారముననున్న ప్రతులే యాధారములు. D-Nos. 857, 858, 859 కలవి మూడు ప్రతులు కలవు. D-No. 857 కాగితపుఁబ్రతిని ఆదినుండి చతుర్థాశ్వాసమునఁ గొంతవఱకుఁ గలదు. D-No. 858 కాగితపుఁబ్రతిలో దీని తర్వాతి భాగముగలదు. మూడవదియగు D-No. 859 తాళపత్ర ప్రతి, వీని మాతృక. గ్రంథపాఠములెక్కువగా నేర్పడినవి. అచ్చటచ్చట శైధిల్యములుగూడగలవు. సాధ్యమైనంతవఱకు సంస్కరింపఁబడినది. గ్రంథ పాఠములులక్షణానోషములు సందిగ్ధపాఠములుమున్నగునవి ప్రశ్నార్థకాది చిహ్నములతో సూచింపబడినవి.

దీనిని ముద్రణమునకు సిద్ధపఱచి పూపులనుజూచిన శ్రీతాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు బి. ఎస్. సి. గాడు, లైబ్రరీ పండితులు సంస్కరణీయులు. దీని ముద్రణమునఁదగు క్రద్ధఁగైకొని మేలుగ రూపెత్తించిన “రత్నం” ముద్రణాలయమువారికిఁ గృతజ్ఞతాభివందనములు.

టి. చంద్రశేఖరన్

గంధ విషయములు

ప్రథమాశ్వాసము	పుట	పుట
1. ప్రస్తావన	1	7. వసుమతి 87
2. కథాప్రారంభము	8	8. కూద్రమండు-మానవవీరుడు 88
3. లొండవచక్రవర్తి	9	9. సుకుమార-వివేకులు 91
4. శ్రీశైలప్రకంస	11	10. కన్యాశ్రమముండైన కూరుడు 92
5. చంద్రగుప్తుడు	12	11. ధీమతుడను చాళి 93
6. విక్రమార్కుడు	17	12. ప్రతిప్రపురరాజు పింహుడు 94
7. కమలాకరుడు	25	13. లఘుభుజుడు 95
8. ధనపాలుడు	28	14. పీఠాచారుడు 97
9. ధనదత్తుడు	30	15. ధన్యుడు 98
10. కమలాచారుడు	31	16. యశశేతుడు 99
11. మణిభద్రుడు	34	17. పిదపతి - చోరులు 101
12. సువిచారుడు	42	18. ఘనస్వామి - చంద్రాక్ష 102
13. మణిస్తంభకథ	46	19. గరుడుడు-జీమూలవాహనుడు 105
14. భిల్లుడు	49	20. విశాంసుడు 106
15. కనకవర్మకుడు	53	21. యోగీంద్రుడు 107
16. శుద్ధబుద్ధి	54	22. చోరుడు - పిండరదానము 108
17. ద్వాపరిశత్రుత్రికా		23. బలిపురుషుడు 110
వృత్తాంతము	56	24. జారిణి - విప్రుడు 111
18. భోజుడు	60	25. నలుగురు సోదరులు-పింహుడు 112
		26. కంచకావతి 114
ద్వితీయాశ్వాసము	పుట	27. పెద్దకుసులు - చిన్నకుసులు 115
1. భోజని జన్మవృత్తాంతము	64	28. చిన్నకుందరి - కళావతి 117
2. "స నే మి రా"	67	29. బియ్యము - నూనె 118
3. బృహత్సేనుడు	72	30. దక్షుడు 119
4. శేతాకుడు	76	31. వారివనిత చతురిక 120
5. క్రమమకుటుండు-బుద్ధిశరీరుడు	77	32. లొండ - ఏనుగు 121
6. వికమపింహుడు	83	33. శేషమండ - జనపధ 122

	పుట		పుట
34. హంసలు - కాశీ	124	21. పక్షికులము - నాయకునియొద్దొక	156
35. జారత్రాహృది - చాళి	125	22. రవిగుప్త - డు - రత్న మాలిక	161
36. దర్శిద్రుండు - చోరులు	126	23. ఉపాయముగల చిలుక	,,
37. రాజా - క్రోధి	127	24. బోయ - చిలుక	166
38. కళావతి - మృగాంకవర్మ	129	25. కొంగ - చేపలు	167
		26. మొసలి - క్రోధి	168
తృతీయాశ్వాసము	పుట	27. నక్క - గాడిద	169
1. పులి - వడంకిపిట్ట	131	28. పిశాచముల సంవాదము	170
2. మనోహరిని	132	29. దేవదత్తుడు	,,
3. తారాపీఠండు - మాద్రుండు	134	30. పద్మాంకుడు - కుమరూవతి	174
4. వజ్రానివృత్తాంతము	139	31. జయంతుండు	176
5. తాచేయ - హంసలు - నక్క	142	32. బుద్ధిహీనమగు సింహము	179
6. నల్లి - పేను	144	33. రాజకన్య - సన్యాసి	181
7. కొంగ - ఎండ్రీ	,,	34. వేశ్యమాత - అల్లుండు	182
8. కాక జంబుకముల సంవాదము	145	35. కొండు మేకపిల్లలు	183
9. టిట్టిభములు	146	36. స్వైరిణి - చెలికత్తె	185
10. పులి - క్రోధి	,,		
11. విప్రుండు - నూతంజిక్కిన		చతుర్థాశ్వాసము	
వ్యాఘ్రమనుజుడు	,,	1. రాజహంసుండు	189
12. లోట్టిపిట్ట - శివానాయకములు	150	2. దళకుమారులకు రాజహంసుండు	
13. చిలుక - మృత్యువు	151	మంత్రులును, నుడివిన	
14. తాచేయ - గరుడుండు	152	నానానీతులు	191
15. పక్షులచే భంగమందిన ఏనుగు	153	3. రాజనానానుండు - అనంతకన్య	213
16. పాము - కప్పలు	156	4. చండవర్మ	215
17. గర్భిణి - జారుండు	,,	5. అపహరవర్మ	216
18. లోభి	157	6. ఉపహరవర్మ	227
19. చించోరు - సింహము	159	7. అర్థపాలుండు	230
20. కాకదంపతులు	160	8. మార్పిగుప్తండు	237

	పుట		పుట
9. విశ్రుతుఁడు	238	7. శకాంకవతి	272
10. ఆశోకదత్తుఁడు	241	8. ధర్మసేనుఁడు - అశనిభాగ్య	
11. సూర్యవ్రథుఁడు	245	హంసమిధునంబగుట	273
12. విక్రమసేనుఁడు	247	9. కమలాకరుఁడు - కనకమంజరి	278
		10. విష్ణుదండకము	279
పంచమాశ్వాసము		11. భోగదత్త - గాఢభము	285
1. కలింగదత్తుఁడు - తారాదత్త	250	12. ఇంద్రవ్రథుఁడు	286
2. సోమవ్రథ - సులోచన	256	13. యక్షిణి - విప్రుడు	287
3. సేనజితుఁడు	261	14. ఉషా - అనిరుద్ధులు	289
4. పత్నరాజు	263	15. క్షిదర్శనుఁడు - పద్మిష్ఠ	291
5. నరవాహనదత్తుఁడు - మదన		16. ఉగ్రభటుఁడు - మనోరమ	292
మంచిక	265	17. ధనదత్తుఁడు - శంఖదత్తుఁడు	294
6. వామదత్తుఁడు - కాంతిమతి	269	18. హంసావళి	295

సూచన : 1. పంచమాశ్వాసమున 257 వ పుటనుండి 272 వ పుట వఱకు పుటసంఖ్య 200 కు మూడు 300 గ దొరలినది.

2. 251, 253 పుటలలో 5 వ యాశ్వాసమునకు బదులు 4 వ యాశ్వాసమని దొరలినది.

శ్రీ సకలనీతి కథా నిధానము

ఎఱ్ఱయ ప్రణీతము

శ్రీలలాధినాథుఁ డతనీకుసుమాంచితమూర్తి యష్టది
శ్వాపకీరీటరత్నదుచిభాసి పదాబ్జుఁడు మిత్రసర్వభూ
పాలుని గుంటము క్లపినశ్చై రవపాత్రుని నేలు సత్కృపా
లోలుఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు లోకములెప్పుడుఁ బ్రోచుగావుతఁ. 1

ఉ. గోత్రతనూభవోద కుచకుంభపటీర నుగంధివత్కుండ
క్షీత్రయశోభి శంకరుఁడు శ్రీకరు గంగయభైరవాత్రునిఁ
బాత్రవరేణ్యనేలు శశిభాసికిరీటుఁడు, బ్రోచు గాత లో
కత్రయవాసులఁ సకలకాలము వాంఛిత భవ్యసిద్ధులఁ. 2

ఉ. బ్రహ్మమయుండు భారతికిఁ బ్రాణసఖుండు పదాంబుజాశ్రిత
బ్రహ్మ మునీశ్వరుండు ¹సితపంకజమందిరుఁ డప్పరాశర
బ్రహ్మకులాధినాథుఁబినభైరవునిఁ మహాపాత్రశేఖరుఁ
బ్రహ్మముగాఁగ నేలు వరభావుఁడు లోకముఁబ్రోచుగావుతఁ. 3

ఉ. కొక్కటే వాహనంబు తలకుంగునుమంబులైత్రచందురుం
చొక్కటి యట్టెసంతము సముజ్వలమై వెలుగొందుమూర్తిచే
మ్రొక్కినవారి కిష్టఫలముల్ గృహసేయు గణేశ్వరుండు సాం
వెక్కగఁ బిన్నబయ్యన హృదీకుఁడు మర్త్యులఁ బ్రోచుగావుతఁ. 4

1. రణ.

2. ఒక్కట ప్రాంతపాతము,

క. వార్మికిఁదలఁతు నపగత

కల్పవరఘురామ కావ్యఘటకీలుం బు

గోల్కల్క ! విహీనుంబ్రజ్వలి

తోల్కల్కనిభనేత్రు బ్రహ్మయోగపవిత్రుఁ.

5

క. వేసరక గొల్తు నిగమా

భ్యాసుని శ్రీరమణపాద పంకజసేవా

వాసుఁ ముక్తి ? పురపడ

వీసంచరదృష్టివాసు వేదవ్యాసుఁ.

6

క. భారవిని గాళిచాసుఁ

చోరుఁ జయదేవు మాఘు సూర్యకపింద్రుఁ

తేరెన్నికగల సంస్కృత

సారకవీశ్వరులఁడలఁతు నజ్జన ఫణితిన్.

7

చ. వినుతి యొనర్తు వాండ్రసుకవీంద్రులనన్నయభట్టుఁదిక్కయ

జ్వను నమరేశ్వరుం జెడలువాడమహాత్ముని మారనాద్య నా

చనసుతు సోము భాస్కరుని జక్కయనుం¹ గవిసార్యభామునిఁ

వనరుహపుత్రనన్నిభుల వర్ణిత కావ్యకళావిధిజ్ఞులఁ.

8

ఉ. నూతనశబ్దబంధములు నోటికి శక్యముగాక బొంతగా

కాతులుగూయు కైవడిని పాచి కవిత్వములల్లివాడలఁ

గూఁతలు గూయు దుష్కపులకుఁ వశమే కరఁగింప నీటిపై

ప్రాతలువోలె జోవు కవివై ఖరులుఁ విలసిల్లు నేడ్చునే.

9

క. నుకవులు చెప్పిన కవితా

నికరములు శీలాక్షరములనిలుకడ గంచుక

నుకవులు చెప్పినకవితా

నికరములు జలాక్షరముల నీచతనఁగూఁ.

10

వ. అని యిష్టజేవతా ప్రార్థనంబును బుర్రాతనకవీశ్వరుల నమ
స్కారంబును గుకవితిరస్కారంబును నాచరించి యొక్క విచిత్ర
కథా ప్రబంధంబు విరచింపఁడలంచి తన్మాతృకార్చనా 'పరాయణం
డనై యున్న సమయంబున.

11

సీ. ప్రభవించె నేవీటి పర్వతాగ్రంబున
వరిగిరిశ్వరుఁడు శ్రీనాయకుండు
వసియించె నేవీటివర్ణితసాలాంత
రమున మూలస్థాన రాజమూళి
యుద్దయించె నేవీటి యుత్తరాశాతట
భూషణీకృతనింబ పుట్టలమ్మ
వరియించె నేవీటివలదిశాఙ్గిణంబు
నందు గుబ్బుటల మైలారమూర్తి

తే. వినుతిగాంచిరి యేవీటి విప్రరాజ
నైశ్యకూద్రాది బహువిధ వర్ణగమితి
యట్టిపురరత్న మొప్పు భవ్యాంబుజాత
మండితామరతరువల్లి కొండపల్లి.

12

క. ఇటువంటికొండపల్లి
పుట భేదనమంత్రిమకుటభూషణమరి(రా)
క్కటకవిభేదనఘటనో
ధృటుడగు²కుటముక్లపిన్న భైరవుఁడొప్పుకా.

13

క. వనితాజనకం దర్శుఁడు
ఘనదాన ఘనాఘనంబు కమనీయవిభా
దినకరుఁడు కుంటముక్కుల
పివభైరవమల్లమంత్రి పృథుతరకీర్తికా.

14

1. తన్మాతృకార్చనగా.

2. పుట భేదనమంత్రి మకుట భూషణమరిరా
క్కటక విభేదన ఘటనోధృటుడగు.

క. గుడుశేఖరప్రభావుడు

తిరుకులయాచాద్యుఁ జాత్యదేశికుడన ను

స్థిరకీర్తి న ప్రసంతతి

పడుడగు వినభైరవుండు ప్రతిదివసమునన్.

15

చ. సరసకపింద్రులున్ విబుధసంఘము నాత్తులు నిష్టభృత్యులున్

తడులును నందిమాగధులు దత్తవిధిజ్ఞులు రాయబారులున్

సరవి భజింప బూర్వసరనాథకథల్ వినువేడ్కమానసాం

బురుహమునందుఁ దోచుటయు మున్నుననుం బిలువంగబంచినన్.

16

క. ఏనునుఁ దన్మంత్రీశ్వరు

నానతి నాస్థానమునకు నరిగి మనోజ్ఞా

సీనుఁడనైయున్నను¹ బహు

మానముతోజూచి మంత్రమణి యిట్లనియెన్.

17

సీ. శ్రీవత్సగోత్రవారిధి పూర్ణశీతాంశుఁ

డగు కూచిమంత్రీ నాత్మజుడవు

వివిధాష్టభాషాకవిత్వవాచాప్రేక్షిఁ

బూర్వకపింద్రులఁ బోలినాడ

వఖిలపురాణేతిహాస కావ్యస్మృతి

చయము రచించిన చాదుమతివి

మావిన తండ్రిన మల్లమంత్రీనిఁ గా

కోకంబు చెప్పిన కోవిదుడవు.

తే. రసికులభినుతీసేయఁ బురాణసార

మనుపఠింబుగ నాకిచ్చినట్టిప్రౌడ

వట్లుగావున నొకటి నిన్నడుగఁ దలఁచి

యిచ్చటికి బిల్వబంచిత నెఱ్ఱనార్య !

18

1. సీనుఁడనైన ననున్ — సుఖంబునముగాకన్వించుచున్నది.

క. భావమునఁదోచె గలియుగ

పావనభూపాలకథలు బంధురకావ్య

శ్రీవెలయు సంధ్రభాషను

గావింపఁగవలయు సుప్రకాశత నాకుఁ.

19

క. జపితని నధ్వరశీలుని

తపసిఁ బరివ్రతను భోగి త్యాగి శూద్ర

నృపతినిఁ దలఁచినఁ దడవిన

నపవర్గఫలంబు లబ్బునందురు విబుధుల్.

20

తే. అట్లుగావున దొల్లఁటి యవనిపతుల

కథలు పెక్కులు వింటిసత్కవులవలనఁ

గలియుఁజ్ఞాతరేంద్రులకథలు వినఁగ

వలయు రచియింపు మంద్రకావ్యంబుగాఁగ.

21

క. మాకిష్టదైవమగు నా

శ్రీకాంతుఁడు వేంకటాద్రిశిఖరావాసుం

డాకృష్ణున కర్పణముగ

నీ కవితకథానిధాన మిమ్ము సభక్తిఁ.

22

ప. అని కర్పూరతాంబూల కనకాభరణాంబరాదులొసంగి యనిపిన

యాత్మగృహంబున కరుగుదెంచి యొక్క శుభముమాత్రంబునం

గృతచెప్పమనోగింది,

23

ఉ. హేమము కమ్మదావుల వహించుట జాతిలతాంతసారథం

కామని సోదుముట్టుట కళాశ్రయ కామినియాట యిత్తువం

గామితమైన సత్ఫలము గల్గుటగాదె తలంచిచూచినఁ

నామృదుకావ్యకన్య కథిసాధుఁడు వేంకటభర్తయాటకుఁ.

24

ప. అని తలంచి మదియసకల నీతికథానిధానంబున కధీశ్వరుండైన

శ్రీవేంకటాచలేశ్వరు మహిమ మద్భోజరవిభంగాన వినుటించె.

25

సీ. ఆదికాలమున నారాయణాచలమను

నామంబుదాల్చినే నగవరంబు
త్రేతాయుగంబున శ్వేతాచలంబను
ప్రఖ్యాతిగాంచె నేపర్వతంబు
ద్వాపరంబున శేషధాత్రిధరంబను
పాగడితగాంచె నే భూధరంబు
కలియుగవేళ వేంకటశైలమనుపేరు
ధరియించె నేవసుధాధరంబు

దేశభాషల నే గిరి తిరుమలనగ
కోరికలనిచ్చు జనుల, కే కొండతేడు
గరుడనామంబుదాల్చె నేరులరాజు
తగదె ప్రస్తుతీసేయ నయ్యగకులేంద్రు.

26

వ. అట్టి వేంకటాచలాధీశ్వరుండు,

27

సీ. శరభకాద్దూల కేసరిమృగంబులవేట
లాడుచో చెంచులగూడి యాడు
వాసంత విభవోత్సవంబుల సతులతో
దెప్పలఁగోనేటఁ దేలి యాడు
కలితకన్యా మానకల్యాణ దర్శనా
మర్త్యమర్త్యులతోడ మాటలాడు
సతతసేవాసమాగతి దేశికులు చూడ
లేఱెక్కి పురవీధిఁ దిరిగి యాడు

కొలుచువారికి గొలువంగఁడలఁపు గలిగి
వచ్చువారికిఁ గోరినవరములిచ్చి
యాదరంబున ముచ్చటలాడువాఁడు
నగును వేంకటశైలరమోధవకుండు.

28

—: వ్యవ్యంతుములు :—

క. ఈ దృశ్యమహిమాస్పదునకు
వేదాంతశిఖాప్రదీప్త విద్యామణికి
శ్రీదయితాకుచఘుస్పృశా
మోదాయితవత్సునకును మునిరత్నునకుగా 29

క. కోనేటి సలిలకేళి
మానితసరసానురాగ మదమానవతీ
నూనశరక్రీడాసం
ధానవిలాసునకుఁ ద్రిజగదావాసునకుగా 80

క. పాపవినాశనతీర్థ
వ్యాపార నిదర్శితాఘవారణలీలా
టోపఘనగండతైల
స్థాపితవేంకటగిరీంద్ర సదనస్థితికిగా. 81

క. మహనీయ విభవభైరవ
మహాపాత్ర మనోంబుజాత మందిరున కురో
విహితేందిరునకు నమితా
మహాముఖ ? సురతతిః దానమానసగతికిగా. 82

క. ఆకాశవాహినీజల
శీకర భవశిశిరపవన శిధిలితలక్ష్మీ
భూకామినీరతిక్రమ
జాకల్పస్వేదబిందు సంసిక్తునకుగా. 83

క. నవరసభావ వికేష
ద్భవరచనాదిత్రమధుర బంధురకావ్య
స్తవవచనామృతలహరీ
కవితానాథునకు శ్రీజగన్నాథునకుగా. 84

వ. దండప్రణామంబులు సమర్పించి యేను రచియింపంబూనిన సకల
నీతి కథానిధానంబునకు నుపక్రమం బెట్టిదనిన.

85

ఉ. సారస పత్రనేత్రుడు ప్రసన్నతనొంది స్వకీయమందిర
ద్వారముగాంచి యుండ బలిదైత్యవడుండు రసాతలంబు దు
ర్వారత నేలె నాగపుర వల్లభమానససంచరప్రతా
పోడు భుజాప్రవృత్తిని మహోగ్ర శరాసనబాణ మాస్తుడై.

86

ఉత్సాహ :

నాగలోకమిట్లుదైత్యనాథుఁ డేలుచుండియున్
యాగమద్భుతంబుగా ముకారి గూర్చి నేయుచో
భోగవతిని తీర్థమాడఁ బోయియంతనారదుం
డాగరిష్ఠ యజ్ఞశీలు నట్లు చూడవచ్చుడు.

87

వ. అర్హ్యాది విధులంబూజించి తోడ్కొని తెచ్చి యుచితపీఠంబున
నుపవిష్టంజేసి కరపుటఘటిత నిటలుండై వినయోక్తుల నిట్లనియె.

88

ఆ. బ్రహ్మతనయ ! నీదురాకకు గతమేమి
యద్భుతంబువొడమె నాత్మననిన
సకలలోకములును జరియించి నిను జూడ
వచ్చినాడ దైత్యవర బలింద్ర.

89

క. మీవాకిల్లే గతియని

యావనమాలియును హరుఁడు నవవరతంబు
నీవాకిలియును నీనుతు
నావాసము గాచియుండు రట్టై మహాత్మా.

40

ఆ. అనిన బ్రహ్మమునికి నబ్బలిదై త్యేంద్రుఁ

డనియె గలియుగంబునందుఁ బుడమి

జనుల వర్తనంబు జనపాలచరితంబు

నినఁగ వలయు ననిన మునియుఁ బలికె.

41

అ. దానభోగశౌర్య ధైర్య ధర్మాచార
సాహసప్రతాప సత్యనీతి
బుద్ధి కపటగుతులు భూలోకజనులకు
గలిగియుండు నెపుడు గలియుగమున. 42

వ. అట్లుగావున నేతద్వృత్తంబులు దెలుపు భూత భవిష్యద్వృత్తమాన
కథలు కలవవి యధాక్రమంబున నెఱిగించెద. 43

ఉ. పాండుకుమారవిక్రముఁడు భాగవతప్రియకారివై భవా
ఖండలమూర్తి యర్థిజనకామిత దాయిగును స్తధారుణీ
మండలమెల్ల నేలె రఘుమానవనాథుని భంగిరూరతఁ
దొండమ చక్రవర్తి రిపుదుర్మన దానవ చక్రవర్తియై. ? 44

క. అతఁడొక్కనాఁడు మృగయా
రతుఁడై గహనమునసత్త్వరాసులవెంటన్
గుతుకమున దిరిగి పొంతటి
కుతలధరంబెత్త నుగ్ర కోలంబంతన్. 45

ఉ. అగ్రమునందు దోచిననృపాగ్రణికాద్మకమెక్కువెట్టియ
త్యుగ్రనిశితబాణము మహాద్ధతి నేసిన నవ్వరాహమా
నిగ్రహవిగ్రహంబునకు నిల్వకయ్యాగ్రహవృత్తిఁబారి ని
ర్వ్యగ్రతనొంది నాక కుహరంబునడిగియదృశ్యమాటయున్. 46

తోటకము :

ధరణీశ్వరుడాస్థలిద్రవ్యగన
క్కిరిరత్నమునంత నెగేలిగతిన్
హరిహరముడాల్చి నరాధిపతిన్
కరమద్భుతచిత్తుని కృష్ణదురన్. 47

క. ప్రత్యక్షంబై కేశవుఁ

డత్యాదరణమున బలికె నచ్యుతునీకుఁ

నిత్యుని నను గనుగొనుమా

యత్యుత్తమమైన ఫలములందెదవనినఁ.

48

వ. సర్వాంగాలింగి తోర్వీతలంబగు దండప్రణామంబర్పించి యిట్లని

స్తుతియించె.

49

చామరము :

నమో గదాబ్జశంఖచక్రనవ్యభాహుపంకజా !

నమః కృపాకటాక్షలభనాకరాజ్యవైభవా !

నమస్సమస్తలోక పాలన ప్రశస్తమానసా !

నమో రమాధరాంగనాధి నాథ ! వేంకటేశ్వరా !

50

క. అని వినుతించి రమేశ్వరు

ననుమతినచ్చొటంగదృరాశల్పనికే

తనసాధనాలగోపుర

ఘనవిశ్రుతమంటపములు గట్టించి తగఁ.

51

మత్తకోకిల :

మత్తకోకిలకీరనిస్వనమండితక్షితిజాలియున్

నృత్తగీతకళాప్రవీణవనేరుహస్ఫుటశేత్రలుఁ

హత్తినేవయొనడ్చుదాసులునాదియైననియోగముఁ

చిత్తసంభవులంద్రికర్పణచేసె భక్తిదలిర్పగఁ.

52

ఆ. కటమనంగబాపకావ్యంబు వెంబన

దహననామమయ్యెడవిడఁగా

బాపకటము వెంబభస్మంబునేయుట

వేంకటాద్రియనంగవెలసెచేరు,

53

చ. కటములు తేవురింపదెలిగన్నుల వాడుదయింపబాదసం
ఘటననలంగ గోరికలుగాంచెదమంచును దీర్ఘయాత్రకై
యిటునటులేగనేల నరులెట్టియఘాత్యులకైన గల్గు వేం
కటమనువేరు జిహ్వాతుదిగాపురముండినముక్తిగంపదల్.

54

వ. ఇవ్విధంబున వేంకటాధీశ్వరుండు తొండము చక్రవర్తికి నభీష్ట
వరంబులొసంగుచు నతనిసేవగైకొనుచుండె నింక శ్రీశైల ప్రశం
సయు, విక్రమార్కాదిరాజచరిత్రంబులును వినుపించెదనని యిట్లు
నియె.

55

సీ. ప్రవహింపు నేయద్రిపర్యంకమునఁ బాప
దళనోత్తరంగ పాతాళగంగ
వసియించు నేయద్రి వహ్నిదహన్యస్త
బంధురప్రాలంబభ్రమరికాంబ
విహరించునేయద్రి వివిధపిశాచకం
తీరపుండగు బొబ్బలైరపుండు
చరియించు నేయద్రిజనులను గావంగ
వీరమూర్తి ప్రతాప విజయమూర్తి

తే. పర్వతాఖ్య ద్విజన్మతపః ప్రభావ
లబ్ధవరదానమస్త కాలయగిరీశ
పాదసంచార పావనప్రస్తరంబు
ప్రస్తుతింపగ దగదె శ్రీపర్వతంబు.

56

క. శీలలెల్లను లింగంబులు
పొలమెల్లను బరుసవేది భూరుహవల్లుల్
సెలయేరులెల్ల సురనదు
లిల శ్రీగిరిమహిమదెలియ నెవ్వంజెఱుగున్,

57

క. కాశీపురిలోన బ్రాణ

క్షేత్రము బొందింపవలగు కేదారజల

ప్రాశనము జేయవలవడు

శ్రీశైలముజూచినపు డె చేకురు ముక్తుల్.

58

క. తలయేరువట్టి శ్రీగిరి

తలయంపిగబడిన జనవితానంబులకున్

తలయేరు వాయ దెప్పుడు

తలలేరినపేరు నొడల దడబడుచుండున్.

59

తే. అట్టిశ్రీగిరి చేరువన చలమొకటి

యాద్యమైయుండు చంద్రగుప్తాఖ్యమగుచు

నట్టిగిరియేలు చంద్రవంశాబ్ధి భవుడు.

చంద్రగుప్తుండునా నొక్కజనవరుండు.

60

మాలిని :

అనరనాయకు మోహపు బుత్రి సితాంబుజ లోచనచంద్రికనా

మానిని మాన సుగంధిసమంచిత మత్తకరిప్రతియాన కళా

నూనవిలాసిని చంపకనాగు వినూత్నవిభూషణ నిత్యమును

ద్యావవనంబునకుంజని మల్లెలదండల సర్పనసేయు శివున్.

61

క. ఈగతి నాబాలామణి

శ్రీగిరిపై శివుని బూజనీయగ సంతన్

నాగవిభూషణు డయ్యెల

నాగకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె నగజాయుతుఁడై.

62

వ. అక్కామినికోరినయట్లు మల్లెవిరులం బూజించుటం జేసిమల్లికయను

నభిధానంబునొసగి యాత్మనామంబు ¹మల్లికార్జునుండనియును

ధరియించి తన్ను దర్శించినవారికి భోగ మోక్షంబులు గృహసేయు

చుండు.

63

క. ఆరాజన్యఁడు నొక్కఁడు

మారికయేకాని మఱుఁడు మఱికల్గమిన

న్నారీరత్నంబునఁగఁడు

గారవమున బెనుప గొంతకాలంబునకున్.

64

ఆ బ్రహ్మరాక్షసుండు బ్రాహ్మణపుత్రుని

బ్రహ్మచారిబలిమి బట్టి యచట

యాదు నెలలదాఁక యాహార నిద్రల

నుడిపి చదువుచెప్పి విడుచుటయును.

65

న. అతం డచ్చంద్రగుప్తపురంబు చొచ్చి తత్పురోహిత బ్రాహ్మణ

మందిరముఖ శాలావేదిక పైఁబడి నిద్రాలసుండ్లై యుండునమ

యంబున.

66

క. భోజనసమయం బగుటయు

రాజపురోహితుండు భూసుర ప్రవరసుతున్

రాజత రూపోత్కృష్టునిఁ

దేజోనిధిజూచి నిద్రదెలుపఁగ బంచెన్.

67

ఉ. నిద్దురదేలిలేచి ధరణీసురపుత్రుడు నిత్యకృత్యముల్

తద్దయుజేసి భుక్తిగొని తత్సుతరాజికి నేర్చినట్టియా

విద్వెలుజెప్పుచున్ బయటివేదికపై నుపవిష్టుడైనచో

ముద్దియ యొర్తువర్ణివరు మోహనరూపమునందు లగ్నయై.

68

క. తలవరి కూతుర సీకున్

వలచితి వరియింపు మనినవర్ణియు బలికన్

లలనా! శూద్రాంగనవే

నిలాసుర బ్రహ్మచారి నెటుగాఁగూడున్.

69

ఉత్సాహ:

అనుచు ధిక్కరించుటయును నతిప మన్యభాగ్నిచే
గనలి తండ్రికెఱుగజెప్ప కన్నకూతుమీఁడ భ
క్తిని నృపాలునెఱుగజేయ మీతివడుండు విప్రనం
దనుని జూచి యాత్మపుత్రిదానమిచ్చె వర్ణికిన్.

70

అ. మొదల విప్రతనయ పిదప భూపతి కూతు
పెండ్లియాడి వైశ్యప్రియతనూజఁ
గరమువట్టి శూద్రచరణంబు ద్రోక్కభూ
సురతనూభవుండు వరుసతోడ.

71

వ. అంత.

ఉ. అల్లుని మల్లికారమణు నాత్మపురంబునకయ్య వంతికిన్
వల్లభుడేసి శ్రీనగవనంబుననుండె దపోనిరూఢి
య్యల్లుడు చంద్రగుప్తుడను నాహ్వయమున్ వహించిభూతలం
బెల్లను నేలె నల్వరుమ్మగేహులుండను గొల్వనున్నతిన్.

72

వ. అంత నచ్చంద్రగుప్తుండు నలుపురు భార్యలయందును విప్రకామి
నికి వరుచి భట్టుండును, క్షత్రియసరికి విక్రమార్కుండును,
వైశ్యరమణికి భట్టియును, శూద్రాంగనకు భర్తహరియును నను
కుమారులంబడసి, పూజ్యంబగు రాజ్యవిభవం బనుభవింపుచు
జరాభార పీడితుండై యొక్కనాడు.

73

క. తనయుల మంత్రుల ధరణి
జనములరప్పించి శూద్రజలజామీకిని
చ్చిన వరముజెప్పి యాసతి
తనయుని నాభర్తహరిని ధరణిపుడేసెన్.

74

క. వివరియగు విక్రమార్కుని
యుభరాజుండేసి భట్టి నురుమితిమంత్ర

ప్రవచని జేయుచు వరచచి

ధవునకుహితఁడుగ బురోహితస్థితి నిలిపెన్.

75

తరల :

వరవచుండగు చంద్రగుప్తుడు నైధనంబును బొందన
వ్వరచచిన్ వరణాశిబామ్మన వాడునుంజన నంతనా
హరిధరాతల మేలుచుండగ నర్క నాముఁడురాజ్యమున్
మురువునేయగభట్టి నిచ్చలు బుద్ధిచెప్పగనున్నతన్.

76

క. ఆకాలంబున విప్రుడు

శ్రీకంఠునిగోరి తపమునేయగ హరుఁడ

స్తోక కృప జరామరణ

వ్యాకులములులేని ఫలము వరముగనీయన్.

77

ఆ. ఫలముగొనుచు నాత్మ భవనంబునకునేగ

భార్యజూచి యాత్మభర్తకనియె

సంపదడుగకిట్లు జరయుజావునులేని

ఫలము వరముగఁగబడయదగునె.

78

క. ధనముగలవాఁడె పుణ్యుఁడు

ధనమేసాభాగ్యకరము ధర్మస్థితికి

ధనమేమూలము గావున

ధనహీనుఁడె మృతుఁడు ప్రాణతనుఁడై యున్నన్.

79

ఆ. పసిఁడిగలుగువాని పలుకు లుపలుకులు

పసిఁడిగలుగువాని బలిమిబలిమి

పసిఁడిగలుగువాని బలగంబుబలగంబు

పసిఁడిలేని గుణయు బాపియతఁడు.

80

క. అనిపతిద్విట్టయను డాఁ

దిననొల్లక భర్తృహరిఁ దెచ్చిచ్చిన న

జనపతి ఫలము మహాత్మ్యము

విని మోహపు దేవికిచ్చె వెలదియుదానిన్.

81

ఆ. కోరికలరనిచ్చె గుఱ్ఱాలకాపరి

కతడు లద్దిదుడుచు నతివకిచ్చె

గొల్లకిచ్చెనదియు గొల్లయునున్ బేడ

మోసికుప్పవేయుదాసికిచ్చె,

82

న అదియును కూర్పవూరితంబైన గోమయంబుపైనిడుకొని తెచ్చు

సమయంబున.

83

తే. భర్తహరి వెంటవోయి యావనమునందు

నరుగుదెంచుచునగ్గోమయంబుమీడి

విప్రవరలబ్ధమైన యుర్వీజఫలము

కాంచి యద్రాసి నడిగి తత్క్రమము దెలిసి.

84

క. సరసిజనేత్రల శీలము

నరనాథులకృప యు గ్రూరనాగంబుల త

త్పరతయు మిథ్యావచనుల

వరములు దలపంగ నీటివ్రాతలుగావే.

85

వ. అదియునుంగాక.

86

క. మాయయునసత్య వాక్యము

కాయకమును ? కోపగుణముక్రూర్యముశీలా

పాయముమూర్ఖత్వంబును

తోయజడశలోచనలకు దోడజనించుక.

87

ఉ. ఒక్కనిజూచు వేటొకనినొల్లకమాడు మొగంబు వెట్టు నొం

డొక్కనికాసుచూపు మఱియొక్కనితోరమియించు వేడ్కతో

నొక్కని గాగిలించు తలపొక్కనిపైనిడి తాల్మీమాలు నే

దిక్కునబట్టిచూడ నుదతీజనవర్ణమునమ్మువచ్చునే.

88

వ. అని విచారించిస్వకీయ భార్యలైన త్రిశతసంఖ్యాకామినీ జనంబుల
విడిచియాత్మాగ్రజంక్షై న విక్రమాంకునింబట్టంబుగట్టి భట్టిఁ
దొల్లిటియట్ల యమాత్యకృత్యంబునకుంబ్రతిష్ఠించి రాజయోగియై
యరుగుచున్న నతనిభార్యాశతత్రయంబునుజనుడెంచి యిట్లనిరి. 89

ఆ. ఏమిసేయవారమిటువలెమముడించి
సీపుచనినపిదప నృపవరేణ్య
యనినగదుటనూలు నాకులు తాడిని
గలిగియుండునట్టికాలములును. 90

వ. విధవాత్వంబులేకుండునట్లుగ వరంబిచ్చితి బొందనిచనియె నాట
నుండియు శూద్రకులంబుగొండఱు మున్నూరనంబడి రంత. 91

స్వాగతము :

విక్రమాంకుడును విక్రమమొప్పన్
శక్రలీలబురసంహరుమాడ్కిన్
చక్రిభంగిబరచక్రాధిపులన్ ?
విక్రమించి పృథివీతలమేలక. 92

వ. అతంహొక్కనాఁడు మృగయార్థంబడవికరిగి. 93

సీ. గహ్వరద్వత్సమారంహ సాహసభీమ
సింహపోతంబుల చెండి చెండి
అద్రిసన్నిభశరీరోద్రేకమదఘూర్ణ
భద్రసింధురములబట్టి పట్టి
దుర్దమాభీలవిధుంతు దోడ్బట్టవక్త్ర
శార్దులములవీపు చరచిచరచి
కోలాహలాభీలకాలాభ్ర సన్నాహ
కోలసమాహంబు గొట్టికొట్టి

తే. శరభభల్లూకవృకముఖస్తత్త్వచయము

చండభుజశక్తినిలబెట్టి చమరిచమరి
భయదగహనాంతరంబునఁ బరచిపరచి
విక్రమార్కుఁడు కడిమిమైవేటలాడె.

94

వ. అంత.

95

క. కనుమరి లోహపుఁబిండం

బనలములోఁ దిగిచినీట నార్చినభగిం
దిననాథుఁ డస్తమించిన
వనరుహములనెగయు నళిరవంబు చెలఁగె.

96

ఉ. చల్లనిగాడ్పుతో జలదసంఘము చీకటిగూడి భూతలం

బెల్లను నాక్రమించుటయు నీతిపుద్రోవలు వాగుపుంతలు
పల్లముమిట్టనుం దెలియఁజూశముగాక స్వకీయసైన్యముల్
వెల్లినవిచ్చిపారుటయు విక్రమనూర్కుఁడు ద్రోవదప్పినన్.

97

క. కోలమెఱుఁ గప్పటికిదివె

కోలగనాసాహసాంకకు వలయపతియున్
గాలునడ నరుగుచును మహా
కాళీసదనంబుజొచ్చెఁ గడుకేగమునన్.

98

పాదపము :

కాళికి దిండుగగట్టినరారా
తేలశరీరము నీతమడంపన్ ?
కాలొకటంబికకాయము మీఁదన్
బోలగజాపుచు భూస్థలిదైత్యెన్.

99

తోటకం :

పరమేశ్వరి సిర్భయునానృపునిన్
పరికించి మహాభయ దాకృతియై

కరశూలము భీకరమై మెఱయన్
నరపాలుని ముందట నార్పలతోన్. 100

క. ఇచ్చటికి వెఱవ కిటుధా
వచ్చితి నాయెదుర బ్రతుకవచ్చునె నీకున్
జచ్చితివి లెమ్ము లెమ్మన
నచ్చండికబలికె నట్టహాసముతోడన్. 101

చ. వెఱపొకయింతలేదు గుడిపెళ్ళము నాకిరవిచ్చి వర్షముల్
వఱపినగానిపోవనన వానినమధ్ధతిచూచి యిట్లనున్
గొఱఁతలుగాచితిన్ వరముగోరు ఘటించెదనన్ననీకున
క్కఱగలదేని నన్నడుగు కైకొనఁ గామిను లిచ్చుకోరికల్. 102

తే. అనినఁగానిమ్ము వరమిత్తున నెవవేని
చక్కబలికించుమని ఫాలచర్మమైతి
యజఁడువ్రాసిన లిపి పెంపుమట్లుగాక
యధికమైనను వ్రాయు నీవనినఁబలికె. 103

ఆ. బ్రహ్మవ్రాయు నక్షరంబులు దుడువంగ
వ్రాయనైన నొరుల వశముగాదు
యీశుచేత వరము లిప్పింతురమ్మని
రాజుఁ దోడుకొనుచు రమణి యరిగె. 104

ఉ. కాలిక వెంటనేగి కుతుకంబున భూపతిగాంచెనమ్మహా
కాళునిఁ బార్వతీకుచ సుగంధపటీర మనోజ్ఞవాసనా
లోలుని సింధురాసుర విలుంతన నిష్ఠుర బాహువిక్రమా
భీలుని పంచ.....చండకాసునున్. 105

తే. అమ్మహాకాళునకు విక్రమార్కస్వపతి
దండమొనరింపకాళి భూధవునిఁజూపి
ఉగ్ర! నాచేతి వరమితం వొల్లననియె
నీవువరమిచ్చి నన్ను మన్నింపుమనిన. 106

కవిరాజవిరాజితము :

అడుగర యేవరమైనను నిచ్చెద నర్క-నృపాలక యన్ననతం
డడిగె దయాకరభట్టికి నాకుసహస్ర సమంబులు లేజమునా
బుడమిభరింపగ నిమ్మనివేడిన భూతగణేశ్వరుఁ డిచ్చినన్
గడుముదమొంది పురంబునకుం జనకల్యముఖంబు దయంబగుడున్ 107

క. భట్టిబిలిపించి రాత్రిటి

కట్టడి వినిపించనతఁడు కడువేడుకతో
నెట్టనవేవత్సరములు
గట్టిగనిచ్చితి నటంచుఁగరుణన్ బల్కెన్.

108

వ. పలికి యాక్రమంబుననే యుపాయంబూహించి సంవత్సరంబున
పూర్వార్థంబున రాజ్యంబును అపరార్థంబున వనవాసంబునుగా
నియమించుకొని రాజ్యంబునేయుచుండ నొక్కనాఁడు.

109

క. ఒక్కదిగంబర మునిపుపు

చక్కటి కరుదెంచి సాహసప్రియయిటనే?
నొక్కక్రతు వాచరించెద
నక్కడికేతెమ్ము మత్సహాయత కొఱకన్.

110

చ. అనవుడు నట్లకాకయని యమ్మునివెంటను విక్రమార్క భూ
జనపతి యేగి యాతఁడు పితౄచమఖక్రియ నాచరింపుచున్
దనుజానిబట్టి దెమ్మన బ్రతాప భయంకరుఁ డట్లనేయ, న
మ్మునుజ భుజండుమెచ్చిరిపు మర్దన విక్రముజూచి యిట్లనున్. 111

క. భూతలనాయక ! వినునే

భేతాభుఁడనీకు నిష్టభృత్యుఁడనై నీ
వేతరిదలఁచిన వచ్చెదఁ
జేతోగతిననుచు నప్తసిద్ధులునిచ్చెన్.

112

వ. అవియెయ్యవి యనిన.

118

సీ. తనువు జరారోగతతిబీడ బొందక

కాంతిబొందించుట కాయసిద్ధి
అభివాంఛితార్థంబులనుకూలగతి బరి
శుష్టంబు నేయుట భీష్టసిద్ధి
ఆడినమాట సత్యాచారగుంజీల
వర్తనంబొందుట వాక్యసిద్ధి
ఉచ్చరించిన మాత్రమెచ్చి మంత్రస్ఫూర్తి
మహిమలొగుట మంత్రసిద్ధి

తే. రాజ్యమప్రతి గ్రహమాట రాజ్యసిద్ధి
మోహకోపంబు లుడుగుట మోక్షసిద్ధి
విక్రమోద్దామ భుజశక్తి విజయసిద్ధి
అంతరంగ ప్రమోదంబు స్వాంతసిద్ధి.

114

వ. అనిపలికి భేతాళుండడుగడ లందిన దిగంబర మునిప్రయోజనంబు
తీర్చిపొమ్మని తెచ్చి యమ్ముని కొప్పించిన.

115

క. ముని విక్రమాదుర్గ గనుగొని
యనియెన్నా కష్టసిద్ధులందెడి కొఱకున్
బనిచితిసవివృథయయ్యెను
జనుమనినన్ సాహసాంక జనపతియనియె.

116

క. యతివర ! భేతాళునిచే
బ్రతిగ్రహమైన యష్టభవ్యంబులు ని
చ్చితి ననముని దీనించెను
క్షితిపతియును నరిగె నరిగె గిన్నరవరుడుకా.

117

వ. కావున.

118

క. ఉపకారము నుద్యోగము
నవవాదము బాయుటయును నాశ్రితుల యెడన్
గృహదలచుటయును దానము
నుపమింపగరాని జనుల కుత్తమగుణముల్.

119

వ. అనవుండు.

120

మ. బలిదై తేయుండు నారదుంబలికె భూభాగంబునన్ విక్రమా
—దుర్లసత్కీర్తులు ప్రస్తుతించుదుబుధుల్ రూపింపగా నట్టివా
రలకీర్తుల్ వినుపింపవేయన నుదారస్థార కీర్తిచ్చటా
వలితాకాశుడు దాని వానిగుణముల్ వర్ణింపగాశక్యమే.

121

క. వెయిమాడ లిచ్చుజూచిన
అయితంబవియిచ్చు బలుకహసితుండై ల
క్షయ్యెనంగు విక్రమార్కుఁడు
దయ మెచ్చినకోటి యిచ్చుదగనర్థలకున్.

122

ప. అని వినిపించి మఱియు నిట్లనియె.

123

క. ఊహింప విక్రమార్కుని
సాహసము నుదారగుణము చర్చింపంగ
నాహున కై నవశమే
బాహుబలుఁడతని వినుము బలిదై శ్రేయద్రా !

124

ఆ. సాహసాంకుడిట్లు జగతివృత్తాంతంబు
లరయబంప బోయినట్టి జనము
లరసివచ్చిచెప్పి రాశ్చర్య మొక్కటి
చిత్రకూటనగ విచిత్రమహిమ.

125

ఉ. చెప్పినవిక్రమార్కు నృపకేళిరుఁ డగ్గిరి చూచువేడక దా
నప్పుడయేగి యందుల శివాలయనైకట భూమియందుబా
రవులు సాపకద్మతనువంటిన కాటుకవర్ణ మాటయున్
జొప్పుగ వుణ్ణునిం దనువు సోకినదుగ్ధము లొటచూచుచున్.

126

క. ఆతటమున నొకవిప్రుడు
 శ్రీతరుఫలహోమమొకటి చేయుచునుండెన్
 భూతలనాధుడగురి
 యాతని నీవేల వ్రేల్చెదని యడుగుటయున్. 127

వ. ఆతండిట్లనియె. 128

క. శతహోయనంబు లయ్యెను
 ఊతివరయూరీతి వ్రేల్చి సేయుదుదుర్గా
 వ్రతినై యుండుట పర్వత
 సుతయును ననుచాలుననక చూచుచునుండెన్. 129

ఆ. అనిననతని నుడుగుమని యొక్కమాలూర
 ఫలముతేనెఁ గోచి పవనసఖుని
 యందువ్రేల్చుటయును నంబికమెచ్చక
 యున్న తేజఖడ్గ ? మొకటియెత్తి¹. 130

చ. తనతలద్రెంచి వ్రేల్తునని తత్పరతఁ ఝళిపించు సాహసుం
 గనుగొని దుర్గ హస్తమున కత్తికరంబు గ్రహించివల్లువ
 ల్దనిన మహీసురోత్తము వ్రయాసము వ్యర్థముగాకయుండగో
 రినవరమిమ్ము శీతలగిరి ప్రభుపుత్రిక ! యన్ననిట్లనున్. 131

తే. చిత్తశుద్ధిలేక చేసిన జపమును
 తపము హోమవిధియు దాసములును
 దేవతార్చనములు భావింప నిష్ఫల
 మట్లు గాన వలయు నాత్మశుద్ధి. 132

వ. కావున విప్రుడు శ్రద్ధాహీనుండు వీనికి నేలఫలించు నిన్ను మెచ్చితి
 వరయిచ్చెద నడుగుమనిన విప్రుండుగోరిన వరంబిచ్చించి యుజ్జ
 యని పురంబున కరిగెనట్లు గావున. 133

క. సాహసదానంబులలో

సాహసమే లెస్స యవని జనపాలురకు

సాహసుడు విక్రమార్కుడు

సాహసమునగాదె సాహసాంకుండయ్యెన్.

184

వ. అనిమతీయు నిట్లనియె.

185

సీ. ఉజ్జనినేలుచు నొక్కనాడవిక్ర

మార్కుడ ధ్వరమునేయంగ దలంచి

యంభోధి నోడితెచ్చుని విప్రుబనిచిన

జని మహీదేవుండు వనధిబిలువ

సాధోధివిభుడు భూపతికి నిమ్మనితెచ్చి

మణిచతుష్టయము బ్రాహ్మణునకిచ్చి

వేద్యేఽనారత్న విధములు వివరించి

యనిపిన భూసురుం డరుగుదెంచి

తే. జలధియిచ్చిన యారత్నములును నాల్గు

విభుని ముండటనిడి వాని విధముచెప్ప

నడుగు మీకిత్తు నొకరత్న మనినద్విజుడు

పుడమినాయక మావారి నడిగివత్తు.

186

ఆ. అనుచునింటికరిగి యాలిని గొడుకును

గోడలికిని వానిగుణములెల్ల

ధనము రాజ్యములును గనక భూషణములు

నాయువును ఘటించు ననివదించి.

187

వ. ఇందులోనేరత్నం బడుగుదమనిన నిట్లనిరి.

188

క. ధనమడిగెబట్టి, కోడలు

కనకాభరణంబులడిగె, ఘనరాజ్యశ్రీ

తనయుండడిగెను, నాయువు

ననకును నలెననుచు దిజుడు తలచున నితియె.

189

ఆ. నాల్గుమణుల నిట్లునల్వురు నాసించి
జగడమడచి సాహసాంకునకును
నెఱుగఁజెప్పిమగుడ నిచ్చిననవ్వుచు
బుచ్చుకొనక నాల్గునిచ్చి యనిపె.

140

క. తలఁప నుదారగుణంబులు
కలవురుషుఁడు ధనము తృణముగా దలపోయున్
ఫలియించిన మణులీడే
యలయకవిప్రసకు సాహసాంకుఁడు గరుణన్.

141

క. వేలుపులు వరములిత్తురు
లోలాక్షులు తమకు దార లోనగుదురమి
త్రాలిభయమందు విజయ
శ్రీఃబ్బు నుదారగుణముచే మనుజులకున్.

142

వ. అనిముసీంద్రుఁడు బలీంద్రునకిట్లనియె.

143

క. పురుషార్థ మెఱుగవలయున్
బురుషుండది యెఱుగకున్న పుణ్యము దలఁగున్
పురుషార్థ మెఱుగ నేర్చిన
పురుషుండమరులకు నైన పూజ్యుఁడుకాడే.

144

వ. అదియెట్లనినం దొల్లి యుజ్జయినీ పురంబున గమలాకరుండను
విప్రుండు గుణవతియను భార్యయు దానును శనిత్రయోదశి
వ్రతపరాయణుడై ఖండ పరశువలన దేవదత్తుండను కుమారుని
వరంబుగాబడసి యతని గృహస్థుడేసి దంపతులిరువురు గాశీయాత్ర
యరిగిన సంతనొక్కనాఁడు.

145

ఉ. విక్రమనూర్వ్యుఁ డొక్కరుఁడు వేటగనేగి వనాంతచారణో
ప్రక్రమభంగి నొచ్చియు పిపాసల గ్రుస్సియుదొల్లు పాటుల

- దక్రమమంటగాఁ దెరువుదప్పు సమిస్తులు గొంచువచ్చువే
దక్రమశాలియంబువులు ధాత్రిఫలంబులు నీయదృష్టఁడై. 146
- చ. పురముపథంబుచూప జని భూసురకోటికి దానమిచ్చుచో
హాసవరదత్తుఁ డాద్విజసహాయత రాజగృహంబులోనికిఁ
ఁరవుననేగి యర్కపృథ్వీపతి పుత్రునిరత్నహాటకా
భరణునిబట్టి గొంచుజని బాలకుని స్వసదాఁచి యంతటఁ. 147
- క. తనయుఁడు దొడిగినమణిమయ
కనకాభరణంబులమ్మఁగాంచి తలారుల్
తనయఁడ్రోహుండీతం
డనివిప్పునిఁగట్టి దుఃఖయగునృపు నెదురఁ. 148
- క. నీలుపుటయు విక్రమార్కుఁడు
తల.....విప్రుగాఁచి తనుగారడవిఁ
మెలఁగ గని తెరువుచూపుట
తలఁచి ద్విజన్ విడుపుమఁయెడలవరి తోడన్. 149
- క. ప్రాణంబుఁగల్గెనేనియు
(రాణులు) పుత్రులధనంబు రాజ్యముగలుగుక
ప్రాణమెబంధువులోక
ప్రాణులకయి గావవలయు బ్రాణానిలముల్. 150
- ఆ. అనుచు విప్రునకును (నధికధనంబిచ్చి)
యనిపె నపుడు విక్రమార్కసృపతి
చిన్నమంతమేలుచేసిన సుజనుఁడు
ఁపురానిమేలుసేయకు న్నె. 151
- క. కృతమెఱుగఁకున్నదై వము
కతఘ్నునకు నిహముపరమునేలాకలుగుక
కృతమెఱిగి పుత్రహాదగ
నతనినిద్దిపించె విక్రమార్కుఁడు..... 152

వ. అప్పుడు.

153

అ. ధరణినుడుడుదానుదాచిన నృపపుత్రు.

దెచ్చియిడిన శౌర్యదినకరుండు

బ్రాహ్మణుండ విట్టిపనియేలఁ జేసితి

వనిన నీదుభావమరయననియె.

154

వ. అనిచెప్పి నారద మునీశ్వరుండు క్రమ్మరనిట్లనియె.

155

క. ఓతినాధునాజ్ఞయెవ్వం

డతిక్రమింపక చరించునాతఁడు ధరణి

(వతిచే)బూజితుండగునా

గతిదప్పిననృపతిచేత గవ్వతనొందుక.

156

వ. అది యెట్లనిన.

157

సీ. రత్నాక ? మందలి రత్నపేటికయను

పురముననొక వైశ్యపుంగవుండు

మాధవుడనువాఁడు మాణిక్యమొక్కటి

గొనితెచ్చి విక్రమాహ్లానికిఁ జూపి

దీనికివెలకోటి దీనారతయని

చెప్పి వెండియును విచిత్రమృణులు

పదియున్నవింటను పరిజనంబుల బంపు

కొనివచ్చుననిన నజ్ఞనవిభుండు

తె. సహచరునిబంప నామణిచయముగొనుచు

వచ్చుచోద్రోవనొక యేరువారుచుండ

దాటనేరక యైదురత్నంబులొక్క

యీతకానికి నిచ్చి వాడేరుదాఁటె.

158

వ. అద్భుతజనుండు కడమయైదురత్నంబులుదెచ్చి రాజునకు సమ

ర్పించి తావెచ్చపెట్టిన పంచరత్నంబుల విధంబెఱిగింప....

159

క. ఆజ్ఞాభంగముచేసిన

నాజ్ఞాపింపుదురు రాజాఅధికులనై నన్

ప్రాజ్ఞలగువారి కవని ప

రాజ్ఞాభంగంబునేయుట రుహంబగునే.

160

వ. అనవుండు.

161

క. (క్ష)నమునవచ్చెదననితా

జనినాయాజ్ఞకును వెఱచి చనుదెంచెను వీఁ

డసి పంచరత్నములు (పరి)

జనునకుగృహజేసి వైశ్యజనునకునంతన్.

162

అ. పదునొకండుఁ గోట్లుపసిడి టంకంబులు

మణుల విలువచేసి మనుజవిభుఁడు

నూరుభవునకిచ్చె నున్నతనత్కిర్తి

సాహసాంకునకును సాటి గలరె.

163

వ. మఱియునిట్లనియె,

164

క. పరుల మనస్తాపంబే

పురుషుండణఁగించు ప్రాణములనిచ్చెనన్ ?

ధరనట్టిమనుజునకు నిహ

పరసౌఖ్యములబ్బుననుచుఁ బల్కుదురాచ్యుల్.

165

వ. అది యెట్లనిన.

166

నీ. ధనపాలుఁడనువైశ్య తనయందు కాశ్మీర

జగతిగట్టించెఁ గాసార మొకటి

నదియెల్ల కాలంబు సంబుహీనంబైన

జింతింప నాకాశనీమ పలికె

నిది లక్షణములు ముప్పదిమూడు కలుగుభూ

(వరుని) రక్తంబున బలియొనర్చి

ననుగాని యుదకపూర్ణంబుగా దనవిని

యదిసేయలేక వాడలమటింప

తే. చారులెఱుగింపవిని (సాహసాంకన్యపతి)

సరసిచూడంగనేగి యచ్చందమెఱిగి

కంతరక్తంబు బలియాయ ఖడ్గమెత్త

శక్తిప్రత్యక్షమై యందు జలము నించె.

167

క. అవిధము విక్రమార్కుం

డవై శ్వేత్యంజెఱుగకుండ నరిగె బురికిని

ప్రైవ్వండుపకృతిచేసియు

నవిధమెఱిగింపకుంట యార్యగుణంబుల్.

168

వ. అనిచెప్పి విరోచనపుత్రునకు బ్రహ్మపుత్రుండిట్లనియె.

169

క. ఏవెరవులేని మనుజుని

దైవమురక్షింపనొక్కదాతం జూపుక

దేవత విక్రమసూర్యుని

భూవిభునిని నడుగుమనదె పురమేలింపక.

170

వ. అదియెట్లనిన.

171

సీ. మధుమాసమున విక్రమప్రభాకరుడంగ

నాయుక్తుడగుచు వనంబునందు

గ్రీడింపనొక్కదరిద్ర విప్రుడువచ్చి

యనియెభూపతిజూచి యవనినాథ

చండికంగోరి నేకతవత్సరములు త

పంబుసేయంగ నయ్యంబరాత్రి

వచ్చి విక్రమసూర్యు వలననీకోరిక

ఫలియించు ననిచెప్పి చనియె నన్న

ఆ. యట్లుగాన చండికాఖ్యపురంబుగా

వించి నన్నునందు విభునిజేసి

రాజదిహ్నలిచ్చిరక్షింపుమనవుండు

నట్లజేసి వాని నందునిలిపె.

172

వ. అని మఱియునిట్లనియు,

173

క. పరులకునైన నుపద్రవ

మరసి మహామతులు దమదు ప్రాణంబైనన్

కరమొసగి చక్కజేతురు

పరికింగపనిదియు నిహముఁ బరమునుఁగాదె.

174

వ. అదియెట్లనిన.

175

సీ. ఉజ్జనిపురముననొక్క వైశ్యుఁడు ధన

దత్తనాముఁడు దానధర్మపరుఁడు

వివిధదేశద్వీప వీక్షణానక్తుఁడై

పోవువాఁడొక మహాపురముగాంచి

యాపురిచేరువ నడవిలోఁబైరవు

గుడిగాంచి భక్తి నక్కఱికి నరిగి

భైరవుముందటఁ బడియున్న తలలుగ

బంధంబులును జూచిభయముబొంది

ఆ. మగుడివచ్చి విశ్రమాదుకనకును జెప్ప

సాహసాంకుడధిక సాహసమున

నచటికేగి భైరవాకృతి వీక్షించి

మను జనాధుడిట్టులని నుతించె.

176

మంగళమహాశ్రీ :-

బాహుదండవ్రూహాగమంచ ద్భవము విధచలదళి భవదుచితలంగ

వ్రూహాహాప్రాప్తసురస్త్రియితనవకలకలహుంకృతులమరన్

ద్రోహిశ్రేణిదుర్గుదవిధ్ధృ దురమున బటుదోర్బలమున సం
వాహంబాపుందోలుదు లీలక ప్రణతులుమెలపులు బైరవవరవా! 177

వ. అని స్తుతియించి కబంధ శిరంబులదుకం జేయుమని ప్రార్థించిన
నూరకున్న శాతాసినాత్మశిరంబు తరింపందలంచిన నద్దేవుండు
ప్రత్యక్షంబై. 178

క. నరులకబంధంబులతో
శిరములుదగనంటికొనగజేసెను శివుడు
వరమువెసంగాంచి తనపురి
కరుదెంచెను విక్రమార్కుడనుపమశక్తికి. 179

వ. ఇంకనొక్కటి వినుమని యిట్లనియె

క. ధరణిసురు కోర్కెదీర్చుట
పరమోదాదులకు నెల్ల భావ్యంబు సుమీ
నరభుజుని దునిమి ద్విజునకు
సరసిఃముఖిడే సాహసాంకుడుగడిమి. 180

వ. అదియెట్లనిన. 181

సీ. ఉజ్జయినీపురినొక్క విశ్రుడు కమ
లాలయుడనువాడు లలితమూర్తి
క్షీతిచూడనేగి కాంచీపురంబున నొక్క
నరమోహిననియెడునలిన ముఖని
వేశ్యవాటికలోపవీక్షించి రతిగోరి
యడిగిన దనవంక కన్దురయొకడు
వచ్చి యె్వరినైన వధియించునన విని
చనుదెంచి విక్రమార్కునకుజెప్ప

తే. భూమినుడుగొంచు నచటికిజోయి యతివ
యొద్దనారాత్రి వసియింపనుదరి యసుర
వచ్చుటయువాని వధియించి వారసతిని
భూనురునకిచ్చి చనుదెంచె బురమునకును.

182

వ. అనియువస్యసించి వెండియు దచ్చరిత్రంబు వినుమని నారదుం
డిట్లనియె.

183

ఆ. తపముచేసియైన జపములచేసైన
పొందు ఫలముచేత భూమిజనుల
మరణరోగజరల మాన్పును త్రములకు
నిందునందు సుఖములందగలుగు.

184

వ. అది యెట్లనిన.

185

సీ. ఉజ్జయినీపురికొక దిగంబరముని
యరుగుదెంచిన విక్రమార్కనృపతి
పిలువబంచుటయు నిస్సృహుడగు నమ్ముని
రాకున్న దాబోయి యాకపర్తి
గనుగొని మ్రొక్కితత్కాయసిద్ధికి మెచ్చి
యతని యాయుర్యావ మడుగుటయును
యోగికింబేరు నాయుష్యంబువలసిన
జచ్చునొల్లకయున్న జావడనుచు

ఆ. నొక్కసిద్ధమంత్రముపదేశమిచ్చిన
నడవికరిగి దాననచట వ్రేల్చి
భవుడుమెచ్చియొక్క ఫలమిచ్చియిది తిను
మరణదుబలు నీకు మానుననుచు.

186

వ. ఉపదేశించి శివుండనివినం బురంబునకరుగునప్పుడు. 187

క. శాయంబు కృష్ణరోగా

శాయంబున ముచ్చిముచ్చి పడుచును విప్రం

దాయధిపతికెదురై నను¹

నాయనకదియిచ్చి విక్రమార్కుండనియె.

188

క. ఫలమారగింపునీకుం

గలరోగములెల్లనుడిగి శాయంబు మహా

జ్వలమగుచునిలుచు ననవుడు

ఫలభుక్తిని ద్విజుడు రోగభాదలఁ బాసెన్.

189

వ. ఇంక నొక్కకథవినుమని యిట్లనియె.

190

ఆ. మేఘమనుజుడైన మెచ్చిన ఫలమిచ్చు

తేమియదదు దలపనెంచిచూడ

సాహసాంకు మెచ్చ జను భోజ ద్వాదశ

గ్రామభూమినురలగాఁచెగాదె.

191

వ. అది యెట్లనిన.

192

క. వనవాస మాటు నెలలును

జనపాలన మాటు నెలలు జరుపుట తనకుం

బనియైన విక్రమార్కుడు

చనియెన్ వనమునకు దగ్రసాహస వృత్తి.

193

తరువోజ :—

ఆరీతిజని విక్రమార్కుడు భీక

రాటవీర్యనినొక్కయవనీరుహంబు

చేరియుండంగ దచ్చిఖరాగ్రమున

గూళ్లుజేసి నుఖంచు పక్షిపుంజంబు ?

లూరులు దిరుగుచో నొక్కచోనురుల

గానొడ్డిన బడి యాయురులుద్రెంచి

కారుణ్యమున దమ్ముగాచిన ద్విజుని

రక్కసుండు భక్షముచేయుకట్ట యనుచు¹.

194

వ. తమదుఃఖంబు జెప్పు పలుకులు విని విక్రమారుఁ డవిప్రం

జంపు రక్కసుకడకుంజని యెదురనిలిచి యేతదగ్రహార బాడబుని

వరుగకై వచ్చితి భక్షింపుమనిన మెచ్చియతండ్రిల్లనియె.

195

క. వరమడుగుమనిన ద్వాదశ

వరభూసురవరుల భుక్తివలదని యడుగఁ

వరదుడయిగాచె విప్రుల

నరపతియును నరిగె నాత్మనగరంబునకుఁ.

196

వ. ఇంకనొక్కటివచించెదనని యపురమభాగవతుండ్రిల్లనియె.

197

క. మగతనముగలుగు పురుషుఁడు

మగువలుఁగుయ్యడిన నరసిమాన్వగవలదా

జగతి నొకవిప్రసతికై

తెగించుపడె దనుజుకౌర్య దినకరుఁడాజిఁ.

198

వ. అదియెట్లనిన.

199

సీ. ఉజ్జయినీపురి నూరుజుఁదొక్కఁడు

మణిభద్రుఁడనెడు నామంబువాఁడు

నిర్ధనుండై పడి నిలువంగనేరక

పరదేశములవెంటఁ దిరిగి తిరిగి

మధురాపురీ బహిర్భూతారవనమున

దైత్యుచేబడి యొక్కతరుణికూయ

వినివచ్చి విక్రమారుఁకు జెప్పిన విని

వానితోగూడ నవ్వనముజొచ్చి

1. 194వ పద్యము కరిగారెడు. ఉన్నదియన్నట్లుగానే ప్రకటింపబడినది.

తే. రాత్రియగుటయు నొక ఘోరరాక్షసుండు
బాధబెట్టంగ నొకగతి బాతరింప
వానివధియించి యవ్విప్రవనితగావ
నతివ యిట్లనె నాసాహసాంకుతోడ. 200

క. పతినేమొరంగి యిటులుప
పతులన్ భోగింపనాకు పతియలిగిట్లే
దితిజనిచే బడుమనుచును
పతినన్ను శపింపనిట్టి పాటులువచ్చెన్. 201

క. పరపురుషుల నాశించిన
తరుణులకునునిండవచ్చు ధర్మముదప్పున్
విరగమున ను భయకులజాలు
పరిహరణముచేతురంత బాపము(తగులున్). 202

వ. అట్లుగావున రాక్షసబాధమాన్ని నన్నురక్షించితివి గావున తన్ని
క్షీప్తధనంబుగైకొనుమని చూపిన నదితన వెంటవచ్చు వైశ్యున
కిచ్చి పురంబునకరిగె, నిదియుంగాకొక్క విచిత్రంబు వినుమని
యిట్లనియె. 203

క. ధనహీనుని బోషించుట
ఘనులకు నది నైజగుణముకామాంధుని ని
ర్ధనుని ధనమిచ్చిమనుపడె
యనుపమసత్కీర్తి సాహసాంకుఁడు గడిమిన్. 204

వ. అదియెట్లనిన. 205

సీ. వనవాసమను పేరజని విక్రమార్కుఁడు
దీపించుచంద్రవతీపురమున
వీటదరిద్రుండు విప్రుండు ధనములే
దని దుఃఖమునుబొంద విని మహేశు

డట యింద్రకీలాద్రి నష్టశైరవులకు
సప్తాంగరక్తంబు ? తర్పణం.....

.....

.....

ఆ. సచటికరిగి చెప్పినటువలెనే చేసి
మెచ్చిదేదియిచ్చు మేటిధన...

.....

.....గెబురికి సాహసాంకన్యవతి.

206

వ. మఱియునొక్క వినోదంబువినుము

207

క. దైవిక మానుషములలో

దైవికమేయధిక మంద్రుతజ్ఞులు వినుమా

దైవికమె.....

.....

208

సీ. దేశంబు చూడ నాదిత్యనాముండొగి

యొక్కకారడవిలో నున్ననొక్క

యవధూత

యారంపు పడవులని పెలతిరిగెడ

నన్నదైవిక మిట్టలడదిరుగ

దైవికమునగా.....

.....

.....

తే. ...విసుపింతుసనుచునయ్యతికి సనియె

రాజ్యమును బాసిద్రవిడ భూరాజ్యవిభుడు

పట్నయ.....

.....

209

క. వృక్షముననున్న యేవురు

యక్షులుడమలోన మాటల.....

.....

.....యారాద్యంబుగలుగునది యెట్లనినన్.

210

సీ. ఈతడువోయిన యీనాకపు...

దగిలించుకొనిపోయి తత్పురమున

సామంతులొ కత్తమ సామజంబునకొక్క

పూదండ యిచ్చి యుప్పురము

.....

కధిపతిచేయు బొమ్మని యక్షు

పట్టణము పొంతనొక శిలాపట్టణమునను

కూరుచుండంగ నాభద్రకుంజ....

బెట్టుటయువాడు బాలించె పృథివియెల్ల

తే. అది సహిగపక వీడొక్కయాగఁడీడు

యవనియేలెడుననచు సైన్యములతోడఁ

గడిమిమెయివచ్చి పురికి ముట్టడముసేయ

యక్షులను జింతనము సేయ నాక్షణంబ.

211

క. ఆయక్షవరులుసృపునకు

రాయిడిసేయుటయు నాత్మరణముననురుమై

పోయిరిలభాతువాడవు¹

మాయలఁ జెడకున్న యట్టిమనుజులు గలరే.

212

ప. అని దైవికప్రభావంబైన యితివశంబుచెప్పిన విక్రమార్కునకు

మెచ్చి ప్రతిదివసంబును ధనంబుగురియు, చంద్రకాంత లింగంబు

నొసంగియురిగె. సాహసాంకుడునుం బురంబున కరుగుచు నాలిం

గంబు నొక్కదరిద్ర విప్రుకిచ్చి చనియె, తదనంతరవృత్తాంతంబు

వినుమని యిట్లనియె.

213

క. ధనమును విద్యయుశౌర్యము
తనకుంగలదనుచు వృద్ధతములనుదాగై
కొనక వెనక్కిక్కరించిన
దనుజుండై బుట్టునిదియ తథ్యమునుమ్మీ. 214

వ. అదియెట్లనిన. 215

సీ. దేశంబుజూడ నాదిత్యాంకుడరుగుచు
నగ్రహారంబొకటంతఁ గాంచి
యందులనొక విప్రనందను నొక(క్రోలు)
మొసలివట్టినదని మొఱ్ఱవెట్ట
విక్రమార్కుండదివిని నక్రమునుజంపి
విప్రునివిడిపింప విప్రుడనియె
తపమున బడసినదై వ విమానంబు
సీకిత్తుగొనుమన్న నృపవరుడు

తే. ఉపకృతికినింకఁ బ్రతికారమొల్లననిన
నతడు ప్రార్థించియిచ్చిన నందికొనుచు
పురమునకుబోవ నడవినాసురుఁడొకండు
వేడుటయునిచ్చెవాఁడును వెడలె దివికి. 216

వ. వాఁడును విద్యాగర్వంబునం బెద్దల ధిక్కరించిన పాపంబుననిటైతి
ముక్తుండనై తిననుచుం జనియె, విక్రమార్కుండును పురంబున
కరుగుదెంచె నింకనొక్కటి వినుమని యిట్లనియె. 217

తే. దుష్టులగు న్వృష్ణములు..... ?
తగినదానంబుజేసిన దలుగకున్నె
విక్రమార్కుఁడు దుస్వప్నవిధుడగుచు
దానములుజేసి యాకీడు దలఁగొనఁడె. 218

ఉ. కాసరవాహనుండనిన కాంచినస్వప్నము కీడువావుతో
భూసురకోటికిన్ ధనముప్రోగులుగానిడెనం...
...వై భవంబులును వచ్చును దానముచేతనట్టిచో
దోసము వాయకున్న ఖలదుర్బద ధూర్జలకైన నిమ్మహిన్. 219

వ. అనిననారదుండు బలీంద్రునకిట్లనియె. 220

క. ప్రాణగుళుడైనవానికి
ప్రాణమువెచ్చించియైన పనిదీర్పదగున్
.....జనకు.....
ప్రాణమువెచ్చించి శౌర్యరవిసతిసీడె. 221

వ. అదియెట్లనిన. 222

ఆ. విక్రమాద్భుతగరి విప్రునితనయుడు
.....కేగి వచ్చునపుడు
తెరువునందునొక్క స్త్రీ యేలుపురిగని
మెలతఁజూడబోయె మేడమీఁద. 223

ఉ. కామిని లోకమోహినినిగాంచి...భూమిను
ద్దామతగాఁగుతైలఘట తండము చూచి సిలాతలంబునన్
భామలిఖించు వర్ణముల పద్ధతులం.....
రామవరించు తైలపితరంబున గూలినయట్టి సాహనున్. 224

క. అనుపద్యము ప
య్యననప్పుడనే.....కెరుగిం
చిన నా విప్రనుతుండె
తనకు నుహయముగనరిగిత తైలమునన్. 225

ఆ. మునుగబోవబట్టి.....

తన్నునేలి యాపురంబునేలుమనిన
నన్నువలదు విప్రశంధను వరియింపు
మనుచును పరిచంచి.....

226

వ. అనిన బలీంద్రుండిట్లనియె,

227

ఆ. విక్రమార్కనృపతి విక్రమంబె...

.....

చెప్పమ.....

మూడులక్షణ విశుద్ధుండగుట సాగివచ్చు.

228

వ. అని నారదుండు పన్యసించి మరియును వినుమని యిట్లనియె,

229

చ. అవనిచరించ...కడ్డమువచ్చియొక్క భూ

దివిజుడువల్కె కంచిబరదై వల ముప్పదిమూముడుచిహ్నముల్

భువిజరియించుమా.....త్తుని శసం

భవరససిద్ధి నాకనియు బల్కెను నేవినుచుండ భూవరా.

230

ఆ. అనినసాహసాంకు డవ్విప్రతోగం

.....కాత్మపురము

తెంపుకొనగ బట్టిదేవతరససిద్ధి

యిచ్చెనటయు ద్విజునకిచ్చె నతడు,

231

వ మరియు.....దాత్మత్వంబువినుమని యిట్లనియె.

132

క. క్షితిసురుని బెండ్లిచేసిన

అతిశయమగు పుణ్యమబ్బునాతని...

.....

(...)తనూభవువలెయనుచు నందుకు అద్యుల్.

233

వ. అట్లుగావున.

234

చ. ధరణి చరించిశౌర్య.....చండభూ

సురుఁడొకఁ డేగుదెంచి తనసూనుని బెండిలిసేయుమన్నభూ

వరుఁడొకఁడోటి నిష్కముల.....నిచ్చెదానబం

ధురునకు నీయరాని యతిదుష్కర వస్తువుగల్గనేప్పునే.

235

వ. అనినమరియు నీవెఱిగిన విశే.....ప్పుమనిన దైత్యనాథునకు

మునినాథుం డిట్లనియె.

236

క. తలనరకబోవు వానిని

తలనరక యుండగా.....కి

తలపోయ నశ్వసేధవు

ఫలమండగలుగు ననుచు పలుకుదు రాద్యుల్.

237

వ. అదియెట్లనిన

238

నీ.బులు¹ దిరుగుచువిక్ర

జనపతియొక చూశ వనమునందు

పెదవులెండగ గడుభీతులై పరత

...భేతాశాఖ్య పురమువారు

చంపవచ్చిన దప్పి చనుదెంచితిమి యన్న

సాహసమూర్తి నచ్చటికి నరిగి.....

...అటమున్నవధ శీలాతటమున

జంపంగబెట్టిన వానిచేపట్టి తిగిచి

తే. రక్తమాంసము నాశరీరమున గలదు

బలిగజేయుఁడు తన్నని పల్కునపుడు

పూజయొనరించి పూజరి బొదివిపట్టి

దినకరునిజూపి పల్కె నద్దేవియపుడు.

239

క. నీసాహసమున కలరితి

యేసిద్ధులనైన వేడుమిచ్చెద ననినన్

గ్రాసంబు మానుపూజల్

చేసినమానవుని విడుపు ? శుద్ధచరిత్రా.

240

వ. అనిమానుషాశనం బెన్నడు జేయకుమని యాపూజారి విడిపించె

నని మఱియు నారదుం డిట్లనియె.

241

క. పాయక ప్రాణముకెల్లన

పాయముగావించు క్రూరపార్థి వుహింసా

ప్రాయంబు మాన్పుమంత్రికి

నాయుండ్రపదంబు జేదననిరి మహాత్ముల్.

242

వ. అనియుపన్యసించి విక్రమాదిత్యుని విచిత్రంబొక్కటి గలదు విను

మని యిట్లనియె.

243

క. అపరాధి గానివారిని

నెవమిడి దండించె సేనినిజ సుతునైనన్

రిపునిగతి దునుమ జూచుట

నృపతులకును దండనీతి నిల్పుటగాదె.

244

వ. అట్లుగావున.

245

క. మునిమాట్కి విక్రమాద్భుడు

చనిదేశములెల్ల జూచుసమయమునందున్

వననిధి తటముననొకపురి

కనుగొనివసియించె నికటగహనమునందున్.

246

సీ. ఆపురవరమేలు నధిపతి సువిచారు

డనుమహీపతి కూర్చితనయుఁ డొకఁడు

జయసేనుఁడనువాఁడు హయయానుఁడై వేట

యరిగి సరితీర్థమాడ దలంచి

తురగంబుడిగి నదీతోయంబు జొచ్చుచో
నొకవిప్రుగాంచి తానొక్కడగుట
కతనగుట్టుముబట్టు క్షితిసురయనవాడు
వట్టకున్నను గళగొట్టుటయును

తే. పాడుడరుడెంచి యాసువిచారునకును
జెప్పుటయు నాత్మసుతుగొంచు శుద్ధయోగి
విక్రమాదిత్యునకు నదివిన్నవించి
సుతుని చెయిద్రుంచు మనద్రుంచ నతనిమీద

247

ఆ. హేమవృష్టి గురియ నాముని కది యాయ
మునియునిచ్చె విప్రతనయునకును
కపటమునియు వాని కరమునసంధాన
కరణి మోపుటయును గరముమొలచె.

248

వ. అందున కద్భుతచిత్తులయిన భూసుర భూపతులచేత పూజితుండై
యాత్మపురంబున కరిగె. మఱియును వినుమని యిట్లనియె.

249

క. పాతకముల నణగించును
ఖ్యాతులు దిక్కులఘటించి కామితఫలముల్
చేతికిలోనగు నరునకు
భూతదయం బోలగలదె పుణ్యముధరణిక.

250

వ. అదియెట్లనిన.

251

సీ. విక్రమాంకుడు భూమివీక్షింప నరుగుచో
పథగహనంబున బడియలోన
నడుసునబడి బక్కయాపు చిక్కిన దయ
నెత్తెడనని పోయియెత్తలేక

పెనఁగుచో బ్రౌద్ధుఁడగుంకిన బాసిపోలేక
 కడుభక్తి నయ్యావు గాచియుండ
 పులిమీఁదనురికిన దలగక వధియించి
 పిడుగులుగాలియు బెడిదముగను

తే. వరుష మొక్కటిగురియ నప్పురుషవరుఁడు
 గోవునకునడ్డముగ నిల్చి వేపుటయును
 యతనిదయజూచి సురభి ప్రత్యక్షమగుచు
 మనుజభాషల నృపతికిట్లనియె సురభి.

252

తే. సీదయాళుత్వసాహస నిచయమునకు
 నమరపతి మెచ్చి నిన్ను నన్నరయబంపె
 నట్లయరసితి యదిదృష్ట మయ్యెనీకు
 వరములిచ్చెద యెద్ది సీవాంఛితంబు.

253

వ. అనుటయు.

254

క. ఉపకారపరుఁడుతాఁబ్ర
 త్యుపకారము గోరెనేని యుపకారంబా
 నెపముననొక్కటి(కొక్కటి ?)
 నుపమించుటగాక యనరె యుత్తమపురుషుల్.

255

ప. అని నిజపురంబునకు జనియెనని చెప్పిమఱియును,

256

క. మాయలుపన్నియు వివధో
 పాయంబులు చూపిహితము వల్క్రియు నానా
 పాయములు జెప్పియునునర
 నాయకులను.....నమ్మింతురునన్.

257

గొడ్డు తనతల్లియని కన్నకొడుకుచెప్ప
మాటనిజమయ్యె నిచ్చోట మనుజనాథ. 265

దోడకం :

ఈజగమంతయు నేలుచు నాయీ
రాజముఖంబరి రంభణసేయన్
తేజముగాదిది తే నావనితన్
రాజులుగోరిన రామలులేరే. 266

వ. అనవుడు. 267

క. నిష్వేరపడి (జనపతియిపు)
డెవ్విధమున నిత్తు వీని యిందునిభాస్యన్
నవ్వో నిజమోయని మది
నెవ్వగచేమాటలాడ నేరకయున్నన్. 268

ఆ. అంతనిండ్రజాలి యామాయలెల్లను
దలగబెట్టివచ్చి నిలుచుటయును
పాండ్యనృపతితనకు పాయనమిచ్చిన
మేటివస్తుచయము మెచ్చియిచ్చె. 269

వ. అదియునుఁగాక. 270

క. పేదలగు విప్రులడిగిన
నాదరణముతోడ నల్పమధికంబనకా
హ్లాదమున నిచ్చువాఁడె
యాదిమ దాతనుచు నుండురార్య జనంబుల్. 271

వ. ఈయరంబుదెలుప నితిహాసంబు వినుమని యిట్లనియె. 272

సీ. ప్రథమాద్ర మణినితంబ ప్రదేశమ్మున
 నొక్కపద్మాకర మొప్పుచుండు
 దానిలోనొక మణిస్తంభంబు భాస్కరుఁ
 డుదయింప దానును నుదయమందు
 నదియు మధ్యాహ్నంబునందు సూర్యనిమోచు
 ననవినియొక సిద్ధుడగుదెంచి
 విక్రమార్కునకు నవ్విధ మెఱిగించిన
 సాహసస్థపతి యచ్చటికి నరిగి

తే. కంభముదయింప దానునక్కంభమెక్కి-
 యంబుజాతాప్తు బింబంబునందుకొనిన
 చండదీప్తికి నోర్చిన సాహసాంకు
 మిచ్చికుండలీయుగళంబు నిచ్చియనిపె.

273

వ. అట్లు నూర్యదత్తం బైనకుండళ యుగళంబు ప్రతిదివసంబు అష్ట
 బాహువులు నువ్వర్థంబు గురియునని విన్నవాడుగావున నవిగైకొని
 వురంబున కేతెంచునప్పుడు మార్గంబున.

274

అ. ఘనదరిద్ర హతినిగడుడస్సి భూనురు
 డర్థ మొసగుమనుచు నడుగుటయును
 కుండలంబుల మహిమగొనియూడి విప్రున
 కిచ్చియాత్మపురికి నేగుదెంచె.

275

వ. అనిమటియునిట్లనియె.

276

క. ధరణిక వగ్రహదోషము
 దొరకిన తచ్చాంతిసేయదొడరుదురవనీ
 శ్వరులు దగదైవ మానుష
 ఛరణులచే వానగురియు చందం బునకుఁ,

277

వ. అదియెట్లనిన. 278

ఆ. సాహసాంకుసకును సమయంబునందుబం ?

చాంగమొక్క విప్రుడనునయించి
యధిప ! పదియునారు నబ్బంబులీయెడ
వానగురియకుండ వగ్రహమున. 279

వ. అదియెట్లనిన. 280

క. ప్రాతఃకాలము మంచును

ఆతతమధ్యాహ్న వేళ నభ్రోచ్ఛయముఁ
రాతిరినిర్మల గగనము
నేతరినోచినను నచటయేలాయుండుఁ. 281

వ. ఇట్టియనావృష్టికి శాంతిచేయవలెననిన నీ దుద్రాభిషేకవారుణజ
పాదిశాంతులు సేయించినంగురియకున్న విక్రమార్కుఁడు. 282

క. విల్లును శరములు గొనిదివి

తల్లడపడనేసి మేఘుతండము చేతన్
వెల్లువగా గురియించెను
బల్లిదులకును జేయరాని పనులునుగలవె. 283

వ. మఱియును. 284

క. క్రూరమృగ బాధలుడిపి ప్ర

జారక్షణ మాచరించు జనపాలునకున్
ధాదుణి సురభేనువు నా
కారంబున గురియుచుండు గామితఫలముల్. 285

వ. అదియెట్లనిన విక్రమార్కుండు రాజ్యంబుసేయుచుండ నొక్క
నాఁడు. 286

మత్తకోకిల :

భిల్లుఁడొక్కఁడు వచ్చిచెప్పెను భీకరంబగు ఘృష్టిభూ
మెల్లద్రవ్యము మర్త్యులన్ వధియింప నచ్చట మానవుల్,
తల్లడించుచు బారిపోయిన ధాత్రినాయక వచ్చితి
పల్లెలన్ వసియింప మాకిక బాసెనేమని చెప్పుదున్. 287

తరల :

లనినవేటకు నుత్పహించి ధరాధినాఁథుడు సింధువా
హనము నెక్కిత దుక్తమార్గమునందునేగి వరాహమున్
కనిరయంబున వెంటబెట్టిన గాడబారిధరాచిలం
బుననుగ్రంగిన గుఱ్ఱముండిగి పోత్రివెంటనే పోవుచున్. 288

వ. ఆభూవివరంబునడిగి సాహసాంకుండు తన్మధ్యంబున భోగవతీ
పురంబుఁగాంచి భోగీంద్రునిం బొడగని నమస్కరించి. 289

(ఇక్కడ నొక పత్రము జారిపోయినది.) 290

తే. ఒసగిఁకొని పొమ్మటన్న వాఁడోపెనన్ని
కట్టుకొనిపోవ నర్హాధి కారివచ్చి
గణిత వినుచున్న నీవును గట్టుకొన్న
వాఁడు నెఱుంగుట యదిలేస్స వలదులేఖ. 291

వ. అనిననుడుగక లేఖవినుపించిన నర్హాధికారి విశ్వాసంబునకు సంతో
షించె ననిమఱియు నిట్లనియె. 292

క. తమవంటివాడు స్థితిచెడి
తమునిలువుమటంచు నడుగ తమబ్రతుకునకై
తమకించ కొనగు నదలకు
తమకింపగు ఫలములబ్బు తథ్యమునుమ్మి. 293

వ. అవ్విధంబు వినిపించెద నని యిట్లనియె. 294

నీ. చాండ్రగుప్త క్షీతీశ్వరుడు దేశాంతర
 మనుగు చోతుహిన భూభరముపొంత
 ఘనుడు త్రికాలజ్ఞుడను సిద్ధబొడగని
 మ్రొక్కిననాసిద్ధ ముఖ్యుడనియె
 నవ్వరికిచటకిని నేతేరరాదునీ
 వెట్లువచ్చితి విరీకిత్తునెద్ది
 యనిగంతయును దండమును గరణియుగూడ
 నిచ్చితన్మహిమల నెఱుంగ జెప్ప

తే. అందికొనివచ్చు తెరువున నధిపుఁడొకఁడు
 రాజ్యహీనత్వముంది యరణ్యవీధి
 దీనదశఁచెందితన్ను నర్థించుటయును
 సిద్ధుఁడిచ్చిన యవియిచ్చి క్షీతివరుండు. 295

వ. వానిమహిమ చెల్లువాఁడై యిట్లనియె. 296

తే. గంతథరియింప మేదిని కాంతుఁడగును
 కరణిమోపిన ప్రాణసంగతులు గలుగు
 దండధరుఁడైన రిపులదోర్దర్పమణఁచు
 ననుచు నుపదేశమిచ్చి దానరిగె బురికి. 297

వ. మఱియొక విశేషంబు వినుమని యిట్లనియె. 298

క. సోదరులు సాభ్యుకొరకై
 వాడడిచినపిన్న పెద్ద వరుసానుగతి¹
 వాడడఁచి పంచిపెట్టిన
 భూదేవుల వేల్పులనుచు బొగడుదురాద్యుల్. 299

వ. అదియెట్లనిన, 300

సీ. విక్రమాదిత్యుండుర్వీ ఫలిపాలింప

.....

కాలాంతరమున బొందెడు వేలధనమెల్ల

ధనమెల్లశయన పాదమిలకిగద

వాలినని వుచ్చు.....

.....

చూడనాధనంబు

లెముకల బొగ్గులునుముకయు మన్నునై

యన్నుల్లు బిందెల నున్నజు

.....భ్రమ సెమీకు.

విన్నవింబంగవచ్చితి మన్ననవ్వీ

యవ్వనెవ్వని పాలన దేదియుండె

అది.....రిగియంత.

301

క. భూమీసురలాది గాగల

గ్రామంబుల దగవుదీర కవుడు ప్రతిపా

.....

భూమీశ్వరు నడుగనతడు పొందుగదీర్యే.

302

తే.కరుడు

కాలివాహను బిలువంగ జారుబంప

నతడురాకున్న గోపించి యర్కనృపతి

.....ర్వాడుడగుచు.

303

సీ. కాలివాహుండు సాహసాంకుని సైన్యంబు

విరివీగా బురము.....

గమతంద్రీవాసుకి దలచిన నాప్రౌఢ

పరిపతిదైత్యుల బంపుటయును

దారి.....

సాహసాంకు షోక్కుశైలమునకు
దండశూకముగోరి తపముగ్రము
.....కలశమియ్య

నందిగొని రాగనయ్యరగాధి విచుడు
భోగిపుత్రులుగువ.....

...గుండుచని విక్రమార్క ననుచు

బొంచుటయు వాడువచ్చి దీవించియపుడు.

304

తే. అమృతకలశంబు ప్రార్థించి యడుగనీక

నించుకాలస్యమైన నీవీయకున్న

నన్యదాతను వేడెద మన్నవారి

కపటభూసార చరితుల గాదలంచి.

305

క. నిజమువచింపుడు భూమి

ద్విజులవి యడుగుటయు శౌర్యదినకర ! మేమా

భుజగపతి యాత్మనందను

విజయమపేక్షించి యనుప విప్రులమగుచుక.

306

వ. వచ్చినిన్నమృతంబడిగితి మనిన భూపాలుండు.

307

క. యాచకుడై రిపుడైనను

నీచాత్ముడైన పాపనిఁతుండైనన్

యాచింప నర్థమీయక

త్రోచుట త్యాగులకు నధికదోషము జేయుక.

308

నీ. గున్వకై దేహంబుగోసి పెట్టుడె శిబి

తనమేను వలెనని దాచిగొనెనె.

బలభేదిచేత దిత్తులిపించుకొనె

గర్జదంగంబు దాచుకొనానలేనె

.....

.....

.....

.....

తే. దేహమస్థిరమనుచు సం దేహముడిగి

యిత్తురు త్తములీ రాని వి త్తమైన

.....

.....

309

వ. అనితలంచికుహకవిప్రులకు నమృతకలశంబిచ్చి యప్పటి చుట్ల తపం
బున వాసుకి నారాధించి తత్రప్రసాదంబున నాత్మబలంబులు ప్రాణ
ములు వడసి తనపురంబునకరిగి రాజ్యంబుచేయుచుండె మఱియొక
కథ వినుమని యిట్లనియె.

310

క. దానంబును సాహసమును

మానవుడేకొలది గట్టిమనసున జేయు

దానాకొలది నె ఫలసం

తానంబులుగలుగు నిదియెతథ్యమునుమ్మి.

311

వ. అదియెట్లనిన.

312

సీ. విక్రమాంకుడురాజ్య విభవస్థుడై యుండ

కవివచ్చి వితరణ కథలలోన

కనక వర్షుండను మనుజేశ్వరుండను

దినమును దేవికి తనువువేల్చి

యర్థంబువడసిధనార్థల దనువుచు

వర్తించునని జెప్పివానిహాడ

నరిగియాతడు వేల్పుననలంబు లోదన

దేహంబు వైచిన దేవిమిచ్చి

ఆ. వరము వేడుమన్న వరదయ నృపతికిఁ

ధరువు వేల్పుకుండ ధనములిమ్ము

అనిన నిచ్చెదేవి యతఁడును ముదమంది

యనుప విక్రమాంకుడరిగెఁ బురికి.

313

వ. మఱియు నొక్కవినోదంబు వినుమని యిట్లనియె.

314

క. నేమములు దలచ నొల్లరు

సామాన్యంబనకు తమకు సాగిన కొలదిగ

కామినులేకాంతఁబున

కామించిననొల్ల మనకుకాముక జనముల్.

315

వ. అదియెట్లనిన.

316

స్వాగతం :

శక్రసన్నిభుఁడు సాహసలీలా

విక్రముండు కృధివీ తలమేలగ

శుక్రశీతిచుతి శుద్ధుఁడుమంత్రి

ప్రక్రముండు జనపాలకు వీరగ.

317

వ. శుద్ధబుద్ధి యనువాఁడు తత్తనూభవుండి చ్ఛావిహాఁడుండనువాఁడు

దుర్వర్తసుండ్లై దేశంబుదిరుగుచు నుష్ణతీర్థంబున నుష్ణలింగంబు

దర్శించి యారాత్రియక్కడ వసియించియండ నారాత్రియందు. 318

క. శంభునిగొలువగ వచ్చిరి

రంభోర్వశలాదిగాగ రాజాననలు

జ్ఞాంభకుచ కంభసంభృత

శుంభద్దం థానుమోద శోభితలగుచుగ.

319

ఆ. వచ్చియుష్ణమూర్తి నచ్చటనేవించి
 పోవునపుడు మంత్రి పుత్రుజూచి
 మమ్ముగూడిరమ్ము మాపురికనపోయి
 చిత్తమద్భుతంబు జెందిమగుడి. 320

వ. వచ్చియవ్వార్త వినిపించిన నతనిదోకొని విక్రమాహ్లాం డచ్చటి
 కరిగి. 321

ఉ. ఆవసుదాధినాథుడు ప్రియంబునముండటి భూమిగాంచెగో
 దావరివారి మగ్నజనతా ఘనకల్పవతాప విస్ఫుర
 ద్దావకృతాను తీవ్రపరిదాహశి భాగదహ్య మానకా
 న్లావనవృష్టి మేఘపలనస్ఫుట భాద్రపదాదిశధ్వరిన్. 322

వ. తొల్లియచ్చట శేషుండు యజ్ఞంబు నేయుచుండ అగ్నిహోత్రంబు
 మీఁద ప్రవహించుటంజేసి యదియుష్ణ తీర్థంబునంబరగె. 323

తే. ఉష్ణలింగంబు భజించె నుర్విభర్త
 యచటనారాత్రి వసియింప నర్ధరాత్రి
 యపురస్త్రీలువచ్చి యయ్యభవు గొలిచి
 సాహసాంకునిదోకొని చనిదిదివికి. 324

వ. అట్లరిగి తమ్మువరించి తమలోకం జేలుచుండుమనిన నొల్లమదీ
 యమంత్రి పుత్రునివరియించి తన్మనోరథంబు నల్పుడనిన నట్ల
 కాకయని యప్పటిచోటనే డింది యరిగిన. 325

క. పురికేతెంచెను విక్రమ
 ధరణీపతి యపురగలు తన్మంత్రిసుతుకా
 వరియించికోలుచుచుండిరి
 విరోచనసుత నింకనొకటి వినుమనిపలికె¹. 326

క. సారాచార సమగ్రో

దాదండగు నృపతిసుతుఁడు ధరపాలింపన్
మారీవ్యాధులు దరిద్రా !
చోరగ్రహగతులు ప్రజలసోకగయుండన్.

327

అ. అట్లుగాన విక్రమాంకుఁడు రాజ్యంబు

పాలనంబునేయ ప్రజలకెల్ల
గుప్తచోర రోగదుర్గత్య వగ్రహః
న్యాయవర్తనంబు లంటకుండు.

328

వ. అనినవిక్రమాంకునకు ద్వాత్రింశత్పుత్రికా సింహాసనంబెట్లుగలిగె
ననిన బలీంద్రునకు నారదుం డిట్లనియె

329

క. రంభయు నూర్వశియునును

జృంభిత నాట్యంబు చూపచింతారత్నా
దంభఘన వేదిపై నా
జనభారి వసించియున్న సమయమునందున్.

330

ఉత్సాహము :

ఏనుబోయిమున్నజూచి యింద్రుడని యేవేడ్కనో
మానినాథ నృత్యశాస్త్రమార్గ మెవ్వఁ డెఱుఁగునా
మానవేశుడై వ విక్రమాంకుఁడెఱుఁగునన్న న
ద్దాన వారి రథమువంపె ధరణినాథు చోటికిన్.

331

ఉ. పంపిన విక్రమార్కు నరపాలకుఁ డింద్రునియాజ్ఞపూని నై
లింప ధరిత్రికేఁగి యట లేఖకు లేంద్రునిగాంచి వక్షసు
న్నింపగ రత్నపీఠముననిల్చె సురల్ వినుతింపగన్ యశ
స్సంపదుదారి శౌర్యుడగు సాహసమూర్తి దిగీశవైఖరిన్.

332

క. భరతాచార్య మతంబున

నొరవట్టగరాని నృత్య మూర్వాశిచూపెన్

వరుసం దత్తిశమతమున

సరసముగా నాడెరంభ శక్రఁడుచూడన్.

333

వ. అప్పుడిందుఁడు విక్రమాద్భుతనిజాచి యియిద్దటిలోన శాస్త్రసిద్ధం

బైన నృత్యం బెవ్వరిదనిన నతండిట్లనియె.

334

క. అంగములు ప్రధానంబులు.

సాంగప్రత్యంగములు రసాస్పదభావం

బంగీకరింపవని యిది

సంగతి గాదనిరి భరత శాస్త్రజ్ఞవిధిజ్ఞుల్.

335

క. అంగప్రత్యంగములే

అంగీకరణంబుగాఁగ నాడెనురంభా

భంగులు శాస్త్రక్రియలకు

భంగంబగు నందుచూడ భరతవిధిజ్ఞుల్.

336

వ. మఱియు శుద్ధాంగవిధాంగ దేశిమార్గ నృత్యంబుల నిపుణతచూపిన

నూర్వాశి మత్తల్లి హల్లీసక ప్రేక్షణి పేరణి కుండలి దండలానకాది

నృత్యంబులు విధాంగలక్షణంబగుటను శుద్ధాంగవిధాంగంబులలో

శుద్ధాంగంబు తమంబగుట నూర్వాశిమేలనిన ద్వాత్రింశత్ప్రతికా

యుక్తంబైన సింహాసనంబిచ్చి యనిపిన విక్రమాద్భుతును

బురంబునకువచ్చి తత్సింహాసనా రూఢుండై రాజ్యంబు నేయు

చుండ గొంతకాలంబునకును.

337

ఆ. కంపమొందెధరణిగజముల మదమొకె

తురగనేత్రములను దొరగెనీరు

కురిపె రక్తవృష్టి కూపెచ్చె నక్కలు

రనిక దేజమణిగె రాజెదిశలు.

338

తే. ఇట్టి యుత్పాతములు ధరబుట్టుటయును
భట్టి వినుపించుటయు సరపాలవరుడు
యిందులకునేమి కారణమెఱుంగ జెప్పు
మనిననాభట్టి జెప్పెనేకాంతమునను.

339

సీ. నీతపశ్చక్తికినీలకంఠుడుమొచ్చి
యిలయేలవెయేండ్లు నిచ్చెనీకు
ఇటుబుద్ధిబలిమి వేయేడులు నేనీయ
రెండువేలేండ్లల నుండగలిగె

హరుడు చెప్పిన కాలమయ్యె మాసాధిక
సమవయఃకన్యకాజాతుడైన
బాలుచేబడనీకుబ్రాహ్మణులదని
వచియించె నటువంటివాడు ధరణి

తే. బుట్టగాబాలు సరయంగ బెట్టిపంపు
మనిన బేతాళుడలచెనయ్య వనినాథుఁ
డతఁడుచనుదేర సరయబొమ్మనిన వాఁడు
సరసియేతెంచి యా విక్రమార్కునకును.

340

క. వినుపించెఁ బ్రతిష్ఠానం
బనువునిల యెక్కుడైన హయనపువయో
వనితకు బుట్టినబాలుం
గనుగొంటిని విప్రకన్యకానందనునిక.

341

వ. అనిచెప్పి యదృశ్యంబయ్యె విక్రమార్కుండు. వానిబట్టితే బంపిన
వాడునుంజని ప్రతిష్ఠానపురం బవరోధించిన.

342

క. వాసుకితనవుత్రునికై

యాసురపై న్యములబంప నాపై న్యములన్
వాసిచెడ నురిపి విడిచిన
నాసాహసమూర్తి వినియె హతశేషులచేక.

843

క. విని కోపంబునదానే

గిన నబ్బలకుండు కోలఁగెడవినగూలెన్
ఘనుడైన విక్రమాద్భుండు
ఘనహీనతలొక్క రూప కాలంబునకుక.

844

క. కాలవశంబున నొకపసి

బాలునిచేనైన ఘనుని ప్రాణము పోవున్
కాలముగూడకతలదెగి
వ్రాలినప్రాణంబు మగుడిరాదె తలంపక.

845

సీ. శాలివాహనుచేతి కోలచే విక్రమ

శిరమట్లు దెగుచునుజ్జయినిపురము
నందు సాహసమూర్తి యంగనముండర
బడుటయు నాకాంతభట్టిజూచి
గర్భములోనున్న యర్భకువెడలించి
యతనిచేతికి నిచ్చి యగ్నిజొచ్చె
భట్టియునాబాలు పట్టభద్రునిచేసి
యేలించె నిలయెల్ల నింతలోన

అ. గగనవాణి పలికె గద్దెయ యెక్కంగ

పాత్రుడైన భూమిభర్తలేడు
గానధరణిలోన గప్పుడు మీరని
చెప్పెభట్టి యట్ల జేసెనంత.

846

వ. కొంతకాలంబునకు నాస్థలంబు నిర్మానుష్యంబై యడవి పెరిగిన
నొక్కభూసురుండు.

347

ఆ. చెట్టుగొట్టి చేనుచేసి నాఁగటదున్ని

గొట్టు గొట్టి నడిమిగుట్ట లేరి

¹సవర జేసి గోరుతగాగ జేశివి శాఖ (?)

విత్తులలికి కంచెవెలుగువెట్టి.

348

క. మిదుతులకు దప్పిచాలే

ర్పడ బాయఁగ పెరిగి పేనువట్టకవలమై

సుడి చావక యెలుకలచే

బడినొవ్వక జొన్న పెరిగి పండగనంతక.

349

కా. ధారాపట్టణమేలు భోజుఁడు మహోదారుండు వాహ్యుళిగా

నారణ్యంబునకేగివచ్చు నెడబ్రహ్మప్రాప్త భూయోవనా

చారంభస్థలి²జేరు వంజనఁగసైన్య వ్రాతముం జూచియ

ప్పారుం డిట్లనె జొన్నచొచ్చివలె నేభక్షింపుడి బియ్యముక.

350

క. అని మంచెమీఁదఁ బలుగక

విని నిజమని జొన్నవెన్ను విరువగమంచం

బునుడిగ్గి వెంటదొలంగం

జనికుయ్యాయనిన సైన్యజనులతిభీతిక.

351

ఆ. చేనువెడలిపోవ దానెప్పటిని మంచె

యెక్కి వెడలిపోవ నేల మీకు

నూచబియ్యమైన నోవినలాగున

దినుడనంగ వారు తిరిగిచొరగ

352

1. సవరజేసి గోరుత చదువుకాగ విశాఖ.

2. భూయోవనచారంభస్థలి.

వ. తొల్లిటి యట్లమంచడ్కి యప్పటిగుయ్యడిన భోజండు విస్మితుండై
యమాత్యుని నడుగుటయును నతండ్రిట్లనియె. 353

క. వి త్రంబుమీఁదనుండిన
మత్తుండై పలుకునట్టి మానవుండైనన్
విత్తము ప్రలాపయుతమని
చిత్తంబునఁ దలఁచివయము నేయుదు రాద్యుల్. 354

వ. అట్లుగావున నితండెక్కిన మంచెక్రింద నధికధనంబుండ బోలు నది
శోధింపవలయుననిన నబ్బోజండు. 355

క. ...¹...త్రమునకు
భూవరుఁడును ద్విగుణమిచ్చి భూఖనికులకున్
తొవిభుఁడుమంచెక్రిందను
భూవివరము నేయుమనుచు బొందుగ బలికెన్ 356

క. జనపతియానతిచే నా
ఖనికులు ధరద్రవ్వనచటగనుపట్టెల న
తనక మణిరుచులు వెలుగును
ఘనసింహాసనము పుత్రికాసహితంబై. 357

వ. అది మోయించుకొని ధారాపురంబునకుం జనియెననుటయును. 358

తే. అట్టిసింహాసనము భోజాడాత్యపురికి
యివ్వధంబునగొనిపోయి యేమిచేసె
నద్భుతంబయ్యె నది నాకు నానతిమ్ము
బ్రహ్మఋషివర్య! ఆదిమబ్రహ్మపుత్ర! 359

ఉ. వేంకటనాథపుణ్యపదవీ గతయోగసనాథ విస్ఫుర
త్పంకజనేత్ర భైరవమహాపాత్రమనోంబుజ మిత్రశంక చ
క్రాంతి త బాహు¹పద్మనిగమాంత మనోహరపద్మకాస్తుభా
లంకృతపీనవక్ష కమలాముఖ లగ్నకటాక్ష వీక్షణా ! 860

క. కుటిలసుర విమత మదహ్య
త్పటచటుల విఘటనచక్ర భూషణ బాహు
కటితటఘట నాహుటక
పటరాజిత కుంటముక్త భైరవు వరదా ! 861

వనమయూరము :

శ్రీమహితనూప ! పదనేవితనురేంద్రా !
క్షేమకర ! తల్పగత ! శేషగత శోభా !
భామహిత గంగవిభు భైరవసుధి హృ
ద్ధామ ! తిరువేంకటనిధాన ! జగదీశా ! 862

గద్య. ఇది యష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంట సురత్రాణకూచనా
మాత్య పుత్రసుకవిమిత్ర వినయవిద్యావిధేయ యెఱ్ఱయనామ
ధేయ ప్రణీతంబైన సకల నీతికథా నిధానంబునం బ్రథమా
శ్వాసము. 863

. —:0:—

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

క. శ్రీకలితకుంట ముక్కుల

శ్రీకరపిఠబయ్యమంత్రి శేఖరహృదయ

శ్వాకల్పక భూదహయ

ర్యీకమలాహృదయనాథ ! వేంకటనాథా !

వ. అవధరింపుము నారదుండు బలింద్రున కిట్లనియె.

సీ. భోజుఁడీరీతి న పూర్వసింహాసన

మున బలిపూజనములు ఘటించి

శుభముహూర్తంబున శుద్ధాత్మ్యుడై దాని

నారోహణము సేయనందు నున్న

ప్రతిమలుఁ గదలి ముప్పదిరెండు జీవముల్

వడసి భోజునిజూచి పలికెనపుడు

విక్రమార్కుని భంగి వితరణసాహస

క్రమములు నీయందుగానరా(వు)

ఆ. కానగద్దెయ్కు-గానర్తు డవుగావు

నిలువుమనుచునర్క నృపతి కథలు

చెప్పిదివికి నెగసియప్పుడు భోజుని

కనిరి దివ్యమూర్తుల లవధరించి.

2

సీ. చంద్రగుప్తమాచక్రేశు తనయుండు

చంద్రచందన కుండచారుకీర్తి

వాగువడత్త సింహాసనారోహణ

పావనవైభవోద్భాసితండు

సాహసోదారరక్షా విక్రమాధ్యుండు
 ఘోరరిపువ్రాతకుముదహేళి
 భూరగస్వస్లోక పూర్ణసద్గుణరాశి
 నిర్భయదాన నిర్నిద్ర మూర్తి

తే. దానధర్మోపకార విద్యాప్రతాప
 సత్యశౌచక్రియా బలాశ్చర్యశౌర్య
 భూషణుండు దీనయాచక పోషణుండు
 విక్రమార్కుండు జగదేకవిశ్రుతుండు.

3

వ. అనియతని గుణంబులు ప్రశంసించి నీకతంబున శాపము క్తులమైతి
 మనిన మీకీశాపంబెట్లు వచ్చెననిన నాపుత్రికాస్త్రి లిట్లనిరి.

4

క. గిరిజకు సఖులగు మేమా

హరునిన్ మోహింపనెఱిగి యద్రవిమమ్మున్
 బరికించి శాపమిచ్చెను
 పరువడి నీగదైయందు ప్రతిమలుగాఁగఁ.

5

వ. అనిచెప్పి యధాస్థానంబున కరిగిన భోజండాసింహాసనంబెక్కకయు
 మామహేశ్వర ప్రతిష్ఠగావించి కొలుచుచుండ ననిన నభ్యోజని
 జన్మంబు చెప్పమనిన నారదుం డిట్లనియె.

6

ఉ. ముండికుడాప్రయాగ వసుముఖ్యములొల్లక తీర్థవాసులన్
 ముండనమాచరించునెడ ముగ్గురు ముండలువచ్చి యందులో
 రండయొక ర్తి యాత్మవతి రాజుగ గోరి త్రివేణిసూలె నా
 రెండవముండయుం బ్రియధురీణ మనోహరుగా దలంపుచున్.

7

అ. అత్రివేణి గూఢనంత మూడవదియు
నాత్మభర్తకళల నధికుడగుచు
జేరిమొగముఁ జూచువారెల్ల కవులుగా
గోరి యాత్రివేణిగూలుటయును.

8

క. ఈముండలు మువ్వరకు
న్నే మగడంగఁగవలయు నిహమునననితా
నాముండియందు గూలుచు
భూమిపయిన్ ధరణియేలె భోజుండగుచున్.

9

వ. అట్లుచెప్పి యిట్లనియె.

ఉ. మానవలోకనాథుఁ డనమాన చరిత్రుఁడునందుఁడంగనా
మాననవర్తియై విబుధమంత్రులకున్ గొలువీక యెప్పుడున్
భానుమతీ కపోలకుచ భారముభోరువిలోలనేత్రన
న్యూన మనస్కుడై ధరణిమండలమేలుచు నుండెనంతటన్.

10

వ. ఇవ్విధంబున స్త్రీలోలుండై భూపరిపాలనంబునం బ్రమత్తుండై
యున్ననతనికి బహుశ్రుతుం డిట్లనియె.

11

అ. జాతిసంకరములు జరగంగ నీయక
భూతలంబు జనులరీతులెఱిగి
శత్రుమిత్రనృపతి చర్యలు పరికించి
ధరణి యేలవలయు నరవదండు.

12

క. లోలాక్షులు మనసీయరు
శ్రీలక్ష్మీస్థితులు చెవరు చేరిన మనుజుల్
వేళగని వెళ్ళజూతురు
స్త్రీలోలుఁడు పాపియనుచుఁ జెప్పుదురాయుల్.

13

వ. అనిమంత్రి హితంబుచెప్పిన నిట్లనియె.

14

క. హరుఁడును హరియును నజుఁడును

శిరమున నురమునను వదననీమల యందుగ్

దరుణులఁదాల్చిరి పాయక

నరులెంతటివారుపాయ నారీజనులగ్.

15

వ. అనిన మంత్రి యిట్లనియె.

16

ఆ. అధికులాచరించు విధములు దలపంగ

నితరజనులు సేయ నెట్లు గలరు

దంతిపల్లనంబు ధరియింపఁ బొట్టేలి

కలవియగు నె చూడన వనినాథ.

17

వ. అనినసతీ విరహితుండనైయుండ లే నేమిసేయుదు ననిన బహు

శ్రుతుం డొక్కచిత్రపటంబున భానుమతి రూపంబు చిత్రించి

ముందటనిడి యీపటంబుచూచుచుం గొలువుండి భూమిఁబాలింపు

మనిన సతండట్లసేయఁచుంక సంతసొక్కనాఁడు.

18

తే. శారదానందుఁడను గురుస్వామియొక్క

యవసరంబున నృపుఁజూడ నరుగుదెంచి

పటమునన్ లిఖితయైన యాభానుమతిని

గాంచి శోభవలక్షణ క్రమములరసి.

19

క. విలిఖించఁ జేలకోయీ

లలనామణి వామ జఘన లాంఛనమనుచుగ్

బలికినభూపతి యితఁడీ

నెల వెఱుగుట యెట్లు ! తప్పెనిజమానటికిగ్.

20

వ. అనిమంత్రిజూచి శారదానందుని వధియింపుమని పంపిన బహు

శ్రుతుండట్లగాఁకయని శారదానందునిం గొనిచని యొక్కభూగ్

హంబున దాఁదియుండె సంత సొక్కనాఁడు.

21

ఆ. నందభూమి పాలనందనుడు విజయ

పాలుండ నెడువాడు పాదివేట¹

యరుగదలచిపైంధవా రోహణముచేసి

పురముగవని వెడలు దెరువునందు.

22

సీ. యెండినతరువుననుండి కాకముగ్రోల్చె (?)

వత్సకునరచుచు వచ్చెగోవు

రజకుండు మలినవస్త్రపుమూటతోవచ్చె

పట్టినఖడ్గంబు పడియెంబుడమి

చేలవిహీనయై బాలిక పొడనూపె

తరుకాఖ విరిగి భూస్థలినిద్రెల్చె

కుదిరలు వాపోయె కుడివంకదిక్కున

ముందటగూకడె ముం...

సవ్యబాహువు వణకెనశ్వంబు మ్రొగ్గె

కోటడెలిగించె బులుగుదాగుండ తొలిపె

డబ్బు తొరజొచ్చి పరికెడబ్బిబ్బుగాఁగ

.....

23

వ. ఇవ్విధంబున నపశకునంబులైన మగుడక యారాజకుమారుండు

మృగయావ్యసన పరాయణుడై చని యవ్వనంబున

24

క. మృగములజంపుచు గోలము

దగులుచు వెనువెంటఁ దిరుగ తరణియు గ్రుంకె

ధిగధిగ నొకపులి తరిమిన

జగతీపతినుతుండు తరువు సరసర బ్రాకె.

25

అ. అట్లుమానువాకి యగ్రకాఖకు జీర

నంతకపుడె ఋతుమందుమీఁద

నున్నకోహణా యనుచునుండ భయంపడ

వలదటంచు నెలుగు వానిఁబలికె.

26

క. కోపించిన పులిదిగువం

జూపట్టగమీఁద నెలుగునుడియఁగ నుభయా

టోపముల కులికి వడఁకెను

భూపజుడడకత్తి లోనిపోఁకయు బోలెకా. 27

వ. అంతక్రిందనున్న పులి మీఁదనున్న భల్లూకంబున కిట్లనియె. 28

క. మనుజుండస్థిర చిత్తుఁడు

తనునమ్మినవారి జెఱుచుఁ దరియగువేళకా

మనుజుండు పాపకర్మఁడు

మనుజునివర్తనము లెల్లమాయలు నుమ్మి. 29

వ. అనిబోధించి యమ్మనుష్యునిం బడఁద్రోయుచునిన నయ్యచ్చభల్లం
బిట్లనియె. 30

క. తనునమ్మి కరణబొచ్చిన

మనుజుని రిపునైన దుష్టమానసునైనకా

మనమున నొందుదలంపక

మనువుట యేధర్మమనుచు మనువుదురాధ్యుల్. 31

వ. అట్లుగావున నితండెట్టివాఁడైన బడఁద్రోయనని నిద్రాలనుండైన
యారాచకొమరుని దొడమీఁద నిడుకొని.....నిద్రవోయి
మేలుకొనిననంత భల్లూకంబతని హృదయంబెఱుగదలంచి నిద్రం
చునదియుం బోలె నారాచకొమరునితోడ దలయంపిగాగన్నలు
మూసికొన నాశార్దూలంబు రాచకొమరున కిట్లనియె. 32

క. మృగములకును మానవులకు

నగునే చెలికార మెట్టియవసర మైనకా

మృగము (నరుమీఁద) దెగునట

మృగమునయి న్నరుఁడు దెగునిమిత్తములేకే. 33

ఆ. బల్లిదుండు గినిసివై నెత్తి వచ్చినఁ
గ్రూరుడైన దన్ను జేరనిచ్చు
నతఁడు దలఁగిపోవ నప్పుడె భక్షించు
నమ్మదగనివాని నమ్మదగదు.

84

వ. అట్లు గావుననీ భట్టాకంబును బడద్రోచినీవును సుఖంబునం బొ
మ్మనిన నతఁడును నట్లచేసిన

85

క. ఋక్షంబు దిగువబడకా
వృక్షము కొమ్మదిమి పట్టి వెఱచినయతని
నీవ్విక్షించి వెఱకుమనుచుం
బక్షంబునవలికె నట ప్రభాతంబైనన్.

86

ఉత్సాహం.

పులిదొలంగి పోవుటయును భూరుహంబు దీగ్గియా
యెలుఁగువలికె రాజతనయయేను నిన్నుగాచితిగా
గెలసి నీకు మేలునేయగీడునేయ జూచితా
ఫలముచేసనేయరనుచు బలుకుచుని శపింపుచున్.

87

వ. ఈనాలుగక్షరంబుల కర్థంబెవ్వడు చెప్పిన వానివలన శాపముక్తుండ
వవుదు సొమ్మ నెనతఁడును విభ్రాంతివహించి వనంబున 'ససేమిరా'
యనుచు దిరుగుచున్న తజ్జనకుండైన నందుండు దోడ్కొని చని
వీని జాల్మత్వం బెవ్వండుదీర్చిన నర్థరాజ్యం బిచ్చెదనన మంత్రే
షధ విదులెల్లవచ్చి మాచేతంగాదని తొలంగిన బహుశ్రుతుం
డిట్లనియె.

88

క. అవిచార పుత్రవిప్ర

ప్రవరులఁ జంపించు భూమిపతులకు నఘముల్
తవులకవిత్తైత వోవునె
యవివేకముగాదె తెలియకాజ్ఞాపింపన్.

89

తే. నరనుతుండైన శారదానంద గురువు

నిట్టిశార్వంబులకు ద్రోవ యెఱుఁగుననిన

కల్లగాజంపితిని వానిగాచి నిలువ

కనినదాచిన మునిగొంచు నడుగుదెంచి

40

క. భూపతిముందటఁ బెట్టిన

నాపరమ యతీంద్రజూచి యనియె మునీంద్రా !

నావుత్రువెట్టిదీర్పుము

పాపాత్ముడననుచు మదినిబట్టక యనుచున్

41

వ. కుమారునినిందించి శారదానందుని ముందరనిడిన వాఁడెప్పటి

యట్ల 'ససేమిరా' యని పలుకుటయును.

42

క. సమరముల శత్రువృథతుల

సమయించుటగాకనమ్మి సామీప్యమునన్

శమము నిదిచెడుము

క్షము నిలబడ ద్రోచుటదియు శౌర్యమెతలఁపన్.

43

వ. అనిశారదానందుండు పలికిన సవర్ణంబు విడిచి "సేమిరా" యను

చుండె ననుటయును.

44

క. సేతువు జూచినగంగా

ప్రాతస్వీనిగ్రుంగ భూమిసుర వరహశ్యా

పాతకమణిగు గృతఘ్నత

శేరీర్థమునందు గ్రుంకనేలఁ తలఁగన్.

45

వ. అనుటయు రెండవ యక్షరంబును విడిచి "మిరా" "మిరా"

యని పలుకుటయును.

46

క. మిత్రద్రోహీకృత ఘ్నచ
రిత్రులు విశ్వాస పాతకికృతుల(....)భూ
...త్రాదినరకములు నా
గోత్రార్కము ఘోరదశలగుందుడు రెవుడుకా. 47

వ. అనినమూడవ యక్షరంబును విడిచి 'రా' యని పల్కుటయును 48

క. రాజనురాజ కుమారుడు
తేజము మదిగోరి రేనిజేవార్చనముకా
భ్రాజితదానము హోమము
రాజగుమన విక్రమంబు రక్షయువలయుకా. 49

వ అనిన 'రా' యక్షరంబు విడుచుటయు తోడనే విభ్రాంతిబాసిన
కుమారునింజూచి సంతోషచిత్తుండై యితండడవిలో జేసినపని
యెట్లెఱిగితిరనిన శారదానందుం డిట్లనియె. 50

క. (జేవ) బ్రాహ్మణభక్తి
ప్రప్రీణ్యన క్షౌఁగవచ్చు భావంబుననీ
జేవితొడమచ్చ దెలిసిన
భావమున నెయనుచు బలుక బార్థివుడంతకా 51

వ. శారదానందునకు నమస్కరించికొనియాడి మంత్రియగు బహు
శ్రుతినింజూచి యిట్లనియె. 52

క. హితవును బుద్ధియు గలిగిన
మతిమంతఁడు మంత్రియైన మనుజేంద్రునకుకా
గతియును రాజ్యముభోగ
స్థితియు ను గీర్తియును గల్గుసిద్ధమునుమ్మీ. 53

వ. అనిమంత్రిఁ గొనియాడి శారదానందుని సర్వకార్యంబు గైకొను
మనుటయు. 54

క. యతివరుడు రాజయోగ

స్థితినాథుడుగాక యిట్టిక్షీతినాథుండే

మతిబరికింప గననియా

క్షీతిపతి దీవించి చనియెస్వేచ్ఛాగతులఁ.

55

వ. అనినారదుండు యింకనొక్కయద్యుతంబు ఏనుషనియబ్బలింద్రున

కిట్లనియె.

56

క. నరుడెట్టి కులజుడైనన్

హరిచిహ్నులుదాల్చి నాట్యమాడిననైనన్

హరియుద్ధరించు హరికి

శరణంబై రాజ్యభోగ సంపదలిచ్చున్.

57

వ. అట్లుగావున.

58

క. మానవనాథుండు బృహ

త్రేనుండనువాడు తపమునేయగ శివుఁడా

ధ్యానమున నిలిచి పలికెన్

భూనాయక ! వరము వేడుపొసగఁగనిత్తున్.

59

ఆ. అనిన సంతతియును నాహవజయమును

కోరుటయును నొక్కకొమ్మపుట్టు

దివ్య పురుషుండెట్టి తెఱవకై తనుదాన

వచ్చి పొంది నీకు వరిదుండగును.

60

వ. అతనివలన నీకు శత్రుజయంబును కలాభివృద్ధియు నగునని వరం

బిచ్చి శంకరుండరిగిన ప్రతాపవిషయాధీశ్వరుండటువంటి

కన్యకంగాంచి యధియౌవనవతియైన హరుండాసతిచ్చిన దివ్య

పురుషుండెన్నడు వచ్చునొకోయని నొథాగ్రంబున నిడి యుండు

సంత.

61

నీ. కాళింగుడనియెను కంసాలి యొక్కందు
 సౌధాగ్రముననున్న చంద్రముఖిని
 గనుగొని మోహించి కడువడి గీలుగా
 రచియించి శంఖచక్రములు దాల్చి
 విష్ణుండని యుద్విధికి దత్తునిత్ర...
వ్యనిత యున్న
 సౌధాగ్రముననున్న జలజాక్షి విష్ణుండ
 వచ్చితిని మూర్తివశుడనగుచు

అనిననిజ.....

.....

.....దగ్గమొక్కి

పితకు జెప్పిపంప నతడువచ్చి.

62

క. కాళింగుజూచి నిక్కమె
 నాళికాక్షుండె యనుచు.....
 బాలకి నర్పించుచుభూ
 పాలుండుచని సరియు వాని పత్నె మెలగక.

63

వ. ఇవ్విధంబునక్కన్యారత్నంబును భోగింపుచుండునంత

64

క. హరిదనకునల్లుడయ్యెన్
 సరియెవ్వరు నాకటంచు జగతీప(తీయున్)
 ...దొడగిన నభూ
 వరులందఱునొక్క పెట్టవచ్చిరి నృపువై.

65

ఆ. అతనియల్లుడైన హరిచేతజచ్చిన
 కలుగుకీర్తిముక్తు లలరమఁకు
 ననుచు బురము దిరుగనందఱు విడిసిన
 యీతితలెండ్రుడధిక చింతనొంది.

66

నీ. తనభక్తు ప్రహ్లాదు దండిత.....

...తింపకున్న నిర్గుణుండుగాడె.

ప్రియభృత్యుడైన నీ భీషణముక్తిక

జగతినిల్చిన యవిచారిగాడె

కురుచు.....మెరబలిపెండి

మాటదప్పిన యప్పమాణిగాడె

తే. యెవ్వడెటువంటివాడన్న నన్విధంబు

చూపనేర్చిన యాబహురూపిగాడె

శత్రుమి.....గతుని

హరిని నెటుగాగనమ్ముదు నల్లుడనుచు.

67

నీ. ప్రేపల్లెలోపల గోపకాంతారతి

.....గొరగాడె

తనపుత్రుడగు నరకునిజంపి

అతనినిలలనలజేకొన్న ఖలుడుగాడె

నరనైవ శిశు.....

కలన్యపెండ్లి యాడినమహాపెద్దగాడె

కపట విప్రులరూపులైకొని మాగగు

దునుమ బంచిన యట్టి దోషిగాడె

తే. కాలయవనుని ముచికుండు పాలుజేసి

చంపజేసినయట్టి దుష్కర్మిగాడె

నాకు హరియల్లుడని యెట్లునమ్మవచ్చు

విష్ణుడున్నాడు నాకని పెట్టినైతి.

68

-
1. [ప్రేపల్లెలోపల గోపకాంతారతి తేర జూరొడినదిట్టకాడె
తన పుత్రుడగు నరకుని జంపియారని కలనలజేకొన్న ఖలుడుగాడె
తనపుత్ర యెవ్వనకొనకన్యక పెండ్లియాడినమహాపెద్దగాడె
కపట విప్రుల రూపులైకొని మాగధుడునుబంచినయట్టిదోషిగాడె]

వ. అనిదుఃఖంపుచున్న నతని కూతురు తన పెనిమిటియగు కుమార
విష్ణుపదంబులఁ బడి యేడ్చుచు నిట్లనియె. 69

తే. అధిపవిష్ణుండు తనయల్లుడనుచు నన్య
దీయ జనకుండు నృపతులధిక్కరింప
వారుబలవంతులై మీఁద వచ్చినాడు
నీవు వేక్షింపదగునె యోనీరజాత్. 70

వ. అనినతండు ఖిన్నుండై యిట్లనితలంచుచు. 71

క. తమచేతగాని పనులకు
గ్రమమెఱుంగక యధికుమూర్తిగైకొన జనముల్
భ్రమియింప హానియగుమా
నము బ్రాణముబోవు నిట్టి నడకలు నిజమే. 72

ఉ. ఏవిధమాచరింతు నిక నెక్కడికింజనువాఁడ నెప్పుడుం
జాపునిశంబునాకనిన సామజవత్సలు నార్తరక్షుల
క్లీ విభునాత్మనిల్పి యపకీర్తికి కీర్తికి హర్తకర్తయ
ద్దేవుఁడె యంచు పల్కి యువతీమణి చూడఁగబడి వాహుండై. 73

చ. హరి జనుడెంచితిన్ నృపతులాజకి బాసిచనుండ పోవరే
జరతును వన్నెదప్ప కరచక్రహతిస్వడి నంచుదాకుచో
దురమున వీనిపద్దనను దూరుదురీక్షితిలోకులంచు నా
హరి యపకీర్తికిన్వరచి యీతని చక్రమునన్వసింపుచున్. 74

క. అరిన్యపతుల చరణంబులు
శిరములు గరములును దునుమజెడి హతశేషుల్
మరలకపరచిరి వాఁడుం
గరివరదునికదా నాకు గలదని మగిడన్. 75

వ. అట్లు చనుడెంచిన బృహత్సేనుఁడల్లునకు సాష్టాంగదండ ప్రణా
మంబొనర్చి యప్పటి యట్లనేవింపుచుండె గావున. 76

క. దైవము కృపగల దినముల

(భాసింప) గద్యుణము కనక పర్వతమగు న

ద్వేషుని కృపయే రప్పిన

దేవాద్రియు జన్మతృణము తెరగైయుండుకా.

77

వ. అని నారదుండు చెప్పిన సబ్బలీంద్రుం డిట్లనియె.

78

ఆ. విక్రమార్కు (భూమి) విభుడు బేతాళుని

గట్టి తెచ్చెననుచు గథలుచెప్ప

వినుచునుండు నెట్టివిధమునగొని తెచ్చె

నానతిమ్ము వల్లకీనినాడ.

79

వ. అనిన నిట్లనియె.

80

సీ. విక్రమార్కుడు జగద్విఖ్యాత సత్కీర్తి

జగముపాలించెడు సమయమునను

హంతకీలుండను సంయమి నిత్యంబు

నొకపండు నృపతికి నుపద నీయ

సంతట నొక్కనాడమ్మాని యిచ్చిన

ఫలము వానరు మీఁద బడగవేయ

నది మర్కటము విప్పనందులో నొకమణి

కనుపట్టుటయు ధరాకాంతుఁడాత్మ

తే. నదృశముబొంది మునిదెచ్చునవియు జూడ

నట్లయ్యెయున్న యతికి నిట్లనియె నృపతి

యేమియర్థించి తెచ్చితిరిట్టిమణులు

చెప్పుమనుటయు నిట్లని చెప్ప దొడగె.

81

తే. వచ్చు కృష్ణచతుర్దశీ వాసరమున

నర్ధరాత్రంబు నాకడ కరుగుదెంచి

పితృనవముననే తేయకృతికి నీవు

సాధకుండవుగమ్ము భూజనవరేణ్య.

82

వ. అని చనుటయు నారాత్రి యతనికడకుంజని యతని యనుమతి
మానసుండయి దన్ని కటవట జటలోదగిలి తలక్రిందయి వ్రేలు
చున్న బేతాళునిబట్టి కట్టి మూపున బెట్టుకొని వచ్చునప్పుడు. 88

క. బేతాళుడనియె వినుమో
భూతలవర మనకును బునుపోకకుకథలా
ఖ్యాతముచేసెడ బ్రశో
పేతంబుగ నుత్తరంబులీవలయుజుమీ. 84

వ. ఆప్రశ్నలకెటింగి యుత్తరంబీకున్నవజ్రాయుధంబు తలద్రెంచు
ననుచుగథజెప్ప దొడఁగె నదియెట్టిదనిన. 85

సీ. (కర్ణోత్పలం) బనఁగల దొక్క నగరంబు
తత్పురివరుడు ప్రతాపమకుటుఁ
డను రాజువానికి నాత్మజన్మఁడు వజ్ర
మకుటుఁడునను సుకుమారమూర్తి
తన్మంత్రి పుత్రుండు దారుండు బుద్ధిశ
రీరుఁడాతఁడు సహచారిగాఁగ
విపినంబునకు వేటవెడలి తన్మధ్యకా
సారంబునను నొక్కజలజవదన

తే. యంబుకేలి జరింపనయ్యధిపనుతుఁడు
మదన పరవశుఁడగుచు నానుదతిజూడ
లలనకరకమలమున కమలము డిగిచి
జిలుగుశృంగార చేష్టలు చేయదలఁచి. 86

వ. కమలద్వయంబుకర్ణద్వయంబుమోపివుచ్చి¹ దంతంబుల ఖండించి
చరణయుగళంబునవైచి మఱియొక్క కమలంబు కుచంబులనదిమి
కంపించి తలయూచి పురంబున కరిగిన వజ్రమకుటుండవ్విధంబు
నదివపుత్రునకుం జెప్పిన వతండ్రిట్లనియె. 87

సీ. శ్రుతులనంబుజములు సొనువుట కణ్ణోత్ప

లునిపురంబున నాకునునికి యనుట

వనజంబుదంత ఖండని మొనర్చుట దంత

ఘాతకమంత్రిప్రసూతి ననుట

పద్మంబు తన పాదపద్మంబులకు మోప

నాత్మనామంబు పద్మావతనుట

యంబుజముకుచస్థలంబున నదుముట

తన(కునీ)వే ప్రాణనాథుడనుట

తే. కంపమొందుట నావెంటగడలుచునుట

తలగడల్చుట గూఢ వర్తనములనుట

యనుచు నెఱిగించి యమ్మంత్రి యధిపుగొనుచు

సరిగెరల్నావత నియెడు పురమునకును.

88

వ. చని యొక్కభూసురవృద్ధాంగన గృహంబున వసించి యది

తదంతః పురవర్తిని యగుట యెఱిగి యొక్కనాఁడా యవ్వంబిల్చి

తమవృత్తాంతంబు పద్మావతి కెఱిగింపు మనిపంపిన.

89

ఉ. ఆవిధవాశిరోమణి రయంబుననేగి రహస్యవేళ ప

ద్మావతిగాంచి రాజసుతుఁడాడిన మాటల భంగిచెప్పల

జ్ఞావతి ! ఘృష్టలిప్త(?) ఘన సారకరంబిత గండపాలికల్

వానిరీసేసినన్ జరతవామ విలోచనవచ్చి దుఃఖయై.

90

క. యెన్నఁడునాపై నలుగని

కన్నియమిమాటచెప్ప గనలడరిననే

మిన్ననక ప్రేసెజెక్కులు

నన్నని చూపుటయు నృపతినందసుఁడాత్మక.

91

ఁ. విరహభరాక్రాంతుఁడై యుండ మంత్రిసుతుండిట్లనియె.

92

తే. కానుపింపదె శుక్లపక్షంబు పదియు
దివసములదాక నిచటకేతేరవలవ
దనుచు ఘనసారయుత మృదుహస్తములను
సౌంజ్ఞచేసిన యదిగాని చెరపుగాదు. 98

వ. అనిన నూటదిల్లి యప్పది దినంబులుగడపి పనదుకొండవనాఁ డెప్పు
టియు నా విశ్వస్త నొడంబరచి చెప్పుమనిపంపిన నది యట్లచేసిన. 94

క. అమ్మగువ కుంకుమలదుచు
నమ్ముదు సలియురమునందు సంతతిములుగా
ముమ్మడిరేఖలు నిలువుచు
బొమ్మన్నసువచ్చి నృపతి పుత్రునకనియెన్. 95

తే. ఎన్నిమాటలు చెప్పిన నియ్యకొనదు
మాడుమాటాడ దింకనే మతమొకాని
కుంకుమాంకిత మృదుకరాంగుళుల నురము
ప్రేసెననిచూప భూపతి వివశుడైన. 96

వ. బుద్ధిశరీరుం డిట్లనియె యిట్లేల పగవశుండవైతిని తారజస్వలను
దివసత్ర యానంతరంబునం జనుడెన్నుని పట్టించుమనిన నర్థాంగీ
కారంబున నుండెనంత 97

తే. దివసములు మూడు సరిగిన తెరవగరపె
యనువుటయుబోయి యెఱిగింప నంగనకును
పొత్తిచీరిచ్చి యింకరాకు పొలతి యనుచు
మూడు నెక్కించిత్రాట నమ్మగువడించ 98

వ. అరుగుదెంచి అన్విధంబు జెప్పిరండని యరిగినమంత్రిసూనుండు
రాజకుమారునింజూపి నీకు నాగమనమార్గంబు నిర్దేశించెననియె
నంత. 99

క. రవిగ్రుంకి మధ్యరాత్రం

బవుటయురజ్జువుగదల్చి యమ్మార్గమునన్
యువిడ బొడగాంచి మదన్
త్సవలీలల మెలఁగుచుండె చతురత మెరయన్.

100

వ. ఇవ్వధంబున పద్మావతీ పరాయణుండై వజ్రమకుటుండు మంత్రి
నుతుండైన బుద్ధిశరీరుని మఱచియుండు నాగుమయంబున నొక్క
నాడు.

101

క. కులమును నాచారంబును

చెలికానిని గురువు బుత్రుజేరినవానిన్
తలిదండ్రుల బాంధవులను
తలఁపరు కామాంధ జనులు తత్పరవృత్తిన్.

102

తే. అనుచుపద్యము లిఖించి యతివచేత

ననుప భూపతినుతుండు పద్యంబుచదివి
మఱచితిని మంత్రినుతుని నీమర్మమెల్ల
నాకు నెఱిగించి నట్టివివేకనిధిని

103

వ. అనినఁ బద్మావతీ యిట్లుబుద్ధిశరీరుని యిన్నిదినంబులుదాక యెఱిఁ
గింపకొట్టెల చేసితివని భక్తిగలదియును బోలెనొక్కనాడు.

104

ఆ. భక్త్య భోజ్య లేహ్యపానీయ చోష్యప

దార్థములను గరళమావహించి
మంత్రి నుతున కనుప తంత్ర మాత జాతింగి
తగరుకిడిన జచ్చెతన్ని కొనుచు

105

వ: అవ్వధంబున వజ్రమకుటునట్లు గలిఖించి (1) పద్మావతీచారంబులు
వుచ్చికొని స్తనమధ్యంబున నఖిలతత్రయంబు నిలిపిరమ్మని పుత్రిక
పంపిన నారాజకుమాడుండు అట్లచేసి యేలెంచుటయును.

106

ఆ. అంతఃదెల్లవార నామంత్రిపుత్రుఁడు
సిద్ధుఁడగుచు నృపుని శిష్యుఁడేసి
పురము దుద్రభూమి యిరవుగాఁగూర్చుండి
హారమమ్మ నృపకుమారుబంప

107

దోదకము :

అంగడిహారము లమ్మెదననుచున్
సంగతిగా పెడజట్టులు సేయన్
దొంగనిబట్టిన దోడ్కొనిపోయి
య్యం గని పించిననాతఁడు వలెన్.

108

క. మీభూపతి యరుదెంచిన
నీభావము చెప్పవాఁడ నిటతెండనినన్
భూభుజున కెఱుకచేసిన
నాభరణము చూచివచ్చె నాతని కడకున్.

109

సీ. వచ్చియీభావంబు వచియింపు మనవుండు
దంతఘాటకునకు దనయయగుచు
యీప్రేత భూమికి నేతెంచి నిశివేళ
శవభక్తిగొనుచు నానన్నిధికిని
వచ్చినమాచేటి వాడిశూల మునహృ
ద్యేదంబుచేసి యీపేరు వుచ్చు
కొంటిమి యదిమహా క్రూరపు పడుచుల
..... పెద్దలబట్టి మెనుగు

తే. కంటిగనుగొందు నురమున గానవచ్చు
యనివజనిచూచి యదినిక్కమనుచు బురము
పెడలగొట్టింప నదియును వెళ్ళిపోవ
గూడుకొని యాత్మపురికిని గొంచుజనిరి.

110

ఆ. దంతఘాటకుండు తనయకుదుఃఖించి

(1) చచ్చిన తనినతియు జిచ్చుచొచ్చె

పాపమెవ్వరికిని బ్రాపించు ననవుడు

ననియె సాహసాంకు డాత్మదెలిసి.

111

స. బుద్ధిశరీరుండు స్వామిహితంబునకు గపటంబుచేసిన దోషంబులేదు

అవిచారంబున నారాజు ప్రథానినందనను పెళ్ళిగొట్టించెంగొవున

నాప్రథాన మరణదోషంబు రాజునకు ప్రాప్తంబగునని పలికిన

మరలివటంబునకు బరచి యప్పటియట్లు వ్రేలుచున్న నివ్విత్ర

మూర్ఖుండు.

112

క. వెంట నెచని బేతాళుని

నంటంగాబట్టి తొంటియట్లు నె చనుదే

నొంటిజన దెరువుజరగదు

వాటిక¹ గథయొకటిగలదు వినుమనిపలికె.

113

సీ. బ్రహ్మ శంఖాగ్రహారంబువ నగ్నిహో

మీయుని నందనమీన నయన

మందారవతియను నుందరి వరియింత

మనవిప్రనందను లరుగుదేర

సంతనక్కన్య కాలాంతంబు నొందిన

విడిచిపోవఁగ లేక విప్రలండు

నొకఁడస్థిగొనుచు గాళికినేగె నొక్కండు

కాటిబూడిద భక్తిగాచియుండె

114

తే. యొకడు దేశాంత్రియై చని యొక్కవిప్ర

నింట భుజియింపనున్న నాయుంటిగృహిణి

కొడుకు గోపించి యయ్యగ్నికుండము నను

వైచుటయు మృతినొందిన వానిజూచి.

115

క. శిశుహంతపునీ గృహమున

వశనము భోజింపననిన నతివచికిత్సా

వశమున బ్రాణమువదలిన

శిశువుంగని భోజనంబుచేసిట్లనియె.

116

క. ఈ గండవనినాకి

మౌనరసజనేత్రయనిన నువచేళించెన్

భూసురుడదిగొని కాశి మ

హీసురునిం గూడి కవచుహీస్థలిఁ జేరె.

117

అ. అట్లుచేరితొల్లి యచ్చట గావున్న

భూసురుండుచూడ భూమిమీఁద

సిద్ధమంత్రజలము చిలికినఁ గన్నియ

బ్రదుకుటయును చెట్టవట్టియవును.

118

క. మువ్వరు తమతమ గతియని

చివ్వకు బెనగుదురు రాజశేఖరయది దా

నెవ్వనికి బ్రాహ్మమగునన

నన్విక్రమనూద్యుడనియె నాతనితోడ.

119

తే అఙ్గిగొని చన్నవాడు తదాత్మజుండు

ప్రాణమెత్తిన విప్రుడపుణితి తండ్రి

కాటిఁగావున్నదివ్విజుఁడె యాకాలతపాభుఁ

డనిన బేతాళుడెప్పటి యట్లయిరిగి.

120

వ. పట్టితెచ్చు నెడ నిట్లనియె.

121

సీ. వాలివుత్రాఖ్యమా పట్టాఘ్ననను వి

క్రమసింహుడనెడి ధరాధిపతికి

నాత్మసంభవుండు పరాక్రమకేసరి

యను నాతఁడొకచిల్కఁ బెనువనదిము

నాగతాతీతమనాగతఃబు నెఱింగి

విరచింపనేర్పు వివేకశాలి

నడిగె నాకింకఁ బ్రయాంగన యెవ్వతె

యనిన మాగధరాజతనయ చంద్ర

తే. శాంతయనుకన్యయనుచు శుకంబుచెప్పె

నట్లుమగధేశు సుతయుతానాడు జిలుక

నడుగ, జెప్పెఁబరాక్రమ హరియటంచుఁ

బెద్దలంతట నిరువురఁబెండ్లిసేయ.

122

వ. నాచంద్రప్రభయుం బరాక్రమకేసరియుం గ్రీడాగృహంబున రతి

(పరాయ)ఁబలై యున్న సమయంబునఁ బంజరద్వయంబుననున్న

కీరద్వయంబునందు రాచిలుక శారకంజూచి యిట్లనియె.

123

ఉ. ఊరకయేలయుండ మనమోశుకరత్నమ యన్నదీయ సుం

చారవినోదముల్ కలసి సల్పుదుమన్న తలంకుచున్నచో¹

కీరమపూరువుల్ బహులకీర్తివచాదుల సత్యభాషణుల్

క్రూరులువారితోడ నొనఁగూడి మనంగలరే వధూమణుల్.

124

వ. అని విడనాడినకీరంబు శారకంజూచి యిట్లనియె.

125

చ. తరుణుల నమ్మవచ్చునె వృథాకలహాత్మలు కల్మషక్రియా

భరితలు చంచలాక్షులు కృపారహితల్ పురభోగవిభ్రమా

భరణుమానదూరలును భావవిహీనలు క్రూరకర్మ ని

ష్ఠరబహుభాషణుల్ కలయఁజూచిన దోషమురాకయందునే.

126

క. అని యిరువురు వాదడవఁగ

మనుజేంద్రుఁడచేరి వాడుమానుఁడు వివా

ర్తనములు చెప్పండనవుడు

ననియెన్ శారకమహీవరాత్మజతోడన్.

127

సీ. అంశిపునంబున నర్థరఘుండను

వైశ్యపుత్రుఁడు ధనవంతుఁడనెడు
నతఁడాత్మ భార్యలోకాంతరమరిగిన
విటవిదూషకవృత్తి విత్తమెల్ల
బోకార్చుకొని సర్వభూములు దిరుగుచు
నందనపురమను నగరిచేరి
యందుహాటకగుప్తుఁడను వైశ్యుఁడాత్మజ
బింబోష్ఠినతనికి బెండ్లిసేయ

ఆ.

బ్రయముచెప్పి యింటబెట్టుకొనిన
నతడు కొన్నిదినములరిగినఁ దనవత్ని
నమ్మజూపి తెత్తుననువుచునిన.

128

ఆ. కొడుకు మారుగాఁగ గోరినాయింటిలో

పెద్దతనముచేత బెట్టుకొంటి
ననుచు దుఃఖపడిన నాతని నమ్మించి
యెల్లవత్తుననుచు నిచ్చగించె.

129

వ. అల్లునిం గూతును ననేకవస్త్రాభరణ భూషితులఁజేసి యొక్క
దాసినిచ్చి యనిపిన పత్నిసహితుండై చనుచుండి యొక గహన
మధ్యంబున న య్యాభరణంబు లన్నియుం బుచ్చుకొని తన
భార్యను నద్దాసిని నొక్క ప్రానూతంబడంద్రోచి యెండేనియుం
జనుటయు.

130

క. ఇరువురును మొఱలువెట్టగఁ

దెరువరులరుదెంచి పెద్దతఁగలచేతన్
దడఁగిని వెడలగఁ దివియుచు

మఱిదాసిన్ దివియబోవ మరణమునొందె.

181

వ. అవైశ్యకన్యకయుఁ బధికులంగూడి పితృగృహంబున కేలేంచినం
దలితంద్రు లాశ్చరచిత్తులై పోయినచ్చిన తెఱంగఱిగింపు మనిన
నిట్లనియె. 182

క. నట్టడవిలోన మమ్ముకా
బెట్టినసొమ్ములు హరించి పెడపెడ దొంగల్
కట్టిమము నూతద్రొబ్బుచు
నల్లేనీ యల్లుఁగొనుచు నరిగిరి తండ్రీ. 183

వ. అనిననల్లుండు చోరులచేతఁ దగులువడుటండేసి వణిజుండు దుఃఖం
బుననుండె నంతగొన్నిదినంబులకు నాసొమ్మంతయు నెచ్చించిధనవం
తుఁడు తనమామకుఁగూఁతుడు చావుచెప్పి తత్సరలోకక్రీయార్థంబు
కొంతధనమ్ము వుచ్చుకోదలంచి మామగృహంబునకు వచ్చు
నపుడు 184

ఆ. ఇంటిలోనపెలఁగు నిందునిభాననఁ
బర్నిజూచి డిల్లపడిన నింతి
పెటవకుండునీదు వివరంబు మాయయ్య
యెఱుంగడనుచుఁ గాళ్ళకిచ్చెనీరు. 185

వ. మామయు నల్లునిరాకకు సంతోషించి తొల్లిటియట్ల కలవుకొని
యుండఁనంత, 186

ఆ. కొన్నిదినములకుగ నన్నీచవర్తనం
డర్థరాత్రినిద్ర నబలపొండ
తొడవులెల్ల గొనుచుపెడగోసి యెండేనిఁ
బోయెనేమిచెప్పఁ బురుషుననియె. 187

వ. అనినరాజకుమారుండు తనకీరంబు జూచి నీవేమి చెప్పెదవనిన
నచ్చిలుక యిట్లనియె. 188

సీ. హర్ష పురంబున కధిపతి ధర్మండు
 వసుధయేలగ ధనవంతుడనడి
 కోమటిగారావు గూఁతురు వసుమతి
 కోమలి నొకవైశ్యు కొడుకుకిచ్చి
 తనకుబుత్రుఁడులేమి తనపుత్రియింటనె
 యుండంగ కన్యదాయువతి యగుచు
 నొకవిప్రతనయుతో నొనగూడి మెలగంగ
 సంతనప్పతివచ్చి¹ యత్తమామ

తే. లల్లునొద్దకుఁ గూఁతును సనుపుటయును
 నధిపుగవియక నిద్రితుండైన తరిని
 బ్రాహ్మణుండున్నచోటి కబ్బాచునడచె
 తనకుఁడుఁకొండు పెంటనెతగిలిచనఁగ.

139

వ. ఉద్యానంబు ప్రవేశించు సంతకుమున్న యవ్విప్రునిం జోరులుమ
 క్కించినం గొనప్రాణములతోనున్న విప్రకుమారుని గాఁగిలించు
 కొని చుంబింపంబోయి న సతంశు ముక్కుగరుచుకొని మరణంబు
 నొందిన నింటికివచ్చి మగండు ముక్కుగోసెనని కుయ్యుపెట్టుట
 యును,

140

క. నేరంబెఱుఁగని మత్స్యత
 గ్రూరుండై మగడు ముక్కుగోసె నటంచుక
 భూరమణున కెఱిగించిన
 క్షౌరమాణుడు వైశ్యపుత్రు జంపగబంపెక.

141

ఆ. దొంగనృపతి కనియెదోషిగా డీతఁడు
 ద్విజశవంబుతోడ పెలఁదిపెనఁగ
 ముక్కుగరచి ప్రాణములబాసె విప్రుండు
 వానినోటజక్కె వసితముక్కు

142

వ. అని విప్రశవ వదనంబుచూపిన భూరమణుండు గోపించి యజ్ఞారి
ణికి గర్జ చ్ఛేదనంబునుంజేయించి యా వోదణికిం దళవాయిపట్టంబు
నిచ్చెనని కీర్తవ్యయంబునుం గథలుచెప్పి శాపము క్తులై వనిరి (స్త్రీ)
పురుషులలో పాపంబెవ్వడిదని యడిగిన. 143

క. వనితలకు సాహసంబును
నవృతంబును మాన్యుతనము నదయతయునున
ర్మనమును మాయయు ఖలవ
ర్తనమును నిస్సేహితయును దప్పనిగుణముల్. 144

వ. పురుషుండు పాపభీరుండయ్యునుపాపంబునకు జొచ్చెంగావున పురు
షుండె పాపకర్ముండనిన బేతాళుండెప్పటియట్ల న్యగ్రోధంబు నాశ్ర
యించిన పట్టితెచ్చునెడ నిట్లనియె. 145

నీ. శరభాంకపురియేలు శౌద్రకుండనురాజు
సోమప్రభానామ మదతిదనకుఁ
బత్నిగాధర యెల్లఁబాలింప మాళవ
ధరణివివ్రుడు వీరవరుఁ డనంగ
కరవాలధారియై యరుడెంచి శూద్రకు
చేజీతమంది యిచ్చిన ధనంబు
దేశభూదేవతా తిథియాచకులకురూ
కలుచతుశ్శతము నిక్కముగనొసఁగి

తే. యున్నరూకలు నూటగృహోచితంబు
తీర్చునే నూరురూకలు దినదినంబు
నృపతివెట్టంగ బగలురాత్రియునుగొల్పి
నిద్రయెఱుంగకయుండు దానేర్చుమెరసి. 146

వ. అంతనొక్కనాడర్థ రాత్రసమయంబున. 147

లియవిభాతి :

మొఱపులును నుఱములును దఱచునడగండ్ల
 బైదఱచుపిడుగులు దొరంగ నఱిముఱి జగంబుల్
 గిఱిగోనగ వాన వెఱచరవఁబవనాహతిని నుఱక
 కుఱియంగ దిశలెఱుంగఁ బడకుండఁ
 లెఱివిగొనలేక కనుగొఱపులగఱి జనము
 లుఱక మిఱుప్ప ములనుఱికి పెనుబాటన్
 బొఱలఁగ బశువ్రజము లొఱలఁగ ధరిత్రిపయి
 దఱచుగనువాన వెనుచరచి వడిగురియన్.

148

మత్తకోకిల :

భూత మొక్కటి యూరి వెలుపల భోరుభోరున నేమవన్
 భూత లేశుఁడు మేడవాకిలి భూమిఁ గుఱ యున్నవాఁ
 డాతనింగనియడుగ విప్రుఁడనాయుదోద్ధత హస్తఁడన్
 వీరభీతుఁడనున్నవాఁడను వీరవద్యుఁడ నాపుడున్.

149

తే పురము బహిరంగగంబునఁ బొలఱియొకలె

యడలుచున్నది పోయిన వరయుమనిన
 వీరవరుడరిగి యాయేడ్చువెలఁది బిలిచి
 యెందుకడలెదవనిన నయ్యింతివలికె.

150

వ. ఏనిశూద్రకభూపాలు భుజంబున వసించిన భూదేవిని యతండు
 మూడుదినంబులకు మృతుండుకాఁగలఁడు ఇతనిపిదప నన్యనాశ్ర
 యింపనొల్లక యేడ్చుదననిన వీరవరుండిట్లనియె.

151

క. ఈతండరిదీర్ఘాయురు

వేతుండగు వెఱపునెద్దిప్పుధివీ వనితా !

నాతోడ నానతిమ్మన

భూతన్వయు (బలికెవిప్ర పుంగడుతోడన్)

152

తే. ఈ మహాశక్తికిని భవదీయనుతుని

శిరముబలియాయఁ బరిచిరంజీవియగును

సేయుమనవుండు నింటికిబోయినండు

నునకు నెఱిఁగింప నమ్మతించిన నతండు.

153

వ. పుత్రునింకోడ్కొని యరుగువాని తల్లియుం జెల్లెలును తోడనె

యరుదేర నమ్మహాశక్తిగుడికరిగి యిట్లనిస్తుయిం చె.

154

వనమయూరము :

అంబికకృపాత్మ (జగదంబ) శుభమూర్తి

కంబునిభకంఠ ! శశికంఠుని రాణి

బుంబరవిపక్షకులశక్తి పరమూర్తి

అంబుధర (వర్ణ ! నిను) నాత్మభజయింతుఁ.

155

వ. అని కరవాలంబున కఠంబుదునిమినం దల్లియును సహోదర మర
ణంబు సహింపనోపక చెల్లెలును ప్రాణంబులు విడిచిన నవ్వీర
వరుండు.

క. కరవాలధారచే దన

శిరమును ఖండింప వెనుకఁ జేష్టలుచూడన్

జరి(యించెడుపతి) వీనికి

సరిగలఁడే భృత్యుఁడనుచు సాహసమొదవన్.

156

ఆ. ఇట్టి బంటులేని యారాజ్యమేటికి

నను(చుఖిదగ్గమైతి) యాత్మశిరము

త్తునుమడలఁచునంత దుర్గప్రత్యక్షమై

నలుపురకును బ్రాణములు (ఘటించె).

157

వ. కూద్రకుండును వారెఱుంగకుండ నాత్మనజనంబునకుం జనియె వీర

వరుండును ఆమువ్వర (నింటికనిపితాను) భూకతి ద్వారంబుగాది

కొని యండునంత ప్రభాతంబగుటయును.

158

క. వీరవరుజూచి శూద్రకుఁ

దారాత్రిది యేడ్పువివరమది యెట్టిదినాన్

భూరమణ యొకపితృచము

దారోదన మదియునడఁగెనన చెప్పటఁ(యున్).

159

వ. అతనివలన సంతోషించి యారాత్రి వృత్తాంతంబు సమాశ్చ్యల

కెఱిగించి యతనికి మఱియు ననేకపదార్థంబులిచ్చి (పుచ్చి రాజ్య

మ్మునేయు)చుండ ననిచెప్పి బేతాళుం డిట్లనియె.

160

క. ఈ యేవురిలో సాహస

మేయతనిదియన్న భటునకిది ముఖ్యము, భూ

నాయకుఁడు దెడలంచుట,

నీయందఱియందు నధిపఁడితఁడని పలుకఁ.

161

వ. ఎప్పటియట్ల తిఱిగి పరచినం బ్రతిక్రమ్మరందెచ్చిన బేతాళుండిట్ల

యంగ బేతాళిఁజే (కడకు) విష్ణుస్వామియనునతని నుతులు ముగ్ధుల

వివేకనిధానులు గొలువంబోయిన మీరేమిటి కలుగుదురనిన

భోజనశయనారీవారి సంగులమనిన నభూవరుండు.

162

క. భోజనసంగునకును దగు

రాజనమన్నంబువెట్ట బ్రాహ్మణసుతుఁడ

భోజన మొల్లకడించెను

వ్యాజంబునఁ గమరుకంపువలచిన దనుచుఁ.

163

వ. (భూపాలుండు) వీని పరీక్షించునపుడు స్మృతాన క్షేత్రంబున పండిన

ధాన్యంబుని యెఱింగి సంతోషించె మఱియును.

164

క. నారీసంగునికడ కొక

నారీమణిబంప రాన్వనం బడువేళన్

చేరంగనీక దానిని

వారించెను మేకగదరువలచినదనుచుఁ.

165

స క ల నీ తి క థా నీ థా న ము

వ. భూపాలుండు పరామరిశించునపుడు మేకచన్ను
గుడిచి పెరిగినదని విని విస్మితుండయ్యె మఱియును. 166

క. శయ్యాసంగునకొక మృదు
శయ్యాస్థలి చూపనందు శయనించెడుచో
శయ్యాస్థల రోమం
బయ్యడమేనొత్తై ననిన నదియును నడుగక. 167

వ. ఆభూపాలుండు వాని శరీరంబుననున్న తదీయలాంఛనంబుచూచి
మువ్వరసంతోషించియేలె, మువ్వరియందును సుకుమార వివే
కులెవ్వరని యడిగిన విక్రమార్కుం డిట్లనియె. 168

క. వని తానంగుడును భో
జనసంగుడు బుద్ధిచేత సాధించిరి శ
య్యనుక్రింద నున్న రోమము
తనులాంఛనమగుట నధికతమ మన్నీటిలోక. 169

క. పుటమెగసి మూపుడిగి య
చ్చటికిన్ బేతాళుడరుగ జనపతిచనియు
దృట వృత్తిబట్టి (కొనిరా)
(నటనొక) కథచెప్పదొడఁగె నద్భుతభంగిన్. 170

వ. అదియెట్టిదనిన. 171

నీ. ఉజ్జయినీపురి నొక్క విప్రుడుహరి
స్వామి, వేదస్వామి నామసుతుని
పోమప్రభానామసుతుని గాంచిననది
వయస్సైన దగువట్టి వరుని వరము
జ్ఞానియు మఱియు విజ్ఞానియు శూరుండు
ననువారు ముగురు దత్తవరదానదుగ
జ్ఞానికిఁ దండ్రీ విజ్ఞానికిఁ దల్లియు
శూరున కక్కస్య పోదకుండు

అ. నిత్యమనుచువారి నింటికి గొనివచ్చి

యొకనికి త్రమతివ కొకఁడు వరుఁడు

గాక, యనుచు దెంపలేక, వాడడువంగ

నైదు వాసరంబు లకుగుటయును.

172

క. ఇవ్విధమున మువ్వురునా

మువ్వురకును గన్యనుడిగి ముడముడిగినచో

నవ్వనితనొక్కరక్కనుఁ

డువ్వెత్తుగ గొంచు బోయెనొకరిగుహకన్.

173

వ. ఇట్లు వోయింజననీజనకసహోదరు లతిదుఃఖతులయిన జ్ఞాని తదీయ

మార్గం బెఱింగించె విజ్ఞాని రథమలవరించెనంత.

174

క. శూరుఁడు రథమెక్కి మహా

వీరుని రక్కనుని దునిమి వెలఁదిని దెచ్చెన్

వీరలలో నెవ్వఁడు క

న్యారమణుండనిన శూరుఁడని యెఱింగించెన్.

175

వ. తిరిగి నం బట్టితెచ్చు నెడ నిట్లనియె, మాలావతీ పురంబున శవశుం

డను రజకుండు కోడలిందోడి తేర కొడుకుంబంపిన నతండత్తవా

రింటికింజని తల్పహోదరుండనుపరా, భార్య ననిసించుకొని వచ్చు

నప్పుడు.

176

చ. తెరువునను దుర్గగని దేవికి మ్రొక్కిన మ్రొక్కు దేర్ప తీ

కరకరభిడ్లమెత్తి తనకంతముద్రెంచిన, దేవరుండు నా

కరపుననాత్మమస్తకము గ్రక్కునద్రెంచిన బాచి దుఃఖయై

తరుణియు నాత్మకంతమునఁ బ్రాధుగడల్పగనంత దేవియన్.

177

క. మెచ్చితి బరిఁసోడరులకు

నిచ్చితి బ్రాణములు వీరి యీబొండులపైఁ

దెచ్చితిలలదుకు మనవుడు

నచ్చేడియ వీడుపడగనతిక శిరంబుల్.

178

క. పెనిమిటితల, యనుజునకును

పెనిమిటికిని ననుజుతలయు బెరశినవారు

బునలేచి నిల్చిరిద్దఱు

వనరుహముఖ పెరఁగుపడియె వరుఁడెవ్వఁడొకో ?

179

వ. అనియడిగిన “ సర్వస్యగాత్రస్యశిరః ప్రధానం ” బను వాక్యంబు

గలదు గావున శిరంబున్నవాఁడె యింతికి వరుండగునని బేతాళుం

డెప్పటియట్ల చనినం బట్టితెచ్చు నెడనిట్లనియె.

180

నీ. రమణఁ బ్రలిప్తపురం బేలుచుండు సిం

హుండను భూవరఁడొక్కనాఁడు

వేటగాఢని ఘోరివిపిన మధ్యంబున

క్షుత్తిపాగులఁజిక్కి సాగయుచున్న

కార్పటికుండను గహనచారుడు చేరి

యామలకద్వయం బందియిచ్చి

తెరువుదప్పినదెచ్చి తెరువుచూపిన మెచ్చి

యెద్దినీ వాంఛితుమిత్తుననిన

తే. గాలనేమితనూన పాతాళసిద్ధ

కనకపురముననున్న తక్కస్యదెచ్చి

పెండ్లి నేయుమునాకు నభీష్టమిదియ

యనినపగుగాక యనియె ధరావరుండు.

181

క. కలమెక్కియరిగి, భీకర

జలనిధిలోనురికి, నాగజగతికిజని, యు

త్పలనేత్ర కనకరేఖనుఁ

చిలమున్వెడలించి హితునిబెండిలిచేసెన్,

182

క. ఉపకారపదనకునుఁ బ్ర

త్యుపకారము సేయఁడేని నుర్వి గృతఘ్న

ద్యుప పాతకములు దగులును

కపటుండని భూజనంబుగైకొన రతనిన్.

183

వ. అట్లుగావున నిందు నెవ్వరిదుపకారంబనిన నిష్కారణం బుపకా

రంబుచేసిన కిరాతుం డధికుండనిన నెప్పటియట్లు బేతాళుండు వట

విటపికింజనిన బట్టితెచ్చు సమయంబున నిట్లనియె.

184

సీ. లక్షణపురమేలు లఘుభుజుండను రాజు

తనకూఁతుమణిరేఖ దగిన పతికి

నిచ్చెదనన నొకయిలతేఁడు చనుడెంచె

జంతుభాషలెఱుంగు శాస్త్రవిదుఁడు

వానికిచ్చినఁ గన్య వరియించి తనభూమి

కరిగి రాజ్యముసేయు నవసరమున

సతియును దానొక్కశయ్యపైఁ బవళించి

యున్నపిపీలికాయూధమొకటి

౨. యదుగుదేరఁ బథము కడ్డమైమంచము

కోడు నిల్చియున్నఁ గొంతు భటుల

కనియె జీమనాయుఁడదియేల నిలిచితి

రన్న, శయన ఛరణమున్నదనిన.

185

క. అదియె త్రివైచి కొనుడుం

బడడననొక, సతియు, బతియు, బడియున్నారె

త్తుడుమో, వలదో, యనవుడు

దేదురునకును నృపతిసవ్వసతి యిట్లనియెన్.

186

వనమయూరము :

ఏమిటికి నవ్వితిమహీశ ! యని పల్కన్

రామ యిదిచెప్పకొనరాదనిన నాపై

ప్రేమముడివోయె నిక బెట్టుకొనియుండన్

నామనను, బ్రాణమునునాథ ! యనిపల్కన్.

187

ఆ. చెప్పకున్న నీవు జీవంబువిడుతువు

చెప్పినపుడె నాకు జీవహాని

చెప్పిమున్ను నేను జీవంబువిడిచెద

నీవుదన్నపిదప నిలువలేను.

188

వ. అని సృశానంబునం జితిబేర్పించుకొని యందు మీఁదం బవ్వలించి

పత్నికెఱిగించి ప్రాణంబు విడిచెదనను సమయంబున.

189

తే. ఒక్కచింబోతు తనమేకనుపచరించి

తన్నుబ్రార్థించి నూతిలోనున్న గఱిక

తెచ్చియిడుమన్న నూతిలోచొచ్చినపుడె

చత్తు, నీవేలనాకని చనియె దొలగి.

190

క. ముతినెఱిగి భూమిపాలుడు

చితినుండక లేచివచ్చి చిగురుం బోణిన్.

పతిభక్తిగలుగు జక్కని

యతివన్వరియించె దొంటి యంగసయడల్.

191

వ. ఇమ్మేవనృపతిలలో నెవ్వరు వివేకులనిన తిర్యగ్గతువయ్యను

చింబోతు స్త్రీమోహంబు విడిచెంగావున నదియె వివేకియనిన

బేతాళుం బెప్పటియట్లు వటంబునకుం బనుటయును.

192

ఆ. అవనినాథుఁ డెప్పటట్లనె కొనితేర
దనుజుఁడొక్కకథ విధంబుచెప్పె
వీర బాహుఁడ నెడు విభుఁడంగదేశంబు
పాలనంబుసేయఁ బట్టణమున.

193

సీ. ధనదత్తుఁడను నైశ్య తనయను మదనగ
యనుదాని ధర్మదత్తాఖ్యుఁడొకఁడు
కామించిపట్టఁడగరుటయు (?) నదివల్కె-
మును దనతండ్రి సముద్రదత్తు
నకు నిచ్చెననిన, దైన్యమున నాతఁడు పట్ట
వచ్చిన వలదునావరుని ముడల
మును వచ్చినిను బొంది చని, పతిగూడుదు
ననిన వాఁడు నగుచు నట్లు సేయు

ఆ. మనిన నాఁటిరాత్రి యదిపతిగదిసినఁ
దనదుబాగుచెప్పి తరళనయన
ధర్మదత్తుఁగూడ నర్మిలిఁ జనుచుండ
పట్టిదొంగసొమ్ము పెట్టుమనిన.

194

క. తనవర్తనంబు దొంగకు
వనరుహముఖ చెప్పిమగుడి వచ్చియు మఱి నీ
మనమున కిష్టముఁజేసెద
నని సమ్మతుఁజేసి చనియె నాతనికడకు.

195

ఉ. వచ్చిన, కాంతఃజూచి యిటువత్తురె నాథునిడించి యన్న సీ
కిచ్చిన బాగుకై యనిన యిందునిభానన ! సత్యవాక్యమున్
మెచ్చితిఁడోడ బుట్టువపుమీనవిలోచనయంచు నొక్క సొ
మ్మిచ్చిన సమ్మ(తించి)యది యేగెను తస్కఁడుడున్నచోటికి. 196

క. వాడును సూన్యతయగు పూఁ

బోడిని మఱపించి సొమ్ముపుడుకక తానుం

బోడిమిచేయుచు ననిపినఁ

బోడిమిచెడకరిగె నాత్మపురుషుని కడకుఁ.

197

క. మువ్వరిలోపల నధికుం

డెవ్వఁడెఱిగింపు మనిన హృదయేశ్వరుడై

యవ్వనితననిపి తిడుగా

నవ్వలఁదింగూడు పురుషుడధికుండనియెఁ.

198

వ. తిరిగివటుంబునకుం బారిన పట్టితెచ్చునెడ, బేతాళుండిట్లనియె. 199

నీ. ధారాపురంబున ధర్మధ్వజుండను

రాజుసంగనలు తారావలియును

నబ్బరేఖయును, మృగాంకదత్తయునను

వారలు సుకుమార వనజవదన

లందులో నొక్కతె యంగంబు పెన్నెలఁ

బొక్కె నొక్కెతె మేను పువ్వసోఁడి

చిడిసె మఱొక్కతె చేతులు ముసలరా

వము విన్నఁబొక్కె నీవనితలందు

తే. కోమలంబైన తనువు దేవొమ్మయనిన

నాఁతులిద్దఱికినిఁ గారణంబు గలదు

ముసలనినడంబు వినగరములకుఁబొక్కు

లెగయుకాంతయె సుకుమార యెక్కుడనిన.

200

వ. బేతాళుండు న్యగ్రోధంబున కరిగినతోడనె పారిపట్టితెచ్చునెడ

నిత్రమాదున కిట్లనియె,

201

సీ రశ్మికాంచీపురి రాజయశఃకేతుః
 డనుస్మపుఃడంగ రాజాధిపరుః
 దీర్ఘదర్శనుమంత్రి తెరువుచెప్పిన సము
 ద్రముసొచ్చి పాతాళ తళమునందు
 నిర్జనపురమునఁ (నెలఁత)నొక్కతెఁజూడ
 నటభూతతిథి నొక్కయసురమ్రుంగ
 రాక్షసు జతరంబువ్రచ్చి యక్కాంతను
 వెడలింప నృపునకుఁ బడఁతియనియె.

తే. పొత్తునకురాక తానన్న భుక్తిగొనక
 నన్నుశపియించె తండ్రి దానవుడు మ్రుంగు
 ననుచు మఱివానిఁజంపిన యతఁడునీకు
 రక్తఁడనిపల్కి శాపవిముక్తి యొసఁగె. 202

క. అటగావున ననుగైకొను
 మిదినాయభిలాష యనిన నింతినిగొనుచుం
 బడపడి పురికేతెంచిన
 నదిమంత్రి కుమారుడెఱిఁగి యనువులబాసెన్. 203

వ. అమ్మంత్రి మరణంబునకు గారణంబెద్దియనిన విక్రమాద్భుతం
 డిట్లనియె. 204

క. ఆదివ్యకాంతఁ గలసిన
 భూనయితుఁడు మత్తుఁడగుచు బొరిగొనునన్నున్
 భేదించుమంత్రి తమ్మును
 శ్రీదరుగఁగఁ జేయునని యచేతనుఁడయ్యెన్. 205

వ. అనవుండు, 206

క. భుజముడిగి దానవుఁడువట

కుజమునకుంబరవ బట్టికొని తేరఁగనా

రజనీచదుండు పలికెను

విజయోన్నతకథ వచింతువినఁ దగుననుచుగా.

207

వనమయూరము :

శ్రీమెరయ వారఁ(ణసి సీమగలవేద)

స్వామి తనయుండు హరిస్వామి యొకకళయ్యగా

వేమరునుఁ బూర్ణశశి వెన్నెలలుగాయగా

కామిని యుదాను (రతికాంక్షులగు వేళన్).

208

ఇంద్రవజ్రము :

గంధర్వఁడక్కామినిఁ గాంచిబాహు

సంధానుఁడై కొంచును జన్నవాఁడుగా

సింధువ్రజ స్నానము చిత్తవృత్తిన్.

సంధించి వేగంబున జాగివెళ్ళెగా.

209

తోటకము :

ధరణీసురుఁ డత్తరినొక్క (పురిన్)

సరసీరుహలోచన పెట్టినశ్రీ

కరభిక్షము భుక్తముసేయఁగన

త్తరుపై నొకగృధ్రము తుండమునగా.

210

ఆ. పాముజేరటయును పాటుండుభిక్షంబు

గుడుచుచోట విషము వడియెనందు

పుచ్చనెఱుంగ కతడుభుజియించి విషమెక్కి

చచ్చెనదటవిధివశంబుచేత

211

వ. భిక్షంబుపెట్టిన గృహిణింజూచి గృహస్థు సీహవిప్రని కేమిపెట్టి

తిన్ యతండుచచ్చె సీముఖంబుచూడ దోషంబని భార్యను

వెడలంగొట్టె నాబ్రహ్మహత్య యెవ్వరిదని యడుగుటయును. 212

క. దోషంబులేని యాని

ద్దోషిని దోషాత్ముడనుచు దూషించినయే

దోషములకు నధికంబగు

దోషంబనికొండు సకలదోష విధిజ్ఞులే.

213

వ. కావునదోషం బొకనికాపాదించిన పానికి దోషంబుదగులుననిన

బేతాళుండెప్పటియట్లు మఱికింజనిన విక్రమార్కుండు చనిపట్టి

తెచ్చు సమయంబు నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె.

214

సీ. వీరకేతుండను విభుఁడేలు తఱినయో

ధ్యాపురంబున రత్నదత్తుడనెడు

వైశ్యుని సుతవీరపతి యనుకన్యక

నధిపతియడిగిన నతనికిక

తనయింటనున్ను నత్తరిచోరుఁడిలుచొరఁ

జూచి పేదనితన సామ్మలీయ

వచ్చిననొల్లక వరియింపఁ గోరినఁ

జచ్చెద వరుగు నీవచ్చినట్లు

ఆ. యనినమరునిచేత నటుచచ్చుకంటెను

జామనీకుగాను చచ్చులురువు

నాఁడలాడు లెఱిగి నరపతి కెఱిగించి

విభునియాజ్ఞఁగొఱఁత వేయఁగాంచి

215

క. పారిజముఖ జనకునకునుఁ

జోరునికథఁదెలిపి యగ్నిఁజొచ్చెద ననుచుకా

తేరినఁడజ్జన కుండు కు

మూరిక విడువంగలేక మతిపడ (లోకవన్)

216

క. జనపతి సమ్ముఖమునకుం

జనిభూవర వీనినేల చంపగనీకుకొ

ధనమెంతై నను నిచ్చెద

ననుటయువినకతఁడు తత్పురాంగణసీమన్,

217

తే. కొట్టువారింది తస్కరుఁ గొఱతవేయ

వాఁడుదుఃఖించి నవ్వితవంబువిడువ

నంతనాథీరవతియును నగ్గిజొరంగ

దగ్గరుటయును శివుఁడు బ్రత్యక్షమగుచు.

218

తే. అతని ప్రాణంబు గృహచేసి హరుఁడుచనియెఁ

గొఱితిపై నుండి దుఃఖంబుగుడిచి పిదప

నవ్వేనేటికి జెప్పమా నరవరేణ్య !

యనిన విక్రమనూర్యఁ డిట్లనుచు బలికె.

219

క. ధనమెంత తనకునిచ్చిన

వినఁడయ్యెను, నృపతి, దనకు విధియని యేడ్చె

వనజాక్షియన్ని చొరగాఁ

జనజూచిన నవ్వె నిదియ (సత్యం) బనినక.

220

వ. ఎప్పుటియట్ల తిరిగి స్రవచినం బట్టితెచ్చ నడ బేతాళుఁ డిట్లనియె. 221

సీ. నేపాళ దేశ మహీపతియగు కీర్తి

కేతునినుత (యొప్పు) గీరవాణి

చంద్రికనాగ వసంతోత్సవంబున

వనితఁజూచెను ఘనస్వామియ నెడు

విప్రకుమారుండు వెలఁదియు నవ్విత్రుఁ

దగఁజూచె మోహమిద్దఱికి బొడమె

నతివయంతఃపురి కరుగ ఘనస్వామి

చెలిమూల జేవుడనీ సిద్ధయోగి

తే. యొక్కడుఘటికిచ్చి విప్రుని నువిదజేసి
 నృపతిముగడట నిది నాకు నిజతనూజ
 తీర్థయాత్రకుజని యల్లుడెచ్చుదాక
 (పోషణ)ముచేయుమని చెప్పి పోయెనతడు. 222

క. ఆరాజన్యఁడు నాత్మకు
 మారికకడనిలుప రాత్రి మగవాఁడై యా
 వారిజలోచనఁ బొందును
 సూర్యోదయమైనమగుడ నుందరి యగుచుకా ? 223

వ. అంతనారాజకుమారికయు గర్భిణియైన నాలోన. 224

ఆ. మంత్రిసుతుఁడు రాజమందిరంబున నొక్క-
 పగలుకపట విప్రభౌమఁ జూచి
 మోహియగుచు నృపతి ముఖ్యున కెఱిగింప
 నతనికిచ్చె నింతినాలిగాఁగ 225

క. ఆమంత్రిసుతుఁడు కృత్రిమ
 కామినిఁగలయంగ బిలువఁగల దొకవ్రతమో
 భూమిసుర ! తీర్థయాత్రకుఁ
 బోమతి యే తెంచినన్ను బొందెదవనుడున్. 226

ఆ. అతడు తీర్థయాత్రయరిగినన దత్పూర్వ
 పత్నిఁ బొందుచుండఁ బగలురేలు
 నంతమంత్రి తనయుడగుదెంచు పెఱిగి య
 ప్పొలఁతి గొంచు పోయెఁ బురమువెడలి. 227

వ. అంత నమ్మూలదేవుండను సిద్ధయోగి కపటశిష్యునిందెచ్చి రాజు
 నకుంజూపి మత్పుత్రిని నితనికి వివాహంబుసేయవలయు దెప్పిం
 చుమనిన భూపాలుండు. 228

1. సూర్యోదయ అనుటలో ప్రాసబిదినది, “సూర్యోదయ” అనుట

కాగునందును.

క. ఆమూలయోగిపెట్టిన

భామినిఁదావెచ్చుపెట్టి భయవిహ్వలుండై

భూమిపతి తనదుపుత్రిక

నామాంత్రిక శిష్యునకుఁ బ్రియాంగనజేయక.

229

వ. అతఁడక్కాంత దోడ్కొని గృహంబునకు వచ్చుటయును.

230

తే. పడఁతి నని మున్నునతికి గర్భంబుచేసి

నట్టివిప్రుండు తనకాంతయనుచుఁ బట్టఁ

దండ్రియగు రాజనాకిచ్చె దారవోసి

యనుచు నిరువురు జగడింప నత్తపస్సి

231

వ. జగడంబు దీర్పలేడయ్యెనది యెవ్వరినతియగుననిన విక్రమాంకుం
డిట్లనియె.

232

క. తలిదండ్రులీకవనితన్

దలపొలమునగూడికొనినఁ దాధపుండగునే

తలిదండ్రులిచ్చు వాఁడే

యలివేణికి నాథుఁ డితరులగుదురె నాథుల్.

233

వ. అనిన నెప్పటియట్ల వటంబునకుఁబారి న పట్టితెచ్చు నమయంబున
నొక్క కథవినుమని యిట్లనియె.

234

ఉ. యాచకనూత్న మేఘుఁడు సమంచితమాన ధనుండు గాఢబా

హోచటలుప్రతాపసముద్రగ వినిర్జితకాత్రవుండు కా

స్త్రాచితమార్గలక్షణగుణోదయుఁ డాత్మవిపాదుడైన యా

భేచరనాథుఁడొప్పు జన కీర్తిత కీర్తి కళామహాన్నతిక.

235

వ. ఆగంధర్వశ్శితుండు కామగమనంబైన (1) విమానాచాధుండై

లోకములం జరియింపుచుండు కాలంబున.

236

- క. గరుమండుద్ధత బలుడై
నురుగులభక్షింపుచుండ నురగములెల్లన్
గరుడనికిలు వరుసగని
చ్చిరి ఖగవల్లభుడు నట్లనేయుచునుండన్. 237
- వ. అతనొక్కనాడు. 238
- ఆ. శంఖచూడుడనెడు సర్పకుమారుండు
తల్లికొక్కరుండ తనయుడగుట
పక్షి నాభునకును భక్షింపనిలువర్చ
వచ్చెననుచు ఘోలువానిజూప. 239
- వ. తదీయజనని దుఃఖావేశంబున నిట్లని తలంచు. 240
- క. ఒకనేత్రము నేత్రంబే
యొకపుత్రుడు పుత్రకుండె యూహింపంగా
నకట బహునుతులఁగానక
యొకనుతునింగనుట, లేకయుండుటగాడే! 241
- వ. అని విలాపించు సమయంబున జీమూతవా హనుండు మార్గవశం
బున నచ్చటికిం జనుదెంచి దయాళుండై యప్పుడు. 242
- ఆ. శంఖచూడుఁ దిగిచి సౌపర్ణముండట
నిలిచిభక్తిగొనుమనింద్య చరిత
యనినఁ బక్షివరుడు ఘనవాహు దేహంబు
భక్తిగొనఁగఁ జేరఁబునువవరుని. 243
- చ. వలదని శంఖచూడ ఫణివారణసేతుఁగ మేఘవాహును
జ్వల తరదేహమాంసములు, చంచువుటంబున నొల్కనెత్తురుల్
జలజల ధారలైతొరఁగ సాగు బళాయని దేవసంఘముల్
పలుమరు ప్రస్తుతింప ఫణిపాణముగాచెను చారిశీలిష్ణు. 244

క. ఆతని యుదారమహిమకుఁ

బ్రీతుంజై మెచ్చి ఖగవర్తిమండు నుధా

ప్రీతునిగఁ జేసి ఫణిసుతుఁ

జేతః ప్రియమలరఁగాఁచె చిత్తంబలరఁ.

245

క. మెచ్చితి నంబుదవాహన

యిచ్చెదనే మడుగుదనిన నిది మొదలుగ, నీ

కిచ్చయని ఫణుల మెనఁగకు

చచ్చిన యురగములఁదినుము శాంతాత్ముఁడవై.

246

వ. అనిన నిచ్చితినిని గరుడుండు యధేచ్ఛంజనియె గరుడ జీమాత

వాహనులలో నెవ్వండధికుండనిన విక్రమార్కుండల్లనియె 247

ఆ. అధికదాతయైన యంబుదవాహనుఁ

డిచ్చు ప్రాణమైన నేమిచెప్ప

నాఁకలైన మెనఁగనరుదెంచు గరుడుండు

దినకకాచునదియె ధీరగుణము.

248

వ అనినం బరచినం బట్టితెచ్చు నెడ నిట్లనియె.

249

నీ. కనకపురంబునఁ గలఁడు విశారదుం

డను రాజు వైశ్యుని యనుఁగుదనయ

కామినిజూచి యభూమినాథుండు పెండ్లి

యాడెద లక్షణమరయుఁ డనిన

దీని బెండ్లాడిన మానవేండ్రుండు రాజ్య

తంత్రంబు నుడుగుచు దగడటంచు

నవనిర్జరు లదియవలక్షణంబన్న

రాజులకును సారామలతి

ఆ. పెండ్లియాడుటయును బృథివీశుఁ డొక్కనాఁ
డతివఁజూచి మన్మథాగ్నిఁ బొరల
మంత్రిదెలిసి తనదు మగువనొప్పించిన
నన్యకాంత పాపమని తలంచి.

250

వ. కైకొనక విరహతాపంబునం బ్రాణంబువిడిచె నన్మంత్రియుం
దనస్వామి మృతుండయ్యెనని తానును నట్లయ్యె వీరిలోన
నధికుండెవ్వఁడనిన విక్రమార్కుం డిట్లనియె.

251

క. చక్కనిదైనను గుణములు
మిక్కిలిఁగా హృదయమిచ్చి మెలఁగెడి దైనన్
మక్కువసేయక పరసతి
దిక్కుగనుంగొనినవాఁడె ధీరుఁడు సుమ్మి.

252

వ. అట్లుగావున రాజెక్కుఁడనిన బేతాళుం డెప్పటియట్లన్యగ్రోధం
బున కరిగినంబట్టితెచ్చు సహాయంబునఁ గథవినుమని యిట్లనియె.

253

ఆ. పుష్ప, పురమునందు భూసురుండొక్కఁడు
నూర్యదేవళంబుచొచ్చి, యందు
క్షుత్తిపాస నొగులఁజూచి యోగీశ్వరుం
డతనికన్నమిడుమనని దలంచి.

254

వ. ఒక్కపురంబు నిర్మించి యొక్క బాలికచేత నన్నముపెట్టించినం
దృష్టుండై యయ్యోగీంద్రున కిట్లనియె.

255

క. ఈవిద్యనాకు నొసఁగుము
ధీవల్లభ ! యని నసీపు స్థిరచిత్తుడవై
సేవింపక ఫలియింపదు
నామదు నేనటసేతునని కైకొనుచు.

256

వ. తదీయోపదేశక్రమంబున జలంబులుచొచ్చి జపంబునేయుచు
ధ్యాననిద్రావశంబునఁ దావివాహంబై పుత్రులంగాంచిముద్దాడు
చున్నాఁడని కలగాంచి జలంబులు వెలువడివచ్చి యోప్పుడు. 257

క. అనలంబుఁజొచ్చి భార్యయుఁ
దనయులు దుఃఖంపఁ గాంచి దహనముకొల్పినై
తనువుఘటించిన వెలువడి
మునివరునకు మ్రొక్కి విఫలముగవినుతింపక. 258

వ. అయ్యోగీశ్వరుండు చింతింపుచుండె నిది సఫలంబుగాని కారణం
బేమియనిన విక్రమార్కుం డిట్లనియె. 259

క జపములు జేసెడువారును
తపములు తగజేయువారు తత్తత్క్రియలన్
విపరీత చిత్తులైన
న్నపగతఫలసిద్ధులగుదురందురునాద్యుత్. 260

వ. అనిన నెప్పటి యట్లవటమునకు నరిగిన బేతాళునింబట్టి కట్టికొని
తెచ్చునప్పుడు విక్రమార్కునకుఁ గథ వినుమని యిట్లనియె. 261

ఆ. ఒక్కనై శ్మశ్రుతనయ యుత్పలదళ నేత్ర
తంద్రజచ్చటయునుఁ దల్లివెంటఁ
బురమువెడలి పోవఁదెరువుననొకచోట
శూల నిహతుఁడైన చోరుఁడొకడు. 262

క. సంతానము సుఖహేతువు
సంతానము మోక్షసిద్ధిసాధనముగుటన్
సంతతివడయగ వలయును
సంతానములేమి నరకసాధకగాజే! 263

వ. అని కించిత్ప్రణావశేషుండైన తస్కరుండక్కన్య తల్లికిం గన్ను
దనియధనంబు తన నిక్షేపంబునిచ్చి దానిఁ దావరియించిన వాడై
యిట్లనియె. 264

అ. సూర్యదీప్తిపురము చొచ్చిమత్సలుడైన
యక్కుమార దత్తునాలయమున
నిలిచి యొక్క విప్రవలన సంతానంబు
వడయునాకు సుగతి ఫలమువొంద. 265

వ. అని చోరుండు ప్రాణంబు విడిచెడల్లియుంగూతురు ధనంబు
గైకొని తత్సలు గృహంబునకు వచ్చియుండునంత నొక్కనాడు
కూతుంజూచి విప్రనివలన సంతానంబువడయుమనిన సమ్మతిల
కున్న నిట్లనియె. 266

క. వరుని యనుజ్ఞను వేటాక
పురుషుని యెడనైన వనితపుత్రునిఁబడయక
బరమును దప్పదిహంబునుఁ
బొరినిందయు రాదు వాడు పూజ్యుండగుటక. 267

వ. అని యెడంబరచుటయును. 268

క. హేమస్వామి యనంగను
భూమినురవరునిబొంది పుత్రునిఁగనియ
క్కామిని సిగ్గునఁ బెంపక
భూమికారామవీధిఁబుత్రునిఁ బెట్టిన్. 269

క. వనపాలకుచే వినియ
జ్జనపతి తెప్పించివాని సల్లక్షణముల్
కనితానపుత్రుఁడౌటనుఁ
దనయునిఁగాబెంచి వాని ధరణిపుఁజేసిన్. 270

వ. అంతఃగోత కాలంబున కారాజమృతుండైన నక్కుమాడుండు. 271

అ. గయనుపిండమిడుచు గంగనస్థులు నిల్చు
నుతున కిహముఁబరము జూరయబ్బు
నతనిఁబుత్రుఁడనుచు నందురుబుధులట్లు
గానివాఁడు నుతుఁడు లేనివాఁడు. 272

వ. అని తలఁచి గయకుంజని పిండప్రదానంబునీయు నప్పడు. 273

క. హస్తములు పిండభుక్తికి
శస్త్రముగా మూడుదోచె జనపతినుతిఁజే
హస్తమున నికుదునోయని
నిస్తరణమునీయ లేక నివ్వెఱపడియెన్. 274

వ. ఇందు నెవ్వరి హస్తంబునఁ బిండంబిడవలయుననిన విక్రమాంకుం
డిట్లనియె. 275

అ. పోషకుండు భూమిభుజుఁడు గూఢాచారి
విప్రుఁడట్లుగాన వీరుగారు
ధనమువెట్టి కన్యఁదగ్గురుండువరించెఁ
దండ్రయతఁడె పిండదానమునకు. 276

వ. అనిన బేతాళుండరిగి పరచినఁబట్టి కట్టితెచ్చుచో నొక్కకథ
వినుమని యిట్లనియె. 277

సీ. చిత్రకూటంబేలుక్లితిపతి యొకనాఁడు
వేటగాఁజని యటసీస్థలమునఁ
గణ్యునకును మేనకకునుఁ జనించిన
కన్యక నతడియఁగామియగుచుఁ

గుంజరాశన¹ తరుకుంజాతరంబున

రమింపనొక బ్రహ్మరాక్షసుగడు
జనపతికనియె బ్రాహ్మణపుత్రుడలిదండ్రు
లలమిపట్టంగ నాకు బలియొనర్ప

ఆ. మిట్లునేయకున్న నిప్పుడెభక్షింతు
నిన్ను ననిన వేగవృత్తియపుడు²
కనక పురుషునొకనిఁ గల్పన సేయించి
విప్రనందనునకు వినిమయముగ.

278

వ. ఇచ్చితదీయజననీజనకుల చేత శిరఃపదంబులు వట్టించి ఖడ్గంబైతి
ప్రేయ డగ్గరిన నవ్విప్రకుమారుండు నవ్వె నేమిటికిం జెప్పుమనిన
విక్రమార్కుం డిట్టులనియె.

279

ఆ. తల్లిదండ్రులలర ధరణీశుచేదెగ
వేతఁబడగఁ జేసెవిప్రునన్ను
బలిరెవిధియటంచుఁ బకపకనవ్వె వాఁ
డనినఁబ్లక్షమునకు నరిగెనసుర.

280

వ. ఎప్పుటి యట్లవట్టి తెచ్చునెడ నొకకథ వినుమని యిట్లనియె.

281

ఆ. ననుధనొక్కపురము వై శుభ్రుండు తనకూతు
పిన్నవయసునందె పెండ్లి సేయ
యౌవనమున జారయై విప్రుఁగలయంగఁ
తొంటినాథుడరుగు దెంచియపుడు.

282

1. కుంజరాశన = రావిచెట్టు.

2. “ నిన్నుననిన వృత్తి క్షిప్రమునను ” అని గ్రంథపాఠము
ఘోషిభంగముగా కనిపించుచున్నది.

క. మామనొడఁ బరచి తనప్రియ

భామిని ననిపించి కొనఁగఁ బయనమునేయూ

భూమిసురుఁబాయఁజాలక

కామిని మృతిబొందె నట్లకడచెడ్చిజ్ఞాఁడున్.

283

క. పరిననువు మనుచువచ్చిన

యతఁడుక్రియన్ బాయలేక యనువులు విడిచె

మృతులగు మువ్వరలోపల

క్షితివర యే దద్భుతంబు చెప్పవెయనినన్.

284

ఆ. భూమిసురుఁడు వైశ్యపుత్రియు సమరతిఁ

గలసి పాయ లేమిఁగలిగె చావు

అతివ మగఁడు దాని యనుభోగమెఱుంగక

విరహముననె తెగుట విస్మయంబు.

285

వ. అనిన బేతాళుండెప్పటియట్ల చనినబట్టి తెచ్చునడ నొక కథ

వినుచుని యిట్లనియె.

286

సీ. బ్రహ్మస్థ లాగ్రహారమున విష్ణుస్వామి

సుతులునల్వరు భూమిఁజూడనరిగి

వచ్చుచోనొకయోగి వరునిచే సంజీవ

నాదివిద్యలునేర్చి యడవిలోన

నొక్కసింహము చచ్చియున్న నందొకరుండు

నస్తులుగూర్చె దానంతనొకఁడు

చర్మంబుగప్పి మాంసమును రక్తంబునుఁ

బుట్టించెఁ బ్రాణంబుఁ బోసెనొక్కఁ

తే. డిట్లునలుపురు దమవిద్య లెఱుంగుకొరకు

నాచరించినఁ గేసరి లేచివారి

నలుపురనుబట్టి తినియె నాఁకలియడంగ

నీరిలోఁబాపి యెవ్వఁడు విక్రమార్కు

287

వ. అననిట్లనియె.

288

క. హీనమతు లెందఱైనను

గానంగా లేకనేయు కార్యములెల్లన్

మానప్రాణార్థంబుల

హానివెసంజేయుననిరి యార్యజనంబుల్

289

వ. అట్లుగావున ప్రాణంబువోసిన విప్రులకు పాపంబుదగులుననిన దిరిగి

చనినంబట్టితెచ్చు నెడనొక్కకథ వినుమని బేతాళుండిట్లనియె. 290

సీ. యజ్ఞకూలంబను నగ్రహారంబున

యజ్ఞసోమద్విజా నాత్మజుండు

మృతిబొందుటయు (నుఁబరేత భూమికిఁదెచ్చి)

వనరంగ వామనుండను తపస్వి

యతనిదేహముచొచ్చి యడలుమాన్చెదనని

తలఁచి యప్పీనుఁగు తనువుచొచ్చి

నపుడెట్టి పాతరలాడి ప్రవేశింపఁ

దనయునిఁ దోకొనిచనియెఁ దండ్రీ

తే. తపసియేటికి నేడ్చి సృత్యంబునలిపె

ననినఁబ్విక్రమాదుఁ డిట్లనియెఁ దన్నుఁ

దల్లిదండ్రులు వెంచిన తనువు ముదిసి

విశువఁబడెంచు నేడ్చెనప్పుడు తపస్వి.

291

వ. బాలశరీరంబుచొచ్చి భోగింపఁగలిగె నని సంతసంబున నటియించె

ననిన బేతాళుండిప్పటి యట్లచనినంబట్టితెచ్చు సమయంబున

నిట్లనియె.

292

సీ. తామ్రశేఖరమనఁ దనరు పురంబున

వృష కేతుఁ డనియెడు వృషలసుతుఁడు
హరికూతురగు కందుకావతి మోహించి
తోకొనిమఱియొక త్రోవనరుగ
నడవిలోఁ దస్కరులడ్డగించినవారి
వధియించి యొకపురవరము చేరి
కోమలినొక పాడుగుడిలోన సునిచియాఁ
కటికి నన్నముఁదేర గవనిచొచ్చి

తే. యరుగుచోసుమ యనియెడు నాటదొక తె
యన్నమిడియెదరమ్మని యతనిఁ గొనుచుఁ
దనకునేలిక సానైన తరుణిఁగూర్చు
నిందు రేఖనుగలిసి వాఁడింతిమఱువ.

293

తే. కందుకావతి యాగుడి కడనెయుండ
వైశ్యుఁడొక్కఁడు గొనిపోయి వనితఁజూడ
యెలుకలనుజంపి తననత్తవ మెన్నుకొనినఁ
బూర్వనాథుని విజయంబు బుద్ధిదలచి

294

వ. వైశ్యుండధముండని వానిఁగలయ రోసిప్రాణంబు నిడిచినవైశ్యుం
డును దనధనంబు రాజపహరించునని దానంబుచేసి యర్థనాశం
బయ్యెనని చచ్చెనంత.

295

ఆ. ఇందు రేఖమఱచి కందుక మఱచుట
న్యాయమనుచు తామ్రదాత్యుదారఁగె
నింతటికిని హేతుబేనని నిలువక
దోసమునకు వెఱచి దానిచచ్చె.

296

వ. ఓరిలోనెవ్వరి మరణంబధికంబనిన విక్రమాద్భుతం డిట్లనియె.

297

.....

.....

.....

.....

298

వ. అనినబేతాళుండు తిరిగిపరచినల బట్టితెచ్చు నెడనొక్కకథ విను
మని యిట్లనియె

299

సీ. జనపతి యొక్కఁడు రాజ్యభ్రష్టుడై తన
సతియుఁబుత్రియు వెంటఁ జనఁగనొక్క
యడవిలోన జనంబు లధిపతిఁ గొట్టినఁ
దల్లియు సుతయు నద్దారినరుగ
నవ్వలనొక నృపుండాత్మజుండు నుదాను
నడవినాకాంతల యదుగుఁచొప్పు
కనిపిన్న యదుగుల కాంతసుతుండును
బెద్దయదుగుల యింటిఁ బృథ్విపతియుఁ

తే. గోరఁబడములు పెద్దవికూఁతునకును
దానికల్లికిఁ చిన్నపాదములు నగుట
మాటదప్పక వరియింప మానినులకుఁ
బుట్టుసుతులకు నే వావిపుట్టుననిన

300

క. తెలియక భూపతియారక
నిలిచినబేతాళు డద్కునికిఁ బ్రీతుండై
పలికెఁ గొనిపోమ్ము వచ్చెద
నలసితిగాయనుచు నొకరహస్యము చెప్పెన్.

301

తే. వీనినప్పుకు కపటాత్ము వీఁడుచిన్నఁ
జంపదలపోసి ననుజేరఁ బంపెనిన్ను
వాఁడువధియింపకయె మున్నువానిఁజంపి
సిద్ధివడయుము దేవతచేతననుచు,

302

క. భూతలపతిఁ గొనిచనన

బేతాళుండరుగ యోగిప్రియ ముంధినుహఁ

భూతమునకెఱుగు మనవసు

ధాతలపతి వలికె నెఱుంగడండము వెట్టన్.

303

క. ఏలాగునఁ బెట్టుదునన

నీలాగునఁ బెట్టుమనుచు నిలపైవ్రాలన్

వాలునఁడలఁదెగ నడచినఁ

గూలెన్ యతి దేవిమెచ్చుఁ గుంభినినాథున్.

304

వ. మెచ్చియాతని సాహసాదార్యగుణకీర్తి లాచంద్రార్కంబుగా

వరంబిచ్చి యనిపినఁ బురంబునకరిగె, బేతాళుండును శాపముక్తుం

డై చనియెననిన బలీంద్రుండు నారదున కిట్లనియె.

305

క. శాపం బెవ్వరి వలనం

బ్రాహ్మి చెను వాని కనిన భవుని రహస్య

వ్యాపార కథలు దుష్కృద

నూపంబైవీడు తనతరుణి కెఱిగించెన్.

306

తే. అదిప్రకాశితమైన నయ్యభవుఁడెఱిగి

భవదఁగనుఁగొని బేతాళుగా శపించె

నెవ్వఁడీ ప్రశ్నకు తర మిచ్చునీకు

శాపమునుఁ బాయుమపుడనఁ జనియెవాఁడు.

307

వ. అనినారదుండింక నొక్కకథ విచుమని యిట్లనియె.

308

మ. రవివంశంబున నుద్భవించి లవణే (రాన త్తదంత) యమా

భవనంబొక్కఁడ యేలె నైరి నరరాక్షాసరి ప్రభావాటవీ

డవ నై (శ్వానర) కీలనంతుభిత ద్విగంతి స్ఫురత్కుంభదృ

ద్ది వి జానీశతరంగిణీ విహగుడై కేయూర బాహుంధొగిన్.

309

క. ఆరాజమంత్రి వర్యుడు

దారప్రతిభా సునీతి తత్త్వజ్ఞుడుగం

భీరమణి భాగురాయణి

శూరశ్రేణుడు చిత్తశుద్ధుండగుచున్.

810

ఆ. వసుమతీశుఁ డాత్మవల్లభ యగురత్న

సుందరీరతాభి నందుడగుచు

రాజ్యతంత్ర విధులు పూజ్యముగావించి

మత్తుడగుచునున్న మంత్రియపుడు.

811

క. ఏకరసచుత్తుఁ డయ్యెన్

భూకాంతుండవ్యదుల బోధింపఁగ నేఁ

జోకనొక విధము చూపి వి

వేకము పుట్టింతుననుచు వేఁగులవారిన్.

812

సీ. పనిచినవాడు వేచనివచ్చి నినిపించి

రటచంద్రవర్మ లాటాధిపతుడు

పుత్రసంతతిలేక పుత్రికగల్గిన

పుత్రుగాఁబెనిచి విచిత్రముగను

వానిపేరు మృగాంకవర్మని యిడియుండఁ

బ్రతిచూతునని మహారాష్ట్రవిభుడు

పై నెత్తివచ్చిన భయఁపడి యున్నవాఁ

డనిచెప్పవినిమంత్రి యతనికడకు

ఆ. బాంధవంబు దలఁచిబలములఁ దోడుగా

ననిచె. చంద్రవర్మయునుఁగూఁ బుత్రుఁ

డచటనుండవలవ దిచటికిఁ గొనుచురం

డనుచుపంపవారు నట్లనేయు.

818

వ. భాగురాయణుం డక్కుమారునివెంట నిడుకొని యక్కనయ్యం బొం
దినవాఁడు సార్యభౌముండగునని విన్నవాఁడుగావున రహస్యంబు
వెలిపుచ్చకయుండి యొక్కనాఁడు.

314

క. అరత్నసుందరీపరి

చారఁగళావతినిఁ దనవిచారంబునకుం

గోరిసహాయము గాఁగొని

యారమణికి సరవిఁజెప్పి యనిపిన నదియున్.

315

వ. రత్నసుందరికడకుం జనియిట్లనియె. మీపినల్లకొడుకు మృగాంక
వర్మ తండ్రిపంపునం జనుదెంచి భాగురాయణి యింటనున్నాఁ
డనిచెప్పి యామెయనుమతి వడసి తిరిగివచ్చి భాగురాయణికె
ఱింగించుటయును.

316

శా. అమృంత్రీశుఁడు రాజమందిరములో హర్షయంబుగట్టించియ
కొమ్మంటెట్టితదీయ చర్యవెలికిం గూఢంబుగాజేసి త
త్సమ్మంధంబున రత్నసుందరియు హృత్సంతుష్టి బొందంగఁదా
నమ్మార్గంబుఘటించె దూతికరహస్యా చారగానిచ్చులున్.

317

న. వర్తింపుచుండ భాగురాయణి మేనల్లుడయిన సోమదత్తుండను
వాడంత నొక్కనాఁడు మామకు నీతికథలు వినుపింపుచు నిట్ల
నియె.

318

ఆ. కాంచి వైశ్యుడొందు సంచిబియ్యమువట్టి
సరికినూనె వోయుసతులగలరె!
యనుచుఁదిరుగ బురిని నతివలు నత్వచుఁ
దైలమిడకయున్నఁ డల్ కుణమున.

319

వ. నిప్పుచ్చకుండను కోమటిభార్య తైలంబు వోపకనని వానింబిలిచి
పశ్యేరంబున బియ్యంబుగొల్పికొని తానును నాపశ్యేరంబునను
నూనెగొలిచి లాభంబునొందె గావున.

320

క. వెలదులకు నదులకంటెను

నలుమడి బుద్ధియన ధరవినంబడుచుండున్

దలఁప నుబుద్ధులు గలిగిన

పాలఁతిసుమీ కాపురంబు పొందుగ నేయున్.

821

ఆ. బుద్ధిగలుగవలయుఁ బురుషున కదియుండ

తొలవృత్తియైనఁ గలుగుఫలము

తలఁచినపుడెబుద్ధి తలకొన కుండిన

హానివచ్చుగాన నది యబుద్ధి.

822

వ. అదియెట్లనిన.

823

క. దక్షుండను విప్రుఁడొకతెను

వీక్షించిన మ్రొక్క, దాని విభుడెఱిగి ద్విజున్

లక్షించి చంపఁజూచిన

నక్షణమున నెఱిగి మ్రొక్క నాశలకెల్లన్.

824

క. అదిజపముతోడి మ్రొక్కని

మదిదలఁచిన భటుఁడుచనియె మానినియును న

మ్ముదమును బొందెను జూచిన

నదివో! తత్కాలబుద్ధి, హాని నడంచున్.

825

క. తమ కార్యమునడపెడు ను

త్తముఁ డీతండనుచు జనులు తమునాసింపన్

తమకార్యమెపుడు వదలక

తమకార్యమె నడుపుచుండ్రు దత్తవిధిజ్ఞుల్.

826

వ. అదియెట్లనిన.

827

సీ. వీతికాపురమున బింబోష్ఠిచతురిక

యనువారసతి దానియసుగు విటులు
మంత్రిపుత్రుండు కోమటినందనుండును
దలవరిసుతుండును దస్కరుండు
గలరు నల్వరు గజగమన యందఱకును
గూరిమిగల యట్ల కూటమిచ్చు
నీరీతి మెలంగంగ నిందఱికిని నొక్క
ధరణిసురుండు ప్రధానసఖుండు

తే. గలఁడు వాఁడొక్కనాఁడు తత్కామకులను
కాంతకెవ్వరిపై కూర్చిగలదు నలుపు
రందునని యొక్కొకని నేకాంతమునను
జెప్పమనుటయు వేర్వేఱఁ జెప్పిరవుడు.

328

క. వారిజముఖ తనమీఁదనె

కూరిమిగలదనుచు దాని గుణములు వొగడన్
వారలనడిగినరీతినె
వారాంగన నడుగ విప్రవరునకు ననియెన్.

329

సీ కాఁగిలొక్కని కిచ్చుఁగామించు నొక్కని

నలుగు నొక్కనితోడఁగలియు నొకనిఁ
బలుకు నొక్కనితోడఁ బులకించు నొక్కనిఁ
దక్కించునొక్కనిఁ దగులునొకని
నొకనిరమ్మని పిల్చు నొకనికాసులు చూపు
కనుగన్ననొకనికేఁగాఁక నేయు
నమ్మించునొకనిఁ బంతముచెప్పు నొకనికి
మ్రొక్కువేటొక్కని దిక్కుచూచుఁ

తే. తడవునొక్కని మనమునఁదలంచు నొకని

వన్నె యొకనికి నొకనికి వలపుఁజెప్పు

నింటనొకఁడుండ నొకని బొన్నింట(1) గలయు.

వారవనితలఁ దెలియ నెవ్వారుగలదు.

330

క. పెక్కుబొజుగగుల మెలఁపిన

యక్కామినియెలఁ దక్కునన్యనకును దాఁ

దక్కఁగఁ దలఁచిన పసిఁడికిఁ

దక్కునునదిలేకయున్నఁ దక్కకతక్కుఁ.

331

కా. సాక్షాన్మన్మథుఁగూడి యిష్టగుతులన్ సంభోగముల్ సల్పినం

దాక్షిణ్యంబునఁ గూడియున్నతటి భేదంబొంది హేమాంబరా

పేక్షన్నిల్వ కుబేరునిగలసి చూపెం గూర్చి కామాంధయై

దాక్షారామమునందు నొక్కసతికాంతల్ పేదకుంగూర్తురే

332

వ. అట్లుగావున ధనంబుదక్క దక్కినమోహంబులులేవనిన విప్రుండు

నవ్వుచుం జనియెనంత.

333

సీ. జనపతి చెలికాఁడు చారాయణుఁడురత్న

సుందరిదూతితోఁ గందువెట్టి

యిరువురు జగడింపనింతు లిద్దఱుఁగూడి

తమలోనఁ దలపోయఁ దరుణియోర్తు

పలికెనిట్లని భూమిపతి సఖితోడ మే

ఖలకేలకలహింపఁ గారణంబు

పోలినయిండ్లనుఁ బొరుగులు మనవని

చెప్పెడుమాట నిశ్చితముగాదె

తే. వీరిజగడంబుమాన్య నెవ్వారితరము

సరట! గజ యుద్ధమునఁ దొల్లిజై నపల్లె

తోడ గూడంగఁ గాసారతోయజములు

నాకమును బొందెననిన నన్నాతి యసయె.

334

వ. అదియెట్లనిన.

335

ఆ. గంధదంతి యొక్కటి కాసారతటమునఁ
గరము నిలుప (నోక్క) సరటమెగిచి
సరభసమునఁ బారి కరితుండ రంధ్రంబుఁ
జొచ్చుటయును దంతిచుదుకువుట్టి

336

కా. కాసారంబుగలంచి వారిదుహసంఘాతంబు భేదించి త
ద్దాసంబుల్ విడలించి జై నచయమున్ ఖండించి పంకేరుహః
వాసంబప్పుడు (జొచ్చినన్) సరటమావ్యాజంబుగాఁ బాసినన్
నాసాద్వారము నొప్పిమానుటయు నన్నాగంబు బోయెన్వడి

337

వ. అనిన మఱియొక ర్తిట్లనియె.

338

క. అధములకైనను గలహపు
విధమొప్పుదు కీడుపుట్టు వినుమామొకచో
మధుబిందు కలహమునజన
వధ ప్రాప్తంబైన యట్లు వసుమతిలోన.

339

వ. అదియెట్లనిన.

340

నీ. బోయ యొక్కడు లాటపురవీధిఁ దేనియ
కుండఁ దేరఁగ మడకుంజరంబు
దరిమినవాఁడు దత్తరమున దలఁగఁగఁ
దొలఁకి యా తేనియ చిలుకఁదేరు
మఱికంబులబట్టి భక్షింపనొకయొగ
పులిచేరబల్లి యప్పులినిఁదిన్న
నాబల్లి నొకపిల్లి యాహారమునుఁజేయ
నాపిల్లి నొకకుక్కయలమి కలచె

తే. నాఖుభుక్కునుఁ బెంచిన యతఁడు కుక్కఁ
బొడిచె నాకుక్క నేలిన బోయవాఁడు
కుక్కఁబొడిచిన యాతని ముక్కఁజేసె
పోరుఁగునమయ్యె నప్పుడప్పురము నడుమ. 341

క. క్షీతిపతి పోరుడుపఁగఁ దా
నతివేగమైనెన్య సహితమై వచ్చిన భూ
పతికినిఁ బురజనులకు సం
యతి¹ఘోరంబైన మడసిరంపఱు నచటన్. 342

క. పలువురు గలహముసేయఁగ
నిలిచికునుంగొనఁగవలదు నేరమివచ్చున్
గలహించువారిఁ గూడిన
బలవంతునకైన మానభంగముదెచ్చున్. 343

వ. అల్లుగావునమన మచ్చట నుండవలదని ప్రధాని కవ్వధం బెఱిగిం
చుటయును. 344

ఆ. సచివశేఖరుండు చాగణరాయనిఁ
బిలువఁబంచి వానిఁ బ్రీతుఁజేసి
పూనిమేఖలకును మానభంగముసేయు
మనినవాఁడు చనియె నక్షణంబ. 345

విలసిలము :

కపటసఖ్యమునుఁ గామినితోడన్
(కపథ) యుక్తముగ జాగరాయం
డుపమమీరి సరసోక్తుల తోడన్
వృషతి యాత్మగరుణింపగ జేసెన్. 346

వ. అంతనొక్కనాఁడు. 347

ఆ. తనమపుత్రుడనుచు దాసి పుత్రునిఁదెచ్చి

ప్రేమమేఖలకునుఁ బెండ్లిసేయఁ

బడఁతి యెఱిఁగి మానభంగంబునకు రోసి

రత్నసుందరియును రాజుగూడి.

348

వ. ఉన్నయవసరంబున నడుగులంబడి తనమా నభంగంబు విన్న
 విందిన నూరకున్న నదిరాజకృత్యంబని కోపించి రత్నసుందరి
 యతఃపురంబున కరిగిన నక్కేయూర బాహుండు విరహాభ్రాంత
 చిత్తుండై మధ్యమకుడ్యకుహర స్తంభవేదికా స్థలంబున విచార
 నిద్రాలసండ్చెయున్న సమయంబున నిద్దఱు దూతికలు తమలో
 నిట్లనిరి.

349

క. చారాయణుండు మెల్లన

నారీమణిమేఖలకును నచ్చినగతిసే

పోరామిచేసి మానము

దూరముగావించె నిట్టి ధూర్తుఁడుగలఁడే.

350

వ. అనిన మాఁటిరెండవదిట్లనియె.

351

ఆ. చేరఁదగనివానిఁ జేరుచుకొన్నను

ప్రాణమానహాని ప్రాప్తమగును

కాకిజేర్చుకున్నగాదె హంసకుమున్ను

ప్రాణహానియగుట పద్మనయన !

352

వ. అదియెట్లనిన.

353

ఆ. చిత్రకూటనగము (శిఖరము) నందును

హంసలున్న వేళ నచటఁకొక్క

కాకి చేర నచటఁ గాలూఁడనిచ్చిన

రెట్టపెట్టమట్టిచెట్టు మొలిచె.

354

వ. కాలక్రమంబునం బెరిగి యూడలుదట్టి భూస్థలంబుమోచియుండు
టయును.

355

ఆ. ఒక్క బోయయెక్కి- యురియొడ్డి హంసలఁ
బట్టి మెడలుదునిమి చట్టిబెట్టి
బంధుజనులుఁ దాను భక్షించెగావున
చేరదగనివానిఁ జేర్పఁదగదు.

356

వ. అనిమతీయు నిట్లనియె.

357

క. అతివినయం బత్యంతము
వ్రతపరిచయమధికమిత్రవాత్సల్య మతి
స్తుతిచేయుట యివి ధూర్త
ప్రతతికిఁ జిహ్వాములుఁ దెలియరాదెవ్వరికిఁ.

358

వ. అదియెట్లనిన.

359

సీ. ఒక్క బ్రాహ్మణుపత్ని యుత్పలదళ నేత్ర
పతిదప్పఁగను గొన నుతునినైన
నని నేత్రములు గట్టికొని పతికనయంబుఁ
బ్రతిలేనివినయ సద్భక్తిసలుప
నతఁడెచ్చటికినైన నర్థింపఁబోయినఁ
గోకలుగుంజ నచ్చాకివానిఁ
బొందుచునుండ నప్పొడుగువార లెఱింగి
విప్రునకెఱింగింప విధముదెలియ

తే. నూరికరిగెద ననుచునయ్యవిదయెఱుంగ
కుండ నట్టుగుమీఁదగాచుండు! సంఠఁ
గోకదెచ్చిన ఖాకలిఁగూడఁ జూచి
విప్రుడక్కాంతనక్కడ విడిచిపోయె.

360

వ. అని సల్లాపంబులు నేయుచు మఱియొక ర్తి యిట్లనియె. 361

క. అవివేకి పొందుకంటెను

వివేకముగల జనుతోడి విరసంబొప్పున్

భువనామరు రక్షంపఁడె

వివేకమునఁ దస్కరుండు వింధ్యవనమునకా. 362

వ. అదియెట్లనిన.

363

ఆ. బందుగుండు రాఁగ బ్రాహ్మణుఁడొక్కండు

ధనములేక నతని తమ్ముఁడున్న

పురికి నరిగి లేమి పరిపాటి నెఱిగించి

ధనము వేడుటయునుఁ దమ్ముఁడవును.

364

వ. ఒక్కయమూల్యంబైన రత్నంబొసంగి పొమ్మని యనిపిన నతం

డారత్నంబు మ్రుంగి పరునంబై పోవనొక్క పాటచ్చరుండెఱింగి

పథంబున బ్రాహ్మణువధియించి రత్నంబపహరింతునని పెంటనె

చనుచున్న చోరుండు బ్రాహ్మణుంజూచి యిట్లనియె.

365

ఆ. నీవుమ్రుంగిపట్టి నిర్మల రత్నము

నాకునిమ్ము యీ క యూరికున్న

పొట్టవచ్చియైనఁ బుచ్చుకొందునుఁ దాని

ననమలిష్టుచునకు ననియె ద్విజుఁడు.

366

క. నీకడుపు రత్నదళకము

నాకీయకయున్న నడుమునరకెదననుచున్

చాళోపవాక్యములఁ బెను

పోకలు పోవంగ నచటఁ బొందినచోరుల్.

367

వ. ఇరువురిమాటలువిని దొంగంజంపి పదిరత్నంబులును, బ్రాహ్మణుఁ

జంపి రత్నంబునుం బుచ్చుకొందమని యాయద్దఱినిం బట్టికొను

టయు.

క. తనచావుడప్పు దీబ్రా

హ్మణుఁగాచెడఁ జావకుండ నదియెట్లనినన్

మునువిప్రుఁజంపి మణిగొని

ననుజంపకమానరని మనంబునదలఁచెన్.

369

వ. అనితలంచి యచ్చోరుండు దొంగలతోనిట్లనియె.

370

అ. బ్రాహ్మణుండు నాకు బావ నేమఱిదిని

హాస్యభాషణంబు లాడుకొనఁగ

సత్యమనుచు దలంచి చంపెదరైతిరె

నన్నుఁజంపి మణులుగన్నపిదప.

371

క. మఱివిప్రుఁ జంపుడనఁ ద

స్కరునిన్ వధియించివాని జతరములోనన్

వరమణులు లేకయుండిన

ధరణీసురుఁగాంచి చనిరి తస్కరజనముల్.

372

క. అవివేకి చెలిమికంటెను

వివేకి యెడవైర మొప్పు విపినంబున భూ

దివిజనఁగాచెం జోరుం

డవనీశుఁడు క్రోధితచేత హతముం బొందెన్.

373

వ. అదియెట్లనిన.

374

సీ. ఒకనాఁడు నృపతి వేటకునేఁగి మర్కట

శిశువునుఁదెచ్చి పోషింపఁబెఱిగి

యదియువర్ధనబొంది యధిపతిహితచర్య

వర్తింప నానన్నవర్తిఁజేసి

ఖడ్గ మొక్కటి దానికరమునకందిచ్చి

యేనిద్రబొందెద నీవున్న

బోతుఁటిగై ననుఁ బొలయుంగ రాకుండ

గాచుండు మెవ్వరేగదెసిరేని

ఖండనము చేయుమనిన నక్కపియునట్లు
యుండి భూపతినిద్రింప నొక్కయిగా
ముట్టుటయు ఖడ్గమున దానిబెట్టుగొనిన
గళముదెగుటయుఁ బ్రాణగుంగతికిఁబాసె.

875

వ. అట్లుగావున.

876

క. అవివేకి చెలిమికంటెను

వివేకియెడవైరమొప్పు విపిసంబునభూ
దివిజునిగాచెనుఁ జోరుఁడు
ప్లవగముచే నృపతిచచ్చె భవనమునందున్.

877

వ. అట్లుగావున నవివేకియైన మేఖలతోఁడిపొంగు చారాయణునికి
వలదని చెప్పుకొనిరంత.

878

అ. భాగురాయణుండు పనిచెం గళావతి

కపటవర్తనంపు గతులుచెప్పి
యదియునామృగాంక కవ్విధంబెఱిగించి
లలితమణులచే నలంకరించి.

879

సీ. అల్లనఁదోళొని యరిగి భూపతినిద్ర

చెందినయవ్వేది యందునిల్చి
నీమణిహారంబు నృపతికంఠమ్మునఁ
బెట్టుమాతఁడు నిన్నుఁబట్టెనేని
రత్నసుందరికి పెఱుపు నీవని, బోలు
గంభంబుఁజొచ్చి చీకటినినిలుపు
మనుచు బోధించియు నామృగాంకనుబాసి
చనికళావతి యొక్కచక్కినున్న

తే. నామృగాంకయు నటువలె నాచరించి

తలఁగుటయులేచి యశ్శూమితల విభుండు

రత్నసుందరిమీఁడను రక్తిగొంత

వదలి యక్కాంతపై నిలువంగజేసె.

380

వ. అంతప్రభాతంబైన సర్వసఖుండైన చారాయణుని రప్పించి రాత్రి

వృత్తాంతం బెఱింగించిన నతండ్రిట్లనియె.

381

మాలిని :

లాటనరేళ్వరు పుత్రుఁడుగాదది లక్షణభార్యవిశేషలగు

త్పాటలగంధి మృగాంకవతీయను పద్మవిలోచన దేహకళా

హాటకరేఖ మనోహరరూప బ్రియంబున బెండిలియాడుమునాఁ

జాటకునింగొనియాడి తదీయవిచారము చేయుచునున్నతఱిన్.

382

వ. భాగురాయణుండు కళావతింబిలిపించి రత్నసుందరికి హితుండునుఁ

బోలె మేఖలా మానభంగంబునకుం బ్రతీకారంబుగా మృగాంక

వర్మను నాడురూపుగాఁబన్ని కేయూరబాహునకుం బెండ్లిజేయుద

మని రత్నసుందరికి వినుపింపుమని పంచుటయును.

383

క. అదిపోయి యట్లచెప్పిన

మదిసంతసమంది యిదియ మార్గంబనుచున్

మదవతి మృగాంకరేఖను

విదితముగా బెండ్లిజేసె విభునకునంతన్.

384

క. తనయుఁడని మున్ను మీ యె

ద్దనుబెట్టినవాఁడు గన్వతత్కన్యను మీ

జనపతికినిమ్ము నాకొక

తనయుండుదయించెనీకుఁ దమ్ముండగుచున్.

385

క. అనిలేఖఁ జదువ నాసతి

విని లజ్జాభేదదశల విస్మయపడుచున్

జనునివెఱపింతు తాఁ

ననియెను నామృగాంకయు నటువలె నాచరించి

386

వ. అని రత్నసుందరి ధైర్యంబవలంబించియుండెఁ గావున.

887

క. రాజును రాష్ట్రమునిల్పెను

రాజితముగ మంత్రి భాగురాయణుఁడు మహిన్¹

బూజయుఁ బుణ్యముఁ బడసెను

నైజముగానెల్ల వారు నమ్ముచు నుండన్.

888

ఉ. హాటకనేత్ర ! నేత్రకలితాబ్జ దివాకర ! వాకరక్రియా (?)

పాటవరూప ! రూపజితబంధుర కంధర ! కంధరావృతా

హృత్పితరత్న (?) రత్ననిధిసుందర భవ్యనివాస ! వాసవ

క్షౌటన ! కుంటముక్ల పినభైరవమానసపద్మభాస్కరా !

889

క. శ్రీమద్వేంకటశైలమ

హిమండల సార్యభామ ! హేమాంబర ! సు

శ్రీమహిత ! పిన్నభైరవ

ధీమానసనాథ ! వినుతధిమణననాథా.

890

కవిరాజితము :

కమలవిలోచన ! కాస్తుభభూషణ ! కంజభవా

ద్యమరగణార్చిత ! నాకమునీశసమాశ్రయ ! శ్రీ

రమణి మనోహర ! రాక్షససంహర ! రక్షణ చి

త్రప్తముదిత గంగయభైరవపాత్ర శుభస్థిరదా.

891

గద్య :

ఇది యష్టభాషాకవితా ప్రవీణ నవఘంటసురత్రాణ కూచనా

మాత్య పుత్ర సుకవిమిత్ర వినయ విద్యావిధేయ యెఱ్ఱయనామ

ధేయ ప్రణీతంబైన సకలనీతికథా నిధానంబను మహాప్రబంధంబు

నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

892

తృ తీ యా శ్వా స ము

శ్రీనిత్య కుంటముక్కుల
ప్రాణేశ్వరమంత్రీ పిన్నభైరవ పాత్రో
ద్యానశుకరాజ ! కమలో
రీస్ నిర్మలహృదయనాథ ! వేంకటనాథా !

1

వ. అవధరించుము నారదుండు బలీంద్రున కిట్లనియె నివ్విధంబునకే
యూరబాహుండును మృగాంకవతిని వివాహంబై రాజ్యంబు
సేయుచుండ భాగురాయణుం డొక్కనాఁడు కథాప్రసంగవశంబున
నిట్లనియె.

2

క. ములు ముంటఁ బుచ్చగతిఁ దా
నలయక భూజనములెల్ల నానౌననఁగా
ఖలునకు ఖలగుణములనే
బలిమియడంగింపవలయుఁ బ్రాభవశక్తిఁ.

3

వ. అదియెట్లనిన.

4

సీ. శార్దూలమొకటి మాంసము భుక్తిగొనుచోట
దవడ యెముకనాటఁ దివియలేక
కూపెట్ట నొకతరు తోటరంబున నున్న
మ్రానుపోటను పక్షి¹ దానిఁజూచి
యేటికి వాపోయెదెమ్ముకి పుచ్చెదఁ
దెఱుము నోరనవుండు దెఱచియున్న
వదనంబుజొచ్చి దవడనున్న యెమ్ముక
పుచ్చియప్పులిఁబాసి భూజమెక్క

ఆ. పులియునొప్పి బాసి పులుఁగుతోఁ జెలికార
మాచరించి పక్షియామిమంబు
నడుగుటయునుఁ జెట్టకనియె నప్పలుఁగుతోఁ
జెలిమిదలఁచి నోరఁ జిక్కినపుడు. 5

వ. తినక, నిన్ను వెళ్ళవిడుచుట ప్రత్యుపకారంబుగా దలంచుకొను
మనిన నట్లకాకయని, యప్పులిఁగాచుకొనియుండ నొక్కనాఁడు. 6

క. పలలముదిని మత్తా¹గొని
పులి, నిద్రింపంగ మానుపోటు రయమునన్
దలఁద్రొక్కియొక్క నేత్రము
గెలఁకిదివంబునకు నెగసె గృతమతియగుచున్. 7

క. పులిజూచి పలికె నాకుం
జెలివని యొకకన్ను వొడిచి చిక్కినకన్నున్
గలఁకక విడిచితి నృపకృతి
కిల నుపకారంబునేయ కెట్లుండదగున్. 8

వ. అనియపహసించి యధేచ్ఛనరిగెనని నారదుండు బలీంద్రుని నింక
నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె. 9

క. శరలిఖితంబులు చదువను
పరిమళముల దండగట్టఁబవనము ముడువన్
సురవధముఁ గొలువవచ్చునుఁ
దరుణులచిత్తంబు తెలియఁదరమె తలంపన్. 10

వ. అవియెట్లనిన. 11

1, " మత్తాశబ్దోదేశ్యః " అని అహోబలవర్ణితుడు,

సీ. అసమాస్త్రపురి మనోహరిణి యనులేమ

సౌందర్యవిభ్రమచారు మూర్తి

కర్ణార్కుడను నొక్క కప్టరూపునకు మో

హించితానింటివారెఱుంగకుండ

సాతని వెంట దాక్షారామపురమున

కరిగి యందొకచోట నిరవుగాఁగ

నున్నచోకర్ణార్కు డన్నగరంబునఁ

దాంబూలపుష్ప పదార్థచయముఁ

తే. దెత్తునని పోవయ్యెంటి నత్తైరవయుండ

పురములోపలి పల్లవుల్ తరుణి వినఁగ

నిట్టిలావణ్యవతియైన యిందువదన

యకట వీనికిఁ బ్రాప్తమెట్లయ్యెననుచు.

12

వ. తమలోనిట్లనిరి.

18

చ. ధనికుఁడొ చెప్పఁజూపగనదాన్యుఁడొ శూరుఁడొ! హాపవంతుఁడొ!

మనమలరింపనేర్చు రతిమర్మవిధిజ్ఞుఁడొ! వీనివెంట నీ

ఁనరుహనేత్ర తావలచి వచ్చుటయేమని యెన్నవచ్చునా

చెనఁటి విధాత మర్కటముచేతికి మాక్తికహారమిచ్చునే.

14

వ. అనినమఱియొక్కరుం డిట్లులనియె.

15

ఉ. అంగన జాతిహీను వికలాంగుఁగురూపుని నైన నెప్పుడున్

గుంగలివాయకున్న తనజవ్వనమాతని సొమ్మునేయు న

య్యంగఁజుడైన దూరగతుఁడైన దలంపడు, వ్రుష్పవల్లి దా

శృంగటి బూరుగున్ విడిచిచేరున మాతపుమాతపోతమున్.

16

క. అనుమాటలువిని యంగన

మనమునకర్ణాదుమీఁది మచ్చికవదలెన్

వనితపరపుడువబోధలు

వినినను మరుమీఁదనైన విరసమువుట్టున్.

17

వ. ఇంకశూద్రకుని చరిత్రంబు వినుమనియిట్లనియె.

18

ఉ. అంగజమూర్తి శూద్రకథరాధిపుఁ జూడగఁగోరి యొక్క మా

తంగ లతాంగి యాత్మకరతామరసంబుననొక్క కీరమున్

సంగతిగా (ధరించి) జనసంఘము విస్మయమందఱేనికిన్

ముంగలనిల్చి కీరకుల ముఖ్యునిగానుక యిచ్చియిట్లనుక.

19

క. చదువంగ నేర్చుగావ్యము

(ల)దుకంఘానేర్చు మాటలాడఁగనేర్చున్

ద్రుదేశేంద్రవిభవఁ యీశుక

మదియిదియుననేల విద్యలన్నియుఁ నేర్చుక.

20

క. అనివిన్నవించి శూద్రక

జనపతిమన్నించి యనుపఁజనియెను నృపుఁడున్

మనమలర జలుకపలుకులు

(వినువే)డక దాని జన్మవిధమడుగుటయుక.

21

వ. అక్కిరం బాళీర్వాడంబుజేసి యిట్లనియె.

22

సీ. వింధ్యాద్రి దక్షిణోర్వీతలంబు (నఁబంప

యనఁగలదొక్క) పద్మాకరంబు

తల్లటంబున భూర్జతరువుండు (కాఖల

సఖల) బ్రహ్మాండంబు నావరించి

యందుమాతలిదండ్రు లభివసింపగనొక్క

శబడుండు వారలఁ జంపుటయును

బోదనై యొక కంపపొదదూరి (హారీతుఁ

డనుమునిఁ) జేరిననతఁడునన్ను

తే. నుపదిరించుచు జాబాలి యొద్దనిడిన

జ్ఞానమున మాని నాదుజన్మంబు నెఱిగి

పెనిచి వృత్తాంతమెల్లఁ జెప్పినను వింటి

నంతయునునీకు వినుపింతునవధరింపు.

23

క. తారాపీడుండను ధా

త్రీరమణుండు సుతులుకేమి ధృతిదరుగుచు నా

భూరమణుండు కలఁగ నెసహ

చారణివదనంబుఁ బొచ్చెఁజంద్రుండనుచున్.

24

అంత :

ఆ. (నుంత్రివరుండు) తనదుమగువకు సతనాథిఁ

గమలముద్భవింపఁ గాంచెన్వన్న

మస్మహీశ్వరుండు నస్మంత్రివరుండును

సుతులు గలిగిరంచు మతులఁ దలఁచి.

25

వ. ఉండి రంతనయ్యరువురిభార్యలు పుత్రునిఁ గాంచి న.....

.....(కొన్ని పత్రములు జారిపోయినవి)

26

క. ఆవుండరీకుడంతట

నాపై మోహంబు నిలిపి ననుబిలిపింపన్

వాపోవునంత విరహ

వ్యాపారమునందు నలసి ప్రాణమువిడువన్.

27

వ. ప్రియమిత్రుండైన కపిలుండు దుఃఖంపుచున్న నేనును సతిదుఃఖ

తనై యున్ననమయంబున.

28

తే. ఇందుబింబమ్ము వెడలొక నుండకుండు
పలికెనిట్లుని రెండవ భవమునందు
నీకుబలియుగు వీడు నో నీలవేణి
యనిన నూరడియేఁ దపమాచరింతు.

29

నీ. అనివినిపించి నాయనుఁగు నెచ్చెలిమది
రా చిత్రరథుల గారాపుదనయ
కాడంబరీ నామ కన్యకగలదునీ
కిప్పింతురమ్మని యిందువీడుఁ
గొనిచని యాకాంతకును వివాహముసేయ
నీపత్రలేఖ నయ్యెడనునిల్పి
జనకువ్రాలాకు వచ్చినపై న్యములఁగూడి
యాత్మపురంబున కరుదెంచి

తే. జనకునకుమ్రొక్కి తగినదీవెనలబొంది
మంత్రికశునానుఁ డాత్మకుమారునడుగ
నలఁడు ననుఁగూడి రాఁడయ్యెనడనజిక్కి
నన బలాహకుఁ డిట్లనె నవని పలికి.

30

క. భూతావేశంబున శుక
రీతులబల్కుచును నెవ్వరికిఁ దీర్పుఁగరా
కాతరువులలో దిరుగుచు
నేతరియైయున్న వానినెటు (జేనొప్పన్)

31

భ. అనిబలాహకుండు వినిపించినఁ దారావీధుండు కుమారునిఁజూచి
నీవేమిచేసితివో (యని) కోపించిన నేఁతోయి తోడ్కొని వచ్చెద
నని బలాహక సహితుండై పురంబువెలువడి యమ్మవో.....
యాశ్రమంబున కరిగి యప్పుడు.

32

సీ. వినమితుండగుచు దీవెనబొంది మత్సలు
 (విధమునెఱుంగుచే) విమలనయన !
 యెచ్చటనున్న వాడెఱుంగు చే నెఱిగింపు
 మనిన మహాశ్వేత యనియెనప్పు
 డొక్క నుకుమారకుఁ డొంటినావెనువెంటఁ
 దిరుగుచుననుఁ బట్టకరముచాపఁ
 గోపించిశుకమ వై కూలుమునీవని
 శపియింప విప్రుఁడు వచ్చెననిన

తే. అవనిపతి పుత్రుఁడును కవితానుఁడైన
 పత్రరేఖాదులరిగి యప్పాటుచెప్ప
 నంతకాదంబరీకాంత యరుగుదెంచి
 దుఃఖమున పత్రరేఖయుఁ డురుగమణిని

33

వ. వాగె వట్టుకొని శోకావేశంబున మరణంబు బొందెదనని యక్కొ-
 లనమునిగిన నయ్యత్వంబు కపింజలుండును మునియయ్యె నంతట
 శ్వేతకేతుం డచ్చటికిం జనుదెంచి దుఃఖంపుచున్న కాదంబరీ
 మహాశ్వేతా పత్ర రేఖల నూరాల్చెనప్పు డడివిని తారావీడశుక
 నాసులు నచ్చోటికే తెంచిరంత.

34

క. చిలుకైవైశం పాయనుఁ
 డెలమిన్వహియించె నంత నిందుఁడుఁ జొచ్చెన్
 లలిఁజండ్రవీడు దేహం
 బలవైశం పాయానాఖ్యుం డబ్బుండయ్యెన్

35

వ. అనిజాబాలి మునీంద్రుండు ఋషులకు వినిపించుట వినియేనచ్చొటు
 వాసియొక్క శక్యపచనివానంబుపై త్రోవగావడగుచేర నొకమా
 తంగకన్యక నన్ను బట్టికొని తోలుఁబంజరరబున నిడియెనంత.

36

క. రవియ స్తమించె బడమట

రవిపాషాణముల తీవ్ర రశ్మిలడంగె

భవనములు మూటికిమ్ముగ

గవిసెన యిడిరనంగ నంధకారముఁ దోచెన్.

87

వ. ఏనుఁజుబధశ్రమంబున నిద్రించి ప్రభాతరంబగుటయు మేలుకొని

కనుగొనునప్పుడు.

88

ఆ. పంజరంబుమంచి పసిఁడియైయుండిన

కన్యదెచ్చిమీకుఁ గానుకిచ్చె

యేమిగారణంబో!

.....

89

శా. మాతంగాంగనఁ బిల్వబంచి తగుసన్మానంబునం బల్కెనో

ధౌతాంబోదుహనే.....మున్

చేతఃప్రీతిగ జెప్పుమన్నననియెన్ శ్రీదేవి నీశుక్

పోతంబే చెలికాడుమ.....డ్డవి.

40

ఆ. అట్టిశూద్రకుఁడు ప్రాణంబుతోబాసి

వోయిచంద్ర పీడుబొందిచొచ్చె

.....

తనువుచొచ్చి దేవధారి యయ్యె.

41

సీ. ప్రాణంబు లీగతిబడసి చంద్రాపీడ

వుండరీకులుగు.....

.....బంధుజనులు సంతోషింపఁ

జతురంగబలములు నతిఁడలిర్చ

కాదంబరీకాంత.....

.....దుహృదయ సంప్రీతినెలయ

వుండరీకునకు నప్పొలంతి మహాశ్వేత

భార్యయై.....

తే. యిట్టిభవము మెఱయమహీశ సుతుడు
సకలసైన్యంబు గొలువనుజ్వు.....
.....నీపురినధి వసించి
చెలువుమీరంగ రాజ్యాభి షి క్తుడయ్యె.

42

వ. ఇంకనొక్క కథచెప్పెదవినుమనిన

నీ. ఇలనిలా వర్షంబు నేలువజ్రాండును
జనపతి నలుపురు సచివవర్తుల
వరగృహసన వస్త్రవాహనస్త్రీలను
రిసక్రాంతగాఁజెట్టుఁడనినవారు
నట్లచేయుచునుండ నందులో నొకమంత్రి
వరుసకుఁగన్నియ దొరకకయున్న
చింతింప నిమ్మంత్రి చెలికాఁడు వరరుని
తంత్రినాఁడగు కన్యతన తనూజ

మంత్రివరుసకు నిచ్చి యమ్మగువవజ్ర
హనునిముందట నిడుమిది యఖిలకళలు
నెఱుఁగుఁగథఁజెప్పు నేర్పు భూమికాశ్వరునకు
నన్యచిత్తంబు లేకుండనాదరించు
(ననిననమ్మంత్రి వరుఁడును నట్లనేయ)

43

తే. దాదియనుచరగాఁగ నత్తంత్రికన్య
యుర్విపతిఁగూడి సుఖగోష్ఠి నున్నవేళ
మక్కువలరంగనుప మాతదిక్కుచూచి
యొక్కకథ జెప్పెనమ్మాత యోగొనంగ.

44

వ. కుంజర పురంబుననొక్క సార్థవాహుండు బేరమువోపుచున్న
నతనియెద్దు నడవిలోఁజిక్కిన విడిచిపోయిన నెద్దులాపు కొనిఱింక
చేసిభ.

45

ఉత్సాహ :

బండియెద్దు అంకెచెవులఁ బడిననుగ్రహోపియై
చండపింగళాభిదాన సత్యనాథుడుద్ధతిన్
చండసంహృతాహ్వయై న జంబుకప్రథానునిన్
శౌండసత్త్వరాశి నరసిఁజూడచెప్ప రమ్మనన్. 46

వ. ఆస్యగాలంబు మృగరాజున కిట్లనియె. 47

క. బోయలతో నొకభూపతి
యాయోధనమాచరింప నడచేరివడన్
బోయియొకనక్క దానిని
వాయింపుచుఁ బలబుద్ధి వ్రచ్చుచునందున్. 48

వ. ప్రవేశించి మాంసంబుగానక కడమదిక్కునువ్రచ్చి నెడలెఁగావున
రవంబుకుండలంక నేటి కనిన నక్కంతీరకంబు తాఁబోయి యరిసి
వచ్చెదనిని చని యానందకునిఁగాంచి యిట్లనియె. 49

ఉ. ఎందులనుండివచ్చితి మృగేశ్వర ! యన్ననుదేవనైచికే
నందనుఁడాభినందకుండ నందకనాముండ నాకభూమినా
మందిరమిద్ధరామృగ సమాజముఁ జూడగవచ్చినాడ
చందమిదన్న పంచముఖ సఖ్యముఁజేసెను నంచు తోడినాతన్. 50

వ. అదియెఱింగి సంహృతనామజంబుకం తాత్మకులంబు గూర్చుకొని
యిట్లనియె. 51

క. సహవాస దోషముననే
మహితాత్మనకైన నదియ మార్గంబగున
త్సహవాసంబున ఖలుఁడును
మహితాత్మకుఁడగుచు జనులమన్ననగాచున్. 52

వ. అదియెట్లనిన. 53

నీ. వేటవోయొక భూమివిభుడు బోయలపల్లెఁ
 జేరంగవాకిట చిలుకచూచి
 జనపతి చనుదెంచె జంపిసామ్యెల్లనుఁ
 బుచ్చుకొండనుటయుఁ బోకమగిడి
 యొకమునీళ్ళదల పల్లెకుఁజేర వాకిట
 కీరంబు వలికను క్షితివిభునకు
 నర్హపాద్యాదు లిమ్మనిన సంతోషించి
 మునుపటి చిలుక తన్ననినమాటఁ

తే. జెప్పటయు భూమిపతికి నచ్చిలుకపలికె
 నట్టికీరంబునాతోడ బుట్టెదుప్త
 సంగతంబున నిన్ను నభ్యంగిననియె
 శిష్టసంగతినే బూజసేయుచుంటి.

54

వ. అట్లుగావున.

55

క. నందకసంగతి మనలను
 నిండఱదిగవిడిచె నీమృగేంద్రుడుభేదం
 చిందు ఘంటింపకయున్నను
 ముండటికార్యంబు మనకు మోసముగాదే!

56

వ. అట్లుగావున నేజెప్పినబుద్ధి క్రమంబున నడచుట లెస్స నడవక
 యున్న నపాయంబు వుట్టునది యెట్లనిన

57

క. సత్పురుషులేవి చెప్పినఁ
 దాత్సర్యము తోడనదియ తగఁజేయదగున్
 హృత్పురుషు లేదిచెప్పిన
 తత్పరతం దిరుగఁగార్య తత్వముదప్పున్.

58

వ. అదియెట్లనిన.

ఆ. కచ్చవంబుతోడఁ గలహంస లొకరెండు

మైత్రిచేసి యొక్క-మడుగునందు

మెలఁగనాహ్రదగు జలమింకఁబారిన

నంబుచరము చూచి హంసలనియె.

60

వ. మానస సరోవరంబున కరిగెదము నీవువచ్చెదేని యీశాన్తవంబుఁ

గఱచిపట్టుకొని మాటాడకయుండు మనిన నది యట్లచేసిన

61

తే. రెండుహంసలునక్కట్ట రెండుగడలు

కఱచుకొనియెగసి వోవ నృగాల మొకటి

యంబుచారంబు భక్షింతు ననితలంచి

గగనమున నున్నిహంసలఁగాంచి యనియె.

62

క. కటకట ! యీకమఠముమీ

రటుగొనిచను లెల్ల మెగఁగనా ! యన ముఖగుం

పుటముడిగి హంసలేలా !

యటుచేసిదరనుచుఁ గూర్మమననిం బడియెన్.

63

క. కొక్కెరలు వాసిపోయిన

నక్కయుఁదాబేటిఁ జేరి నమలఁగఁ బోవక

జక్కగ నవయవములుదన

యక్కటిలో నణఁచియున్న నాజంబుకమున్.

64

ఆ. తినఁగనలవిగాఁక త్రిమ్మలుఁగుడువంగ

కమఠమనియె జంబుకమునుఁ జూచి

నేద్యులేదు నీకు నీటిలోనానంగ

బట్టితినుము వేతపెట్టనలదు.

65

క. ఇదియవునని కమతంబును

వదనంబునఁ గఱచికొని శివాప్రభుఁడరిగా(?)

నదినీటముంచిమీఁదం

బదమిడి యొకకొంత ప్రౌద్ధ పదిలముజేసెన్.

66

వ. అక్కఱ్యపంబుఁబిలిచి నానితివోటని యడిగినం గొంతకొంతనాను

చున్న దానక్షణము నిలువుమనిన నదియును నట్లచేసికొంతప్రౌద్ధ

నను నెప్పటియట్లపిలిచి యడిగిన.

67

క. పేరవనాయకఁ దేహము

నీరునఁదగనానె నడుగునిలిపినచోటన్

వారింబడియని కతమున

దారువువలెనున్న దడుగుఁ దలఁగింపవయా.

68

క. నీపదమించుక నివియుము

కోపింపక యనిన (దివియఁకూర్మపతియుఁదా)

నాపదదప్పిన జలముల

లోపలికిని (బోయెనాత్మలోకంబునకున్)

69

క. అదిగావున వచనస్థితి

హృదయంబున నిలుపరేసి నిందఱుహింసా

చ్యుదిత ములు మఱచి త్రెల్చిన

యుదకచరం బట్లనాశ మొందుమరనుచున్.

70

తే. నందకుండున్నయడకు నానక్కయరిగి

క్రూరజంతువు సింహంబుఁ జేరియెట్లు

బ్రతుకఁదలచితి వదియేల బ్రతుకనిచ్చు

మిగులనాఁకలిపుట్టిన మౌనఁగుగాక,

71

క. క్రూరుల సహవాసంబును

వైరుల యాశ్రయముచెనఁటి వనితల పొందున్

గోరికలుడుగ మనుజులఁ

జేరినవేల్పులకు జేటుసిద్ధముగాజే.

72

వ. అనినందకుఁజూచి మతియు నిట్లనియె.

73

ఆ. యొక్కరాజశయ్యనొందిన యంతుక

యూక మొక్కనల్లి రాకచూచి

యనియె నీవుగుట్టి చనుదువునేనని

పట్టిచంపుదురు స్వభావమదియు.

74

వ. అనుసమయంబున వారిద్దఱు వాదకువ నమ్మహిపతి శయనించిన

నల్లిగుట్టిచనిన పెదకిచ్చీరపేలనెల్లఁ జంపి రట్లుగావున మతియును

నొకకథ వినుమని జంబుకంబు నందకున కిట్లనియె.

75

క. శాంతుఁడనినమ్మి దుర్జను

చెంతన్ వసియించి పలుకుచేసిర యేనిన్

గాంతురు సుజనులు భయదకృ

తాంత్రైవీయ భూషణాంచిత మహిమల్.

76

వ. అదియెట్లనిన.

77

క. ఒక్కయగాధవు మడువునఁ

గొక్కెరయును మత్స్యములునుఁ గూడుండినచో

నక్కుటిలబకము రుషముల

దిక్కుగనుంగొనుచు నేడ్యై ధృతిదరుగంగఁ.

78

సీ. కొక్కెర యిరీతిగోలుగోలున నేడ్య

మీనంబులెల్ల సన్మానమునను

జేరియేడ్చుటకునుఁ గారణంబెట్టిది

యనిన న నావృష్టి యరుగుదెంచె

నీమడుగింకు మిమ్మిందటిడిందిపో
వంగజాల కేడ్చెదననుగులార !
మన మిందఱముగూడి మానసంబున నవ
గ్రహ నోషకాలంబుగడపి మగుడ

తే. వత్తచునవుండు మేమెట్లువత్తు మనిన
చంచువుటమున గొనిపోదునంచు బట్టి
యుడు పథంబునకేగి యొండొక్కచోట
భక్షణముచేయుననున బకవిభుండు. 79

ప. అంత. 80

క. ఒకయెండ్రొక, ననుగొనిపో
బకవల్లభ ! యనిన దానిఁ బట్టుకపోనే
రక, దానిడెక్కడనకు
స్తుక యిటుకగఁ జేసి యరుగదొడిరిన నదియున్. 81

ప. అవ్యధంబున నరిగి యబ్బిసకంఠిక వ్రాలు శిలాతటంబున గనుపట్టు
మత్స్యకల్యంబులుచూచి యిప్పాపాత్ముం డిందఱి భక్షింపఁజూలు
నని తనడెక్కల కంఠంబిఱికి చంపెంగావున. 82

క. నందక ! నీవక్కేసరి
యందున్ విశ్వాసముడుగు మనిదంబుక మా
నందుని వీడ్కొని సింహము
ముందరికిఁజోయి మొగము ముణుచుచు బలికె. 83

తే. ఉష్ట్రముక్కటి వనమున నొంటిచిక్కి
నెలగి సింహంబుతో మైత్రిజేయుచుండ
శివయుశాకియు దాని భక్షింపఁదలచి
కాకితోడు త నజ్జంబుకంబుపలికె. 84

సీ. తీతువపిట్టలభి ప్రదేశంబున

గ్రుడ్డులబెట్ట నాగ్రుడ్డులవిసి

పిల్లలౌటయు వానిఁబెట్టి మేతకుఁబోవ.

నవి సముద్రుఁడు గొంచునరుగుటయును

పెంటిదుఃఖంపంగ పెట్టజేడూ రార్చి

కథచెప్పదొడఁగె దుర్గంపుటడవి

పులివెంటఁబట్టిన బోయండు పారియుఁ

దరువెక్కుటయును నాతరువునందుఁ

తే. దొల్లియున్నట్టిప్రవగమాభిల్లుఁ దిగిచి

యిరవుగానంక తలముననీఁగి కొనిన

పులియు నావృక్షతలమున నిలిచికప్పిఁ

బలికె నిట్లని సాంత్వన భాషణముల.

85

తే. ఒక్కవనమున మనము గూడున్నసీపు

నన్నువిడువంగఁదగు నె వానరకులేంద్ర

నమ్మినినుఁ జెరుచు నరుఁడు నిక్కమ్ముగాఁగ

వినుముజెప్పెద దొల్లొక్క విప్రవరుఁడు.

86

క. అడవికి సమిధల కరుగుచు

వడగొని యుడకంబు గ్రోలవలసాకనుయ్యె

క్కెడగాంచి చేరనందులఁ

బడిభయపడు వ్యాఘ్రహనుజఫణికపి వరులన్.

87

ఆ. వెడలఁదీయఁదలఁచి నిడుదవల్లులువైచి

దీప్తి నాగకపులఁ దిగిచినైవ

సీవుగలుగఁబట్టి యీవేళ బ్రతికితి

మవని సురవరేణ్య యనుచుబలికి.

88

వ. ఈనూతనం జిక్కినస్వర్ణ కాగుండు పాపిష్టివీని వెడలం దివియకుమని
బుద్ధిచెప్పి యొకవేళ మమ్ముంజూడ విచ్చేయుడని యధేచ్ఛం
జనిన నమ్మహీనుడుం డప్పడు.

89

క, పాపము మర్త్యుండకటా
కూపము వెడలంగలేక కూపెట్టెడు నీ
కూపము వెడలించెదనని
యాపాదుడు వెళ్ళదిగిచె నయ్యగసాలిన్.

90

సీ. లంతటనొక్కనాడవ నీసురేంద్రుండు
వనమునకరుగ నవ్వనచరంబు
తనపూర్వ మెఱిగించి దండమర్పణ చేసి
పుష్పఫలాదుల పూజసేయ
నవియందికొని విప్రుడటనోవ నొకపెద్ద
పులిఁజూచి భయమునఁ బొందుటయును
వెఱవకుమని తనవృత్తాంత మెఱిగించి
తానొక్క రాజవంశ నునిఁ జంపి

తే. దాచినటువంటి సొమ్ములద్దరణి నురున
కిచ్చుటయునునొక్క పురమునకేగి ద్విజాఁడు
నాటియగసాలి చేతికి నమ్మి యియ్య
నృపతిపుత్రకు తొడవుగా నిశ్చయించి.

91

క. భూపాలపుత్రుఁ జంపిన
సాపాత్ముండనుచు విప్రుఁబట్టంపించె
హృదయ విప్రవధ కా
జ్ఞాపించె దలవదులునుఁ జనిరట వాడున్.

92

ఆ. అంతఃసౌందర్యమున మూలాన కూతును

గరచి విషముదిగక క స్తిబెట్టె

మంత్రతంత్ర విధుల మగుడకయవ్విత్ర

దిక్కుచూచినపుడె తిరిగె విషము.

93

క. హృదయమునా విప్రున

కాకన్నియనిచ్చి యతనికారాజ్యంబీ

గైకొనియేలుచు నా భూ

పాకారుని జిత్రవధగఁ జంపించెనెసన్.

94

క. విపరీత జాతులై నను

నుపకారంబెఱిగి సేయనుపకృతిఁ జేయున్

గపటియగు మర్త్యుడుపకృతి

కపకార మెఱలఁచువాని నణఁపగ వలయున్.

95

వ. అనిన నవ్వానరం బిట్లనియె.

96

క. హరిచేమృతిఁ బొందినపులి

నరుడౌవధ మిడిన వైద్యునదియే మ్రుంగున్

బరికించి దుష్టజనులకుఁ

బురుషార్థము సేయనతఁడె పాలియుం బిడవన్.

97

వ. అనియవ్వానరంబు కిరాతు నుత్సగంబు తలయంపిగా నిద్రించు

సమయంబున నప్పులియా శబదన కిట్లనియె.

98

సీ. పృథ్విగ్రమునఁ గలవింకములొకరెండు

నీడము ఘటియించి నిలిచియుండు

వర్షంబు గురియంగ వడఁకెడుకపిఁజూచి

కలవింకములువల్కెఁ గడుగొందవి

గుడిలోననై నను గుడిసె కట్టుకనైన
వెచ్చనిచో నుండ నిచ్చగాదె
యనినఁ బట్టులునన్ను నపహాస మొనరించె
బ్రదుకుదురో! యనిష్టవ గమవుడు

ఆ. గూడుపెట్టియున్నకుజ శాఖఖండించి
యేటిలోననై చెనిది వనచర
గుణముగాన దీనిఁగూలంగ వడిఁద్రోయు
మనినఁ ద్రోసె భిల్లుడగచరమును, 99

వ. ఇవ్విధంబున వనచరంబుపడి మగుడంజెట్టెక్కు సమయంబునఁ
బులిదానితోఁక వట్టుకొనిన వనచరంబిట్లనియె. 100

క. కడుమోస పోయితక్కుట
మెడఁబట్టక యనిన పులియు మెయికొని తోఁకన్
విడిచిమెడఁబట్టఁ బోయిన
యెడగని యభూరుహంబునెక్కెం గపియున్. 101

వ. శార్దూలంబును యధేచ్ఛనరిగె, వనచరంబును భయపడు కిరాతు
వెఱపుడిపి ఫలంబులుదెచ్చెదనని యరుగుటయును. 102

ఆ. భిల్లుడగచరంబు పిల్లలభక్షించి
యంతఁద్రోఁతి వచ్చి యడుగుటయును
పిల్లలున్నవనతి యల్లదె యనిచూప
బోయి వానరంబుఁ బొదివిచంపె. 103

వ. పులియునుం గృతఘ్నుండని కిరాతుని భక్షింపుట నోషంబని
విడిచె నని కథ చెప్పిన టిట్టిభం బిట్లనియె. 104

క. ధరణికృతఘ్నుండగున
ఘృతఘని భక్షింపమాంస భుక్కులురోయున్
బరికింప గృతఘ్నుతకును
నరియగు పాపంబులేదు శాస్త్రనిరూఢిన్. 105

వ. అట్లుగావున పిల్లలఁదేకుండితి నేని నక్కిరాతండు వోయినగతిం
బోదునని శపథంబు వలికియప్పుడు. 106

ఆ. కులమునెల్లఁ గూర్చుకొని గరుడికిఁజెప్ప
గరుడుడవ్విధంబు హరికిఁజెప్ప
హరియుఁడక్రమేయ హరికినంబుధి మొక్కి-
నెమ్మనిచ్చెటిట్టిభమ్ము సుతుల 107

వ. అట్లుగావున 108

క. ఏజాతి నుద్భవించిన
నాజాతింబ్రోచువాని నఖిలజగమ్ముల్
పూజించునట్లు గాదే
దేజంబణిగించుమేని తెవులును బోలెన్ 109

వ. మఱియును. 110

క. కీడాచరించు మనుజులు
కూడిమెలఁగువారువలెనె కుల్కితవృత్తిన్
గీడేసేతురు నమ్మిక
గూడిన కీడగును సాధుగుణులకునై నన్. 111

వ. అనిశివావాయసంబు లొట్టేనుఁగు తోఁగపటన్నేహంబుచేసి మృగ
పక్షికులంబు గూర్చుకొనియుష్ట) సహితంబుగా సింహంబు ముంద
టికింజని యిట్లనిగో. 112

క. ఆకొన్నాడవు మృగవర
నీకేటికి నవయ మమ్ము నిలువరునగనీ
యాశలి దీరుచుకొమ్మని
చేకొని యుష్ట్రంబునిడిలి సింహంబునకున్, 113

వ. అనిచెప్పి సంహృతజంబుకంబు నందుని యొద్దకువచ్చిన విశేషం
బులుగలవేయని యడిగిన నిట్లనియె. 114

తే. కుంజరశ్రేష్ఠుఁడొక లతా కుంజమునను
పత్రకాండ చయంబునుఁ బగులఁద్రొక్క
ఖగములెల్లను గజము నిష్కారణముగ
గ్రుడ్లుద్రొక్కె నే యనిగమిగూడి యపుడు. 115

వ. తమనఖులై న నీలమక్షిక మండుక ద్రుమకుట్టన వాయసంబుల
కెఱింగించిన నవ్వాయసం బిట్లనియె. 116

సీ. మునుకృష్ణ వల్కలుండను చిల్కసేవించి
బలవైరికడకంఘ జలుకఁమ్రొక్కి
యంతకు దర్శించి యతనివీరముక్కిందు
చొచ్చిన నింద్రుఁడా శుకమఃఁదాపి
జరయుఁజాపునులేని సంసారమీచిలు
కకుఁబెట్టుఁడనిన నక్కాల్కుండపుడు
మృత్యుపురప్పించె మృత్యువు చిత్రగు
ప్తునిఁబిల్వచిత్ర గుప్తుఁడునువచ్చె

ఆ. శక్రచిత్రగుప్త శమనమృత్యువులిట్లు
గూడినపుడ చిలుక గూలుననుచు
బ్రహ్మవాతగాన బడియె నక్షీరంబు
ఫాలలిఖిత ఫలములేల తప్ప. 117

వ. అనిన మండుకం బిట్లనియె 118

క. ఉద్యోగాన్వితుడగునే
సద్యఃఫల మిష్టభోగ సంపదలబ్ధున్
వేద్యముల గుహ్యద్యములు ని
రుద్యోగిః కార్యజాత మూరకపాలియున్. 119

వ. అదియెట్లనిన.

120

నీ. గరుడుండు తాఁబేళ్ళఁ బొరిగొని భక్షింప
మరిమంతుఁడనెడు కూర్మంబుఖగవుఁ
గనుగొనిఁజలిక నోఁగకుల వల్లభ
జలముననీకంటి జవముకలిగి
పరచెడ నీ వ్రథపథమున బరవుమే
నోడికుండినఁ దినకుండు మమ్ము
నోడినఁదినమన్న నొడబడె ఖగపతి
కూర్మంబుచని తనకులమువారి

ఆ. కెఱుంగజెప్పెవార్ధినిండఱమునుజేరి
సాగి పక్షి యాకశమునఁ బరచి
పిలచినపుడె మనము తలచూచి గెలుతుము
రమ్మటన్నఁ గచ్చపమ్ములరి.

121

వ. యిద్విధంబాచరించి కచ్చపంబులు గరుడునిచేటి ఘాతలకు జూసి
చనియెఁ గావున.

122

క. పలుపురొక మూఁకగూడిన
బలవంతునినైన చిక్కుపరుతుడు తాడ్మ్యన్
గెలువవె కచ్చపములు మును
జలనిధిలోఁ దలలుచూసి సాహసవృత్తి.

123

వ. అనిన నీలమక్షికం బిట్లనియె.

124

క. మనుజుడు పాయంబుననే
పన్నియెననుఁ జేయనోపు బలియుండువలెన్
మనుజుండు పాయహీనుఁడు
ఘనభుజబలుఁడయ్యుఁ గార్యగతులకుఁ దప్పక.

125

జ. అదియెట్లనిన.

126

సీ. తొల్లియనావృష్టి దోచుటయును నొక్క
పారుడు బోయలపల్లె చేరి
యయ్యవగ్రహకాలమరిగినఁ దమభూమి
కరుగంగఁ దలఁచి బోయలకు నెల్ల
దధిదుగ్ధఘృతము భోత్తమ¹ పదార్థములతో
విందువెట్టిన భిల్లవిభుఁడు మెచ్చి
యీబహులద్రవ్య మెక్కడిదన్నను
ధేనువుఁబిరికి సాధింతు ననిన

అ. గోవుమూల్యమిచ్చి కొనిపోయి పిదుకంగ
నెఱుంగుక వని సురునకిచ్చినట్ల
యిమ్ముమాకుననిన నీకున్న దూడతో
విడిచి దాని నూరుపెడలగొట్టె.

127

వ. అనిచెప్పిన యందఱుగూడుకొని మత్తగజంబునకు గవిసి.

128

అ. మ్రానుపోటుఁబులుగు మర్దింఁచెకమ్మలు
కాకివానిఁ దిగిచి కస్త్రీచేసె
నందునిప్పువెట్టె నానీలమఱ్ఱక
యంతపాడునూఁతనఱచెఁగప్ప.

129

వ. ఆరావంబువిని యమ్మత్తేభంబు దప్పికొన్నది గావున నచ్చట నీరు
న్నదని వోయి యానూతంబడి మృతంబయ్యెఁ గావున.

130

క. బలవంతుఁడ నగవలవదు
పలుపురలో విగ్రహించి భంగముపొందున్
బలవంతమైన యేనుఁగు
పులుగులచే భంగమంది పొలియెదె పిదప.

131

వ. అని మఱియునిట్లనియె.

182

నీ.

.....

పితృభూమి బడియున్న పీనుగునడుగు మీ
వనపుడు జోయి వాడడుగుటయును
నుజ్జనిపునవర మొద్ద నుండిన మఱి
క్రిందని చెప్పంబు లిందుడవుడు ?
దానభోగక్రియా ధర్మాత్ముడై యుండ
మృత్యువు చక్కనిమెలఁత యగుచు

తే. నాతనికిఁ బన్నియై యొక్కయవసరమున
నతఁడుఁ దానును బండ్లక్రి యరుగుచుండ
గొఱ్ఱవోయినదని పుటి గొల్లవారు
చూడమృత్యువు గొఱ్ఱయై సొగయుటయును.

183

క. ఇదిగో మాగొఱ్ఱియ యని
యదిరాజునకొలుగ జెప్ప నాతస్కరునిన్
పదిలముగ మఱిక్రిందను
వధియింపగఁ బంపెవాని వసుధేశ్వరుఁడున్.

184

వ. అట్లుగావున.

185

క. ఏవలనవచ్చి పొందునొ
దైవికమునుఁ దప్పఁ ద్రోవధాతకు వశమా
దైవికమె ప్రధానమ్ముగు
భావింపగమానుషంబు పనియేమిటికిన్.

186

వ. అని నందకు వీడ్కొని యజ్ఞంబుకంటె చండపింగళుండను సింహంబు
ముందటకించని యిట్లనియె.

187

- క. కొమ్ములు గలవానిని నఱు
రమ్ములుగలవాని శస్త్రురతుడగువానిన్
నమ్మిక దీయఁగ వలవదు
చిమ్మునునాటించు జంపు చేరగ నేలా. 138
- వ. అట్లుగావున. 139
- క. నమ్మంగవలదు నందకుఁ
గొమ్ములు చూపెడిని, వాని గుణమెట్టిదియో
నెమ్మిగలదేని నొక వ
ర్షమ్మున నాజాడ చూడు సత్యకులేంద్రా. 140
- వ. అనునంత నొక యశాల వర్షమ్ము గురిసిన నందకురమ్మని పిలువఁ
బంపుటయును. 141
- క. వానకు తలవంపుచు న
ధేనునుతుండరుగదేర దృష్టించి శివా
జ్ఞానంబు మెచ్చి కేసరి
యానందకు కంఠమలమనది చిమ్ముటయున్. 142
- క. సింగంబు పండ్లునాటిన
నంగము దొరగుచును నందుఁ జాయతిరేఖా
శృంగములఁజెమ్మ హరియున
ణంగెను విధిచేయుపనికి నాగగవళమా ! 143
- వ. అనికథచెప్పి దాదించూచి మఱియు నిట్లనియె. 144
- అ. సహజరివుడు తానె జావంగఁ జూడక
చేరఁదిగిచి రక్షచేసిరేని
వానిచేత దారవశ్యముఁ బత్తురు
సర్పహతిని హరులు చచ్చినట్లు. 145

వ. ఎట్లనిన.

146

క. ఒకవేసవికాలంబున

సకలజలంబులును నింక సర్పంబుడకం

బొకచోటను గానక నూఁ

తికిజని భేకములుగాంచి దీనాననయై,

147

వ. ఆకప్పలఁబ్రార్థించి తుధాపరవశుఁడనైతి నీకు గ్రోలఁదిగి వచ్చెద
నని యిట్లనియె.

148

క. పరిపంధి శరణుచొచ్చిన

విరసముగాఁ జూడ కావు విధమున నయ్యా

తుడునిఁగని రక్షచేయుట

పరమంబగు ధర్మమనుచుఁ బలుకుదు రాద్యుల్.

149

వ. అని కదలాంబుగాఁ బలికినఁ గొన్ని కప్పలు నమ్మించిన కృష్ణుం
డను దద్దురంబక్కపుల కిట్లనియె.

150

సీ. ఒక్కవిద్యాధరు నుగ్గులిగర్భిణి

యొకయుత్సవము చూడ నుత్సహించి

నడువలేననిన నన్నాతుక గర్భంబు

తాఁదాల్చి యునిపినఁ దరుణివోయి

యయ్యుత్సవముఁజూచి యంతట నొకజార

పురుషునితోడుత పొందుచేసి

పడఁపడి యింకగర్భము చాల్చు నేనోప

నని జారువెంటనే యరుగుటయును

తే. అతివగర్భంబు చాల్చిన యుక్త చరణుడు

మానములు తొమ్మిదియు నిండి మడసఁగెన

ఫలంబుఁగాంతల నమ్మిచేపట్టిరేని

ప్రాణగొడ్డంబులగు నట్టిపనులు త్రవ్వ

151

శ్చ అనిన మరగంబిట్లనియె.

152

క. ఆశావశుడై మానవుఁ

డాశయపూనంగ వానినాశయ చెఱుచున్

డాసి(?)యొకనక్కమిక్కిలి

యాశన్ గొనయంబు గొటికి హఠుడగు పగిదిక.

153

వ. అదియెట్లనిన.

154

ఆ. శబరుఁడొక్క భద్రసామజంబును జంప

నొక్కపుట్టయెక్కి యగ్రశరము

వరపఁబాము వెల్కికఱచిన ఫణిఁజంపిఁ

చచ్చె సామజంబుచచ్చెనంత.

155

ఆ. నక్కయొకటిచేరి నాగంబు నాగంబు

శబరుఁజూచి మదిని సంతసిల్లి

దినము నెలయునైదు దినములు భక్షింప

నబృననుచు మిగుల నాశవొడమి.

156

ఆ. భుజగకరటినరుల భుజియింపనేటికి

గొనయమున నె భుక్తిఁగొందుననుచు

వింటికోప్పగళము నంటించి గొనయంబు

నరముఁగొఱుక మిడిసి శిరము దునిశు.

157

వ. అట్లుగావున నిక్కాపంబెల్ల మీసామ్మను నత్యాశవిడువుండని

మఱియు నొక్కకథచెప్పం దొడంగె.

158

క. లోభంబు నరక హేతువు

లోభంబపక్షిర్నికరము లోభంబుజగ

త్రాప్తభవ దూరముగావున

లోభంబుదుగంగ వలయు లోకోత్తరుడై.

159

వ. అదియెట్లనిన.

160

సీ. వ్యవహారలిద్దతాయగము నోడనునిచి
 వనధి జనద్వీపమునకు నడుగ
 సంతనొక్కఁడు రోగియై పోవలేకున్న
 నొకఁడేగి బంగారునకును మార్చి
 కొనితెచ్చి యేకాంతమున సమ్మికొనఁ దోడి
 వ్యవహారి పాలు దన్నడుగుటయును
 యెలుకలుదినిపోయె నినుచుంతయును నీకుఁ
 బాలువెట్టగ లేదు పసిఁడియనిన

ఆ. సతని తనయుఁడింటి కాడంగవచ్చిన
 డాచియతఁడు వచ్చి తనయు నడుగ
 గ్రద్దయొకటి గొంచుగగి నంబునకు నేఁగె
 ననుచుఁ గపటవృత్తి నడలుటయును.

161

క. జనపతికి విన్నవించిన
 మను శేంద్రుండనియె గ్రద్దమానిసి నెటుగాఁ
 దినెననిన లోహమెలుకలు
 దినినట్టుల గ్రద్దశిశువుఁ దినెనని పలికె.

162

ఆ. జనవరుండు పసిఁడి సమభాగమిప్పింప
 సతనికొడుకుఁ దెచ్చియపుగించె
 సమ్మిపెట్టినట్టి సామీని విశ్వాస
 పాపియనుచు నైశ్యుఁబాపెఁ బురికి

163

వ. మఱియు నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె.

164

సీ. సింధుమతీపుర ధీతిపతి చచ్చినఁ
 గొడుగు లిద్దఱు తండ్రి పుడమివంచి
 కొని రాజ్యమేలుచుఁ గూడివేటకు నేఁగి
 సేనగూడఁగ లేక చిక్కుటయును

రాజ్యలోభంబున రాకొమరుండు సో
దరుఁ జంపుచో నొక్కతరువు గదల
శంకించి నగరికిఁజని రాత్రియొక్కట
పురవార్తలరయుచుఁ దిరుగువేళ

తే. నొక్కవడ్లంగి¹ తనప్రియనుపచరించి
తరువు చలనంబు రాజనందనుని మదినిఁ
బాయకున్నట్లు నామది బాయవనిన
విని మనుష్యులు తనుఁగనిరనుచు జచ్చె. 165

వ. అట్లుగావున లోభంబు విడువ.....బుప్రవేశించి యుదకంబు
గ్రోలి దినదిన క్రమంబున నొక్కొక్క మండూక.....
గజనామస్తవంబున కిట్లనియె. 166

క. బుద్ధిగలవారువలె ని
నిర్బుద్ధులు పెక్కండ్రు సిద్ధబుద్ధుని నై నన్
బుద్ధికిని బాపియమకృత
బద్ధంబునఁ దామునలేడు బడుదురు పెలుచన్. 167

వ. అట్లుగావున నొక్క కథవినుమని యిట్లనియె, 168

ఆ. తొల్లియొక్కచోట దొంగలు మేకల
మందగొంచు బోవనందులోనఁ
జేరినడవలేని చింబోతు దిగవిడి
పోవ వ్యాఘ్రభీతి గ్రావమెక్కి. 169

వ. యొక్కగంటి మీఁదబడియున్న సమయంబున, 170

క. హరిగనుగొని నీ పెవ్వఁడ
వరుడెంచితిక్కిచ్చోటి కనుటకు నక్కే
సరికనియె నింద్ర యజ్ఞపుఁ
బురుషుఁడనగ గడ్డమేల పొందెను నీకున్. 171

వ. అనిన నిట్లనియె.

172

క. కరటల నేబిదియునుఁ శీ

సరులను నైదింటి వ్యాఘ్రశతమును దింటిన్
హరియొకటి గొఱతనిన్నున్
బొరిగొనిగడ్డంబు వపనముగ నొనరింతున్,

173

క. అనిపలుకవెఱచి సింహము

చనియెన్ మతిగలుగునట్టి జనులకువీడల్
తనికినను వేగయణగు
దివపతి యుడయింప నణఁగుతిమిరము పగిదిన్.

174

వ. అనిమఱియు.....నుండి.....

యెండ్రొకయొక్కచో నెందుచున్నఁ జనుదెంచి జలకలశంబుననిడి
ఁగొని చనియెడిచోఁ బథక్రాంతిబొంది వృక్షమూలమున నిద్రిం
పంగ నొకకాకిద్విజుని గ్రుడ్లనునాకుఁ దెచ్చి పెట్టుమనిపోతుఁగాకితో
ననుటయు నీసఖు ఘోషంపునిద్రించు పారుఁగఱవ

175

ఆ. ననినట్లచేయ నహివిప్రఁ గఱచిన

వాయసంబు విప్రవరునిగ్రుడ్లు
కెలఁకవచ్చి కుండిజలములు గొనఁబోవ
నెండ్రొకాకి కంఠమిటికి పట్టె.

176

క. విప్రబ్రతికింప కుండిన

నీప్రాణము గొందుననిన నీచఖగంబున్
క్షీప్రమె బోయంబనిచిన
సప్రాణుండేయలేచె జగతీసురుఁడున్.

177

క. కాకికడుబాపి యంతకు

కాళోదర మధికపాపి కాళోదర త

కాకముల కంటె మిక్కిలి

భూకాంతుఁడు పాపియంద్రులుధ జనులెత్తున్.

178

అ. ఇతరజాతులైన హితుఁడౌచు నొక్కొక
యెడకుపుట్టి నప్పుడెటుక వొడమి
యెండివిప్రు ప్రాణమెత్తెను కాకంబు
గళము బిగియఁబట్టి కాననమున 179

వ. ఆబ్రాహ్మణుండు గంగయందు నక్క-ర్క-టకంబు బెట్టిస్నానంబు
చేసిచనియెఁ గావున. 180

క. అనిహరులు బుద్ధిచెప్పఁగ
వినియును విననట్ల హరుల వెదకుఁచునన్నిం
టిని మెనుగించనియెఁ బామున
కును పాలిడిపెంప విషముగురియక చనునే. 181

వ. అనితంత్రి చాదింజూచి యిట్లనియె. 182

క. పలువురు వగతులలోనికిఁ
బలవంతుఁడననుచు నరిగి ప్రహరషలీల
బలుమారు జెప్పకొననే
బ్రళయంబగుఁగాక యెట్లుప్రాణము నిలుచుక. 183

వ. అదియెట్లనిన 184

సీ. జలనిధిదరిఁబయ్యిసంఘము తమకొక్క-
యధిపతివలెనని యాత్మఁదలఁచి
పరశురామునిచేత భంగముబొందిన
క్రౌంచపర్వతము రంధ్రమునఁబుట్టి

నట్టియంచను ఖగపట్టబద్ధునిఁ జేయఁ
దగబర ద్వేషిణి ధ్వంసమనియె
కలహంబు నిరుద్ధిఁ గడ్డఁ గట్టుదమన్న
నర్హులుగాదు వింధ్యాద్రియందు

అ. రక్తనేత్రుడనడు గ్రద్దపక్షులకెల్ల
 భర్తయగుచునుండఁ బ్రథమమంత్రు
 లైనరక్త కేతుడను సక్కయునుదా
 త్తుండు నాఁగఁబులియు దుర్బదమున 185

వ. ఖగబలంబునకును గ్రద్దకునెడ సేయఁదలఁచి పక్షికులము దండ
 కరిగి. 186

చ. అధిపతినంచ గ్రద్దమిమునందఱిసినగ వింధ్యవాసకున్
 వధయొనరించి మాంసములవారణగా బలి వెట్టఁజూచెమీ
 రథముల పోలెనుండ దగదన్న ఖగంబులువల్కె మమ్మునీ
 విధమునఁ బాపఁగాఁదలఁచి వీడఁగనాడుట మాకుధర్మమే. 187

క. నృపతులు పరిజనములపైఁ
 గృహఁజేసిన దుష్టజనులు కృత్రిమవృత్తిన్
 నెపమునిచి పాపఁదలఁతురు
 కపటుల వాక్యములు నమ్మఁగా దెవ్వరికిన్ 188

వ. అనిన సిగ్గువడి గ్రద్దనాయకునికడకు నరుగుదెంచి యిట్లనిరి. 189

క. అధిపతికంటెను సేవకు
 లధికులమని గర్వలై న యాయాకొలఁదిన్
 మధురముల వలెనె పలుకుచు
 వధసేయు నృపాలకుండు వర్ధనమొందున్. 190

క. పక్షులు తమపై మిక్కిలి
 పక్షముగలరనుచు నమ్మి పాలించిన నా
 పక్షులెగుడిచెడఁ బుట్టిన
 వృక్షంబులపగిది నృపునివిజుతురు పిదపన్ 191

వ. అట్లుగావున పక్షులం బ్రతిపక్షులంగాఁ దలంచి నీచక్షులు వడలి
 వారికఫటంబు వీక్షించి శిక్షించుచును నవనరంబున. 192

తే. కొలువునేయంగ నా ఖగకులమువచ్చి
యున్నగృధ్రమ్ము దమకునుసన్న నేయఁ
బులియు నక్కయు నప్పక్షి కులముఁజంపి
పిదప గృధ్రంబుఁ జంపినిర్భీతులయిరి. 193

వ. అట్లుగావున గృధ్రంబు ఋద్ధివిహీనంబు ఖగపతిత్వంబునకునర్హం
బుగాదనిన వా య స ం బు కపింజలంబు బట్టంబుగట్టుదమనిన
మయూరంబది యర్హంబుగాదని యిట్లనియె. 194

క. నిలయమునకు శశముగపిం
జలమును బోరాడియొక్క శార్దూలయతిన్
వలగొనిఁ జెప్పినవినినే
దెలిపెదననిచెప్పుచును వధించెను వానిన్. 195

క. హీనులు తమలోఁ గలహం
జైనను నృపుడెఱుంగకుండ నడఁపకక్రూర
త్కృనాథున కెఱింగించిన
ప్రాణము లిరువు (రకున్) క్కభంగినపోవున్. 196

వ. అట్లుగావున కపింజలం బవివేకియని జీవంజీవకంబు బట్టంబుగట్టుద
మనిన నదిగాదని శారిక యిట్లనియె. 197

సీ. వినుడు కేరళదేశమునఁ బ్రసేనుండను
త్కృపతి కువ్వరోగమునఁ బొంద
వైద్యుడొక్కరుఁడు జీవంజీవకముదేశక
మానదీరోగమే మందులందు
ననివశాకుని కులననిపిన వాడును
నరిగొక్క¹సరసిని నురులుదీర్చ
కొక్కెరయురిఁ బడ్డనక్కటా యనియొక్క
పొన్నంగి యురిఁద్రెంప వోయితాను

తే. నురిని బడుటయు జూచివాగురికవరులు
 పట్టుకొని తేరనిధి యున్నపట్టు మీకుఁ
 జూపెదనునన్ను విడుడనవుడు జూచివిడక
 పట్టఁగొనిచని నృపుమోలఁ బెట్టుటయును. 198

క. ఆనైద్యులపై జీవం
 జీవకమునుఁదెచ్చి రాజు శిరమున నిడిగం
 గావారి జలకమార్చిన
 క్షౌరివిభుదేహంబు దివ్య కాంతి వహించె. 199

ప. రోగవిముక్తుండై యప్పక్షిని విడిచిపెట్టిన నాకనంబున కెగసి భూ
 వరున కిట్లనియె. 200

ఆ. మొదలనేను వెట్టిచిదపఁ గిరాతులు
 వెట్టివారు నీవు వెట్టివనిన
 నెట్లుచెప్పుమనిన నేబక కంఠంబు
 తగులు గొఱకు కతనఁ దగులువడితి. 201

ప. అట్లుగావున మొదలివెట్టినేనైతి నెత్తేపంబుఁ జూపెదననిన నొల్లక
 నన్నుఁదెచ్చిన కిరాతులువెట్టులు మఱి నీవెట్టితనంబుఁ దెలిపెదనిన
 యిట్లనియె. 202

క. ననుముట్టిన మాత్రననీ
 తనువుజ్జ్వలకాంతి మహిమఁ దాల్చెనునన్నుఁ
 దినినను జరకాలమునీ
 తనువుండుటఁ దెలియ కిట్లుతగునే విడువ. 203

ప. అనినకిరాతులంజూచి దీనినేముండనినఁ బడనేసిరిగావున యాయవి
 వేకి యర్థంబుగాదనినఁ గపాతంబు శుకంబు పరింజీతమనినసార
 గం బది వివేకి యవునని యిట్లనియె. 204

సీ. జగతీశురాష్ట్ర దేశంబున రవిగుప్తుఁ
 డనువై శృంగపర్వరి యంగణమునఁ
 దనతోడిచెలులునుఁ దాను నోములునోమ
 వచ్చినభవగుప్త వరతనూజ
 రత్నమాలికయును రమణిఁ గటాక్షించి
 విరహవేదన బొంది వివశుడైన
 నతఁడుపెంచిన శుకమలయ నేమిటికింత
 యని శివాలయమున కవుడె యరిగి

తే. పూజచేసిన పత్రిలో బొంచియుండి
 శివునకును మ్రొక్క భవగుప్తుజిలుకపలికె
 సీతనూభవ రవిగుప్తునికినిఁ బెండ్లి
 సేయుమనవుడు హరుఁడు వదించెనన్ను. 205

వ. అనివివాహంబు చేసిన రవిగుప్త రత్నమాలికలు సుఖంబుండునంత
 నొక్కనాడు. 206

క. రవిగుప్తుఁడు వేటొకతెను
 వివాహమునుగాదలంప వెలఁడుక యనియె
 శివునానతి మజ్జనకుఁడు
 వివాహమునుఁ జేసెనొండు విధమింకేలా. 207

ఆ. అనిననతఁడునవ్వి యస్సచ్చుకముడాఁగి
 పలికెఁగాని హరుని పలుకుగల్గ
 యనిన నరిగితండ్రికావార్త నెఱిగింపఁ
 గోరియల్లు చిలుకఁ గొంచుబోయి 208

ఇ. ఈకలూర్చి వండింప నమకట్టిన నదివైవిధంబున నొక్కచోట
 డాఁగి యీకలునచ్చి యెగసి యునుననంబునవ్రాతి యొక్కరాజ
 క్షేమపుత్రునిచే పడి యతనికి హితుండైయుండెనంత. 209

ఆ. పిన్నపత్నిమీఁది ప్రేమను భూపతి
తత్తనూజ రాజ్య తంత్రమునకు
భర్తజేయ బెద్దభార్య కుమారుండు
చిలుకగూడి కార్యచింత సేయ. 210

వ. ఆశుకం బిట్లనియె. 211

మత్తకోకిల :

ఇంతయేటికి జింత యీపనియేన తీర్చెదనింకనీ
వంతమా న్పెదనంచు దచ్చుక వంశ్యులారవ కింకిణీ
వంతులైతను జేరనప్పుర వప్రవీధుల నిల్వభూ
కాంతుడెవ్వరటన్న నింద్రుని భావ్యదూతల మేమనక. 212

క. ఏమిపని వచ్చి నారన
భూమిశ్వర యగ్రమహిషీ పుత్రుని రాజ్య
శ్రీమహితు జేయుమనిను
త్రాముండు నీకెఱుకచేసి రమ్మనిపంపెక. 213

తే. అనిన నట్లసేతునని కీరముల నంపి¹
పెద్దపుత్రుని యువరాజ్య భృతానిఁజేసి
చనినసంతోష చిత్తుడై యనియె చిలుక
కతడు నీకిప్త మెయ్యది యదియొనర్తు. 214

వ. అనినభవగుప్తు సొమ్మెల్లపుచ్చుకొని తలగొరిగించి వెళ్ళగొట్టించు
మనిన నట్ల చేసెగావున కీరంబుపాయ కర్తయనిన భరద్వాజం
బిట్లనియె. 215

సీ. ఒకచెట్టుతోఱ్ఱలో శుకముపిల్లలఁబెట్ట
బోయయొక్కఁడు శుకపోతములనుఁ
గొనిపోవఁ జలుకఘోషునిఁజూచి పలికెను
శిశుభూత మేటికిఁ జేసెదనిన

నమ్మదుగాని నేనటు నేయనన నీకు
 విత్తమిచ్చెదవీని విడువుమనుచు
 దుష్టసర్పంబున్న తొట్టచూపందుల
 ధనమున్న దదివుచ్చి కొనుమటన్న

తె. నెఱుకుచని యాత్మహస్తంబు తొఱునుఁజొనువ
 పాముగఱచినఁ జచ్చెనబ్బిర్బదండు
 బానిమొలనున్నయురిఁ జూచి దీనమమ్ముఁ
 బట్టునే యని కొఱక నప్పక్షియరిగి

216

వ. ఉరిదగిలి తానును మృతంబయ్యె గావునచిలుక నిర్భుద్ధియర్హంబు
 గాదనిన జలవాయుసంబు బకంబు గట్టుదమనిన చాతకంబిట్లనియె. 217

సీ. బకమొక్కడడవిగో పద్మాకరముపొంత
 నారికేళము భవనంబుగాఁగ
 వసియింప నొకనాఁడు వంశపక్షులుదివి
 నరుగనాయింటికి నరుగుదెంచి
 యీరాత్రి వసియించి వారిచరంబుల
 భక్షింపుడని ప్రేమ బల్కుటయును
 నవియెల్ల నిలిచి మత్స్యవలి నెల్లను
 భక్షించిపోవ నబ్బకముచిక్కి

తే. రొంపిబడుటయు నొకనక్క చంపెదానిఁ
 గాన నిర్భుద్ధియది యనఁగాకి తమకు
 వరునిజేయంగఁ గారండవంబు పలికె.

.....

218

క. అమ్మాటకు గలకంతం బిట్లనియె.

219

తే. కుంటివులిఁజూచి యొక నక్కకూర్చిఁ బలికె

నకలమృగములఁ జంపి మాగనమిడుదెచ్చి

నీకు నిచ్చెద మృగముల నాకుఁ బాలు

పెట్టు మన వ్యాఘ్రమును నట్ల పెట్టదొడఁగె.

220

వ. ఇవ్విధంబున దిరిగి మృగంబులనెల్ల జంపించి మాంసంబు గానక

యిట్లని తలంచు.

221

సీ. భాగీరథీతీర భాగంబునను నొక్క

నేరేడుగలదందు నిలిచియొక్క

మర్కటంబుండియమృదుగు నక్రంబుతోఁ

జెలిపియొనర్చి తత్ఫలములెల్ల

మొసలిపైఁబడ రాల్వ మొసలి పత్తికినియ

నెక్కడి వన గ్రోఁతి యిచ్చెననిన

గుండెలుదినవలె గ్రోఁతిఁ దెమ్మనవుడు

మముఁజూడ రమ్మని మర్కటమును

తే. వీవు నందిడి వోవుదు విపినచరము

పలికె నీగుండెల డిగె నాభార్యయనిన

నవుడె చెప్పంగవలదె యయ్యగ చరముల

గుండెలన్నియు మ్రాననేయుండు కలన

నాదుగుండెలు నున్నవన్నగమునందు.

222

వ. అట్లుగావున నన్ను దిరుగగొనిపోయిన నా గుండెలన్నియు నిచ్చెద

ననిన నది యట్లచేసిన.

223

క. చెట్టెక్కి కొమ్మవిరి చా

చిట్టిగ మెకమంబుచరము శిరమునపై వన్

గుట్టుచెడిపోయె గావున

నట్టే నే గార్ధభమున కాత్తుడ నగుడుక.

224

వ. అని నిశ్చయించి జంబుకంబు చాకలి వాని చీరెలు
మోచుగార్దభంబుతో చెలిమిచేసి యిట్లనియె. 225

క. పులికిని నాప్తుడనే నా
పులికిన మాత్యండు చచ్చిపోవుట నిన్నా
పులికిం బ్రథానిఁజేసెద
చెలికాడా రమ్మటంచు శివగొని చనియెక. 226

వ. అట్లుచని పులికి నొప్పించెగావున జంబుకంబు విశ్వాస ఘాతకి,
కాకి ఖగాధముండు గావున నర్హంబుగాదది యెట్లనివ. 227

సీ. కాకులు దుర్భిక్షకాలము పండిన
వనుధకులతో జలవాయసంబు
కులముసాములఁజూచి గలువ నిచ్చటనుండు
డభివాంఛితములు మీకర్థినిత్తు
ననుచునందఱి నిల్చి యను దినంబును దృష్టి
సేయంగఁ గరువంతఁ బాయుటయును
తమభూమి కరుగు నత్తఱి మేలునకుమేలు
సేయంగలేక యచ్చెనఁటి పులుగు

తే. లనియె నీ యెంగిలిలు మాకుఁదినగఁబెట్టి
మావ్రతంబులుచెరిచి యిమ్మాడ్కినీవు
పువ్వుమ్మును చూప మాకెట్లు భుక్తులరుగు
ననుచు నెపమిడి తమభూమికరిగెనవియు. 228

క. చుట్టలమని కలకొలదిని
బెట్టిన ద్రవ్యములు మోసఁగి ప్రియముడిఁగితుదిన్
అట్టొకటి ప్రభువు మీఁడనుఁ
కట్టక మఱిచనకు గ్రామకాకు (?) లభంగిక. 229

వ. అట్లుగావున కాకం బర్హంబుగాదని పక్షులెల్ల విచారించి గరుడ
నింబట్టంబుగట్టి నుఖంబుననుండిరని చెప్పి మఱియు నొక్క కథ
వినుమని తంత్రియు నిట్లనియె. 280

క. ప్రమదమునఁ బిశాచంబులు
తమకొక్కని రాజఁజేయఁ దలఁచినవేళన్
గ్రమమలర స్థూలకుక్షుం
డమరఁగ దుర్బలపిశాచ మద్భుండనినన్ 281

క. తను భవభీతిపిశాచం
బనియెన్ దుర్బలపిశాచమది పతియగునే
యనినన్ విధిసోదృఢజేన్
ఘనుడైనను హీనుడైనగాంతి వహించున్. 282

సీ. గంగాఖ్య పురమునఁగలఁడు దరిద్రుండు
దేవదత్తుండను ద్విజవరుండు
బలహీనుఁడతనికి భార్యలిద్దఱుగల
రందుఁ చిన్నది తన యధిపతికిని
విధియు కమైనట్టి వివిధలడ్డుకములు
మూటగట్టా¹త్మేశు మ్రోలఁబెట్ట (?)
నతఁడు తమ్ముని జూడ నరుగంగ దొంగలు
ముసరియౌతనిచేతి మూట మెసఁగి

తే. విషముచే జచ్చుటయును నా విప్రవరుఁడు
తస్కరులజేతి కస్త్రముల్ తాధరించి
తలలుఖండించుకొనిపోయి ధాత్రిపతిఁ
జూపుటయు మెచ్చి ధనము భూనురునకిచ్చి. 283

వ. గృహంబున కనిచి నుఖంబుండు నంత. 284

క. శృంగారవనమునను నొక

సింగముచనుదెంచెననుచుఁ జెప్పిన భూభృ
త్సంగవుఁడు విప్రుననిపిన
సింగమునకు వెఱచి ద్విజుఁడు చెట్టెక్కంగఁ.

285

క. పంచాస్యము డగ్గరుతరి

చంచలమున చేతనున్న శస్త్రమువదలన్
పంచముఖ శిరముతైగిపడ
నంచలముననురికి చేత నా తలగొనుచుఁ.

286

తే. రాజముండట నిడిన నారాజవరుఁడు

విప్రునకుఁజాల నిష్టార్థవితతి యొసఁగె
నంతవచ్చి సహస్రసాలాఖ్య నృపతి
పురముచుట్టును విడిసె నద్భుతముగాఁగ.

287

నోదకం :

వచ్చినృపాలుడ వారణబలుఁడై
యచ్చట విడియుడు నభూవిభుఁడున్
నచ్చినవిప్రుని నమ్మి విభూతిన్
గ్రచ్చరవైరికి గర్వముచూపెఁ.

288

వ. అంతసహస్రపాలుండు దేవదత్తు ప్రతాపంబు విన్నవాఁడు గావున
రహస్యంబున వానిం బట్టితెచ్చిన పిదప గంగాధరు బలంబణంతు
నని తలంచి.

289

ఉ. హృదయపరిగ్రాహ భావమునగంగపురం బవలీల జొచ్చి య
భూపతి యాపుఁడై మెలగుభూమర సద్గముఁ జొచ్చి వచ్చుచో
నానృధివీనురుండు నృపుఁడౌట మనంబున నిశ్చయించి త
చ్చాపలచిత్తు బట్టుకొనతత్సర వర్గముతోఁడు పాటుగఁ.

240

క. ఈగతి సహస్రపాలుని

వేగంబునబట్టి భూమివిభునకు నీయన్

చేగచెడివాని బలములు

ప్రోగులువడి పరచె నాత్మభూమార్గమునకా.

241

క. బలహీనుడైన గానీ

బలయుతుడగు ధాత తోడుపడినను మఱిదో

ర్పలయు క్తుడైనగానీ

బలహీనుండగును దైవబలమెడలుటయుకా.

242

వ. అనిన గజవక్త్రుండను బేతాళుం డిట్లనియె.

243

సీ. నెమ్మివిటాగ్రహారమ్మున గార్దభ

సేనుడు నావిప్రశేఖరుండు

సంతానకాముడై జలజఙ్ఘా బ్రాధించి

వ్యభిచారియగు కూతు వరము వడసి

క్రిప్రకోపికిఁ బెండ్లిచేసిన నప్పెండ్లి

కొడుకు తద్వ్యభిచార గుణముమాన్ప

భైరవమంత్రజపంబును చేయుచు సిద్ధ

భైరవసంసిద్ధి పడసెననుచు

తే. జగతి మ్రోయించి తనకాంత జన్మనైన

వికృతరూపంబు శూలంబు వెలదికిచ్చి

పాన్పునకు వచ్చునప్పుడాభావమునన్ను

శూలమొగిఁ ద్రిప్పి మంచముచుట్టుదిరిగి.

244

క. శూలముతోమ్ముననిడి(వగ)

పాతైతివి పొడుతుననుడుఁ బలుకుచు మఱి నీ

వారీలయుడిగి మంచము

పైలారితఱంగి వెలగు భామానుచుకా.

245

వ. ఉపదేశించిన నదియచేయుచుండు సంత నొక్కనాఁడు. 246

క. పరదేశి విప్రుఁడొక్కఁడు
నురుచిరతర విభవరూప శోభితుఁడగుచున్
బురవీధి దిరుగజారిణి
పురుషుండిలు వెల్చి నదికి బోయినవేళన్. 247

క. పరదేశివిప్రు నిజమం
దిరమునకుందెచ్చి దొంటి తెరఁగున కడుభీ
కరమైన నూపుగైకొని
యరుదెంచిన భయముబొంది యతడిలువెడలెన్. 248

వ. అట్టిల్లువెడలి బమ్మరించుచు నెదురుపడిన యవ్విప్రునకుఁ జెప్పిన
నందఱికిం జెప్పుకున్న ప్రమాదంబున నట్లచెప్పిన నెవ్వరునాపైఁ
దలిజూడభయపడుచుండి రంత. 249

అ. క్షిప్రబోధుఁడా త్సగృహమున కేతెంచి
భార్యకనియెనాకు భైరవుండు
చెప్పెనన్యపురుషుఁ జేపట్టినదియని
యన్నసీదు వేల్పు నడిగిచూఁడు. 250

వ. అనియెం గావున. 251

క. దైవముకంటెను మానుష
మీవిధమున నెక్కుడయ్యె నిదిగో విప్రుం
డానెలఁది మానుషంబున
దైవీ(క)కపు జారతనము దగిలినకతనన్.¹ 252

వ. అనిన లంబోష్ఠుండను విశాచంబు మానుషంబుకంటె దైవికం
బెక్కుడని యొక్క కథ చెప్పందొఱంగె. 253

సీ. మాహిష్మతీపురి మహిపతి జలశాయి

పద్మజగురిచి తపంబుసేయ

మరగంబు పుత్రుగానొసఁగి యా పుత్రున

కళనంబుగాఁ గన్యకలను నొసఁగు

మనిన నారాజన్యుఁడటువలె నహిఁగాంచి

పురకన్యకలనెల్ల భుక్తియొసఁగ

నొకనాఁడు. పురినిఁ గన్యకలు లేకుండిన

భైరవివరమున బ్రాహ్మణునకు

తే. జననమొందిన కమలలోచనను మాఱుఁ

దల్లి వెలపుచ్చికొని యీయ దండశూక

భుక్తికరుగుచు భైరవి పూజచేతఁ

గాంచినటువంటి పద్మయుగంబు గొనుచు.

254

క. అరిగి, ఫణి, భుక్తికొఱకై

యరుదేరఁగ తొమ్మువేయ నప్పద్మహతినో

నరుఁడై వరియించెను నజ

వరమును నిటువలెనె కాన వైభవమొప్పుకొ.

255

తే. అతఁడు పద్మాంకుఁడనుపేర నతిశయిల్లె

పద్మలోచన యంత గర్భంబుదాల్ప

నవతిజనయిత్రి తనవ్యభిచారి కూతు

గర్భిణికి బుద్ధులెల్లనుఁ గఱపియంత.

256

వ. కమలలోచనకు నోము మీఁద నభిలాష పుట్టించి కుసుమావతిం

బద్మాంకునొద్దవిలిపి యక్కమలలోచనం గొని యర్థరాత్రంబున

గంగమడుపునం ద్రోచుటయును,

257

క. దై వవశంబునఁ గామిని

చావక యొక కొయ్యవట్టి చనఁగప్రభాతం

బావిర్భవింపగౌతమ

దేవముసీంద్రుండు దరికిఁ దెచ్చెను దానిఁ.

258

తరల :

కమలలోచన యంతఁ బుత్రకుగాంచె నుజ్జ్వల మూర్తి శ్రీ

రమణతుల్యుని సార్వభౌముని రాజలక్షణ నిక్కడన్

రమణీయక్కునుమావతియు బధిరాంధ మూక వికాదునిన్

శమవిహీనుని బుత్రుగాంచెను సమృద్ధప్రతిపత్తునిఁ.

259

వ. అంత నప్పద్మాంకుండు దిగ్విజయార్థంబరిగి గౌతమాశ్రమంబునం

గుమారునింజూచి వీఁడెవ్వని పుత్రుండని యమ్మునిశ్వరు నడిగిన

నతండ్రిట్లనియె.

260

స్వాగతము :

సారసలోచన క్షౌవర నీకున్

గారవమొప్పగించిన పుత్రుం

డీరమణీయుఁడ హీన బలుండై

ధారుణియెల్లనుదారత నేలున్.

261

వ. అని వినిపించి తదీయాగమనక్రమంబెల్ల నెఱింగించినఁ గమలలో

చనా సుతసహితుండై మునియశుజ్ఞ నాత్మపురంబునకేతెంచి

యందుఁగునుమావతి వర్షిం చెనని తంత్రిదాదికి మఱియొక్క కథ

వినుమని యిట్లనియె.

262

క. సాహసునకు దై వంబును

సాహాయ్యముసేయు హీనసాహసుఁ దై వం

ద్రోహియని దై వమును డ

త్సాహాయ్యము విడిచివానిఁ జంపఁగ జూఱున్.

263

వ. అదియెట్లనిన.

264

నీ. రత్నావతీ పురీరమణుండు నరదత్తుఁ
 డనురాజు నుతుని జయంతునొక్క
 శూలనాసాపిశాచుఁడు సోఁకి యెటువంటి
 మంత్రతంత్రాదులు మానకున్న
 భూపతి చింతించి భూతము నెవ్వండు
 విడిపించుఁజాలంగ విత్తమిత్తు
 ననిపురిసాటింప నందుసాగరి యను
 వారకామిని ధన వాంఛఁజేసి

తే. మాన్పుఁగా నేర్తుననుచుఁ గుమారిదెచ్చి
 శూలనాసాశ్రయుని రాజసుతునియొద్ద
 నునిచి పరిచర్యచేసెడి యుక్తిగరపె
 నదియుబరిచర్య సేయంగ నాపిశాచి.

265

క. అక్కామిని కిట్లనియె
 జిక్కితినీమీఁది కూర్చిఁ జెలువానాపై
 మక్కువసేయుము నావుఁడు
 నక్కామిని యాత్మజననికది యెఱిగింపక.

266

అ. దానితల్లివచ్చి తరుణి మాయింటికి
 ననువుమనిన భూతమనియె నీవు
 చెప్పినట్టివనులు చేసెద నిక్కాంత
 నునువుమనిన వారవనిత బలికె.

267

అ. ఎఱ్ఱరాజనంబు లిరువది పుట్టును
 బియ్యమనుదినంబు బెట్టు తూము
 దెత్తుననియు నీవుదెచ్చిన తూమునఁ
 గొలుసుననుచు నియ్యకొలుకేసి,

268

వ. ప్రతిరాత్రియు నటువలె బెట్టుచునట్లుగూడి సుఖముంపుచు నొక్క
నాడు.

269

క. ఎయ్యెడ నెఱరాజనపుక

బియ్యంబులు దొరకకున్న భీతుండగుచున్

సయ్యన నాన్యసనుతుపై

నెయ్యముదిగవిడిచి యంద్రన్యపనుతుఁబట్టెక.

270

ఉ. పట్టిననంద్రభూమి జనపాలుఁడు సాగులిగొంచుబోవు(?) నా

పట్టియుఁదాను దానవుఁడు పట్టినరాసుతుఁజూడభూతమున్

బట్టాకభంగి గావదలి భామినికిట్లను తూముఁదెచ్చితో

పెట్టిటవచ్చితోయనినపెట్టక తెచ్చితి నన్న భీతుఁడై.

271

క. ఇది మొదలుగాఁగ మనుజుల

గదియనుసీతూము నానకామినియని భూ

విదితముగఁ బలికెన్నవసుతు

వదలడివికి(?)జనియె బురమువారలు నవ్వక

272

వ. సాగులియు నభూపాలునిచేత సధికధనంబులు వడసి సుఖంబుండె

ననిచెప్పిన నాజానుబాహుండను పికాచం బిట్లనియె.

273

క. మాటాడనేర్చు కలిగినఁ

జాటింతురునృపులు దై వభాదలడంగున్

జోటులు మనసిత్తురు దగ

మాటాడగ నేరవలయు మానవులెపుడున్.

274

వ. అదియెట్లనిన

275

సీ. పిప్పలుండను సెట్టిపుధివిపై సైంధవ

వ్యవహారికంబున నరుగుచుండి

ప్రాద్దుఁ గ్రుంకుటయును జోలేక యడవిలో

విడిసి చోరమృగాదు లడవి విడిచి

చనుడు వేలాఖ్య రాక్షసుఁ డిందునున్నవాఁ
డతఁడు చూచిన నెపమాద్భుతము
జాటించెనవియెల్లఁ జనుచోట దొంగయు
బులియును నొక్కచోఁ బొంచియుండి

లే. హరులలో డాగెఁ బులియును నంతలోనఁ
జోరుడును గుట్టమును దియ్యఁజేరి పులిని
వాగెడగిలించి యెక్క నవ్యాఘ్రమాత్మ
రాక్షసుండనిమోచి యరణ్యమునను

276

క. తిరుగుచునుండగ దొంగలు
సురరిపుఁడని చేరవెఱచి చూచుచునుండన్
హరి యుదయ మొందెనొకశివ
నరుమోచినదీప్తిఁజూచి నగుచుం బలికెన్.

277

ఆ. మనుజుఁదినక యేలమరులెట్లు గొంటివి
దిగువప్రేయు మనగఁ దెలిసిచోరు
డడవినొక్క పాడుగుడిఁ గాంచిపులిడ్లగ్గ
నురికిచొచ్చి తలుపులిఱియఁబెట్టి

278

వ. అంతనక్కయుఁ డలుపులు పుత్తునని కుంచెతోల వరపుతొలిని తోఁ
కజొనిపినా.

279

క. చోరుండాశివవాలము

ధీరుండై విగియఁబట్టి తీవియఁగ శివయున్
నోరెండిచచ్చె బులియున్
ఘోరాటవి కరిగె శోరకుండును ధైర్యులెన్

280

క. మానవుడు పాయబలమునఁ

బ్రాణము రక్షించి సకలభాగ్యము గాంచున్

గాన నుపాయజ్ఞుండే

మానవవగుడనిరి బుద్ధిమంతులు జగతిన్¹

281

వ. అదియెట్లనిన.

282

నీ. దైవతాటవినిసముద్ధతుడను సింహంబు

మృగములనెల్లను మెసపుచుండ

మృగములు హరిబల్కెడగునె మమ్మిందటి

భక్షింప నిలువర్చ భక్షాంబు

నేయుమునీవన్న సింహంబు పదియుయ్య

కొని వర్చతోభుక్తిఁ గొనుచునుండ

నిట్టికి నొక్కనాఁ డిలువర్చ వచ్చిన

మృగమ్మగీ పోతంబు లేడ్చుచున్న

తే. శశము పొడగని సింహంబు జంపివత్తు

ననుచునూరడఁ బల్కితానరిగి హరినిఁ

గాంచుటయు వేళదప్పె నాఁకలియుఁ బెరిగె

నేలనిలిచితివనివ కుండేలు వలికె

283

క. కేసరిమ యొక్కటిమముఁ

గాసింబెట్టంగ వానికథ దీర్పగ నే

నోసరివి చెప్పవచ్చితిఁ

దోసముగలదనిన హరియుదుర్మడవృత్తిన్.

284

ఉ. కోపితచిత్తుడై యెచటఁగుత్పిత జంతువుమండునన్న నేఁ

జూపెదరమ్మటంచు మృగశూదనిఁ దోకొనియేగివాడునీ

కూపములోన నుండుననగూలము ద్రొక్కలు చూడనాత్మగ

ద్రూపపునీడ దోచుటయు రోషముతో నురికెన్ నిష్కమాభుజై 285

1. "మానవవగుడనిరి బుద్ధిమానసజనముల్" అని గ్రంథపాఠము.

క. బుద్ధిగలవాఁడ బలియుఁడు

బుద్ధివిహీనుండు బలముఁబొందియు నణఁగున్

సిద్ధము శతకముచే ని

దృఢి మృగేంద్రుండు మృతము ? బొందినభంగిన్.

286

వ. అనిన ప్రబలుండను పితాచంబింద్రశర్మ పితాచంబుఁబట్టంబుగట్టుడ

మనిన దూపకపితాచం బిట్లనియె

క. భూసురుఁడు కుక్కఁబెంచుచు

కేసరిగాఁజేయ నదియు కిల్చిషమతినా

భూసురునేతినఁ జాచిన

నానందయమి మగుడఁ గుర్కురాకృతిచేసెన్.

287

వ. అనిమఱియు నిట్లనియె

క. వాదడచు చోటనిలువం

గాదెవ్వరికైన వాదుగలిగిన మనుజుం

డాదిక్కు విడువకుండిన

నాదాసికిమేష(?)యుద్ధమగు గతివచ్చున్

288

చ. జగతివరుండు వాజియుత శాలకుగావలిగాఁగ బొందిలిన్

తగరులనిడ్డనం దొకటిదాసికి నెగ్గొనరింపఁ బొయ్యిలో

భగభగమండు కట్టెఁగొనిపారఁగఁ గొట్టిన మండుకొంచు వె

త్తగులగ శాలదూరుటయు దగ్ధములయ్యె హయాదివాహముల్

289

అ. దానఁజేసి హరుల తనుదాహమగుటయు

నశ్వభేషజముల కగచరముల

వండి పూయుడినుచు వైద్యులుచెప్పిన

కవులకెల్లనంత్య శాలమయ్యె.

290

వ. మఱియును

291

క. ఏవిధము సరుఁడు ధలఁచిన

దైవము తావేఱయొకటి శలఁచుచు నుండున్
భూవర సుత మోహించిన
కావరుసన్యాసి నెలుంగు గఱచిన భంగిన్.

292

వ. అదియెట్లనిన.

293

క. సన్యాసి రాజానకు గడుఁ

మాన్యతవర్తింపుచుండి మహిపతి తనయం
గన్యారత్నముఁ గనుగొని
ధన్యకుమోహించి భూమిధపుతో ననియెన్.

294

క. నక్షత్ర గ్రహరాసులు

లక్షణములు జాలనట్టి లలనాసుతలన్
వీక్షించు నరునకునువం
శత్రుయమగుననిరి (జోగ్యశాస్త్ర?) విధిజ్ఞుల్

295

ఆ. అట్లుగాన నీవరాత్మజ లక్షణ

హీనగాన దీనినింట నుంప
వలదు పెట్టిబెట్టి వత్తేటవిడిపించు
మనిననట్లనేసె నంతనదియు

296

వ. ఏఁగాలి వశంబునం జనుదేర నొక్కభూమిశుండు పెట్టిపుచ్చి
కొని పెట్టిలోనికన్యంగైకొని యందు నెలుంగు బెట్టివిడిచిన

297

ఉ. పెట్టియవట్టుకో ననుచు భిషకుడేటికి వచ్చి యందుఁ జూ
పట్టెడుపెట్టి వట్టుకొని ప్రాప్తమశంబున కేగుదెంచి యా
పెట్టియకట్టు విప్పుభటుభీకర ఋక్షము బిక్షుకాధముం
బట్టిభుజించె నిష్టములు భాగ్యవిహీనులు కేలకల్గెడిన్.

298

జ. అనిమతయు నిట్లనియె.

299

క. నడుదొకటిఁ దలఁపదై వము

మఱియొక్కటిదలఁచు వేళ్యమాతృకయల్లుం

బొరిఁగొన విషచూర్ణముత

త్పరతబ్రయోగించి తానె ప్రాణమువిడిచెన్.

300

క. వారాంగనయునుఁ బురుషుఁడు

నారయజన్మనము నంద యార్జింపని బం

గారము ముదిసిన పిమ్మట

చేరదు పలువెతలబడ్డ సిద్ధముగాదె

301

వ. అదియెట్లనిన.

302

నందన :

నందనవిటునకు ననిచి ప్రియమునన్

బొందుచు మఱియొక పురుషుని నెచటన్

చెందకధనమును చినుకక యుండన్

నుందరివిటునియ నువ్వులు గొనగన్.

303

వ. ఒక్కనాఁడు కాంతాసమేతుండై నిద్రించునట్లుని యాననంబున

విషచూర్ణయు క్తంబైచ కోలుజొనిపి యీవలికడ వడనంబున

ధరియించియూఁడు సమయంబున

304

తే. అల్లుఁడుత్పర విడువందదాస్యపవన

గతులనణగించి మగుడితద్గళముచొరగ

వేళ్యమాతకు విషమెక్కి విధివశమున

కుంభినీస్థలి బడితన్నికొనుచుఁ జచ్చె.

305

వ. మఱియు నిట్లనియె.

306

క. ఒరుసొమ్మున కాసించిన

పురుషుఁడు తనుదాన పొలియు పొలతుఁక సొమ్ముల్

హరియింప మద్దలీదొక

యురికంతము బిగిసి యనువులుడిగిన భంగిన్.

307

వ. అదియెట్లనిన

808

క. సామరుని కోడలొక్కతె

గ్రామము వెలి ననువువిడువఁ గాననవీధి
వేమూరు బోవమర్దలి
యామానినిఁజూచి యేమియని పలుకుటయున్.

809

ఆ. ఇంటివారు నోరయేనందు బడలేక

చత్తుననుచు వచ్చిచచ్చువెరవు
తెలయననినవాఁడు తెలిపెదననియొక
మఱియూడనురి యమర్చిపలికె

810

వ. ఈ మద్దెల మీఁదెక్కి(?)యురిదగిల్చుకొమ్మనిన వెరవునీవే చూపు
మనిన. యమ్మద్దెల యెక్కి వురిదగిల్చుకొని మృతుడయ్యె నని
మఱియు నిట్లనియె.

811

క. హీనాశ్రమంబు కంటెను

దీనునకధికా శ్రమంబు తేజముచూపున్
మానుషముఁ గలుగువానికి
హీనునిఁ గొలువంగ వలవదే దుర్గతులన్

812

వ. అదియెట్లనిన.

813

సీ. మేకపిల్లలు రెండు మేతకై యెవ్వని

గొలుతుమొ కోయని తలఁపుచేసి
యొకటిసింహంబును నొకటి నక్కనుఁగొలువ
నందులోనక్క ప్రియంబుగల్గి
మేకపిల్లకుఁజాల మేతపెట్టుచునుండ
హరియొక్కవేళ దానరయ దెవుడు
అంతట వర్ష మే కార్ణంబుచేసిన
క్రోధువామేకనుగుంట మీఁద

తే. బెట్టికొనియుండె సింహంబు భీతికుడుచు

మేకపిల్లను నేనుఁగుమీఁద నునిచి

ఆకటను జిక్కి నక్కయమ్మేకతోఁక

దినగ నిమ్మన్నదియు నందిచ్చుటయును.

314

వ. తోఁక భక్షించియందునుఁ దనివోవక చెవులును గళస్తనంబు

లును భక్షించియమ్మేకను భక్షించనున్న సమయంబున.

315

క. ఏనుగు కుంభస్థలమునఁ

దానిలిచిన మేక సఖుని దప్పక కని త

త్రాణము రక్షించుటకై

యేనుఁగు బురిగొల్ప నక్కనీడ్చెను కరియున్.

316

క. హేనులనేవించిన య

మృదానవులకు నర్థమాన మహిమలు చెడు త

త్రాణమునుఁ బోవుగావున

హేనులగొలుచుటయు మోసమెవ్వరికై ననన్.

317

క. ఘనులం గొలిచిన మనుజులు

ఘనులై హేనులకు నధిక కార్యాధులకున్

ఘనములగు పదములొసఁగుచు

మనుచుదురుపకార మహిత మానసులగుచున్.

318

క. చెడుగునకు హితవుచేసిన

చెడుమానము బ్రాణములును సిద్ధము హితముం

జెడిపికును(?)జేసియొడు చే

పడఁతుక తనముక్కుగోతఁ బడిన విధమునన్.

319

వ. అదియెట్లునిన.

320

సీ. ఒక పరచారకు నువిద యొక్క తెదూత
చర్యవర్తింప నజ్జారమగుడు
తనకాంతఃబట్టి మ్రాకునకు బంధించిన
నిశియందుగుంటెన నెలత వచ్చి
యుపపతి వచ్చినాడువిదరమ్మని పిల్వ
కట్టినాడెటువలె గదలి వత్తు
ననిననీకట్లును ననుగట్టి యందాక
బోయిరమ్మనట్ల పోవ నతడు

తే. కట్లనున్నది యాత్రీయకాంతయనుచు
మఱియు నెగులువలుక నత్తైవమూల
దట్టమగుచీకటిని దానిదగులబట్టి
కోవమున ముక్కు మొదలంటఁ గోసి విడిచె.

321

ఆ. అంతనక్కాంతయది దీర్చి యడుగుదెంచి
కట్లు దానికి విడిచితనట్టిసట్ల
యుండె నత్తైన సతినైతి నేనిదెగిన¹
ముక్కుగ్రమ్మరనాకును మొలుచుగారి.

322

వ. అనినవాడు దీపికాహస్తుండు నానిక గనుంగొని పరమప్రతివ్రతపు
తప్పులో గొనుమని దండంబువెట్టి కలసియుండింత నక్కడ.

323

క. హితవరియై నిజనా సా
చ్యుతు బొందినుగండు గోసె శుద్ధాత్మసనుం
గతమేమిలేకయని భూ
పతికిన్ మొర వెట్టజంపబంపె దానిన్.

324

వ. అంత.

325

ఆ. దొంగయొకడుజేరి యంగనాదూతల

చేష్టలెల్ల నెఱిగి చెప్పుటయును

కడమచెవులుగోసి కామిని వెడలించి

భటునికొక్క సతిని బట్నిచేసె.

826

వ. అని తంత్రిదాదికి మఱియు నిట్లనియె.

827

క. గురువుల ధనమైనను చే

దొరకిన యెందాకహితవుతో జరియించునో

దొరకిన మరి తలచూపక

విరబాదును పూరిపుడక విశ్వాసమునక.

828

వ. అదియెట్లనిన.

829

ఆ. విబుధయోగి యొకఁడు వేణుదండములోన

పొన్ను చయమునిడ్డబోసి కడల

రాగికుప్పెలిడి కరంబున విడువక

పట్టుకొనుచు దిరుగ పొరు డొకఁడు.

830

క. అమ్మాడలెత్తుకొని పో

నిమ్మగు సందాక యతికి హితశిష్యుండై

నెచ్చిని మెలఁగుచు నొకచో

నమ్మునికిని భిక్షసేయు నానంద్యమునక.

831

క. కడుజివికి నొకకసవుం

బుడక శిరంబంటుకొని బోవుచునార్త్రిన్

వడకుచు గురువుల యడుగుల

బడి పలికెను నాకు దగిలె సాపంబనుచుక.

832

వ. అదియెయ్యది యనిన మనకు భిక్షచేసినవారింటి పూరిపుడక నా

తలఁ దగిలి వచ్చెను నావుడుక.

833

(గ్రంథపాఠము)

.....

.....

సాదుసురభిదుష్ట సహవాసమున రాత్రి

పొలముమేయబోయి పోయిజేను

జొచ్చి మేయగావువచి...

దాటుకొనుచుబోవ.....

884.

క. వెనుకకు నిటువలె జొరవె

శృను నెరుగని గోవుబండెలకు నొప్పింపన్

గనుగొని.....

ఘనమగు నొక గుడియ మెడనుగట్టెను జిక్కగా.

885

క. అని తంత్రికథలుచెప్పగ

మనుజేంద్ర...మంత్రులు దెచ్చి

దినక్రొత్తలడుగ మఱచెను

వనితలతమిమఱపు పొడమువరబుద్ధులకుగా.

886

వ. నారగుండు కథావిశేషంబులు వినుపించిన బలిచక్రవర్తి యుత్తర

కథా వినోదంబులు వినుపించుమనిన.

887

మ. కరుణాపూర్ణకటాక్ష భక్తజన హృత్కామ ప్రదానక్రియా

సురధాత్రీరుహ ! (హృష్ట) దేవముని సంస్తోత్రస్ఫరణోత్ర

...త్రకపిన్న బైరవమహాపాత్రాత్మవాక్పాత్ర శ్రీ

ధరణీ ముఖ్యకళత్ర వేంకట న గోతస్సంగాల యాధీశ్వరా !

888

క. మిత్రశశినయన బైరవ

పాత్రస్తుత చరణలోక బహుజీవనపటీ

సూత్రభవజలధి తారణ

పాత్రాయితచరణకమల) భవ్యచరిత్రా !

889

దోదకము :

కంధరపటల నికాశ శరీరా !

బంధురభైరవపాత్ర !...

.....బారునిహారా!

సింధుసముద్భవచి రమణిహారా. !

340

గీత్య : ఇది యష్టభాషాకవితా ప్రవీణ నవఘంట సురత్రాణకూచనా
మాత్య పుత్రసుకవిమిత్ర వినయవిద్యావిధేయ యెఱ్ఱయనామ
ధేయ ప్రణీతంబైన సకలనీతికిథా నిధానంబునందు తృతీయా
శ్వాసము.

చ తు ర్థా శ్వా స ము

శ్రీకుంటముక్త రమణ

శ్రీకర ? (మహా !) పాత్ర విభవ ! చినభైరవని

త్యాకల్ప రక్షణ ! పృథి

వీకల్పక వృక్షయాధ ! వేంకట నాథా !

1

వ. అవధరింపు బలీంద్రునకు నారదుం డిట్లనియె,

2

చ వసుధకునంచితాభరణ వైభవమై బహుభోగసంపదన్

గునుమపురంబునాఁగలద గోచరహట్టములందు నప్పురీ

వసుమతిరాజ హంసుఁడను వల్లభుఁడేలు తదీయ మంత్రులు

ద్వసులు మురారి ? సచివద్యులు పుత్రులఁగాంచి రావ్యులఁ.

3

ఆ. అక్కుమార వరుల యందునొక్కఁడు తీర్థ

వాసి యయ్యెనొక్కఁడు దో (?) యయ్యె

నొక్కఁడు బేరమాడుచుండుచో మాళవుం

డగుగుదెంచె రాజహంసు మీఁడ.

4

వ. అప్పుడు.

5

క. మాళవభీరకరశ

స్థ్రాలికి భయమంది రాజహంసుఁడు వసుధా

పాలనముడించి గిరివన

పాలకుఁడై యిరిగెరిపుఁడు పైకొని నడవఁ.

6

ఆ. అట్లు రాజహంసునాహవముఖమున

గెలిచి మూర్ఖపుచ్చి బలము మెఱసి

తిరిగి పట్టణంబు దిక్కునకై శత్రుఁ

డగుగుదేర రాజహంసు దేని.

7

క. తనవతి రణమున బడెనని

మనమునదుఃఖంచి యొండు మార్గముననికే

తన తలమువెడలి యడవికిఁ

జని ప్రాణమువిడువఁదలచి సంభ్రమమొదవన్.

8

వ. ఒక్కలతాపాశంబు సంధించి యున్నత వృక్షకాఖినురివెట్టుకో

నచ్చటికిం జేరు సమయంబున.

9

క. అరిచేత మూర్ఛితుండై

యరదముపైనున్న రాజహంసునిఁ బ్రాణే

శ్వరుఁజూచి మూర్ఛఁదెలిసెను

సరసిజముఖ విభునిఁగూడి సమ్మదమొదవన్.

10

ఆ. మాళవేశ్వరుండు మరలిసేనయుఁ దాను

నరుగుటయును రాజహంసుఁ డెఱిగి

పొలఁతిఁగూడి యాత్మపురి సొచ్చెనంతన

ద్ధరణి విభుని దేవి తనయుఁగాంచె.

11

నీ. అట ప్రథానులు సల్వరాత్మజన్ములఁదెచ్చి

రాజునకిచ్చి భూరమణ ! వీరి

భవదీయపుత్రుని భంగి నేపోషింపు

మని యప్పగించిరి యంతలోన

యతులు సల్వరు నొక్కయాటనికుండును

నొక్కొక్క సుతుఁడెచ్చి యుద్వపతికి

నిచ్చినఁ దొల్లిటి యేవురు వీరును

గూడ బదుండైరి తోడుతోన

తే. నట్టి పుత్రకు లీరెను నవని బెరిగి

బాల్యమును బాసి యావన ప్రాప్తినొంద

సచివులునుఁ దాను సుతులకు సకలనీతి

భావసంగతు లెఱుంగంగఁ బల్కిరవుడు.

12

క. హితవుగలవాఁడె చుట్టము

పతియానతిసేయునదియె భార్యధనాది

సితి నడువువాఁడె జనకుఁడు

మతినమ్మికగలుగు నదియెమైత్రి దలంపఁ.

13

క. పతిభక్తిలేని భార్యయు

హితరహితుండైన సఖుఁడు...

కితవసచివుండు పన్నగ

యుతగృహమును మృత్యువునకునున్నత పదముల్.

14

తే. చెడకయుండంగ ధనము రక్షింపవలయు

ధనము విడిచైన రక్షింపఁ దగును సతిన

ధనము భార్యను విడిచైనఁ దన్నురక్ష

చేయు నరునకు నభివృద్ధిచేరుచుండు.

15

ఆ. కులముచెఱుచువానిఁ గొనసాగసేవల

దూరుచెఱుచు కుజనుఁజేరదగదు

ఉర్విచెఱుచునూరనుండంగ వలవదు

తన్నుచెఱుచు వుడమిఁ దలఁగవలయు.

16

క. ధనలోభి కర్థమిచ్చియు

ధనగర్వికి దండిమిడియు తామసమూర్థుం

డని నట్లయాడియును బుధ

జనులకును యధార్థగతియుఁ దెలుపగవలయుఁ.

17

క. ధననష్టియును విచారము

ననితాజారతయు ప్రాప్తవంచనమునుకై

కొనమియును భంగపాటును

ఘనుఁడెవ్వఁడు నెఱుంగకుండఁ గప్పగవలయుఁ.

18

క. విభున కనుకూలభౌర్యము

విభవము సంతోషమునకు విడిపట్టు నిజ

ప్రభువును వశవర్తియనగు

శుభమూర్తికినిది యతలఁప సురలోకమగున్.

19

క. ఆపదవచ్చిన కరవున

భూపతియలిగినను రివుండు వాడిచిన దుఃఖో

ద్వీపనమున పితృభూమినిఁ

బ్రాహ్మిని వాడె తనకుబంధువుండరయన్.

20

క. బహువిధభోజన శక్తియు

మహి(శార)తిశక్తియును సమంచిత విభవో

ద్యహనమున దానశక్తియు

నహాతపః ఫలములనుచు నందుడు పెద్దల్.

21

క. వేదంబుఁ జదివి జపహో

కూదులు నడపుచును నృపుని ననవరతాశీ

ర్వాదములఁ గొలుచు విప్రునిఁ

గాడె నక పురోహితుడగఁ గైకొనవలయున్.

22

క. ఏదేశంబున నిజని

ద్యాదరణము మన్ననఁబ్రయోగమునువిబుధా

హ్లాదము చుట్టములును లే

దాడెనొక దివగమైన నర్హ మెయుండన్.

23

క. ధనమునకు ఫలముదానము

ననుభవముచు వేదఫలములన లాహుతులున్

వనితరతి పుత్రఫలమును

నినిశ్చికి నడవడియొ ఫలమువివరింపఁ దగున్.

24

క. ఖలునందు మంచివిద్యయు

కులహీనుల నంటియున్న కొమ్మయు విషపం

కలితమగు నందు సమృతము

మలగతకాంచనము గొనుట మంచి గుణంబుల్.

25

క. అరులిరువుడు గలిగిననం

దొడుఁజుట్టముఁ జేసి యవలి యొడునణపడున్

చరణంబుముల్లు ముంటనె

వెరవునభేదించినట్టి విధము దలిర్చున్.

26

క. వ్యవహార క్రయవిక్రయ

వివిధార్జనలందుద్యూతవేళలయందున్

యువతీ సంగమములయెడ

వివేకజనుల్ లజ్జ జాఱవిడువగ వలయున్

27

క. లోకాపవాద భయమును

స్వీకృతదాక్షిణ్య ధర్మశీలవ్రీడా

శ్లోకములులేని నడుతో

నేకాలముజెలిమినేయ నేలాశుభముల్

28

క. నరపతి భృత్యునిభావము

పరికింపగవలయు పనులు పంపెడిచోటన్

పరిశీలింపక పంపిన

విరసంబునుఁ గార్యహతియు వేగమవచ్చున్.

29

క. మతిగలిగి ధైర్యవిద్యా

న్వితంజై తగుమాటలాడు నేర్పఱిగి పఠేం

గితములఁ గనుగొని మెలఁగెడు

నతఁడుమహీశతికి దూతయుగు తలపోయున్.

30

క. ఒకపరిఁ జెప్పినకార్యము

వికలముగాకుండ వ్రాసి విద్యాన్వితుఁడై

సకలజనంబులు మోగడఁగ

సకలజ్ఞుఁడు కరణమనగఁ జను లోకమునన్.

31

క. బలయుతుఁడై యింగితచే

ప్రలుదెలిసిగురూపిగాక శౌచాగ్ధుఁడై

యలపెఱుంగక నృపహితగతి

కలవడు ప్రతిహరి నుజనుఁడని పొగడువడున్

32

క. కులశీల సత్యధర్మము

లలవడి తను నెదిరి నెఱిఁగి యానొననగన్

లలితప్రవీణగుణములు

గలవాఁడధిపతికి రాచకార్యమునడుపున్.

33

క. ఆయుర్వేదచిత్తో

పాయంబులు దెలిసి చదివి యార్యత్వంబున్

గాయనుకుమారతయుఁ గల

ధీయుక్తుఁడు వైద్యమునకు దేవరగాఁడే.

34

క. దుష్టవ్యసనుని మూర్ఖునిఁ

గష్టుని దుర్వ్యయుని నప్రగల్భుని భీతున్

భ్రష్టుని నిష్ఠురభాషణు

నిష్ఠుండని యధిపతిత్వ మీయరు రాజుల్.

35

క. కొంచెపువాఁడాడిన క్రియ

నంచిత సుగుణాఘ్యుడేల యాడును బెక్కుల్

కాంచనము మ్రోయ నేర్చునె

కంచువెనన్ మ్రోగినట్లు గణనకు మీఱున్.

36

క. దుర్గుణులు మూర్ఖజనులవ
వర్గనినాశకులు వారి వర్జించి శుభా
నర్గభుపండితునొకనిఁద్ర
వర్గప్రదునేలవలయు వసుధేశునకుఁ. 87

క. ఒరునర్థము దానెఱుంగుచు
నొరుఁడాత్కార్యంబు నెఱుంగకుండగ మెలంగన్
బురుషుండు బ్రతుకునవయవ
పరికరములు దాఁచుకచ్చపంబును బోలెఁ. 88

క. హీనజనుఁడైన నధికపు
మానవుఁడగునేని బలసమగ్రత మెఱయున్
దానిలువవలయు సింహం
బేనుఁగుపైశశముమీఁద నెత్తిన భంగిఁ. 89

వ. మఱియు రాజహంసుం డిట్లనియె. 40

క. అబ్బినదాఁకా(?)జ్ఞానము
ప్రబ్బినగతి నూరకుండు ప్రాప్తంబైనన్
గొబ్బునగైకొనుఁ గొక్కెర
యుబ్బిన మనుజునకు నిదియ యుచితముగాఁజే. 41

క. కాలమున మేలుకొనుటయు
నాలంబునఁ బారకునికి నాత్మలకెల్లన్
బాలిడుట బలిమిరతియును
నాలును కుక్కుటమునందు నరుడెఱుంగదగుఁ. 42

క. రతిగూఢత్వము దూరే
క్షత(?)యునుఁ గాలమున గ్రాససంగ్రహము బ్రమా
దితలేమి యనాలస్యముఁ
బ్రతివచ్చును కాకియందుఁ బంభగుణంబుల్, 43

క. వైశంబ మేలుకొనుట య

నాలస్యము స్వల్పభుక్తి యధిపతి హితమున్
మేలిమగునిద్ర శౌర్యము
కౌలేయగుణంబులాదు కని మనవలయున్.

44

క. అలసియును మోపుమోయుట

చలికిని వేడిమికి నోర్చిచనుటయు తుష్టిన్
మెలఁగుటయు గార్దభమునకుఁ
గలగుణములు నరులు మూడు గనికొనవలయున్.

45

క. ముందటఁ బ్రియమును విడపన్

నిందయుఁ బచరించు దుర్విసేతాత్ముని బా
యందగు గుత్తుక విషమును
బొందగ ముఖ దుగ్ధమున్న భుజగముకరణిన్.

46

క. కులవిద్య మిగుల నుత్తమ

మలవడ వాణిజ్యకృషులు నవి మధ్యమముల్
కొలుచుట యధమఁబారయఁ
దలమోసెడి బ్రతుకు మృతివిధంబగు తలపన్.

47

క. కొఱగాని బాంధవంబును

కొఱగాని మహిష్థలంబు కొరగాని నృపుల్
గొఱగాని పత్నియును దను
నెఱుంగకమును విడువవలయు నీహితబుద్ధిన్.

48

క. చధునని విద్యవిషంబగు

ముదుకనికిని దరుణి విషము మునుదారిద్ర్యా
స్పృదునకును గోష్ఠి విషమగు
తుదినంగని భుక్తివిషము దుష్టాత్మలకున్.

49

క. ఉరగంబు మహాకీడ(?)

య్యురగముకంటెను ఖలాత్ముడుగ్రుండ్రిట్లా
య్యురగము మంత్రౌషధముల
విరియునుఁ గొండిని మాటవిరియక పెరుగున్.

50

క. మునులకును రూపుతాలిమి

వనితలకుఁ పతి ప్రేయంబు వరహపుగళ
స్వనమేపికములకు రూపము
కొనఁటికి రూపంబు విద్యగుణమైయుండున్.

51

క. తొడవులకుఁ జీరముఖ్యము

పడఁటికి ముఖ్యంబు గుబ్బపాలిండ్లు సుహిన్
వడువునకు విద్యముఖ్యము
కుడువునకు ఘృతంబు ముఖ్యగుణమై యుండున్.

52

క. బలరహితు బలము నరపతి

జలములె మీలకును బలము చదలు బలంబౌ
పులుఁగులకు రోదనంబే
బలమగుబాలురకు స్వభావలయండున్.

53

క. కగటికినివేయి చేతులు

హరికిఁ బదియు బండి కైదుహస్తంబులు దు
ప్పురుషుఁడన దూరముననే
పరిహరణీయుండు మిగుల బాంధవుఁడైనన్.

54

క. ఉపకారికాగవలవదు

రిపునకుఁదడమాత్యవదు వరించియభీష్టా
ద్యుపకృతు లతనికిఁ జేయుచు
నృపులాతనివలనఁ గార్యసిద్ధయమునగున్.

55

క హితుడైనవాఁడ చుట్టము

హితరహితుఁడు చుట్టమైన నెడరే శోధన్

దతరోగి కడవిమందులు

హితులై రక్షించుగాన నెఱుంగఁగ వలయున్.

56

క. గిరిగిరినిమఃసులుగులుగవు

కరికరికినిమాక్తికములు గలుగవు ధరణిన్

నదులెల్ల సజ్జనులుగా

రరయఁగ మలయజము దొరక దడవులనెల్లన్.

57

క. గుడికినిరవైనచోటును

పడియుండెడిచోటు పత్రభాజనమును నుం

డెడుచోటు పీతకంబు(?)జ

గడమాడెడుచోటు విరివిచాలగ వలయున్.¹

58

క. కులమును రూపమువయసునుఁ

గలిగియు విద్యావిశేషగతి లేకున్నన్

తలపరు మనుజులు గహన

స్థలమునఁ బూచున్న బ్రహ్మతదవును బోలెన్.

59

క. ఉపకృతిఖలునకుఁ జేసిన

నపకృతియేచేయుఁ గాక యాత్మఁడగునె దా

కృపగలిగి పాలువోసిన

కపటంబున పాము విషముగ్రక్కకయున్నే.

60

క. జలదహనాశంబున జల

ములలోతును వినయశీలములచేఁ గులమున్

బలుకుల విద్యయు కాంతిన్

గల తపమును నెఱుంగవచ్చు ఘనులకునెల్లన్

61

క. తిరగములచేత, నావులు

పరవనితఁజేతఁ గులముభామలు కావ్యో
ద్ధరణములచేతశ్రుతు ల
ల్లరచేతను సుతులు హీనులుగ, గావలెనెన్,

62

క. ధనికునకు నిచ్చుదానము

వననిధి పైఁగురియు వాన వాంఛాత్మప్తిన్
దనియని విప్రులకుచు భో
జనమిడుటయు మూడువృధ లుచ్చింపంగన్,

63

క. కులహీనునకును విద్యయు

లలనకుఁ గొరగాని రతియు లక్షణహీనుం
గలిమియుఁ బొందును నొకచోఁ
గుల్మై లముమీఁద వానగురిసిన భంగిన్.

64

క. భేరికబ్బం బామట

ధారాధరగర్జితంబు దశకమున, మహా
దాదఁడు లోకత్రయమునఁ
బేరెన్నికగాంచు జగము బ్రియమున బొగడన్.

65

క. తనయింట మూర్ఖపూజ్యఁడు

తనయారం బ్రభువు పూజ్యతరుండగు రాజన్
దనభూమిఁ బూజితుండగు
విను పూజ్యులు సకలమునకు విద్యావంతుల్.

66

క. పులకండపు బాదునఁదగ

మొలపించిన వేపనిత్తు మొలకకు జాలన్
జలువఘటించి (నమి)ధురము
గలగని గతిఖలునకేల కలుగును ! గుణముల్,

67

క. నిత్యంబుగాదు విభవ, మ

నిత్యముదేహంబు నిత్యనిహితంబగుగా
మృత్యువు, గావున నిత్యమ
నిత్యంబును ధర్మవృత్తినిలుపగ వలయున్.

68

క. నీచునెడ నీచతయును న

దానాదునివలన సాధుతాపూజయు దు
ష్టాచరితువలన నతి దు
ష్టాచరణముచేసి రేని నఘమేలబ్బున్.

69

క. అలనునకు విద్యబొందదు

కలుగదువిత్తంబు విద్యకలుగయేనిన్
కలిమిం బాసిన మిత్రులు
గలుగరమిత్రులకు నేల కలుగున్ ఫలముల్.

70

క. అనిచిన పరిమళవృక్షము

వనమున నొకడుండి వనము వాసించుగతిన్
తనయుండుత్తముఁ డన్వయ
మునఁగలిగిన వంశ మెల్ల ముదమును బొందున్.

71

క. వట్టినమ్రాచున, ననలము

పుట్టినవనమెల్లఁ గాల్పు, పాలిక ఖలుఁడై
పుట్టిననుతఁ డన్వయులకుఁ
దిట్టును అట్టును ఘటించి తేజము చెలుచున్.

72

క. మొదలను నమస్తవిశ్యలు

చదువుట వయసునను ధనముసాధించుట సం
పదమోడ ధర్మకాడగు
దుదినేమియుఁతేయ నరుఁడు దొరకమి కతనన్ (?)

78

క. అక్షరమొక్కటి యైనను

శిక్షించిన గురువు సేవసేయని మనుజుం

డక్షణమ శునకయోనుల

నక్షీణతఃబుట్టి మాలఁడై జని యించున్.

74

వ. మతియు సునీతి వర్మయిట్లనియె.

75

క. ఏపాటిమేలు దొరకిన

నాపాటికి సంతసించురార్యజనంబుల్

కాపురువలోభి మానవు

లాపోవక మతియు మతియునాసిం శురీలన్.

76

క. తేలునకు తోకవిషమగు

వ్యాలమునకుఁ బండ్లవిషము వనమక్షికకుఁ

బోలంగ శిరము విషమగు

కాలినఖలునకును విషము కాయంబెల్లఁ.

77

క. వ్రణమాశించును మక్షిక

రణమాసించునుధర్మిరమణుఁడు కలిదు

ర్మణమాసించును నీచుఁడు

గుణిసంగతిఁ గోరుసాధుకులుఁడే ప్రౌద్ధఁ.

78

ఆ. సిగ్గువడినలంజ చెడు సిగ్గు లేనట్టి

కులవధూటి వోలె యిలకుఁ దనిసి

సంతసించు సృష్టుడ సంతృప్తవిప్రుని

పగిదిచెడును సత్యభావణంబు.

79

క. మృగచండాలము గాడిద

ఖగచండాలంబు కాకి కడుఁ గోపమునన్

దగిలినముని చండాలుఁడు

జగతిఁ దూషకుఁడు సర్వచండాలుఁడగున్

80

క. తల్లియు నిల్లాలునుదన

యిల్లరసిన నడవియై నిల్లగుని దిదాఁ

జెల్లకయుండిన నరునకు

నిల్లఁది దానడవియగును నెఱుంగఁగవలయున్.

81

క. హలికునకుఁ గరువుజేరదు

కలుగదుమాటాడకున్న కలహము జపికిన్

గలుగదు పాపము జాగర

కలితునకును భయములేదుకడు నూహింపన్.

82

తే. రాష్ట్రమొనరించు పాపంబు రాజుఁబొందు

క్షీతువుపాపంబు తత్పురోహితునిఁబొందు

భార్యచేసిన పాపంబు భర్తఁబొందు

శిష్యుచేసిన పాపంబు చెందుగురుని

83

ఆ. హితులు దెలిసిరేని హితులకు హితులయిన

వాడుదెలియ నట్టివారివలన

మంత్రిమవియుఁగాన మంత్రియొక్కఁడుదక్క

నొరులుమంత్రి మెఱుంగ కుండవలయు.

84

క. బలయుతుఁడు గాగమంత్రిన్

మెలపంగవలదు నృపతిమెలపెన యేనిన్

బులికిం బక్కెర యిడుకొని

కలహమునకు నెక్కిపోవు కరణియకాదే.

85

క. నుయకడకు గురువుకడకున్

నతికడకున్ వేల్పుకడకు జనపతికడకున్

బతికడకు ప్రియముగోరెడు

నతఁడూరకరి త్త చేతనరుగులు తగునా.

86

క. బలయుతుఁడు వైరమెత్తిన
బలహీనుఁడు ప్రియముచెప్పి బ్రతుకుట గాకా
నెలపు దిగవిడిచి పోవక
నిలుచుట హరిఁజెనకి కరటినిలుచుటగాదే. 87

క. ధనికుఁడు గావలె గాదా
చనవరిగావలయుగాక జనపతిగొలువన్
మనుజులకు ముక్తికొఱకా
తనువలయుఁగ నేవచేయఁ దత్పరబుద్ధి. 88

క. వల్లభునకలిగి తాఁజెడు
వల్లభుఁడలిగినను తానవశ్యమును జెడున్
ముల్లుపయిఁ బడినతానా
ముల్లుపయిం బడినరఁటి మొగచిఱుఁగుగతిన్. 89

క. మహనీయ భోగసంపద
మహినాథునికంటె రాజమాన్యులకంటె
బహులముగఁ జూపవలవదు
బహుమానము తప్పసిరియు భంగముపొందున్. 90

క. కలిమిగల దినములందునె
కలరాత్తులు బంధుజనులు కాంతలుభటులున్
కలిమణఁగినఁ దోఁబలుకరు
కలిమియెఱుఁగట్టంబు డలపఁగా మర్త్యులకున్. 91

ఆ. అలవిగాని పనికి నాసించుదుర్మతి
వెతను బొందుతాపగతులడిందు
నిడుమనొందు మానమెఱుఁగక చేటొందుఁ
గానవలవ డలవిగాని పనులు 92

ఆ. ఈగిలేనివాని నిమ్మనువాడును
 వ్యసని వ్యసన ముడుగు మన్నవాడు
 పందఁబోటునకునుఁ బనిచిన వాడును
 నెరయ శత్రులగుట నిశ్చయంబు 93

క. ఆయవ్యయముల లోపల
 నాయమునకు వ్యయముమిగుల నల్పంబైననీ
 శ్రీయగు సరియగు నేనది
 పాయదు వ్యయమధికమైనఁ బాయును సిరియున్. 94

క. పలువురు మెచ్చఁగ సభలోఁ
 బలికిన పలుకొప్పుఁ జలుకవలికిన కరణిన్
 బలుకక యసహ్యముగదాఁ
 బలుకుట యది గార్హభంబు పలుకుటగాదే. 95

క. మునియును శకునజ్ఞఁడు దనుఁ
 బనిచిన పనికొకనిఁ దానెపనిచెడు వాడున్
 జనిరాని వాడు కంబపు
 వెనుకకుఁ జనువాడు భృత్యవృత్తికి నధముల్. 96

క. చల్లని మాటలచేతను
 నెల్లపనులు దీర్పవచ్చును నిదియెట్లున్నన్
 చల్లనియేరులు గావే
 పెల్లగిలంగొట్టు పాఠుపెకలం గిరులన్. 97

ఆ. స్వామిపగిదిపంచ సంవత్సరంబులు
 పదియవత్సరములు బంటువలెను
 అంతఁబదియునాడు హేయనమ్ములునిండ
 మిత్రువలెనుఁ బుత్రు మెలపవలయు. 98

క. బాలస్త్రీరతి మాచటి

వేళల యెండయును వండువిడిచిననీరున్

వేలిమిపొగయును రాత్రిటి

పాలును నాయువ్యకరము పరిశీలింపన్.

99

క. బాలాద్భుడు శవధూమము

లోలస్త్రీరతియు పల్వలోదకము నిశా

వేళలదధి బోజనములు

హాలాహల గభునకై న నాయువునణఁచున్.

100

క. పురుడునకు నిచ్చుత్యాగము

శరబడి(?) దలపోసియిచ్చు బాకము కూత్రాం

తరములనొసఁగెడు నీగియు

సిరికిన్ మోగుంబుగాఁగఁ జేయఁదెనునుజాన్.

101

క. ప్రాణంబు సకలజనులకు

వానయ యవ్వనతఱచు వచ్చినదిట్టం

బూనుదురుగాన పరిచయమే

నరునకై న మానహీనతఁ జేయున్.

102

క. తనసిరిలోకములకుసిరి

తనదారిద్ర్యమ్ములోకదారిద్ర్యమగున్.

తనబ్రతుకు జగముబ్రతుకుట

తనమృతి జనమునకు మృతియుండ భృంబరయన్.

103

క. అలుక తనకుతయ మగుటయు

నలిగించినవాని నామమణఁగద యేనిన్

పొలయలుకగాక యదియును

నలుకా ! తలపోయ నట్టియధమునకై నన్.

104

చతుర్విధవృత్తము

ప న స ర సాల పాటలుల పాటిగను త్తమ మధ్యమాధముల్
 వినబడుచుండ్రు పూయక ఫలించియుఁ బూచి ఫలంబునొందియున్
 ననిచి ఫలంబు లూనక వినాశము బొందినయట్టిపాలికన్
 మునుఫలమిచ్చి పూచి ఫలముల్ ఘటియించియుఁబూచి పండకన్. 105

వ. అంతవివేకసముద్రం డిట్లనియె. 106

అ. వడ్డికిచ్చుటయును వాదంబునేతయు
 కరిశనంబు¹పొత్తు శాంతవదన
 ద్యూతమాడుటయును యొకనింట నుంటయు
 జగడమునకు మొదలి సంచకరువు. 107

క. కలవాడె బుద్ధిమంతుఁడు
 మలినుడె యవివేకి వ్యగ్రనమనుజుడె భూతం
 బిలులేనివాడె వేదకు
 కలహియెపెను చిచ్చు తలపఁగా నెల్లెడలన్. 108

క. ఉరగము కంటెనుఁగొండీ
 డరయగనధికుండు దలప నహిగరమొకనిన్
 బొరిగొను గొండీఁ డొరుచెవిఁ
 గఱచిన మఱియొకని ప్రాణశాంతులు దడుగున్. 109

క. కులజుండొక్కఁడు చొరకే
 కులమును సాధింపరాదు గొడ్డలియటవీ
 కులజమగు కామకతమునఁ
 బొలియింపదె బహుళవివిధ భూరుహగమిత్రిన్. 110

క. దీపనభుక్తియై పథ్యము

రాసొమ్మనకిచ్చు వాడెరిసికుండు తలఁపఁ
కోసింపనివాఁడే ముని
పాపమునకుఁ దలుగువాఁడె ప్రభువు ధరిత్రిక.

111

క. పగలేని వాఁడె మనుజుండు

తగవెఱిగెడునదియె వారతరుణీమణి నె
వ్వగలేనివాఁడె ధనికుండు
నగచాట్లంబడని వాఁడె యనుభోక్తయిలక.

112

ఆ. యెదురగురుల బంధుహితులను బిమ్మట

బంటుబానిసలను పనులవెనుకఁ
బొగడఁదగును బుత్రుఁబొగడకు మెప్పుడు
పొలఁతి చావకున్నఁ బొగడవలదు.

113

క. అలబడి చుట్టము మననునుఁ

గలనక సేవకుని మనము గలిమణఁగినచో
నలివేణిమనసు నాపడఁ
జెలిమసనునుఁ గానవచ్చు చేష్టలచేతక.

114

ఆ. అవగుణంబె వెడకునల్పుఁడ మేధ్యంబె

వెడకు పందిగతి వివేకిమంచి
సాధు గుణమెఠలఁచు జలమునందునుపాలు
తెలిసి కోలు హంస తెఱఁగునోప.

115

క. వెలయాలు జాతిపిల్లియుఁ

చిలుకయు బెన్దయును పూర్వసేవకులనికా
వలవదునమ్మగ నొండాక
తలపెత్తిన వెళ్ళబారఁ జలపుడు రెవుడున్.

116

క. అనల ఋణవైరి శేషము

లును పంగావలదొకింత యుండెనెయనిక

వనమెరియు నప్పువెరుగును

తనువడఁగును గాన తీర్పఁదగు నివియెల్ల

117

క. పరివారంబునుఁ బ్రజయును

నరిజయమును భూపతులకు నాభరణంబుల్

పరికింప గనకరత్నా

భరణంబులప్రియము మోపు పరికింకుంగన్.

118

క- బాలకుఁడు నాథుఁడైనను

బాలిక గృహకర్తయైనఁ బలువురు మనుజుల్

వాలాయకాండ్రు నైనను

పాలను విభుఁడైన నింటి భాగ్యముదప్పుక.

119

క. అలుకయు రక్షాగుణమును

గలుగక యలమటయతనకు కార్యంబులుగా

మెలఁగెడు భూపతిఁ గొలుచుట

పులిసాధని(!) నమ్మిచేరఁ బోవుటగాదే.

120

ఆ. ఆత్మబుద్ధిలెస్స అంతకంటెనుపర

బుద్ధిసంపదలకుఁ బ్రోఁదినేయ

ఖలునిబుద్ధి కీడుకామినీ జనముల

బుద్ధిప్రళయమునకుఁ బుట్టినెల్లు

121

క. తనయులకు మంత్రులకుహిత

జనులకు మిత్రులకు నాత్మసంపద పొత్తీ

జనుగాని చనవుపొత్తీ

జనదననీకులకు కార్యసరణులఁ ధలఁచు.

122

క. వేళెఱింగి సస్య (మలికెడు)

హలికుగతి కార్యగతుల నయ్యెడువేళ

న్నేలింపకున్న, దోషం

బాలస్యమునందు గరళమగు నమృతంబుఁ.

123

క. మానంబె కోరును త్తమ

మానుఁడు, మధ్యముడు ధనముమానము గోరుఁ

మానంబు విడిచి, ధనమే

మానుషమనికోరు, సధమ మానసుఁ డెందుఁ.

124

ఆ, ఆత్మశక్తిఁ బడయు సర్థము త్తమము పి

త్రాఱ్జితంబు షుధ్యమాహ్వయంబు

మాతృవిత్తమధమ మార్గంబు, స్త్రీవిత్త

మధమమునకు సధమమనిరి మునులు.

125

ఆ, అన్నమునకు సధికమప్త గుణంబులు

పిష్టమంతకంటె సప్తగుణము

పాలు దానికంటె బలలమప్తగుణంబు

నాజ్యమప్తగుణము సంతకంటె.

126

క. తనచేతఁజాలనొచ్చిన

మనుజుని నాసన్నఁజేసి మనుపుట, సర్పం

బునుఁ దోఁకనటికి క్రమ్యుఁ

దనచేరువ నుంచుకొనఁగ దలఁచుటగాదే.

127

క. దినకరుఁడుష్ణము మఱియ

ద్దిన కరునకు నుష్ణమగ్ని దిన నాథహుతా

శనులకు నత్యుష్ణము దు

ష్టనముల వాక్యములు సకలజగములయందుఁ.

128

క. చందనము చలువ జగములఁ

జందనమునకంటెఁ జలువ చంద్రుఁడు మఱియ

చ్చందనచంద్రులకంటెను

పొందుగ తైత్తములు నుజన పురుషుల పలుకుల్.

129

క. కులపత్ని యొక్క-తియు, మఱి

హలయుగమును, నందనత్రయంబునుఁ బదియ

పులు మధ్యరాష్ట్రమునుఁ, దగ

ఫలియించెడునిలయు, నునికి పట్టుకునమరున్.

180

ఆ. కన్నెరూపుగోరు కనకంబుఁ గోరును

దల్లి చదువుగోరు తండ్రి బంధు

జనము కులముఁ గోరు సౌఖ్య భోజనమిల

జనముగోరునిదియ జగతినురవు.

181

ఆ. గుఱ్ఱమునకు మోపుగణమును గన్నెకుఁ

దల్లి గుణము పుడచు పుట్టుగుణము

నవనినిర్జడలకు నాచారగుణమును

దెలిసికొనఁగ వలయుఁ గలిత బుద్ధి.

182

క. తమవారి బాసినను, ను

త్తమ మిత్రుండైన మిగులఁ దాపముసేయున్

గమలంబు నీటఁబాసిన

కమలాపునివేడి చేతఁ గమలినభంగిన్.

183

వ. రాజవాహనుమంత్రి శ్రుతకీర్తి మఱియు నిట్లనియె.

184

క. న్యాయమునఁ బెరుగు ప్రజ, నర

న్యాయకునకు సిరియుఁ బెరుగునానాటికి న

న్యాయంబుఁ దలఁచుధరణి

న్యాయకునకు సిరియుఁ బ్రజయునాశముఁ బొందున్,

185

క. ఖలజనుల తోడఁ బుట్టినఁ
గలిసినఁ జిత్తంబులెనసి కదియకయుండున్
జలములనె పుట్టిపెరిగిన,
నలతామర పాకునీట నంటని భంగిఁ.(?) 186

క. చులుకని వారలఁ గూడిన
చులుకదనంబగును స్థిరవిశుద్ధాత్ములకున్¹
శిలలటువరదల సంగతి
జలములలోఁ దేలినట్లు చర్చింపంగఁ. 187

క. విఱుగంగఁ దగదు భటునకు
విఱుగంగాఁ జెల్లు భూమివిభునకునాజిన్
విఱిగినను బసిడికలకము
గొఱయగు మృద్ధుటము విఱిగిఁగొఱమాలదొఱో. 188

ఆ. చందురుండు మిగుల చల్లనివాడన
విరహిజనులకెట్లు వెట్టయయ్యె !
లట్లుగాన మనుజుఁడందఱికిని నొక్క
చందముననె భక్తిజరువఁగలఁడె. 189

క. నేయఁదగునట్టి పనికిని
జేయనుపాయంబు సఫలసిద్ధి వహించుఁ
వేయేల ! కాకతాళ
న్యాయం బగుఫలము ప్రాప్తమగు నదుకరణిఁ. 140

క. పరికింపఁ బురుషునకునా
భరణముఁదైర్యంబు, యతికిఁబడవియె యోగా
భరణంబు శాంతి, స్త్రీకా
భరణము లజ్జాగుణంబు భావింపంగఁ 141

వ. ఇట్లు నునీతివర్మయు, వివేకసముద్రుండును శ్రుతకీర్తియును, దండ్రి
యగు రాజహంసుండును నానాసీతి విశేషంబు లెఱింగించి సుతు
లను దిగ్విజ యార్థంబనిపినంజని, వనంబున నొక్కచో నవధూతఁ
గని వానితో సఖత్వంబుచేసి తడుపడిష్ట మార్గంబున రాజవాహ
నుండు పాతాళబీలంబు ప్రవేశించుచు నాత్మామాత్య పుత్రులనుప
హారవర్గ పుష్పాద్యవాలర్థపాల సోమదత్తులు మొదలయిన
తొమ్మండ్రును వెలుపల నునిచి యొక్కరుండును వసుంధరా రం
ధ్రంబు ప్రవేశించి.

142

అ. పావకాదివిఘ్న పటలిని నిర్జించి
యురగలోక కనకపురముఁగాంచి
యందుమయుని పుత్రియైన కాళిందిని
ననుభవించి వనిత దనకు నొసఁగ.

143

క. ధరియింప తుత్పిపాసలు
వారయని రత్నమున సర్వమును గైకొనిత
ద్ధరవెడలి, రాజవాహనుఁ
డరుగుటగని, నిలుపుమనిన, నంగనకనియెఁ.

144

క. మిత్రుడవన్యపుఁ జట్టము
మిత్రునిఁబోషించుకంటె మేలునుఁ గలదే
మిత్రులఁబాయుట మిక్కిలి
ధాత్రింబాతకము గాఁగదలఁపుదు రాద్యుల్

145

అ. అరులుఁబాచి దుఃఖమంశంగ, మిత్రులు
సిరులఁదేల రాజ్యచిహ్నాలందు
నాత్యదేశ మేలునది వైభవముగాఁక
యన్యదేశవాస మదియుమేలె,

146

వ. అట్లుగావున నాత్మమిత్ర పరిత్యాగంబును బరజేకభోగంబునునుచు
తంబుగాదని కాళిందినొడంబరచి, పాతాళంబు వెలువడి మిత్రులం
గలసియుండు నప్పుడు పుష్పద్భవుం డిట్లనియె. 146

ఉత్సాహం :

రాజవాహనమమ్ముఁ బాసిధరాకరండమునీవు వి
భ్రాజమానుఁడవగుచుఁ జొచ్చినఁ బ్రాప్త దుఃఖముబొందిమే
మీఱగంబున సంచరింపుచు నిమ్మహీస్థలి నున్నస్వా
రాజసన్నిధుఁ బట్టికొనియొక రాజధానికి వచ్చితిన్. 147

ఆ. వాఁడు చెలిగాఁగ నప్పురవరముఁజేరి
బంధుపాలుని సఖ్య సంప్రాప్తినొంది
వాఁడునేనును శకునంపు వాంఛనరుగ
నొంటిఁదత్పుత్రి చింతింపు చున్నవేళ. 148

వ. మత్సఖుండైన చంద్రపాలుని శకునంబునకుఁ బెట్టి నేనబ్బాలచం
ద్రికంగామించి తదనుమతంబునఁ దత్పూర్వపతిని వధియించి య
క్కామినిం గైకొంటి మన, మప్పురంబునకుఁ బోదమని రాజవాహ
నుం దోకొనియవంతికింజని. 149

క. కుసుమపుర మేలునీతం
డగద్యశగుణశాలి యనుచు నాప్తులకెల్ల
వెనఁజెప్పుచుఁ దత్పురవర
వసుధేశ్వరు పుత్రినయ్యవంతికన్యన్. 150

ఆ. రాజవాహనునకు రమణిగాఁ జేయుదు
ననుచుఁ బాలచంద్ర నతివశడకుఁ
బనిచి ప్రియము దెలిసి పరాతికై తాఁదెలు
గాడుటయును దెలిసి వీడలేక. 151

వ. రాకపోకలు సేయుచుండు నంత నొక్కనాఁడు

క. హితుఁడైన సోమదత్తుఁడు

సతియునుఁ దాఁగూడివచ్చి సమ్మఖమైనన్
క్షీతిపతి సుతుఁడును స్నేహం
బలి శయముగ నెట్లువచ్చిత నియదుగుటయున్.

153

వ. అతం డిట్లునియె.

154

నీ. పురవీధినొక్క యద్భుతపు రత్నముగని

యది దరిదుండైన యవని సురున
కిచ్చినఁ దలవరు లిదిరాచసామ్రాజి
పట్టిన ననుజూపె బ్రాహ్మణుండు
వారును ననుబట్టి కారాగృహంబున
సంకెలఁబెట్టి రా జనులగూడ
సంతలాటేశ్వరుండమ్మాన సారని
నరిగెల్చి కూఁతునయ్యవని పతినిఁ

తే. బట్టికొనిపోవ నేను దత్తజలకూడి

సంకెలనుఁ బాసియమ్మాన సారనకును
రణసహాయంబుపడ మంత్రి రాజసూతను
నాకునిప్పింప వచ్చితి నరవరేణ్య

155

వ. అనిన సంతసిల్లి యున్నంత.

156

ఆ. ఇంద్రజాలి యొక్కఁడేతెంచి, యీరాజు

కూఁతు నీకుఁబెండ్లిసేతుఁజూడు
మిపుడెయనుచు మాళవేశ్వరు ముండట
కరిగివిద్యజూపు నవనరమున.

157

క. ఏనింద్ర జాలికుండను,

భూనాయక ! మూఁడులోకములు రప్పింపం

గానేర్చు గలదు తగువరు

నీనందన తోడఁగూర్చు నిజముగ ననుచున్.

158

ఆ. అయ్యవంతుఁ బెండ్లియాడెడు గంధర్వఁ

డిపుడెయనుచు నృపతి క్షౌక చేసి

యతని సమ్మతమున నుతకు వైవాహికా

లంకృతులు ఘటించి లలితముగను.

159

వ. రాజవాహనం బురస్కరించుకొని గంధర్వసమూహంబునఁ బొడ

చూపునట్లుగ మాయవన్ని యవంతీకన్యకందెచ్చి రాజవాహను

నకు వహ్నిసాక్షిగ బెండ్లిచేసియనిపిన, నయ్యింద్ర జాలిబలంబుల

దృశ్యంబైన రాజవాహనుండవంతీసహితుండై యస్వరంబున

రహస్యవృత్తిం జరియింపుచుండునంత.

160

తే. మాయగంధర్వఁ గల్పించి మత్తనూజ

నెత్తుకొనిపోయె నెవ్వఁడో యిప్పురమునఁ

బట్టితెండని తెప్పించి బందివెట్టె

పుత్రిపైఁగూర్చి జంపక, భూపనుతుని,

161

ఆ. అంత చండవర్షయనురాజు తనకూతు

నడుగ నీకయున్న నాతఁడలింగి

దండు గదలివచ్చి దాడుపంజరమున

నున్ననయ్యవంతి నుత్పలాక్షి.

162

చ. ప్రియమునఁజూచి సంకిలియఁ బెట్టినరాఘవనెల్ల భీమని

ర్షయత(రవృత్తిఁజంపి) భటరాజువెనంజని రాజవాహు ని

ర్షయతను దెచ్చిసామజము పాదమునన్ వెనగట్టఁబంచినన్

రయమునఁ జండవర్ష నొకఁబట్టి ధృత్యుడు చంపెనాదటన్ 163

తే. గజముచంపక దైవయోగమునఁ బాద
బంధనముద్రెంచి మావంతు పట్టుకొలుప
నంతమావంతు తలఁగొట్టిహస్తీ బరపి
వీడునుట్టిచె నాబాల వృద్ధముగను.

164

వ. అంత.

165

క. అపహార వర్షయను పూ

ర్వపు మిత్రుఁడువచ్చి చండవర్షను, వెసనే
నపగత జేపునిఁ జేసితి
స్మృత ! నిను సంకెళ్ళనిడిన నీచాత్మకునిన్.

166

వ. అనియివ్వధంబునఁ దొల్లిరాజవాహనుతోఁగూడ దిగ్విజయార్థంబు
వెళ్ళివచ్చినకుమార నవకంబును నటుక్రితంబు వ్యవహార తీర్థయా
త్రా భ్రాంతులైపోయిన మువ్వరును రాజ్యంబులు వడసిన
వారలుగావున చండవర్షకు సహాయులౌట రాజవాహనుపైఁగవిసి
తెలిసియప్పన్నిద్దఱు నతనింబట్టబద్ధునిం జేసినేవింపుచు నొక్క
నాఁడు.

167

క. అపహార వర్షయిట్లను

స్మృతనందను రాజవాహనునిం గనుంగొనియో
తపనప్రతాప ! యవ్విం
ధ్యవుగిరి మముడించి నీవుదలఁగిన పిదపఁ.

168

ఉ. భూవర ! మిమ్మునేపెదుకఁ జోవుచు జైనులపల్లెఁగాంచుచోఁ
గ్రేవలనేడ్చుచున్న యొక కేవలిఁ గాంచి యదేలయేడ్చెదో
పావనమూర్తి ! యన్నననుఁబల్కెఁగనుంగొని యేమి చెప్పుదుఁ.
గావరమిత్తినాఁడు గలకడ్చురీతింబును వేళ్ళకిచ్చితిఁ.

169

వ. అదియునుంగాక.

170

క. శోమటి కుబేర దత్తుడు

శ్రీమంతుడు తనదుకూతుఁ జెలువనునాపైఁ

బ్రేమ గలదాసి, నాకీ

డేమో ! నేఁబేదననుచు నిండఱిలోనఁ.

171

అ. అనుచుమఱియు నేడ్వ నావైశ్య తనయు నేఁ

బెండ్లిసేతు నీవు పెట్టినట్టి

వారవనితసొమ్ము నేరుపునను దెచ్చి

యిత్తునీకు మఱుంగ కింటనుండు,

172

వ. అనియూరడంబలికి యప్పురము ప్రవేశించి కపటద్యూతక్రీడ సలు

పు ధూర్తులయొద్ద నిలిచి వారలకు నాటచెప్పిన వారలిగి నీవాడ

నేర్చిన రమ్మనిన నేనును సట్లకాకయని కూర్చుండి పాసికలు కై

కొని యప్పుడు.

173

క. పాసికలఁ గపటవిద్యా

భ్యాసముభావించి చూచి పందెంబునకుఁ

జేసితగిలించి ద్యూతో

ల్లాగుంబున శతసహస్ర లక్షకొలఁదులఁ.

174

వ. అంత.

175

క. అపహార వర్మయనియెడు

కపటికిఁబురి దిరుగవనువుగా దనుచును స

త్కృత వెరవు చూపుతైవడిఁ

దపనుండస్త్రాదిఁ గ్రుంకేదమ్ములు మొగుడఁ.

176

క. వీటఁగల వీధి వీధుల

చోటెఱుఁగన్ రాక సర్వశూన్యంబగుచు

గాటుక కరాటమునకు

బాటై తిమిరమ్ము భూనభస్మనిఁ గప్పెన్.

178

వ. అప్పుడు.

177

ఆ. ద్యూతమాడి తనకునోడినకితవుండు

విత్తమునకు వానిపెంటఁ గొనుచు

బోవఁబ్రొద్దు పోయిపురమునఁ జెఱుగంత

సొమ్ముతోడ మెలఁగు సుదతిఁగాంచి.

179

నీ. ఈదొంగప్రొద్దు నీవెచ్చటి కరిగెదు

తొడపులతోనన్నఁ దోయజాక్షి

యనియెఁ గుబేరదత్తుని తనూభవనేనుఁ

డమ్ముమా తండ్రియు దారుడనెడి

యూరవ్యసుతునకు నుద్వాహ మొనరింతు

నని వాడు పేదైన సతనికీక

యొందు వై శ్యునికీయ, నున్నాడు మున్నీయఁ

బలికినాతఁడ, నాకు భర్తయగుటఁ

ఆ. బ్రయముగలదు, వాడు పేదైనఁగా నిమ్ము

వానియింటికరుగవలసి యిప్పు

డరుగుచున్నదాన, ననుటయు నినువానిఁ

గూర్తుననుచుఁ దోడుకొనుచు నరుగ.

180

ఉత్సాహం :

పారి దిరుగపురము వీరభటులు దివ్వెలెసఁగన

చ్చేదవకును వచ్చుటయును జేడియకును బుద్ధి సం

చారమెల్ల చెప్పి యపుడు సర్వదవ్యక్తవడిన్

నోర నురుగు దొరఁగఁ ద్రెళ్ళినొచ్చిమూర్ఖవోయినన్.

181

వ. యక్కన్యకతలవరులంజూచి యిట్లనియె. 182

క. పరదేశులమీ, రాతిరి

పురమున నిచ్చోట నిద్రవోయినతరి, మ

ద్వరుఁ బాముగఱచె వీనికిఁ

గరుణన్ విషవైద్యమిచ్చి కావరె యనుచున్.

183

క. పలవింఁగొన్న మందులు

తలవరులాతనికిఁ బెట్టఁదత్ఫణి విషమున్

దొలఁగినవరె నుత్థితుఁడై

యలి కుంతలఁ, గొనుచు నయ్యుదారుని కడకున్.

184

వ. చని యక్కన్యకండెచ్చితి, మిమ్మిరువుర ట్రాణిగ్రహణంబు వొన

రించెద ననిన, నిరువురు సంతోషించుటయు నయ్యుదారుననుమతి

నక్కాంత నింటికనిపి వాఁడునుఁ దానునుం గూడుకొని.

185

చ. బలపముఁ గావించిరములబంతి కసీఁగుపుగోక, చొక్కుమం

దుల ముడి సన్నిసంహతి చతుష్టము దీపవిరోధిపేటి కు

క్కల వదనంబు కట్టసెలకట్టియ, మాఱుశిరంబు సన్నచె

ప్పులు దొనకోల వాలుకయు భూషణరాజిగఁజోరమూర్తియై.

186

వ. ఆవై శ్యునింటికింజని.

ఆ. గోడవ్రాత వ్రాసికూర్చుండి భూమికి

మ్రొక్కి గోడనేల చెక్కిత్రవ్వె,

కనుమచేసి లోనఁ గాళ్ళులను మునుసాచి,

యరసిచొచ్చి యర్థమంతదేవి.

187

చ. అనుభవన స్తువుల్ గొనుచు సంగడికిన్ గొని తేర నారెకుల్

గని పరతేరనగ్రమున గంధ గజేంద్రము నిద్రవోవ, సం

తను బడఁద్రోచి యేనుఁగు నదల్పుచు వెక్కి ఛటాలిఁజోలి వై

శ్యుని శుభగేహముల్ చదిపి యున్నతభూజము కొమ్మవట్టుచున్.

188

ఆ. అంతఃదెల్లవార నవనీరుహముడిగి
యయ్యదారు నింటికరిగి వాడుఁ
దానుఁగూడి బుద్ధిఁదలఁచి చర్మపుదెత్తి
భూరిరత్నభర్మములు ఘటించి. 189

న. తదీయమహత్వంబు గఱపి భూపాలు సమ్ముఖంబునకుఁ బొమ్మనిన
నలండును నదిగొనిచని. 190

ఆ. దానధర్మములకు ధనమెల్ల వెచ్చించి
పేదవడితినని, కు బేరదత్తుఁ
డాదినాకు నిత్తునన్న, తనూభవ
నీయననిన, రోసి యిల్లువెల్చి. 191

తోటకము :

అడవికినేగి రయంబునఁదనువున్
విడువఁగఁజూచిన విశ్వేశ్వరుఁ డ
య్యెడమత్కరశర మంటఁగఁబట్టెన్
బడగగుచర్మపు భక్రికనిచ్చెన్. 192

క. ప్రతిపై, యివిపూజింపుము
ప్రతిదివసములకు లెక్కఁబంగరులిచ్చున్
జతురతఁగొని చనుమనియా
సితికంకుండనుప నిచటుచేరితి నృపతీ. 193

న. ఈచర్మభక్రికవలన, నిష్టార్థంబులు గురియూ రత్నంబునుగాంచితి
ననిన విని నీయొద్దనేయండనిమ్మని యాయాదాచునింట చర్మ
భక్రి రత్నంబులున్నవి వి యుచుహించిన వారిదండింతు మనిపురం
బును జాటించి యింటికనిగిన, నవహారవర్ణం గూడి సుఖంబుండె
నంత. 194

క. ఆరత్నచర్మభస్మల

కారణమున నాకు ధనముగలిగెననుచు, న
య్యూరఁగలయిండ్లు ద్రవ్యము
దాదని నపహారవర్మ ధనికునిఁ జేసెన్.

195

ఆ. అంతఃదనకు మిత్రుఁడైన విమర్ష సా

ధకునిఁ జేసి యర్థదత్తుఁగొలువఁ
బెట్టి వాఁడు వానికట్టడ దినమునుఁ
దనకు వచ్చిచెప్ప, వినుచునుండె.

196

సీ. పురిలోనఁ గామమంజరి యనుకన్నియ

సయిదోడురాగమంజరి యనంగ
నంగనామణి నాట్యమాడఁగ నేజూడఁ
బోయి, మోహిం పంగఁబొలఁతి నన్నుఁ
జూచి కామించిన, సుందరిమఱియన్యుఁ
బిలువక నామీఁది ప్రేమఁబొరల
నవ్వారకామిని యన్నలు తమ్ములుఁ
దల్లియు నృపతికిఁ దద్విధంబు

తే. సెప్పటయు భూమి నాయకుఁ డవ్వరమున
పల్లవుండెవ్వఁడీ వేళవనితఁ గొరలు
వానిదండింతునని వాడ వాడలందుఁ
గంచుఘంట సెలంగఁజాటించుటయును.

197

ఆ. అంతనర్థపతికి నాపుగాఁజేసిన

హాంతగాని కొక్కయుపమచెప్పి
హట్టముననుదారుఁడనుమని, పంపిన,
ననియె, బుధజనంబు ధివఁగ నతఁడు,

198

సీ. శంకరుఁడిచ్చిన చర్యభక్రికపైఁడిఁ
గురియంగధనినంచుఁ గ్రొవ్వియోరి !
మాలికకును మారుమల సెదవటు చూడు
మనిన నుదారుండు సాక్షివెట్టి
వచ్చినాకెఱిగింప వాఁడెఱుంగకయుండ
నదురేయి యిల్లు కన్నంబువెట్టి
చర్యభక్రికరత్న సహితంబుగాఁ గొని
చనియేను రాగమంజరికినిచ్చి

తే. బొంది వచ్చితిసంతట ప్రొద్దువో,ను
దారకుని లేపిదొంగలు ద్రవ్వి రత్న
చర్యభక్రికలు గైకొని చనిరటంచు
కూయువెట్టించి, యాపొదుగులకుఁజెప్పి.

199

వ. అయ్యుదారుండును రాజసముఖంబునకుఁజని యర్థదత్తుండు మదీ
యరత్న చర్యభక్రికలు దివియించెనని విన్నవించిన, నతనిఁబట్టి
తెప్పించిన నేఁదీయించుట లేదనిన, నుదారుండ్రిట్లనియె.

200

తే. గతదిసంబునఁదన కూర్చు హితుఁడునన్నుఁ
జారజనములు సాక్షిగాఁ బ్రల్లదంబు
లాడిబ్రతుకుదుగాకని యరిగి వాఁడు
నురగె రమ్మని పిలిపించునరవశేఱ్య !

201

ఆ. అనినఁ బిలువఁబంపెనా యెంతగాడునుఁ
దనకుఁ గఱపినట్ల తలఁగిపోయె
వానిఁదెమ్మటంచు వసుధేశ్వరుఁడు నర్థ
పతినిఁబట్టి కొట్టి బందిఁబెట్టె.

202

వ. అంత,

క. తిత్తియరత్నముఁగానక

నత్తుగఁడనకొనఁగుననుచు జలజానన సం

పత్తి దినవ్యయము సేయుచు

హత్తిననుంగలయుచుండు నంతట యేనుక.

104

వ. ఈతిత్తికథ బయలుపడకుండంగొనువాఁడనై యుదారునికిం దిత్తి

యున్న నెలవెటింగించి రాజున కెఱింగింపు మనిపంపిన,

205

సీ. రాజై నసింహవర్మకుమాధిపుఁగాంచి

కంటినాసామ్మ కీఁగడ, నృపాల !

రాగమంజరియింట రత్నంబుఁ దిత్తియు

నున్నవి పిలిపింపుఁడువిడననుడు

నటమున్నయేను దదంగనయింటను

నున్నవాఁడను గాన నన్నతోడ

నజినరత్నంబు ఛత్రి? యు మీగృహమ్మున

వసియించునని సింహవర్మయెఱిగి

తే. యడుగమిముఁ బిలువఁ బంపిన నర్థదత్తు,

వాదమారాగమంజరివంక వత్తు

రెవ్వఁడిచ్చెనొ యనుచు భూమిశునొద్ద

ననకయుండిన నపరాధులగుదు రీద,

206

క. అనియేనుదలఁగుటయు న

మ్మును జేశుని భటులు రాగమంజరిఁ గొంచునొ

జనుటయు నరపటి యడిగిన

వనితయు, నేఁజెప్పినట్టి వచనమెపలుకక.

207

వ. ఆ, తిత్తియు రత్నంబును దెప్పించి యుదారునకిచ్చి యర్థవతిం దల

దెగ్రవేయుమని పంపిన నుదారుండు సింహవర్మ పాదంబుల

బడి పై శుక్రుండు వధ కర్తుండుగాడని, పురంబు పెడలఁ గొట్టించి
ప్రాణంబు రక్షించిన నయ్యర్థదత్తుండు సంతోషించి తనకూతు,
నతనికిచ్చి సుఖంబుండె.

208

ఉ. అంతట రాజమంజరిగృహంబున సీధురసంబుఁ గ్రోలియే
కాంతమయపురంబు చిఱుఁగ్రంతలనేగఁ దలారిమానుసుల్
చెంతల డాసి పట్టుకొని చేతులఁగట్టిన నన్నునేను నా
ప్రాంతమునందు వెళ్ళఁ గెళవారసిదూతికగాంచి యాడటఁ.

207

వ. దాని రాగమంజరి దూతిక శృగాలికగా నెఱింగి డగ్గరంచిల్చి
యిట్టంటి.

210

ఆ. ఆత్మమిత్రుడగు నుదాహని సొమ్మును
రాగమంజరింట రవణములును
మఱియు నూరగలుగు తెరవల సొమ్ములు
దాహరించినట్టితస్కరుడను.

211

ఆ. ఇచటఁగట్టు వడితినిఁక వీరికెఱిగింప,
నెపుడుజాపుడప్పు దిందువలన!
మిమ్ము జెఱుపనెల్లి మీసొమ్ము మీకిత్తు
ననుచుఁగొన్ని కఱపియను పుటయును.

212

క. దూతికతోనేమనునో
యీతండని పొంచియుండి యెఱిగి తలారుల్
భూతలపతియను మతమున
రాతిరియే బందినిడిరి రాజవరేణ్య.

213

సీ. అపరదినంబున నాశృగాలికచ్చి
తిట్టుచు మాసొమ్ము తెరపుచెప్పు
మెచటదాచితిన్న నిందురమ్మని చేరఁ
బిలిచితన్నివమున లలనకంటి,

చతుర్థాశ్వాసము

సంఖాలికనియెడు సధిపు పుత్రిక మీఁడఁ
 గాంతకుఁడను బందిక ర్తతగులు
 నటువంటి శృంగార నటనలు గల్పించి
 యబ్బాల యెఱుంగనియట్లు జరుపు

ఆ. కాంతకునకు మదన సంతాపముదయింప
 గంధపుష్పవీటికలు ఘటించి
 కాంతుఁడని పెననుచుఁ గైకొని తగిలింపు
 వనితయనిపెననుచు వానిమ్ము(?) 214

వ. అనినకఱపిన నదియు నట్లచేయుచు సంఖాలికకు నర్జునము
 వర్తింపుచుండె సంతనొక్కనాఁడు 215

క. ఆరాజవదన సౌధపుఁ
 జేరువ పారువము దిరుగఁజెంగలువనున
 ప్పారువమువైవఁ గాంతకు
 పైరాలిన, దూతయదియ ప్రకటముచేయున్. 216

గీ. కాంతతమ్మయనుచుఁ గాంతకునకునిచ్చు
 వానితమ్మ పారవైచివచ్చు
 పుష్పగంధములును బొలుతుకముడిపూఁత
 లనుచు నిచ్చువానివై న నణఁచు 217

వ. అంతనొక్కనాఁ డద్వూతికంజూచి కాంతకుం డిట్లనియె. 218

గీ. ఇట్టిబాలనాకు నేగతిఁ బ్రాపింప
 ననువుసెప్పు మనినననియెదూతి
 సంకెలందునున్న చౌర్య విధిజ్ఞుండు
 కన్నపెట్టఁగలఁడు కన్నెకడకు. 219

వ. అకన్నంబునంజని నీవాకన్నియం బొందుమనిన నట్లకాకయని
కారాగృహంబునకేతెంచి యచ్చటి కావలివారలంజూచి యిట్లు
నియె. 220

క. ధనమడుగునేన్మపాలుఁడు
చనుడితరపు వాడుననుచు సరహస్యముగా
జనుల వెడలించి రాలిరి
ననుసంకెల లూడ్చుటయు ఖననమిడి నంతన్. 221

ఉ. కన్నము త్రోవనేగ సమకట్టిననుంగని నిండుప్రాణియై
యున్నను మోసమంచు ననును క్కణంగింప నీదలంపనేనుం నా
సన్నయెఱింగి కాంతకుని జంపి కరాంగుళిముద్ర గొంచునా
కన్నమువెంటనేగి పొడగాంచితి నిద్దురపోవు కన్నియన్. 222

వ. రాగమంజరి గృహంబు ప్రవేశించి విగళితశృంగులుండనై సృగాలి
కాసాధకుండనై యస్మత్కృతంబైన కన్నంబునంజని రాచకన్నెను
రాత్రియెల్ల ననుభవించుచుండనంత నొక్కనాఁడు. 223

సీ. ఆముద్రయంగనహస్తశాఖఁ దగిల్చి
యంగనయంగులీయకము గొనుచు
తనరూప ముక్కుడ్యతలమున లిఖించి
తాంబూలకల్క మాస్థలినివైచి
ధరణికినేతెంచి తనమీఁది వరకాని?
నావుగాఁడేసి నెయ్యంబుగదుర
నీశేనుమేలు సన్నిహితంబుఁ జేసెడ
నాచెప్పినటువలె నడువుమనుచు
బాదుడైన నీదుశత్రుండు చనిపోయె
విప్రుడనుచు రాజకొలుంగఁజెప్పు
మనియు నతఁడు గజపనగు గాకయని చండ
భూతకుండు చనియెఁ బ్రీతితోడ. 224

వ. అంతపహారవర్షయు సృగాలికతోడ రాగమంజరి గృహమ్మున
కరుగునప్పుడు, 225

చ. తలవరులేగుదేరఁ గని దగ్గఱ వచ్చుసృగాలిఁ జూచియో
నలఁతుక ! వెఱ్ఱివాని గతి నేదిరుగాడెద వారుచూచినన్,
బలుకుమువీఁడు మద్విభుఁడు పట్టుడుకట్టుడటంచు వారినేఁ,
గలఁచెడఁ బట్టినీక వెడకారులు బల్కుచుఁ గొట్టబోవుచున్. 226

క. అనిచెప్పి యాతలాదులు
తనుఁజేరఁగవచ్చునట్టితరి భ్రాంతుని లా
గునఁ గఱవఁదిట్టగొట్టన్
జనుటయునెడ గలసి వారు చనుటయునేనున్ 227

వ. రాజమంజరిగృహమ్ముప్రవేశించి విగళితశృంఖలుండనై సృగాలికా
సాధకుండనై యస్మత్కృతంబైన కన్నమ్మునఁ జని రాత్రులెల్ల
రాజకన్య ననుభవింపుచుండ నంత నొక్కనాఁడు, 228

చండవర్షయపుడ చండ సింహునిఁబట్టి
కూఁతుఁబెండ్లయాడఁ గోరుటెఱిఁగి
జలజముఖని విడువఁజాలక యచ్చండ
వర్షఁజంపి నిన్నువచ్చి కంటి. 229

వ. అనిన సంతసిల్లి రాజవాహనుండుపహారవర్షంజూచి నన్నుఁబాసి
నీవెచటనుండితివనిన నిట్లనియె. 230

గీ. ఏ విదేహనగరికేగి తపస్విని
మఱముచేరియుండ మానికాంత
నన్నునాడరించి ననుఁ జూచి వగచిన
నేలవగచితనిన నింతి ఘలిక. 231

నీ. ఆరాజహంనుండ ధాతిచేనొచ్చిన
 తరిజ్జాతినికటుండు దర్పవృత్తి
 రాజసన్మంత్రి గారాగృహంబునఁబెట్టి
 యభిషిక్తుడై రాజ్యమనుభవింప,
 మత్పుత్రియును నేను మహిపతిపుత్రుల
 దాదులమైన కలంబునందు
 నేడ్వదనాకూఁతు రీవికటేశ్వరు
 సతికల్పనుందరి సకియగాన

గీ. యనుదినంబును వచ్చునన్న రసిపోవ
 ననంగ, నేతెంచెనదియును సంతలోన
 వచ్చి యంతఃపురంబుల వార్తలెల్లఁ
 జెప్పుచోఁజెప్పె నొకనుద్ది చ్చిగురుబోని.

282

చ. కొనఁటి మగండు తానగుటకుం దగ, సంగవికారి మూర్ఖు నె
 మ్మనము గరంపలేని యగమధుండు వీడు విభుండుగాఁగ, నే
 మన నిఁకనొల్ల, సత్యమను మానముధక్కి నుదూపవంతు నొ
 క్కనిననుఁగూర్పు వేగమని కామిని నాకెఱిఁగించె నంబికా.

283

గీ. ఇతఁడు సుకుమారమూర్తి వీఁడెవ్వఁడొక్కొ
 వీడువచ్చినఁ గొనిపోయి వెలఁదిగూర్చు
 ననుచు నాయమ్మ యనుప నయ్యతివ నన్ను
 దోడుకొనపోయి యక్కంతతోధఁ గూర్చు.

284

క. ఆవేశ కల్పనుందరి

భావజహతి నన్నుఁబట్ట పైఁబడుటయు నో
 హో వలవడేను జెప్పిన
 యానిధ వివాహచరించి యంటుము వన్మున.

285

వ. అవ్యభంబెట్టిదనన నీవిభుతో ననుకూలవై నీ కురూపత్వంబు
మానునట్లుగో హోమంబుచేసి యాదేశంబు నీవిచారం బగ్ని
దేవునకు విన్నవించిన సురూపవంతుండ వగుదువని యొకతపస్వి
నాకుంజెప్పె నేకాంతంబున నియ్యంత్రిపురింజేద మనుమనినఁ
గల్గునుండరి యియ్యకొని విభుశకట్ల యెఱింగించుటయును. 286

క. సుకుమారత్వము గలుగును
వికటాకృతి మాన హోమవిధి సేయింతున్
సకలము నెఱుంగఁగనని, జర
నికరమువినఁ జాటఁ బంచి నృపవరుడంతక.

287

సీ. విప్రవర్గము హోమవిధి సేయనంతి పు
రంబునఁ గేళిగేహంబునందు
పగలెల్ల నాహుతుల్ పావకుపై వ్రేల్చ
గను గాన రానిచోటను వసించి
పూర్ణాహుతికి రాత్రిప్రాద్దు వోయిన విప్ర
వర్గంబు పరిజనవరుల ననిపి
దేవియుఁ దానగ్ని దేవుని డగ్గతి
సచివులతోడి విచారకథలు

నాప్రహారవర్మ నణఁగించు తేఱఁగును
కాపుచేతి మానికంబుగొనెడు
వెరపు సెట్టిబట్టి వి త్తంబునై కొను
తలఁపునగ్నివినఁగఁ బలుకునపుడు.

288

క. కరవాలు వట్టుకొని నే
ధరణిపుకంశంబు దునిమి తనువును శిరమున
స్ఫురితాగ్ని కుండమున స
త్వరమునఁ బూర్ణాహుతిగను పైచితిన్మహతి.

289

వ. అవ్వధం బాచరించి హోమకుండంబుగప్పి కల్పనుందరికి భయంబు
దీర్చి సంభోగించి తద్విభుని యాభరణంబులెల్లఁ దాల్చి యద్దే
వికై దండయ్యాయ నంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి సురూపవంతుండ
నైతి నని, పనితాజనంబుల కెఱింగించునంత ప్రభాతంబగుటయు. 240

చ. జనపతి హోమమార్గమునఁ జక్కనిరూపముదాల్చె నంచు భూ
జనములు (మంత్రులున్ హితులు) సజ్జనవర్గమువచ్చి కాంచుచో
మనుజవరుండు ప్రాప్తులగు మంత్రులఁ జేరఁగఁబిల్చి దండుగన్
గొనకుండు సెట్టికాఁపులనుఁగోరి ప్రహరనిబంది మాన్పుఁడీ. 241

క. అనుటయు వికటుండీతం

డనుమానములేదు నిన్ననాడినమాటల్

వినిపించె నంచు ముదమున

ననుఁగొల్పిరి మంత్రివరులు నానాజనముల్.

242

వ. ఏనును మజ్జనకుండైన ప్రపహరవర్మం బట్టంబుగట్టి యువరా
జునై రాజ్యంబనుభవించుచుండి సఖుండైన చండసింహునికి
సహాయుండనై చండవర్మంజంపి నిన్నుఁ బొడగంటిననిన సంతో
షించి యర్థపాలునింజూచి యిట్లనియె. 243

క. ననుఁబాసి యెందుఁబోయితి

పనియడిగినఁ గాళికరిగి యచ్చట వసియిం

చిన పురుషవీరు నొక్కనిఁ

గని యిచ్చటనుండ నేమిగారణమనినన్.

244

గీ. నామ (మునఁ బూర్ణచంద్రుండనంగ¹)నుర్విఁ

బరగువాడను నేఁ గామపాలుకడను

నర్మ భృత్యుండనై యొక్కనాఁడు స్వామి

నడిగితిని యెవ్వరపు చెప్పుమనిన నతఁడు.

245

గీ. ఏనురాజహంసు హితమంత్రి యగుభర్త

పాలునుతుండఁ, గామపాలనామ,

మిలఁబరిగ్రహించి యీవారణాశికి

నరుగుదెంచి యిచట సధిపుతనయ.

246

వ. కామించి దూతిముఖంబునఁ దదీయవృత్తం బెఱింగి చోరమార్గం

బున నక్కన్యం బొందుచుందునని చెప్పెనంత.

247

త. నిర్భరముగాఁగఁ గన్యక

గర్భము ధరియించి బిడ్డఁగనుటయు నేనా

యర్భకుని వతలవేయఁగ

నర్భకు నొకయక్షువనిత యందుక పోయె.

248

గీ. పోయియక్షుకన్య పుత్రునిగాఁ బెంచి

చండవర్ణమనుమ సంతలైన

ఘోషమంత్రిజేసి ? కొలువంగఁ బెట్టినఁ

గొలిచె మద్విధుండు కలితబుద్ధి.

249

క. ఆకామపాలుఁ డిటువలె

భూకాంతునిఁగొలువ నొక్క భూతదినమున

భీకరతో పోర్థతిను

క్లోకుండాకామపాలులొచన యుగము.

250

వ. భేదింపుండని పంపిన శత్రుపాలులు దగ్గఱు సంతలోనఁ గాంతి

మతి పుత్రుం డక్కామపాలుని తనయుండు గావున నొక్కనా

గంబు గొనివచ్చి కామపాలు దగ్గఱవిడిచి కఱచెనని విషయెక్క

మంత్రించి యుప్పుడు.

251

గీ. రాజపుణ్యుడగుట ప్రాశానకలుఁగక
కండ్లుపుచ్చుమనియెఁగాకవీని
దైవమేలకాచుధరణిప ద్రోహిని
సర్పమగుచుఁ గఱచి చంపుగాక.

252

క. అనికామపాలు పత్నికి
ననుగమనమునేయ ముదలయడిగాత్మనికే ?
తనమునకుఁ గొంచుజనియ
ద్దినపతి గ్రుంకుటయు రాత్రిఁ దెగరాదనుచుగా.

253

సీ. ఆరాత్రి పూర్ణచంద్రుఁడాఖ్యుఁడు నేనును
కుఖననంబొనరించి ఘోషకడకుఁ
జని భూమిపతిధరా సదనంబు నందెడి
కామపాలుని రాజగాఘటించి
యువరాజనైయేను సుర్వీతలంబేలి
యాసింహవర్షససహాయుడగుచు
చండవర్మనిమిఁడ జనుదెంచి యిచ్చోట
నినుగన వచ్చితి మనుజనాథ

యనిన సంతసించి యారాజవాహనుం
డదురనున్న ప్రమతి నీక్షణంబు
చేసి నీవునన్ను బాసెటు ? వోయితి
చెప్పుమనినవాఁడు చెప్ప దొడంగఁ

254

క. నేనట వింధ్యాచలభయ
కానవమునకరిగి విప్రుఁగాంచి తదీయ
ప్రణామిత మొనఁపించిన
నానిర్మలగుణుఁడు నాకు ననుకూలుండై.

255

గీ. అరుగుదేరహస్తి యను పురంబునకేగి
యాడరూపుచేసి యవనిసురుడు
తనయయనుచు నన్ను ధరణిపుకడఁబెట్టి
యవనిపతికి విప్రఁడప్పగించి.

256

గీ. ఎవ్వరును లేరునాకు నియ్యిందువదన
నొందియొకచోట నిలుపఁగులోచితంబు
కాదుగావున దీని నీకడనుబెట్టి
పోయి యరసెద దీనికిఁ బురుషునొకని.

257

వ. నేఁదిరిగి వచ్చునంతకు దీనిబోషింపుఁడనుచు నప్పగించిచనిన
నభ్యుపాలుండును నన్ను నంతఃపురంబున కనిచి దేనికి సమర్పిం
చుటయును.

258

క. దేవియుఁ దనయాత్మజకు మ
హీనానవతనయుఁ బ్రోవనిచ్చిన నేనా
భూవిభుని తనయనొయ్యన
భావజకేళికిని మరపి పతివలె నుంటి.

259

సీ. అంతట సుతకు స్వయంవరోత్సవము భూ
వరుడు నేయఁగఁబూని వసుధఁగలుగు
రాజవంశనులను రప్పింప, నేరాజ
సుతపంపునను, నలంకృతి ధరించి
జనపాలపుత్రుల సంగతిఁ గూర్చున్నఁ
బడఁతి మధూకపుష్పముల దండ
నామెడఁ దగిలించిననుఁ జెట్టవట్టి
సద్ధిపునమ్మతిఁ బెండ్లియాడి నేను

నృపతి తనరాజ్యమిచ్చి నన్ను పచరింప
వనుధయేలుచు నీసింహవర్జనకును
దగుసహాయత కే తెంచి ధరణినాథ
నిన్ను బాడగంటి ననినను నృపవరుండు.

260

వ. దైవబలంబునకును సంతసించినవాడై, మంత్రగుప్తునిం జూచి
నన్ను బాసి నీవెచ్చట నేమి చేసితినిన నతండ్రిట్లనియె.

261

గీ. దామలి ప్త (ముగలపురి) పురంబున¹
బువ్వఁదోట కేనుబోయి యచట
కందుకోత్సవమునఁగడు నొప్పునృపపుత్రి
కందుకావత నెడు కన్నెఁగంటి.

262

క. అక్కనృక యవ్వనినే
నక్కాంతనుదూతిఁజేసి యనిపిననదిదా
నక్కనృక యగ్రజాతున
కక్కథ యెఱిఁగింప నన్నునంబుధి నైచెన్

263

తరల :

కలమువట్టుక యేనుదైవముకతనఁ బ్రాణముగల్గియ
క్కలముచేరి హితుండనైరిపు గర్వముల్ విడలించి య
క్కలననెప్పటి వార్ధిలోబడి గట్టుచేరి తటంతర
స్థలము కాననవీధి రాక్షసతన్విజూచి భయంపడన్.

264

వ. అద్దానవి యిట్లనియె.

265

క. ఈలాగున నేటికిని
వేలావనవీధి దిగుగవివ్రుండ ! యనినా
నాభీక వదనపై నా
మేఘాలినకతన ననిన, మెలఁతుక పలికా.

662

1. "దామలి ప్తమనెడు నామము గలపురి" అనుటయొంది.

క. కామినులు పాపములకు

నీమలు తత్త్రియమునమ్మి చేరెనయేనిన్

గామితములుడిగి యూపద

లామనుజుని కొటనిక్కమది యెట్లనినన్.

267

నీ. పుడమినిగ్రదికతాఖ్య పురమున విప్రులు

గలరుమువ్వురు వారు కరపునందు

నాకటి కోర్వక యాండ్రను భక్షింపఁ

గడగొట్టువాడాత్మ కాంతఁదినక

యాభూమినుండక యన్యభూమికినేగ

దనకాళ్లుచేతులుఁ దినియె నొక్కఁడు

నామొండి మోచుకయఁ యాతఁడు బోషించు

పరిసరంబైన కూపంబునగదు

నంబువర్ధిఁ ద్రావనధిపతి నందులో

ముఱుగఁద్రోచి మొండి మోచుకొనుచు

గోప్యమయిన పాడుగుడిచేరి యామొండిఁ

బొందగోరుటయును బొందకతఁడు.

268

క. పాపముగట్టకు తల్లివి

యోపడఁతుక ! యనెడునంత నొక్కఁడుదివియన్

గూపంబువెడలి విప్రుం

డాపురికిని రాఁగజరభియవ నీపతికిన్.

269

గీ. మొట్టవెట్టిపతిని మొండిగాఁజేసిన

పాపివీడె యనుచు భర్తజూప

విప్రునఱుకుఁడనిన వెలఁదుకపతి మొండి

నడిగినఱుకుఁడనిన నడిగివారు.

270

వ. అమొండి వానిచేత నావృత్తాంతం బెఱిగి రాజానుమతంబున

నాజంత కర్ణ నాసికాచ్చేదనంబుచేసి పెళ్ళిగొట్టిరని మఱియును.

271

సీ. రమణీయమగు మధురాపురంబునఁ గాల
 కంటకుండనువాఁడు కాంతయందుఁ
 బాయ(నిరతి) చిత్రపటమున రూపంబు
 వ్రాయించిచూచునే వంకలందు
 నంతట నొకసిద్ధుఁడన్య దేశీయుండు
 చిత్రిత కామిని చెలువుఁజూచి
 వ్యభిచారియిది పిన్నవయసు నాఁడిప్పుడు
 గరితయైయున్న దెక్కడికిఁ జనక

యనిననక్కంత చెలివోయియంగనకునుఁ
 జెప్పెనంతటి కొకమందు సిద్ధుఁడెఱుఁగు
 కాంత! పాదంబుచూచి యొకనఁగనేర్చు
 ననినఁ దోఁకొనిరమ్మన్న సతనిఁ గొనుచు.

272

వ. లోనికిఁ జనితెర యవ్వలం గామిని నునిచి పాదంబుచూపు మనిన
 నది యట్లచేసిన

273

గీ. చేతిచిటుగ త్తి నూరువు చించికాలి
 యందెఁగొనిపోయి యక్కంత యధిపుతోడ
 బోయినటువంటి నిశిప్రేతభూమి చొచ్చి
 శవములను దించునాస్థితస్థలికిఁ జేరఁ

274

వ. అదలించి శూలంబునం బొడిచి కాలియందియపుచ్చి కొంటిని
 యిదెయందియ తదూరు దేశంబు ఘాతయుం జూడుఁడనిన నక్కా
 లకంటకుండదివీక్షించి దానినడలికిం గొనిచని గళంబునఁ
 కాళంబు ధగిలించి పోవుటయును.

275

గీ. సిద్ధుఁ డచ్చుఁడనితెర రజ్జపుడెంచి
 కాంతతో దగిలు పింగసించె
 గానకపటనతులఁ గపటంబుతోడన
 బొందు నేయకున్న బొంకరాడు.

276

వ. అనిచెప్పిన కందుకావతింబొందు మాయోపదేశంబుచేసి రాక్షసి
చనియె నేనును నక్కందుకావతిని భోగించి ధానితండ్రింజంపి
యతని రాజ్యమున కభిషిక్తుండనై సింహవర్మకుఁ దోడువచ్చి
నిన్నుఁ బొడగంటి ననియెనంత. 277

సీ. మాతృగుప్తుండను మంత్రిపుత్రునిఁజూచి
యెచటికిఁ బోయినీవేమి చేసి
తనిన నేనొక పురియర్థరాత్రంబొక
సిద్ధుండు హేమంబుసేయ నాతఁ
డెఱుంగనివో డాఁగియేనుండి మఱివాఁడు
దైత్యుఁబుట్టించి కర్దమునివనితఁ
దెమ్మన్ననటవోయి తెచ్చునంతకుఁదోవ
కడ్డంబు చనియేను నబ్జముఖని

నచ్చట నెపెట్టి నిన్నురమ్మనియె సిద్ధు
డనిననదియట్ల చేయనయ్యతివ విభోడు
గదియవచ్చినఁ బఱచి రాక్షసుఁడె యన్నుఁచుఁ
బహ్మరింపుచునేమేనిఁ బలుకుచుండ.

278

వ. ఆభూపాలుం డాత్మకాంతకు భూతప్రవేశంబైనదని రక్షావిభూతు
లరయుచో నేనొక యతినై రక్షోఘ్ను మంత్రంబుపదేశించెదనని
రాజునకు విన్నపంబుసేయించి యూరివెలుపలి పద్మాకరంబున
మధ్యరాత్రి స్నానంబుసేయ వినియోగించి యప్పుడభూపాలునిం
జూచి యిట్లంటిని. 279

క. నీమంత్రుల కెఱింగించి మ
హామంత్రముగొనుము దీననంగము నాత్మ
శ్రీమహిమ నొందు నని య
భూమిపునకుఁ జెప్పిపనుపఁ బోయానరసిక.

280

గీ. నీరుచొరని పెద్దనీరాటిలోజొచ్చి

యబ్బవండ వీధినడగి యుండి

నీట్రగుంకు వెట్టునృపుకంధరముఁ ద్రెంచి

కడువలోనఁబెట్టి కదలియెను.

281

క. ఆరాజుపత్నిఁ బొంది య

వారణ రాజగుచు సింహవర్మకుఁ నోడై

యోరాజహంస నందన !

నీసూపముగంటి ననుచునృపు నలరించెన్.

282

వ. రాజవాహనుండు విశ్రతుండను వానింజూచి నీవెందువోయితనిన

నతండిట్లనియె.

283

క. చూపట్టెడు వింధ్యాటవిఁ

గూపము దరినేప్పు బాలకునిఁగనియేలా !

వాపోయెదనిన మత్పిత

కూపంబునబడిన నిట్లుఁగ్రోల్చెద ననినన్.

284

గీ. ఆధరామరేంద్రు నంధువు వెడలింది

ప్రహీబడంగనేల ప్రాప్తమయ్యె

ననిన విప్రుఁడనియెనన్న నే నొకరాజు

సచివవరుఁడ నాదుచరితనిము.

285

వ. వసంతభానుండనురాజు అనంతవర్మయను రాజుంగెల్వ నిశ్చయిం

చు సమయంబున వసంతభానుననుంగు మంత్రి చంద్రపాలుండు

కపటోపాయంబునఁ దండ్రితో నలిగివచ్చినవాడై యనంతవర్మ

ప్రభానుండైన విహారభద్రుండు కార్యసహాయుండు గానంత

వర్మంగొలిచి యుండినంత.

286

ద. వజ్రుననంత వర్మనృపు వశ్యునిగా నొనరించి దుష్టతల్
గజపిప్రజావిరుద్ధగతుగా నడిపింపుచుఁ జంద్రపాలుఁడ
తైఱఁగు వసంతభానునకుఁ దెల్లముగా నెఱిగించి పంపె నీ
వజీముఱి దండురిమ్ము వసుధాధిపునీకని నొప్పగించెదన్. 287

గీ. అన వసంతభానుఁ డాజికినరుదేరఁ
దాననంత వర్మదండునకును
మొనకు ముందరకును ననిసేయనొల్లక
చన ననంతవర్మఁ జంపిరపుడు. 288

వ. ఇవ్విధమున నంతవర్మంజంపి వసంతభానుండు రాజ్యంబుగైకొని
పాలింపుచున్న చంద్రపాలుండవ్వుడు. 289

ఉ. ఆజననంతవర్మ తెగటారిన నీపరివార మెల్లన
వ్యాజుల దంతులన్ యువతివర్గము రత్నవిభూషణంబులన్
రాజసమొప్పుఁ గొల్లగొనిరాదు భజింపగ నంచునమ్మహీ
రాజున కింపుగానొడివి రాష్ట్రవిభేదము చేసియంతటన్ 290

క. పరివారము వాడై తా
ధరణీశుని వెళ్ళఁగొట్టి తారాజైనన్
బురమేలు తొంటినరపతి
సరసిజ ముఖనుతునిఁగొంచుఁ జననొక పురికిన్. 291

గీ. ఇట్లుమాహిమ్మతి పురికేరియందు
మంత్రి వసురక్షితుండున్న మందిరమున
కడుగుటయువాడు విధవనయ్యతివఁ బొందఁ
గోరుటయు సమ్మతంబునఁ జేరకున్న. 292

వ, తత్పుత్రు వధియింపందలచిన నయ్యనంత వర్మదేవి తనపుత్రుం
డైన వీని నాకప్పగించి గక్షింపుమనిన వీనింగొని వచ్చియానూతి-
కడ జలపానార్థంబు డిగ్గి యీనూతంబడి నీచేత నుద్ధరింపబడితి
నని యిట్లనియె.

298

క. నీవామాహిమ్మతి పురి

కీవేళనె యిరిగి జననికెఱింగింపు మహీ

దేవుని కడనున్నాడని

యావలికథ యొకరహస్య యిదియెఱింగింతున్.

294

సీ. మారణమంత్ర సమర్థకంబగునొక్క-

పువ్వుల దండయప్పలతి కిమ్ము

తన్నెవ్వఁడాశించెఁ దద్యామి పాలుని

గళమున నైచినఁ బొలియు నతఁడు

వెలఁచుక తనపుత్రు వింధ్యవాసినిసింహ

మైదాఁచినది తెచ్చునాత్మ(భువికి)

ననిపంపనేనేగి యాపుష్పమాలిక

యిచ్చినందనుకథ యెఱుగజెప్పు

నంతవసురక్షితుఁడు (కాంత) ననుభవింప

నరుగదేరఁ బతివ్రత నైతినని

వీడుమ్మతిఁ బొందునని దండవ్రేయటయును

వ్రాలె నిర్జీవియై వసురక్షితుఁడు.

295

వఁ అద్వివసుంబుననే నాడీజంఘుండను వివ్రుండు కుమారునిం గొని

తెచ్చి పరివారంబును నద్దేవి మహాపతివ్రతయని నంతోషించిరి.

నేనును నారాజుపత్ని మేనత్తయగుట తదీయ పుత్రునిం బట్టంబు

గట్టి రాజ్యంబు నేయుచుండునంత.

296

గీ. ఆ వసంతభానుఁడా మిత్రవర్ముని

పురి యరాజకమునఁ బొందె ననుచు

నెత్తివచ్చుటయును నే వాని పథియించి

బాలకునినె పట్టబద్ధుఁ జేసి

297

వ. మాహిష్మతీ విదర్భాపురంబు లేలింపుచు సింహవర్మకు సహాయుం
డనైవచ్చి యిటమిమ్ముఁ బొడగంటిననిన సంతోషించి యాత్మీ
యంబైన కుమారదశకంబునుఁ గూర్చుకొని తదీయ రాజ్యసహి
తంబుగ రాజవాహనుండు స్వకీయంబైన కుసుమవతీ పురంబేలు
చుండె.

298

క. అనినారదుండు మఱియును

జననాయకకథలుగొన్ని జరపెడువాడై

వినుపింపఁ దొడఁగె నబ్బలి

దనుజేంద్రుఁడు ముదమునొంది తనుగనుఁగొనగన్.

299

ఉ. పుణ్యుడశోక దత్తుడను భూసురవద్యుఁడు గాంచెభీకరా

రణ్యము భీమరాక్షస శరణ్యమును ధృతశూల నేత్రకా (?)

రుణ్యము గంధదంతి మదరోపిత సింహకరాశహంకృతా

గణ్యము మాంస భుక్పటల కంఠగుహమిషదద్ధ పుణ్యమున్.

300

గీ. కాంచి యందునొక్క కనకపంకేదహ

సరసిదరిని రాక్ష (సపరివృథుని)

గదియ నడుగుటయును గనిశాంత భావలఁ

బలికె విప్రురాకఁ దెలియనడిగి.

301

క. జడనిధి పాథఃపూరము

నడుమను నొకచిత్రకూట నామద్వీపం

బుడుపదము మోచియున్నది

తడయక చనుమచటి యక్షతనయలఁ జూడన్,

302

సీ. అనిచెప్పి నిజరాక్ష. సాకృతి నెడఁబాసి
 యరిగె శాపవిముక్తుఁ డగుచుననుర
 బ్రాహ్మణుండును తనభాగినేయుండగు
 శక్తి దేవునకు నాజాడచెప్ప
 ధరణీసురుండబ్ధి తటమునకును జని
 తాశేశ్వరునకు పుత్రత్వమొంది
 జలధిపై వేటకుఁ జనివానితోఁగూడ
 ప్రవహణం బబ్ధిలో భగ్నమైన
 విధివశంబున నొకవట వృక్షమబ్ధి
 జలముపైఁ దోవనత్తుడు శాఖవట్టి
 వార్ధిమునుఁగకయుండ, నవ్వటముశాఖ
 నున్నగృధ్రంబు వలికెనయ్యుర్విసురుని.

303

జలధరవృత్తము.

వెఱవకయుండుము విప్రయటంచుక
 గఱచుక యేగుచు ఖచకుండతక (?)
 పటచుచునొప్పదీపంబు నడించుక¹
 గిటికొనియందుల కిన్నర కాంతల్.

304

గీ. విప్రుఁ బొడగాంచి యచటికి వేఁ గవచ్చి
 రంగు చంద్రప్రభయనెడి యతివయోర్తు
 హస్తమల్లోపమగు (?) మదహస్తినెక్కి
 వచ్చునింద్రాణియునుఁ బోలెనచ్చ⁴కిని.

305

వ. అంత.

క. సాంద్రతరస్మిత నిర్జిత
 చంద్రప్రభ కుచవిలిప్త చంద్రప్రభనా
 చంద్రప్రభఁ గనుగొని ద్విజ
 చంద్రుండు స్మరరాహుగిళిత చంద్రుండయ్యెక.

306

1. కటచు నాద్వీపముననుడింపక,

వ. అప్పుడు.

807

గీ. జగతినురునిఁజూచి చంద్రప్రభయు మది
మన్మథాశ్రు బాధ్యమాన యగుచు
పలుకులందు గమనభావంబు దెలిసి యి
ట్లనియెదనదు భావమారఁ దడుగ

808

క. శశిఖంధుండు మజ్జనకుడు
శశివదనలు ముగురునాకు సహజాతలు త
చ్చశివదనల లోపలనను
శశిప్రభయటండ్రు ఖచర జాతులమగుటఁ.

809

వ. అట్లుగావున మదీయగృహంబున కరుగుదెమ్మని తోఁతొనిచని
పూజితుండేసి యవిప్రప్రస కిట్లనియె.

810

గీ. కాపముక్తి మనుజసంగతి గల్గమీ
కనుచు తొల్లిగిరిజ యానతిచ్చె
నట్లుగానమాకు నధిపతి వీవని
ధరణినురుని గలసి తరుణిమణులు (?)

811

వ. అందుగర్భంబుదాల్చి చంద్రప్రభ యాశక్తి దేవునకిట్లనియె.

812

సీ. విప్రదత్తుండను విప్రుండు జాబాలి
శిష్యుడు తదోగ్ధ సిద్ధికోటకు
విధ్యాధరీగర్భ విదళనం బొనరించి
గురువులకిడి భుక్తిగొన్న వెనుక
తచ్చేషమించుక తాభక్షణముచేసి
బేతాళవాహుడై పృథ్విబాసి
రమణీయ విద్యాధరత్వంబు
బ్రాహ్మచర్యమున నీవునాగర్భదళన

గీ. మిప్పుడొనరింపుమనిన నయ్యిందువదన

భూణహత్యకునే నెల్లుపోదుననిన

నతివనిజ ముప్పితనగర్భమలవరించి

శక్తిదేవునకీయ నాజగతినురుడు

318

చ. కరకమలంబునాఁపనది ఖడ్గగతిన్ నిజముప్పి నొందినన్

ధరణిసురుండు విస్మయముఁ దాల్చినభంబునవాణివల్కె భూ

సుర వరఖడ్గమందుకొనఁజొప్పడు భేచరసిద్ధినీకు నీ

పురమును యక్షరాజ్యమునుఁ బొల్తులు జేరుదురన్నవిప్రుఁడు. 314

క. విద్యాధరుడై నలుపురు

విద్యాధర సతులు దనకు వెలఁదులు గాభ

వ్యద్యమ్మనగరమేలుచుఁ

బ్రద్యమ్మక్రీడ భోగభాగ్యుండగుచు. 315

315

ప్రగుణవృత్తము :

నృపతిన్ వత్సా

ధిపునిన్ భూదే

వపతిన్ ప్రీతి

సపదున్ గాంచె. 316

316

వ. అంత

317

చ. హిమగిరి వజ్రనాథశిఖరేశుండు వజ్రశిఖాశరీరి వ

త్సమనుజ నాథుఁగాంచితడు దారకథల్ వినుతించివల్కె నీ

కొఁపురుండు సర్వవిద్యలు నకుంతితక్తిఁబరిగ్రహించికం

భునుహిత సత్యవాగ్ధరితు బొండ్డువియచ్చర చక్రవర్తి. 318

318

- క. ఆద్యుఁడు సూర్యప్రభుఁడను
విద్యాధరు మాడ్కి సర్వవిద్యలుగాంచుకా
విద్యోత మూర్తిగొనిచను
నుద్యోగితవచ్చినాఁడ నుద్యోగమణా ! 819
- వ. ఆసూర్య ప్రభుచరిత్రంబు వినుపించెద వినుమని యిట్లునియె. 820
- క. చంద్ర ప్రభుఁడను రిపునృప
(సాంద్రతమోవిధుఁడు) కీర్తి చంద్రికచేతన
చంద్రవితానితనుదిశా
సాంద్రతలుండగుచు సర్వజగములు నేలెకా. 821
- వ. అక్కాలంబున 822
- గీ. మయుఁడు చంద్రప్రభుని సభామంటపమున
కరిగియుండంగ నావేళ నచ్చటికిని
నాకపురినుండి యేలెంచినాక మాని
యింద్రునానతి నెఱిగింప నిచ్చగించి. 823
- క. వచ్చిధరణీశవరుచే
నర్చితుండై మాని వలికె నమరేంద్రుఁడు ని
న్నిచ్చట దుద్రాధ్వరమున
కుచ్చరితము చేసెఁజేయు ముచి తమయేనికా. 824
- చ. అనినమయుండు వలె నుగుణాకర దుద్ర మఖంబుఁజేసి య
య్యనలల లాటుచేత విజయంబు వరంబుగ నండనేల ము
న్ననిమిష యూధనాథుఁడు శతాధ్వరముల్ దగజేసికాదాఁకా !
దనుజులకోడి పాదుట వృథామఘ సంహతులెన్న నేటికికా. 825
- క. అనిమయుఁడు పలుకు పలుకులు
వినినారదుఁడరిగె జంద్ర విభుఁడునుఁ దననం
దను డగు సూర్యప్రభు న
ద్దనుజ స్రష్టకు బ్రియంబు దలఁపనిచ్చెకా. 826

క. శుభమూర్తంబున సూర్య

ప్రభునకు భూతానంబు బంధురహేమ

ప్రభగ విమానమ్మును నతి

విభవముగా నొసగికొనుచు వెడలెన్ బురమున్.

327

సీ. అట్లు సూర్యప్రభునతలంబునకుఁ గొని

యరిగి మయుండు ప్రహ్లాదముఖ్య

దైత్యాధి పతులనండనల కరగ్రహ

ణంబొనరించి యన్నాకపతికిఁ

బ్రతిగాగ విద్యాధరత్వ దీప్తునిఁజేసి

మాయాది విద్యాగమర్థుఁజేయ

నిండ్రుండు మనుజునికి కీవిద్యలేటికి

నిచ్చెదరనిదూతఁ బుచ్చుటయును

బలియుఁ బ్రహ్లాదుఁడును మయుఁ బలుకుమనినఁ

బలిక నిండ్రుండు తగవేమి పట్టిచెప్పెఁ

దాను వృత్రాది రాక్షస తతులయెడల

నెట్టి తగవున నడచె దానెఱుంగఁజోటు !

328

క. అనిదూత వోయిచెప్పిన

వినిశ్రుత వర్షనెడు మనుజువిభు ఋత్రునిఁగా

నొనరించి సూర్యవిభుతో

ననికినిఁగొని తెచ్చె నిర్జరావలి గొలువన్.

329

చ. మయుఁడు పురారి సత్కృప నమర్త్య విభీషణమైన సాయ శో

చ్చయమును జాపమున్ నృపతి చంద్రభవుత్రునకిచ్చి దానవ

ప్రియముగ నాటికిం బనిచి భీషణదానవ సైన్యయుక్తుడై

రయమునఁ దత్సహాయ తదురంబొనరించె సురేంద్రసేనతోన్.

330

భ. అంత,

331

క. దివసకరుడ స్తమించిన

గవిసెనుతిమిరంబు దిజ్ఞి కాయముగప్పన్

దివమునుఁ బుడమియు, సామజ

నివహవిలమైన కువలనిధియును (?) బోలెక.

882

గీ. ఆజిజాలించి యంత సూర్యప్రభుఁడు

విబుధులై కలు దానును విశ్రమించి

యొక్కకథ చెప్పనొడఁగె తనోధులకును

శ్రవణపుటముల నమృతంపు జల్లుచినుక.

888

సీ. విక్రమసేన భూవిభుఁడ వంతీశుఁడా

తని మంత్రిగుణవంతుఁ డనెడువాఁడు

నృపతికి విషమరిపుఁడు వెట్టించిన

నెఱిగించి యెడపాలనే పడంచె

విభుఁడెటిలో స్నానవిధిఁ దీర్చనక్రంబు

వట్టిన నసిదానిఁ గొట్టినై చె

మఱియు నుగ్రపు ఫణిగఱచిన విషమెక్కి

పడిన నిశేష్యుడు ప్రాణమెత్తె

నట్టిసచిపుఁడు విభుకృపా ప్రాపుఁ డగుచు

నంతిపురినున్న వేశయు నధిపుఁగొలుచు

నట్టిచోభూమిపతిభార్యయభిలషించి

పట్టుటయును నంటకున్ననుఁ బడఁతియలిగి.

884

క. మఱుపడ పతిముందటఁ గొ

న్నుటపులు వదరించి మంత్రియల్పుఁడు నన్నుం

బఱచెనని యాత్మనఖముల

తెరువులతని వనుచుఁజేరఁ దివిగటు చూపక.

885

ఉ. ద్రోహిప్రధానియంచు తలద్రుంచగ పంచినవాఁడుమున్నె యా
యాహయెఱింగి పాసి చనియొక్క మహీనురమంత్ర విద్యచే
బాహుబలంబు గాంచి నిజపార్థివుని దెగటార్చి తద్ధరా
వాహినులన్ వరించె గుణవంతులకున్ సిరివొందకుండునే. 886

క. అనిచిత్రకథలు హితునకు
వినిపింపఁగనంతనిశకు వేకువబాడమెన్
దనుజేంద్ర హృదయచింతా
ఘనతిమిరముతోడనంధకారము విచ్చెల్. 887

క. శౌర్యతరవిమత శిక్షా
వార్యక్రోధమున నరుణవర్ణం బగు నా
సూర్యప్రభువదనంబన
సూర్యప్రభయంకురించె సురపతివంకక. 888

దోదకవృత్తము :

వాసవుఁడాశ్రుత వర్మనుఁ గొంచున్
గాసిలి వచ్చిన గార్మకశక్తిన్
రాసులుగా సురరాజి శిరంబుల్
భూసతికిన్ మఱి భూషలుచేసెన్. 889

వ. మఱియును, 840

చ. హరవరలబ్ధశక్తి సమరాధిపతిన్ శ్రుతవర్మతోడనం
గరమునఁదొలి దానవనికాయము ప్రస్తుతినేయ శూలి ఖే
చరకుల చక్రవర్తి పదసంస్థితఁ జేయఁగ దివ్యకన్యకా
పరిణయవృత్తిజెంది నిజపట్టణ భూస్థలి కేగ సున్నతిగ, 841

వ. అని యుపన్యసించి.

442

ఉ. శ్రీసుదతీకపోల తలచిత్తలతాపరిణధ సద్య శో
భాసిత కుంటముక్లపిన భైరవపాత్ర హృదంతరాళ సం
వాస వివేక పాదయుగ వాసవముఖ్య సురేంద్రమానసా
ధ్యాసిత కామితార్థ ఫలదాయక ! వేంకటశైల నాయకా ! 343

క. వర విభవకుంటముక్కుల
వరపిన భైరవసుధీరవత్సల లక్ష్మీ
గురుకుచకుంకుమ పంకిల
సురభికళాకలిత వక్ష ! సురముని రక్షా ! 344

మత్స్యకోకిల :

కంటకప్రతి పక్షదానవఖండనస్ఫుట మండనా
కుంటముక్కుల పిన్నభైరవగోత్ర రక్షణ వీక్షణ !
మంట పాద్యుపహార మోహితమాసతీ వరదేవతా !
ఘంటికాయుత వేదనూపుర కల్పకాశ్రిత కల్పకా ! 345

గద్య. ఇది యష్టభాషాకవితా ప్రవీణ నవఘంటసురత్రాణ కూచనా
మాత్య పుత్రసుకవిమిత్ర వినయ విద్యావిధేయ యెఱ్ఱయనామ
ధేయ ప్రణీతంబైన సకలనీతి కథానిధానంబునందు చతుర్థా
శ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము

శ్రీదయితాకరుణా సం

పాదిత శ్రీకుంటముక్త భైరవ హృదయా

హ్లాదన కారణ ధారణ

వేదాంభోరాశిపాద! వేంకటనాథా!

1

వ. అవధరింపుము నారదమునీంద్రుండు బలీంద్రున కిట్లనియె. వత్సేశ్వ
రునకు వజ్రప్రభుండను విద్యాధరుం డిట్లనియె.

2

సీ. ధరవితస్తా తటి తక్షశిలా నామ

పురవరంబేలేడి భూప సుతుఁడు

ధర్మాత్ముఁడు కళింగదత్తుఁ డప్పరి వణి

క్తనయుండు ధనవంతుడనెడివాఁడు

జినమునికిని నేవసేయుచుండి తదాజ్ఞ

కులవర్తనమునకుఁ దలఁగుటయునుఁ

దజ్జనకుఁడు భూమిధవునకు వినిపిం నెఁ

దనయుని ధర్మసాధకువిఁ జేయు

మనుచు నృపతియు నవ్వణి క్తనయుఁబట్టి

చంపుడని తండ్రి ప్రార్థింపఁ జంపకతని

నాఁక బెట్టించె మౌనద్వయంబునకును

బుద్ధిలేకున్నఁ జంపుడు సిద్ధమనుచు.

3

వజ్ర వృత్తము :

దనదత్తుండును ధరణీపతిచేఁ

దనకుంఁబ్రాణ విదళనంబనుచున్

దినమున్ భుక్తి విధిక్రియలుడుగన్

దనుబెల్లన్ గృతతన్ పహియించెన్.

4

గీ. నెలలు రెండుచనిన స్పృహతి వైశ్యతనూజఁ
గృశశరీరుజూచి భేదమొదవి
యేనుచూపు మార్గమిఁకీంపు మననట్ల
కాక యనిన రాజుకరుణతోడ.

5

ఉ. తైలఘటంబుమోచికొనిత త్కణమాత్రముఁ జిందకుండ నీ
సాలముచుట్టునం దిరిగి సయ్యసరమ్మది చిందనేని ని
హ్మాలము చేతునన్న నది మోచిచలింపగఁ జూచి యాత్మ నీ
లీలనె దృష్టిచేర్చిన ఫలించు విముక్తియు వంశధర్మమున్.

6

గీ. అనుచు నుపదేశమొనరించి యతని ననిపె
నాకురంగాఖ్యుడైదు దృద్విభూతి
నాత్మసతి తారకాదత్తయనెడు నింతి
సాహృదశ్రీలు విలసిల్ల మోహియగుచు.

7

వనమంజరి :

నరపతిగర్భ భరాలసభావ పినధి పినప యోధరన్
గరిగమనన్ విజనంబగు వేళలఁగామితార్థము లిచ్చుచో
సరసిదహానన పూర్వభవాంచిత సారచిత్రకథావళుల్
పరమముదంబునఁ జిత్తమువొంగగఁ బ్రస్తవంబులనెన్నగన్.

8

సీ. గర్భంబుతోఁగలగాంచి తారాదత్త
పతితోడఁదన పూర్వభవచరిత్ర
మిట్లనె సురభినానెనఁగు విద్యాధరి
కాసానఁ బుట్టినజలజముఖని
దైవతలక్ష్మి నిభర్మదత్తుండను
జనపతి సతినన్యజ్ఞమునను
కుంభదానన వైశ్యకులమునఁ బుట్టితి
దేవదాసుండ నుద్విజుని సతిని

గీ. కరవుచేకొచ్చి యాచటఁ గ్రాఁగ విప్ర
భోజనమువెట్టుచును వారిభుక్తశేష
మస్మదధిపతి భుజియించి యల్పభుక్తి
శోషతనుఁ బొంది భర్తయునువులఁ బాసె.

9

క. ఏనుఁదదను గమనంబున
భూనుత జాతిస్మరత్వమునఁ బుట్టితినాన్
మానవపతియుం దెలిసెను
ధ్యానంబున నాఁటి దేవదానుఁడ ననుచుకా.

10

గీ. పొలఁతి ! జాతిస్మరత్వ విభూతిమనకుఁ
బొడమె పుణ్యంబు చేసని భూవరుండు
తల్లిదండ్రులు, మామ, మాతామహుఁడును
సకల జనములు ధర్మంబు సాటిగలరె !

11

సీ. మందాకి నీతటమహిని విప్రుండు చం
డాలుండు తనదు ప్రాణములువిడువ
నిరశనవ్రతపర నిష్ఠునుండుచు మత్స్య
ఘాతకు ల్గినభక్షణముసేయ
విప్రుండువారల విధివేడ్కఁగనుగొనఁ
జండాలున కునదసహ్యమైన
ప్రాణికింబ్రాణి నాహారంబుసేయు నీ
ప్రాణమేటికి నని యాత్మదలఁచి

గీ. యంత మృతీబొంది యిరువురునమర పురికి
నరిగి క్రమ్మఱజనియించిరవనియందు
జాలినుతుండయ్యె విప్రుండు శ్వపచుడధిప
నంజనుండయ్యె హింసగానంగఁ జగఁడు.

12

క. హింసింపఁ దలచువాఁడును

హింసింపఁగఁ జూచువాఁడు హింసాపరుఁడున్

హింసాకర్ములచేతను

హింసింపఁగఁ బడుచునుందు రేపుట్టువులన్.

18

వ. అదియును వేదోక్త ధర్మంబైన హింస నిర్దోషమనంబడు నది

యెట్లనిన వినుమని యిట్లనియె.

14

సీ. కుండినపురమున త్తోణీసురుని శిష్యు

లావుదేబోయి త్తుధార్తి నొంది

యజ్ఞచుంత్రముల నయ్యాపును విశసించి

భక్షించి గురులకాభంగిఁజెప్ప

సత్యంబనొడివితి రత్యంతమోడంబుఁ

బ్రాపింపుఁడ నివారిఁబలికె ద్విజాఁడు

కానసత్యవిశుద్ధమాన వోత్తములకు

సకలసంపదలును సంభవించు

విగతసత్యుని సతియైన విడువఁజూచు

చిత్రకథవినుమొకటని చెప్పఁదొడఁగె

క్షీతితలేశుండు విక్రమసింహుఁడనఁగ

నతఁడు యుద్ధంబుగోరిన ననియె మంత్రి.

15

ఉత్సాహ :

బలితనూభవుండు మునుపు పార్వతీమనోహరున్

గలహమడిగి విష్ణుచేతఁ గరములెల్లఁ బోవఁడా

వలదు పోరుగోర రాజవరుల కట్లయేని కా

నలకు వేట పోయి మృగవినాశ సంబునేయ వే!

16

చ. సచివ్రుడుబుద్ధిజెప్పిన రసాతల నాథుడు వేటయేగి త
ద్విచికిల కుంజమధ్య వినివేశుల నిద్దఱఁగాంచి యమ్మలీ
ష్టుచులను భీతి వారించనముందటకిం బిలిపించి ! యేల మీ
రిచట వసించినారనిన నిట్లనిపల్కె నొకండు భూపతిఁ. 17

క. వినుము నృపాలక ! జననీ
జనకులఁ బెడఁబాసి బాల్యసమయమున బ్రా
హ్మణసుతుఁడ నయ్యనాయుధ
జనసాహాయ్యమున భ్రష్టచర్యఁడనైతిఁ. 18

గీ. అంత నొక్కవేళ నంగిడి నొకబండి
యెక్కి పెండ్లికొమరుఁ డింతిఁగొనుచు
నచ్చుచోట రాజవారణ మెగించిన
పడుచు డించివాఁడు పాటుటయును, 19

మత్తకోకిల :

కన్నెభీతిఁ దలంకనే నాగంధదంతికి నడ్డమై
వన్నెదప్పుక యుండఁజించిన వారిజానన కన్నులన్
సన్ననేయుచు నాథునొల్లక స్వామివీవని ప్రేమతో
నన్నుఁజూచిన దేవతాసదనంబునం బడియుండితిఁ. 20

గీ. మామయెఱుంగకుండ మధ్యమనిశయందు
భోజనంబు గొనుచు పొలఁతివచ్చె
దానిఁగొంచువచ్చి డాచితి ననుచును
నిజము పలుకుటయును నృపతిమెచ్చి. 21

క. ఆకస్యక నావిప్రునిఁ

గైకొమ్మని ముదలపెట్టె కన్యయువానిన్
గైకొనియె రహితసత్వ
వ్యాకులకాతరులకేల నలఱుధ కాంతల్, 22

వ. అనిచెప్పినంత కలింగదత్తునిభార్య తారాదత్త పుత్రింగాంచిన
సంతోషరహితుండై సచివులంజూచి కన్యకాజన్మ దుఃఖోపశాంతి
గా నిట్లనియె.

23

గీ. ధరనహింస కంటె ధర్మంబు సన్యాస
పరతకంటె ధనము కరుణకంటె
పరమమై న మోక్షపదమును లేదని
దయయుక్షమయు మునులు చాల్తురెపుడు.

24

తరల :

ధరణినాథుడు దొల్లి భార్యలు చానువేటకునేగి మ
ద్యంసముంగాని (చొక్కి) నిద్రితుండైన గంతలు తాపనే
శ్వరు నిసన్నిధినున్న భూపతి సౌప్తికంబున బాసి దు
ష్కరతపోనిధి గాముకుండని ఖడ్గసంహతి చూపినా

25

క. మునివరుడు క్షమయుఁ గరుణయుఁ
దనకుఁ దను త్రాణములుగఁ దాలించిన్మృతనం
దనుమీద నలుగఁడయ్యెను
ముని తనువును ఖడ్గధార మోవకయుండెన్.

26

వ. మఱియునొక్క కథవినుమని కలింగదత్తుడప్పుడు.

27

గీ భార్యవరుణాసి వైరాగ్య పరతనరుగ
ధవుడుప్రార్థించి పట్టినఁ దరుణివలికె
కాయమస్థిరమందు భోగంబుదలఁప
స్వప్నసౌఖ్యంబు వినుమని వనితమఱియు.

28

క. పలలాస్థి సిరామేదః

కలిలానిల చర్మపూతిగంధస్థితులన్

వలకాడు దనువు సరిగాఁ

దలతుడు పరమాత్మ విదులుతత్పర దృష్టిన్.

29

గీ. అనివిరక్తి వీడనాడినఁ దెలిసివై

రాగ్యవృత్తిఁ బొందిరాజ తనయుఁ

డన్యదృష్టులుడిగి యాత్మయుందునె దృష్టి

నిలిపిముక్తి నగర నెలవుకొనియె.

80

వ. అనివిరక్తభావణంబు లుపన్యసించు కళింగదత్తునకుం బురోహితుం
డిట్లనియె.

81

ఉ. తొల్లినుషేణ భూపతి వధూరతి హోటకకూట వాటికా
పుల్లవనాంత వల్లదుల పొంతఁ జరింపుచుఁ గాంచెనిర్జరీ
హల్లకగంధి రంభయనునంగన నజ్జలజాత నేత్రయుగ్
నల్లలితాను రక్తి నృపచంద్రునిఁ జూచెవిలోలదృష్టులఁ.

82

క. ప్రేమాతి శయిత నిర్జర

కామినియు నుషేణ నృపుఁడుగల సిరియంతఁ

భామనుతఁగాంచి యపుడా

భూమిశ్వరునొద్దనునిచిపోయెఁ దివికిఁ.

83

ఉ. కన్యసులోచనాఖ్య కీతికాంతుఁడు వెంచఁగ వృద్ధిఁబొందగాఁ
గన్యను కశ్యపాత్మజుఁడు గైకొనె మామయు రంభకోగ నా
సన్నతగాత్రిఁ దెచ్చెనిజనంచితదివ్య తపోర్థదాతయై
కన్నెలుగారె తండ్రులకుఁ గామిత మోక్షము లిచ్చు దేవతల్.

84

గీ. అనువురోహితు వాక్యంబు లాత్మనిలిపి

కన్యబోపింపఁ బెరిగె నక్కాలమునను

మహితసోమ ప్రభానామమదిర నేత్ర

మయుని నత్పుత్రి రాజకుమారిఁగూడి.

85

వ. బద్ధసఖ్యయై సాధాంతరంబున రహస్యంబున నిట్లనియె.

86

క. అన్యైశ్చంగక యుండన్

గన్యా సఖ్యంబు మనకుఁ గావలయుఁజూమి !

అన్యాయం బంతఃపుర

విన్యాసము యోగిక్తైన విమలేందుముఖి !

37

స. పుష్కరావతి యనుపురమున గూఢనే

నాఖ్యుండు నృపసుతుండందునొక్క

యూదుడ తనయుండు కూరిమి చెలిగాఁగ

దాదితోరాఁగ యాత్రలకు నరిగి

యొకచోటఁ బరిజనయుక్తుఁడై వసియించి

దాదివీక్షించి మోదముననొక్క

కథచెప్పుమనినిద్ర గదిరినఁగనుమాయ

దాదియునిద్రించె తత్క్షణమున

విగతనిద్రుండు శోమటి వినుచునుండ

దివ్యకాంతలు పలికిరి దివివసించి

కథలు వినవచ్చితిమి మనః కౌతుకమున

నకటనిద్రించెదరు మూఢులట్లవీరు.

38

వ. ఒక్కచోరంబునువలంబు లుడువదంబునం బొడగట్టెడునవిగైకొన్న

నుక్షుతశతంబును విన్నను రాజపుత్రుండు మృతుండగునని యెరి

గిన నిద్రారహితుఁడైన వైశ్యకుమారుండు వినిప్రభాతంబున

రాజపుత్రునవి యంటనీయక కొనిచని శ్వశూర్మహంబున నునిచి

శతక్షుత ప్రతీకారార్థంబు చింతింపుచుం బ్రచ్చన్నుడై యారాత్రి

యచట వసియించునంత.

39

క. క్షుతశతములకును దీవన

లతిశయముగ నొసఁగి కల్యమగుటయు వెడలె

క్షితిపతినుతుఁడంతఃపుర

గతుఁడై వైశ్యుండు ద్రోహిఖండింపుఁడనక.

40

గీ ఈతఁడుపకారిగాని యహితుఁడుగాఁడు
వధయొనర్పకుఁడని దివ్యవాణిపలుకఁ
గాచిరటుగాన వ్యాళ సం తముసింహ
కంతవసతియుగాదె భూకాంతమైతి. 41

వ. అనుటయు సక్కలింగ దత్తనూభవ యిట్లనియె. 42

సీ. యజ్ఞస్థలంబను సగ్రహారమునందు
ధనహీనుడగు విప్రతనయుఁ డొకఁడు
కట్టెలుమోపుగాఁ గట్టియెత్తగలేక
పడి వ్రణమైనఁ జేపట్టియొక్క
యెడబిశాచమువచ్చి యేమైన మందిచ్చి
పుండుమాన్సిన విప్రపుత్రకుండు
హితబుద్ధి వాటింపనింటి వారికి నెల్లఁ
బుండ్లుగావించియు బూమెచేసి
కూతురైకొని పైశాచకులముఁ గలసి
చనియె నటుగానరాజ పిశాచములకు
సంతరములేదు నమ్మిన యట్టివాని
భంగపరతుడు చెఱుతురే పట్టులందు. 43

వనమయూరము :

ఈగతి మహిశసుత యిష్టసుఖ గోష్ఠి
సాగతముచూప మయగంభవయు సంతక
నాగధరకేగె నరనాథ సుతయువై
యోగముగహిపక సుఖోర్జ్వుతమునొండెక. 44

ఉ. అంతఁగలింగదత్తుఁడు నిజాత్మజ దానవపుత్రికాసమా
క్రాంతమనస్కుఁడై దుచులుగానక మేనుకృశించుచున్న భూ
కాంతుఁడు వైద్యులంబనుపఁగొనిని హస్తముచూచి మోహవి
భ్రాంతియకాన రోగమని పల్కినగూతురు జెప్పసంతయు 45

ఉ. అంతః గళింగదత్తుఁడు నిజాత్మజ యమ్మయజా సఖత్వని
 క్లాంతిఁ గృశించునేయనఁగఁ గ్రమ్మఱ సమ్మయపుత్రి వచ్చినన్
 సంతసమంది పూజలుప్రళస్తముగా ఘటియించెనంతన
 భృంతరవాసఁజేసిన బ్రియంబున భూపతి సమ్మతిరిచినన్. 46

క. మయపుత్రి చెలియఁదోడ్కొని
 స్వయంప్రభయను దనభగిని సన్నిధికిఁగడున్
 రయమున నరిగర్చితయై
 వియదట యానమునఁ బురికి వేగమెమఱలెన్. 47

గీ. మఱియు నొకనాఁడు మయజనమ్మగువ యనియె
 నుదతి మీయత్త వారిల్లు చూడవలయు
 ననుడుశ్వశ్రూ గృహంబు దుఃఖాయతంబు
 సర్పసంశ్రిత చందనశాఖవోలె. 48

వ. అదియెట్లనిన. 49

సీ. ధనపాటలీపుర ధాముండుపాటల
 పుత్రకుండును వణిక్పుత్రుతనయ
 కీర్తిసేనానామ కీరభాషిణి దేవ
 సేననామునిపత్ని చిగురుబోణి
 పురుషుఁడు పరదేశమునకుఁ బోయెదనన్న
 నత్తమామలు దుష్టులనివచింప

.....

గీ. వేశ్యవైతివి నాయుల్లు వెళ్ళుమనిన
 దైవగతి నిల్లుని శయఁదఁ దస్కరుండు
 త్రవ్వటయు నింటిలోఁగల ధనముగొనుచుఁ
 గన్నమునవెళ్ళి పురుషనంగతికిం బాసి
 సార్థసంగతిఁ గాననష్టలికి నరిగె. 50

సీ. తరుణోటరంజున దానవితనసుతు

లాహరిమడుగ నిట్లనియె నెల్లి
నరపతికినిఁ బుట్టుశిరముననొక నొప్పి
యదివైద్యులకు నసాధ్యంబుగాన
నేర్చిన దలనెల్ల నెయ్యంతి కాపుచు
శ్రుతులందు నులివేడి ఘృతమువోయ
శమియించువేకున్న జచ్చుగావునఁ బ్రేత
బలిచేతురందులఁ గలుగుభక్తి

యనుచుఁజెప్ప నూరుజాంగన వినియంత
వేగుటయును వైద్యవేషముననుఁ
బురముసొచ్చి నృపతిపరిజనాహూతయై
మెలఁతనొప్పి మాన్చి మేలువడసి.

51

క. ఆనగరికి నాత్మేశుడు

దీనారక్రయతనదుడెంచి న గనియా
మానినియుఁ గలసె నివివో
మానినులకు నత్తవారిమంచి గుణంబుల్

52

పీఠభద్రభూషణము :

ఆకళింగదత్తు పుత్రియాదితీయ కాంతచే
నాకథాక్రమంబు వించునబ్జనేత్ర నీపతిక
నాకుఁజూపు మన్నశ్రీదనందనుండు మత్ప్రియున్
నీకు నెట్లుచూపవచ్చు నీవుకన్యవోసఖి !

53

క. అనిచెప్పి ప్రొద్దుగూడిన

జనియెకమయపుత్రి యంతసాధాగ్రమునక
వనితవసియించి యభ్రముఁ
గనుఁగొనఁ బొడఁగట్టె నొక్కఁఖచరుడు మింటక,

54

శా. ఆవిద్యాధరనందనుండు గనియెన్ మార్జ్యగ్రభాగంబునన్
 శ్రీవర్ధిష్ఠ శరీరమూర్తి యగు రాజేవాహిం గందర్బద
 ర్పావేశావృత దేహుడై యకట మర్త్యస్త్రీకి మోహించితిన్
 నావిధ్యాధర భావమేలయని స్వాంతప్రాప్త చింతాత్ముడై 55

క. హరుఁగూర్చి తపముచేయుచు
 పురహరవరలబ్ధ గాఁగ పొలఁతుకఁ బడయున్
 వరియించె వరము జన్మాం
 తరమున నక్కాంత గూడఁదత్పర దృష్టిన్. 56

సీ. అంతకళింగ దత్తాఖ్యుండు దనపుత్ర
 సేనజిత్తునకీయఁ జిత్తగింప
 నాళిసోమప్రభ నడిగెసేన జిదాహ్వ
 యుండు ప్రియుండుగ జనకుండు వచించె
 నెట్టివాడతఁ డన్నఁగట్టఁబో! వాఁడేల
 కొన టట్టివిధు నీవుగూడుటెల్లు
 కాశాంబియేలు వత్సేశుండు నీకునుఁ
 దగుఁగాని యన్యుండు దగఁడు సకియ !

తొల్లివాసవ దత్తయన్ దోయజాక్షి
 యతనికులపత్ని గాంచినయాత్మభవుడు
 భావివిద్యాధరత్వ సంప్రాప్తికొండె
 గానవత్సేక్వరుడె పతిగాఁగ వలయు. 57

గీ. తన్వి నినుఁ జూచెనేని యద్ధరణి వరుండు
 తనదుతొల్లింటి వాసవదత్త విడుచు
 సిద్ధమిది యిట్టికార్యంబు సేయుమనిన,
 దైవమునుగూర్చు సర్వంబు దైవికంబు. 58

వ. అదియెట్లనిన.

సీ. విక్రమసింహ పృథ్వీపతి నందన

సుభగుని నౌకరాజ సుతునిఁజూచి

సఖచేతఁ బిలిపించి సంకేతగృహమున

నతనితో రతికేళి ననుభవించి

జనకుండుమః కాలమున వానిచేకూతుఁ

బెండ్లిచేసెదనని పిలువఁబంపి

గాంధర్వమున మున్నెకలయుట ధాత్రిచే

నెఱిగిమంతులకెల్ల నెఱుంగజేసి

యద్వాదనివారు చెప్పినవార్లమొంది

యాత్మనందన నిచ్చి రాజ్యార్థమిచ్చె

గానదైవికమునఁ బొందగలుగు సద్భవ

పతులవిధివ్రాతఁ తప్పనే భామినులకు.

60

సీ. మఱియుదరిదుండు మహినుఁడు డొక్కఁడు

ధనవద్ధరాసురు దానుఁడగుచు

నావిప్రుతు పెండ్లి కనుకూల దినమున

సందడి యగుడు నాసందునందు

కన్యకగొనుచుఁ దస్కుర మార్గమున రాజ

గృహము బ్రవేశించి కుహకవృత్తి

నరపతిప్రశ్న కు త్తరమిచ్చి మెచ్చించి

పృథ్వీసురునిసుతఁ బెండ్లియాడి

భూపకరుణను సంపద్విభూతిఁ దాల్చె

నట్లుగావున పూర్వభాగ్యమునఁజేసి

తగినవరులను (కలియుట తరుఁబలకును)

నమ్మకుండినఁ జాతమురమ్ము నృపుల

61

క. అనిచెప్పి మయతనూభవ

జనపతిసుతఁగొనుచు గగనచరయానమునన్

గొనిచనిసేన జితుండను

మనుజేశ్వరుఁ జూపి సకియ మదిఁగని యంతఁ.

62

క. వత్సేశ్వరుఁ జూతము నయ

నోత్సవమగు ననుచు నరిగి యుర్విస్థలిశ్రీ

వత్సాంకుకరఁజి బుధజన

వత్సలుఁడగు రాజు కేళివనమునకు దిగెన్.

63

క. ఆరాజనంతలోపల

నారామము చూచువేడ్క నడుదెంచిన యా

పేరెత్తి మయతనూభవ

యారాజతనూజ కతని యాకృతిజూపన్.

64

ఉ. నివ్వెరపాటునం బొడమునేత్ర జలంబులు తెప్పలాఁగజౌ

జవ్వనజారు దేహలత చంచలమండఁగ స్వేదముబ్బలే

నవ్వులుజెక్కులం బొలయ నాన యొకించుకజారఁ జూచెనా

పువ్వులవింటివానిసరి పోలెడువత్సధరాధి నాథునిన్

65

గీ. అట్లువీక్షించి మయపుత్రికనియె నింతి

యవనిపతి నన్ను వరియించు సంతదాఁక

నిచటవసియింపు మనననయ్యంతి వలికె

వేగిరింపకునేబోయి వేగవత్తు.

66

వ. అదియెట్లునిన

67

క. ఈతఁడు మంత్రియుగంధరు

నితినె చరియించు నెట్టి నియమములందున్

గాతరభావము వలవడు

నాతి! యనుచుఁ బోయెమయుని సందనయంతఁ

68

ఉ. అంతకళింగసేన ద్విజునాత్ముని వత్సనరేంద్రు సాలికే
కాంతమునందుఁ బంపితనయాగమనం బెఱిగింపుమన్నవా
డంతయునేగి చెప్పుటయు నద్ధణీవరుడాత్మ నంతయున్
గాంతివహించి మంతిరి యుగంధరరాయనికి స్వదించుచున్. 69

క. కోరంగఁడగు పదార్థము
చేరినవేగంబనరుడు చేకొనకున్నన్
జేరినరత్నం బొల్లక
వీటిఁడియై గాజుపూస వెడకుటగాడే. 70

గీ. గృహము గట్టిగచు వైవాహ కేళికనిన
నట్లసేయంగనొక్క విద్యాధరుండు
పురికినేతెంచి వత్సభూభుజనకనియె
సీపురంబునఁ గొన్నాళ్లు నిలుతుననుచు. 71

సీ. అట్టివిద్యాధరుండాది కళింగసేనా
మరాగంబున మారునిగూర్చి
తపమాచరించి యత్తరుణిఁ బొందగఁగోరి
యక్షేశపుత్రుఁడై యవతరించెఁ
గాననాతఁడె వత్సకాంతుని పురినిల్చి
మాయచే నక్కాంత మందిరంబుఁ
జెందిరాత్రికళింగసేన మభోగించి
కన్యకఁగాంచి యక్కాంతకిచ్చి

చనియె నిదివత్సవిభునకు నుచివవరుడు
తెలియఁ జెప్పిన కాంతపైఁ దలఁపువిడిచె
మదనమంచుక నాఁగయమ్మగువపుత్రి
నకలవిద్యలునేర్చి భేదముని వలన.

ఉ. వాసవదత్త తజ్జనని వార్తకుసంతసమంది యంతలో
నాసుదతీతనూభవ బ్రయంబున నంతిపురంబులోనికి
దే సఖిబంపి యాత్మసుతు ధీరునినన్నర వాహదత్తుని
వాసవభోగిఁ గూడబహువై భవముల్ గృపచేసి పెంచుచున్ 73

వ. అంత. 74

క. నరవరుఁడు వత్సభూపతి
నరవాహన దత్తుఁడనెడు నందనునకుని
ద్ధరణికి యవరాజుగ ను
సిరమతిఁ బట్టంబుఁగట్టె శ్రీవిలసిల్లన్. 75

చ. కులజలమంత్రి పుత్రకుల గోముఖముఖుల పుత్రుగొల్వని
శ్చలమతినప్పగించి నిజసైన్యములన్ సమకొల్పనూనును
జ్వలమతి బెండ్లిసేతునని వచ్చిమయాత్మజ దివ్యశిల్పికా
వలిరచితోరుగేహములు వత్సమహీపతికిచ్చె బ్రీతయై 76

గీ. అంతనొకనాఁడు వత్సేశు సంతకమున
కంగనలువచ్చి మేమువిద్యాధరాధి
విద్యలము నీకుమాటపై వేడ్కవొడమి
వచ్చితిమి పొందెదము నరవాహనునిని. 77

క. అని సకల విద్యలాతని
తనువొందినపూర్ణతుహిన ధామునిరీతిం
డనువమరంగ విద్యాధర
ఘనరాజ్యసుఖంబు గలిగెఁ గౌతుకమొదవన్. 78

వ. అన్నరవాహదత్తుండు మదనమంచుకా పరిణయోత్సుకుండై గో
ముఖాదిమంత్రి పుత్రులతోనుచిత కథాగోష్ఠినున్న సమయంబున 79

ఉ. అంతకళింగసేనతన యాత్మజ సన్నరవాహనాఖ్య శు
 ధ్ధాంతముసేయ వత్సనుధాధిపుతో నెఱిగింపబంపిను
 స్వాంతత తత్కర గ్రహణ చర్యఘటించిన ఖేచరేంద్రుడై
 యింతయు నేలె యత్తులు మహిజనులున్ వినుతింపఁ బూజ్యుడై. 80

సీ. ఉద్యాన వనమున నొకనాఁడు సరవాహ
 నుండుకేళీరతి నుండునంత
 నిద్దఱు నృపసుతు లేతెంచి మ్రొక్కిన
 నెవ్వరుమీరన్న నిట్టులనిరి
 వై శాలికాపుర వరుఁడు నందనభూమి
 పతిపుత్రులము వాదమతులమగుచు
 వచ్చినారము గజవాహాది కత్వరి
 తములకుఁ బణము పంతబుజేసి

దేవమూలోని వాదంబు తీర్పవలయు
 నచటికేతెమ్ము నావుడు సరదమెక్కి
 యరిగె వాడును దానుసప్పురము సొచ్చి
 యంతిపురివాడు పూజింపనధి వసించి.

81

గీ. వాడుదెచ్చినట్టి వారణఘోటక
 జనము చూచి మెచ్చి సామజమునె
 గెలుపుచేసి వారిచెలియలిఁ గైకొని
 యాత్మపురికి మగుడనరుగుదెంచి.

82

క. జనకునకు మ్రొక్కిభూపతి
 యనుపగ కనకాగ్రసమున నున్నట్టితఱిన్
 జనుదెంచి యొక్కకోమటి
 వినమితముఁగడగుచు పతికి విజ్ఞాపించెన్.

83

సీ. కుసుమసాకుండను కోవటి లంబేశు

పుత్రుండఁ గలమెక్కి పోవనంత
నుగువాయువళమున నొకదీవి చేరిన
నదియేలుభూపతి నాశ్రయించి
యప్పరివై శృకన్యకఁ జూచిమోహించి
యడిగిననీయక యతివదొలగ
నంబుధియాన పాత్రంబున నిడిపంపఁ
గలముభగ్నంబైనఁ గన్నెయొక్క

దీవిచేరిన నేనునత్తైరవ చనిన
త్రోవనేయొక్క కలమెక్కి పోవఁదియు
భంగమునుఁబొంద నేనొక పలకయొక్క
సింహశద్వీప మొయ్యన చేరియుండు.

84

గీ. తరుణి బొడఁగంటి నచటమతంగమాని

పుత్రిపోషింపఁ బెరుగునప్పువ్విబోణి
పూర్వజన్మంబు ఖచరసంభూతయగుట
చంద్రసేనాభిధాన యచ్చంచలాక్షి.

85

క. అదియును నేనును గలము న

ద్రిదశ మునీంద్రుండు వనుపదేశంబుకు నె
మ్మది యేగుబోట యక్షుడు
నిదితముగావించె మున్ను విద్యాధరిగా.

86

క. నరవాహున కెఱిగింపుము

నరసిజముఖ నీకువలదు చనుమనుటయునే
నరుదెంచితి ననునాలోఁ
గరిగమనయు నరుగుదెంచె ఖగయాసమునన్.

87

ఇంద్రవజ్రవృత్తము

ఆకాంతనయ్యారుజాఁ డప్పగింపన్
 త్కాకాంతపుత్రుండును సంతసించెన్
 నాకేశ విద్యాధర నాథులాజ్ఞన్
 శ్రీకాంతరూపంబు చెన్నుమీరన్

88

సీ. అంతఃపురంబులో నారావముదయింప
 నదియేమి యనిసఖునడుగుటయును
 మదనమంచుక నొకమాయావి గొనిచ నె
 శయ్యపై లేదుభూ జనవరేణ్య !
 యనుటయు విరహదుఃఖాత్రాంతుఁడై నిద్రఁ
 బొందంగఁ గలనొక్క పూవుబోణి
 పానువుపైనున్న భావంబు దోచిన
 మదనమంచుక యని కదియఁ జూచె

గన్నుగవచ్చి చూచినఁ గానరామిఁ
 గళవళంబొంది యెప్పటఁగన్నుమూయ
 వచ్చివిద్యాధరీ చంద్రవదన యొకతె
 యెత్తుకొనిపోయెఁ బ్రేమవత్సేషు సుతుని

89

ఉ. అగతిఁగొంచుబోయిమలయాచల కందరగంధపల్లవా
 భోగితకయ్యఁజేర్చుటయుఁ బొల్తుకనాత్మవధూటియంచు సు
 భోగముచేసి వేగుటయు బుష్పసుగంధినియన్య రూపయై
 నాగరి కత్వమున్నెరపి నన్నుది తాత్పకుఁ డైనయం తటన్.

90

వ. ఒక కథఁ జెప్పందొడంగె.

91

సీ. పిడియనికరిపెంటఁ బడినను నొకవృద్ధ
 జంబుకి యొకముని శతఋషిరంగఁ
 కడుణించి ముని తన్నుఁగరిణిగాఁ జేసినఁ
 గూడిపద్మయు దానికోర్కొదీప్త.

పద్మంబులకుసరః పద్మంబున మునుంగ
జంబుకిమఱియొందు సామజంబు
గలసి తొల్లిటి కరిఁగారింపనలఁచిన
నదిభద్రకుల జాతహస్తీ యగుట

మానిపంపున బజ్జనిర్భగ్నమైన
పద్మివడలించె నుజనుఁడా పన్నుఁగాచు
కరణినట నక్కయునుఁబోయె గప్పదూటి
కానయీవట్టి మోహంబుఁగడపు మదిని.

92

వ. అనివిద్యాధరి యిట్లనియె.

93

సీ. వామదత్తుండను వసుధామరేంద్రుఁడా
హారార్థమైయొక్క యవనినురుని
నర్థించి భుక్తిగృహంబునఁ గూర్చుండి
యంతట లేచి గేహంబువెడలి
క్రష్ణుఁడవచ్చి భుక్తగ్రాసియైద్విజుం
డడిగిననవ్విధ మతఁడువలికె
మద్భార్య నిరతముమహిత సైరిభపాలు
మరగిన దనుచు నామర్మమెల్ల

నాకుఁబినతండ్రి చెప్పిన నమ్మియేను
పోయిచూచిన వెఱవక పొలఁతిగొట్టె
సంత నెనుపోతనై వానినడవఁగదియ
గట్టిరిద్దఱి సాలలోగంబమునను.

94

వ. అప్పుడు.

95

గీ. ఒక్కవ్యవహారి కొనిగన్ను నెక్కిదూర
మరుగననుజూచి యొకసతికరుణ నొడమి
దివ్యదృష్టిని నాగతి తెలిసిగంగఁ
దానమాడించి మహిషత మానువుచును. 96

క. తనకూఁతుఁగాంతి మతియను
పనితనునాకిచ్చి యనుపస్వగృహంబునకున్
చనుదేరభార్య సన్నుం
గనిగుఱ్ఱంబైన సాలగట్టిరిదానిన్. 97

గీ. కట్టిదినమును దరటునఁ గొట్టుచుండి
యట్లునేయంగఁబోయితి ననుచుఁజెప్ప
నంతఁజనుదెంచె యోగసిద్ధాభిదాన
కాంతిమతితల్లి మంత్రసంగతునిఁజేయ. 98

క. ఆవిప్రుఁడు శ్రీపర్వత
దేవునికృప యఱుఁడైన దివ్యాంగనయై
యావనిత సన్నుఁగాంచె గు
ణావృతనే లలితలోచ నాభిధ నైతిన్. 99

క. అనిలలిత లోచనాసతి
తనవృత్తాంతంబు చెప్పధరణీపతిసం
దనుఁడును విహరింపుచునట
చనికాంచెను జలజనిధిని శైత్యాంబునిధిన్ 100

కవిరాజవిరాజితము

కనుగొని పంకజగంధి మనోహరకామిని మన్మథమంచిక నె
మ్మనమున దోచి సరోవరమంగన మాడ్కివహించిన నాతురుఁడై
వనజములక్షులు తూఁడులు బాహులువారి తరంగలు కౌనువళుల్
గనయము చక్రయుగంబిది తథ్యముకామిని యేయని మోహితుఁడై

క. అనుటయు మంత్రికుమారులు

వినినీకు శశాంకవతియ వేగ మెచేరున్

మనమున నూరడు మన నృప

తనయుండిట్లనియె మంత్రి తనయులతోడన్.

104

నీ. కందర్పసేనుడు త్కటబలుండడిగిన

నిచ్చునో యీఁడో ! నిజేచ్ఛుండతఁడు

మగధాధి పతికాశి మహిపతికూతురు

నడిగిన నీకున్న సతని మంత్రి

యతిహువు లై శిష్యులరుదేరఁ గాళికి

సరిగి రాత్రి చరింప హస్తీపాలు

పాలఁతి దొంగలు గొనిపోవఁ బల్కెను నన్ను

విడువుండు వేగమిద్విభుఁడు వచ్చు

ననిన వాడు విడకచనుటయు సిగ్గున

విషముద్రాఁగి కరిణి విభుఁడు వడిన

కపటి తపసివిషము గ్రక్కున నడ

గించి చోరముపితపత్ని చొప్పుచెప్పు.

105

గీ. వాఁడుచెప్పినఁ జని చోర వధయొనర్చి

పత్నిగొనివచ్చి యతనికి భక్తిఁ మొక్కి

యతనిఁడనయిల్లు చూడరమ్మనుచుఁ గొనుచు

సరిగి తనయింట నునివిననర్థరాత్రి.

106

ఉ. నాగమొకండు వచ్చి మదనాగము ముక్కునఁబట్టి నేనుగా,

నాగవిషాన్నిఁ గ్రాలనది గ్రక్కునడించి నృపాల పూజ్యుడై

యాగురుమూర్తి తత్తనయనాత్మ నృపాలుని సొమ్ముచేసి నీ

యోగి సముద్ధరించిన మహాన్నత సిద్ధులుచేరకుండునే.

107

సీ. తక్షసిలాపురీధవుఁడు భద్రాక్షుండు
పుత్రార్థియై యష్ట పుష్కరమున
శ్రీగూర్చి హామంబు సేయనొక్కటి దక్కు
వైన హృదబ్జంబునందు వ్రేల్చు
మెచ్చికుమారుని నిచ్చినఁ బుష్కరా
క్షుండని పెంపంగనుతుండు పెరిగి

.....

.....

గీ. తామ్ర లిప్తాఖ్యపురమున ధర్మసేనుఁ
డనెడు వైశ్యుఁడు చోర ప్రహర్తృఁడగుచు
హంసమిధునంబు జూచుచు ననువు విడిచె
నతనిభార్యయు పతితోన నగ్నిజొచ్చె.

108

క. ప్రాణాంతంబున నరుడే
ప్రాణిని వీక్షించు నవ్యభవమున వాఁడా
ప్రాణియగుఁగాన నూరుజ
సూనుండును హంసయ్యెను సుదలీయుతుడై.

109

సీ. ఆగతి హంసయై యభ్రపదంబున
లలనయుఁ దా గమలంబు గఱచి
చనుచోట నొకభిల్లి శరమున నేసిన
నలినంబు తద్వదనమున బాసి
సిద్ధుఁడు పూజించు శివుమీఁద పడుటయు
నది పూజ గా హడుడ వధరించి
భూవిభుఁడే నప్సర్యబోణియు వేగ
విద్యాధరత్వంబు వెలయుఁ దాల్చె

ననిన మునిపతి యాపుష్కరాక్షునకునుఁ

బ్రయము రెట్టింపఁ గన్నియఁ బెండ్లి చేసి

యనుపుటయు వ్యోమగతిఁ బురికరిగి రాజ్య

మనుభవింపుచు నుండె మహావిభూతి.

110

వ. అనియిట్టి చిత్రకథా వినోదంబులం బ్రౌద్ధ పరపుచు మృగాంక

దత్తుండొక్కనాఁడు మృగాంకవతీ విరహంబు పైరింపజాలక

ప్రధాని పుత్రులతోఁగూడ మహాటవికిం జని యందు.

111

క. శశకోణిత లోహితుఁడై

దశశతకిరణుండు చరమదశ ప్రాపించెన్

దశదిశలు కృష్ణనాగపు

దశపొందిన రవియు భోగతలమణియయ్యెన్.

112

వ. అంత.

113

క. రాతిరనుభిల్లి కర్ణపు

శేతతి గతి చంద్రుఁ డుదయగిరియెక్కిన కా

భీతదశి శ్రుతి కరోట

శ్వేతద్యుతి యగుచుఁ జంద్ర బింబం బమరెన్.

114

వ. అంతనటనొక్క బ్రాహ్మణుంగని యందు.

115

గీ. ఆమృగాంకదత్తుఁ డాప్తులుఁ దానొక్క

శుష్కతరువు నీడ నుష్టి బొంది

మేలుకనియు చూడ మెలకువ నాచెట్టు

పండుటయునుఁ దినిన బ్రాహ్మణుడయి.

116

ఉ. తానునువచ్చి తత్ఫలవిలాసము భక్తిగొనంగ వారలా

ప్రమానితెఱంగ డేటిదన బ్రాహ్మణుఁ డిట్లని పల్కెవీడయో

ధ్యానిలయుండు విప్రుఁడి తనాత్మతనూజుడ నేను డ్రామతన్

గావినహింప మతిత వలంబులు నాడిదిసా నమూడనన్.

117

క. ఆ పండ్లన్నియు మెసఁగితి

నాపితకొకటైన నిడిక స్నాతుండై త్తు

త్తాపంబున మజ్జనకుఁడు

కోపించి శపించె శుష్కకుజమై యుండఁ.

118

వ. మీరీఫలంబు లుపయోగించుటంజేసి శాపముక్తుండనైతి మీ

రిక్కడికి వచ్చుటంజేసి.....యేనింద్రజాల శిల్పకళాచతుడుం

డను నిన్నుఁగొల్పెదననిన పరిగ్రహించి మృగాంకదత్తుం డతండా

ప్తుండుగా దక్షిణదిశకుం జని.

119

సీ. కరిమండితంబగు కాననంబున శక్తి

రక్షనాముందు కిరాత విభుఁడు

మున్నుగా నొకవృద్ధమునిఁగాంచి నేవింప

మునిమెచ్చి పాదలేపన మొసంగ

నది పాదములఁదాల్చి యభ్రయానంబున

నరిగి వింధ్యాద్రి కందరము నందు

ఖదిరకీలకబద్ధ కాయుండై పొల్పెడు

మునిగాంచి యందఱు మునికిమొక్కి

యతికి పరిచర్య సేయ నవాంబుజాక్షి

యచటి కరుదెంచి చనుదోయి నతని మోప

చిత్తమగలిన హోమంబుసేయ మఱచి

యన్నియును నొక్క పరియ హోమాగ్నివై చె.

120

వ. అంత.

121

గీ. ఒక్కభీకర ఫణి మీఁద నుఱుకుటయునుఁ

దలఁగకట్లుచ్చుగాంకదత్త ప్రముఖులు

ఖడ్గములు దాల్చికవిసినఁ గాంచి వారి

కలిగి పెడబాసి పొందు మీరనిశపించె.

122

క. పారావతాఖ్య మునియునుఁ

బ్రారంభము విఘ్నమైన భ్రష్టైపోయెన్

వాడును నొండొరువులకును

దూరంబై చనిన నృపతి దుఃఖాతుడై

123

క. శ్రుతధియుడు తనకు మిక్కిలి

హితుఁడటవోయెనొ యనంగనేతెంచనియెన్ (?)

క్షితివరనిను పెదకుచు నొక

యతివడుడగు బ్రహ్మదత్తుడనుమునిఁ గంటిన్.

124

వ. అతని కిట్లంటిని.

125

నీ. పరమాత్మనేవచ్చు తెరువున నొక కుంభ

కార చక్రమును భృంగవ్రజంబు

వెలది గోళురములు విషమునిర్ధండియుఁ

తలమీఁది వేణుకాదండమునను

దేజంబు దశబాహుదీప్త సింహంబును

గణనాయకుని బొడగంటినునిన

భవము నక్రము భృంగపటలంబు బంధులు

గొంతి మహామాయ గోళురములు

గీ. పాపపుణ్యంబులు విషంబు కూప నరక

మింద్ర భూజంబు నాకమ హీనతేజ

మమృత మామృగ వరుండు మృగాంకదత్తుఁ

డా భజంబులు పదియు వయస్య సమితి.

126

వ. గణపతి ప్రసాదంబున మృగాంకదత్తుడు కామినివరింప గలండుని

బోధించెననిన శ్రుతధి వాక్యంబులఁ గొంతఁజేరి తత్సహితుడై

నర్పదకుంజని,

127

సీ. అచటమాయావరుండనుభిల్ల పతితోడ
 మైత్రి వాటించి తన్మందిరమున
 వసియించి యొకరాత్రి యశివట్టుక మృగాంక
 దత్తుడగుచు నొక్క తస్కరునిని
 దాడియెవ్వడవన్న తస్కరుండను నీకు
 మిత్రుడ నయ్యెద మెలపుమనిన
 వాని మావటివాని వాకిటివానిగా
 నెఱిగి కాముక వృత్తి నేగువాని

తే. వెంటనే యేగి యమ్మహీవిభునిభార్యఁ
 జండకేతుఁడు భూభునచ్చిద్రమునను
 జారుడై పొందఁగనుగొని సరభసమునఁ
 జండకేతుని యింటికిజని విభుండు.

128

క. ద్వారమునఁగట్టినట్టి మ
 యారము మెడత్రాడు విడువను జ్వలుండగుచున్
 జేరన్ భీమపరాక్రమ
 ధీరుండను మంత్రినుతుఁడు తేజోనిధియై.

129

ఉ. భీమపరాక్రమున్ సచివభీమునిగాంచి మృగాంకదత్తుఁడీ
 వేమిటికిట్టులైతివన నిట్లనియెన్ నృపనిన్న బాసియు
 ద్దామమహాటవిం దిరిగి దాహమునంగడు డస్సికాల్ప రీ
 భూమిజ మూల దేశమున భూమిపయింబడి మూర్ఖపోయినాఁ. 180

గీ. వృద్ధపథికుఁడొకఁడు వేగమ ననుఁ దేల్చి
 మత్స్యయానమెల్ల మదిఁదలంచి
 తగులె దుఃఖపడగ దైవికమున కని
 కథ వచింపుఁ దొడఁగె గడునొడమ.

121

క. కోసలపతి విమలాకరుఁ

డానుభగుతనూజుఁడు కమలాకరుఁడంగ

శ్రీసాక్షాన్మథుఁడు వి

భాసితుఁడని యొక్కయర్థి పద్యముచదివెన్.

182

వ. అదియెయ్యదియనిన,

183

ఆర్య :

కువలయ భూషణమతులం

గుణనిలయం కవి సహస్ర సమృష్టమ్

హంసావళిర్న రమతే

కాంతం కమలాకరం విముక్తాద్వద్య.

184

క. అని యార్య చదువుటయున

జ్ఞనపపతి యవ్వంది నడిగె చది వినపద్యం

బున కేది కారణంబన

విను కమలాకర ! తదీయవృత్తాంతంబుక.

185

సీ. విదికాపురక్షమా త్రిడశేశ్వరుఁడు మేఘ

మాలినాఁగలఁడు శ్రీమండనుండు

హం సావళినామ యతని తనూభవ

పంచాస్త్ర మోహన బ్రహ్మవిద్య

యాకన్యకను సర్తనాచార్యగృహమున

వసియించితినిఁ జూచువాంఛ జేసి

యంతటనొక్క నాడెల్పాల జనకుని

యాస్థానమున నాట్య మాచరింప

గీ. లంగహారాది విద్యలభ్యాస సరణి

దేశస్మత్యమ్మునకు సమాదేశముననుఁ

దండ్రయునుఁ జూచువారలుడన్నుఁ జొగడ

లాక్షగ్య మొనరించె దృష్టి విలాస మమర.

186

ఆర్య :

జయతిసనాభిసరోరుహ
మధుకర పటలైరివాహితాకారః
కోపి శ్రీముఖ చంద్రే
యత్కాంతిర్భవతి లాంఛనఛాపాయా.

187

క. అంత దినాంతంబున భూ

కాంతుడు చాలించి యనుపఁ గన్నియకును నిం
తింతఁజని నిన్నువ్రాసితి
నంతః పురభిత్తి వనితలదృశమందఁ.

188

గీ. భ్రాంతు పగిది నీ విభావంబుగొని యాడ

చిత్రలిఖిత బింబ చిహ్నచూచి
కన్యయందు తగిలి కామాగ్ని పరి
తప్త మానయగుచునున్న మతినెఱింగి.

189

వ. మేఘమాలి యాత్మతనయ హంసావళి విష్ణుపూజార్థంబనిపె నట
మున్నతదాలయంబుననున్నవాడ నగుట నప్పుడు నేను విష్ణునిట్లు
స్తుతించితి.

140

దండకము

జయజయ జగన్నాథ లోకైకనాథార మా నాథా లోకేశ నాకేశ
ముఖ్యా మరాధీశ కోటిరకోటి స్ఫురతోటి రత్న ప్రభాజాల
సందీప్త పాదారవిందా చిదానంద! సందాదిగోపాల బృంద
ప్రియాస్పంది బృందావనాంతోల్లస ద్రాస కేళీ నటద్వల్ల వీచాడు
హల్లీసకక్రిత చిత్రాంతరంగా! కృపాపాంగ! అంగీకృతానంగ
లీలా పరివ్వంగ నీలాదితుంగ స్తనీపీన వక్షోరుహస్యస్త కస్తూరి
కాస్థానకాన క్త ముక్తావళీరక్తి మాళోభికంకా! నవైకుంఠ! కుంతీ
కృత క్షేపకంఠో గ్రహుంకార పూర్కార కాళింగ నాగోత్త

మాం గోల్ల సన్నత్యభంగీ సమాన్నత్య మాలావిహారగుణా
 ధార ధారాధరస్ఫార శోభాభిరామ ప్రభాభీరభామాను భోగాను
 రాగా మహాభాగ భాగర్వరాధావధూమన్మధా! రాధమాసో
 ద్భవారామభూ మాధవీయూధికా సాధుదామ త్రిభంగీనటద్యేష
 ధృద్వేణు సంధానమాధుర్య సంగీతగాధా సమాకృష్ట బింబా
 ధరాసీధు మత్తానులాప ప్రమోదా! త్రయీనాథ నాథాను
 సంధాన సంసారకంఠీశమంధాచలీభూత చిద్యోగ యోగేంద్ర
 విద్యా పరబ్రహ్మయాపా జగద్రూప రోపస్ఫురద్వర్తనో త్కర్త
 నీయ వ్రతాచార! కైవర్తయోపాభిలాష క్షమాదేవ సేవాప్రసా
 దావతారా! సముద్ధార (వృద్ధ్య) ప్రపంచాద్య! ఆద్యంత
 మధ్యాదిరాహిత్య సాహిత్య నిత్యత్వసత్య స్వభావా! సుజ
 ద్భావ! భావావబోధ క్రియాజాల! దుర్మానవ వ్రాత కర్మా
 ధ్వరోద్భూత లోకాధిదూరా చిదాకారకారంభ సృష్టి ప్రజా
 రక్షణాక్షీణ దాక్షిణ్య దీక్షానుకంపా కటాక్షా! సురాధ్యక్ష!
 యక్షేశమిత్ర త్రినేత్రాంగనాస్తోత్రపాత్రాది నామస్ఫురద్రామ
 సోమా పరంధామ ధామాధిపాజ్ఞాంబకోద్దామ దీప్తిఫటానిర్జ
 లోత్ఫలపద్మా! మహాపద్మపద్మోత్పల పూహసంవాహి నీరో
 హిణీకుండికావారి వృత్తాంతరన్నాన శుద్ధాంగనైదేశిక ప్రాప్త
 కైవల్య భోగప్రదాన ప్రదాతా విదాభ్యాత! ఆభ్యాత కీర్తి
 ప్రతాపోజ్జ్వల.....వాజ్మోధవ క్షృణ్వధాధీశసంతర్పితా
 త్నాది నానావిదైశ్వర్య నైవేద్యసంతృప్త చిత్తాంత రంగా!
 త్రయీరంగ! రంగత్నముత్తంగ భంగఛటాబృంభ జంభారి
 ఢిక్కుంభ! అంభోనిధి ధ్యాన సన్యాససానూన గుంజన్మృదంగా
 ర్భటి పుంజరంజన్మహా భోగవృత్తాంగనా సంగ సంగీతవిద్యాను
 రక్త! గుణవ్యక్త అవ్యక్తరాగా భ్రవద్భర్మ కాటికటిరా!
 తపస్సార సారామృతాసార ధారా పరిష్లావ సత్యాది
 లోకావరీ లోకసంవారణేహ వటక్షృణ్ణ కాభాశిభాశోటర
 ఘ్నాన సంవేశపత్రి వ్రజాలబ్ధ సమ్మోక్షద శ్రీయశఃపూర్ణ దీప్య

చృరిత్రా! మహాచిత్ర! చిత్రాయుహర్షస్వలద్భా మృకండాత్మ
జన్మార్చనా నిర్జితోష్ణతనూ కృష్ణ కృష్ణా! ప్రలంబఘ్న
సంజాత రాజత్సుభద్రాకృతి క్షీత శ్రీశ గౌరీశ వాణీశ మూర్తి
త్రయోపాంగదాడు స్థితోదార వైకుంఠవాసా శుభావాస వాస
వ్యధిష్ఠాసయానోచ్చలత్సరధిత్యాపదేశక్షమాధార కృద్వైరి
విధ్వంసనోద్యత్ప్రతాపా! నమద్గోప! గోపద్మనేత్రా రతాసక్త
సద్దణ్య మానీంద్ర పూర్వాచరద్భవ్య చంచత్తపోభంగ మృద్భీతి
నిర్వాణ సర్వాభిధానా సమాధాన ఆదానభేలా బృహతుక్షి
నిక్షిప్త పంకేజ గర్భాండ సంజాత పుంజభవజ్జంతు సంతాన
వృత్తి ప్రపుద్గాన (?) దాక్షిణ్యముద్రా! కృపాభద్ర! భద్రా
సనాసీన భూపాల భూపాలనాసంతతప్రీత శాంత స్వరూపా!
నమద్దేవ దేవేంద్ర ముఖ్యాదితేయారి సంహృత్సహస్రారి
బాహుచతుర్వ్యూహితాశేషకైవల్య మాంగళ్యధామా! పటి
హేమ! హేమక్షమాభృత్తు పారాచలాద్యద్రి వర్యాధిక శ్రీల
సన్నీలధాశైలాగ్ర సాధాంతరస్థాధ్యరత్నోరు పీఠస్థలీ సన్నివేశా
ధృవాద్రీశ అద్రీశమూలాలయాదిత్య మానీంద్ర యోగాంచి
తథ్యాన విజ్ఞాన విద్యాసనాథా! జగన్నాథ! నాథాది నాథా!
నమస్తే నమస్తే నమః

141

ఆర్య :

జయ కమలా కరలాలిత
చరణ సమాక్రంత భవన! విశ్వాత్మన్
ప్రకట నుదర్శనకాంత
...పురుషోత్తమ పుండరీకాక్ష (?)

142

క. ఈ కరణిని నుతియింపఁగ

నాకన్నియమెచ్చి యొక్కయంశుక మీయన్
గైకొంటినంత భావరుఁ
జాకమలాకరునికీర్తునని తలఁచుటయున్.

143

నీ. కన్నయ నిజసఖ గనక మంజరిఁ దవ
 స్వనిఁజేసి కమలాకరునిఁ జూడఁ
 బనిచిననదిచూచి చనుదెంచి యిట్లనును
 నినుదండ్రీ కమలాకరునికి నీఁడు
 కటకట యొరున కీఁగాంచి యున్నాఁడ న
 సఖ నీవు నాదు వేషంబుదాల్చి
 వరియింపుమని నిజాభరణంబు లిచ్చినఁ
 దద్విదితో పాయతం బురంబు

గీ. వెలినిబూరుగు తొట్టలో నిలువుమనిన
 వెఱచి కేసర లతలలో వెలఁది నిలచె
 నంత కమలాకరుండు హంసావళనుచుఁ
 గనక మంజరిఁబెండ్లాడి కదలిచనుగ.

144

గీ. కనకమంజరి విభుఁజూచి యనియె నిందు
 భూతమున్నది కాల్పుమీ భూర్జతరువు
 నన దహింపగ జూచి హంసావళియును
 సఖ ప్రమోదించి యక్కట చంపఁజూచె,

145

క. అని డెందంబున నచ్చెలి
 న్ననయము దూరుచును నట దినాంతమునందున్
 వనరుహలోచన యొంహిక
 వనము ప్రవేశించి మోహవళమున వ్రాలెన్.

146

ఉత్సాహ :

తనకుతాన తెలివిబొంది తన్విపద్మగుహతిన్
 వనరుహఁక్షుఁ బూజచేసి వంతబొందుచుండన
 క్కనకమంజరీప్రియుండు కాగఁ గూడియుండగన్
 దనువునందు జ్వరమువొడమి దాహశక్తి చూపగన్.

147

వ. అక్కనకమంజరి కమాలకరజ్వర నివారణార్థంబు శక్తికి నరోప
హారంబు సమర్పించతనవృత్తాంతం బెఱింగిన యశోక కరియను
సఖని బలివట్టందలంచి. 148

గీ. పట్టితెచ్చి విభుని పరకంకన్యట భూ
స్థలిని ఖడ్గమెత్తి తానె నఱుకఁ
జేర మొట్ట యిడుచుద్వార పాలకునిల్లు
చొచ్చి చెప్పెదొంటి నుద్దులెల్ల. 149

ఉ. చెప్పిననేమి చెప్పనృపశేఖరుఁ డానతి దుష్టశీలగా
నప్పుడెఱింగి హాస్రియ మృగాక్షి ! లతాంతశరీర యెట్టుగా
నిప్పుల వ్రేలితేయనుచు నివ్వెరగొండంగ వందిమానవుం
డప్పుడు వచ్చి చింతవలదంచును బుద్ధులుచెప్పి యిట్లనుకొ. 150

సీ. హరిపూజ చేత హంసావళి నాశంబు
బొందదు వెదకించు పువ్వుబోణి
నానట్ల కావింప నట వీడ్పలంబునఁ
గనికొనియేగి తజ్జనకు నింటఁ
బెట్టితిమని నిజభృత్యులు చెప్పిన
జని మేఘమాలితత్పదనమునను
హంసావళిని నివాహముఁ బొంది క్రమ్మఱ
తనపురికేతెంచె ధరణినాథుఁ

గీ. డనుచుఁజెప్ప వినుచునప్పు డుజ్జయినికి
నరిగి యొక్కముసలి యవ్వయింట
రెండురూకలిచ్చి నిండంగభుజియించి
కుక్కియిడిన నిద్రఁగూరియుండు. 151

న. అప్పుడు. 152

క. ఆయింటవృద్ధ కామిని

యాయతమతీ యవలుపిడికె డలికినసపుడే
కోయంగనైనఁ బిదుముచు
నాయవలునుదంచి వండ యాపగ కడుగ్గ.

153

క. రండచనుదెంచు నంతకు

నుండక యా యవలనైన యోరెముదింటిన్
ముండయు కోపంబునను శి
ఖండింగాఁజేసి త్రాడుగళమునగట్టె.

154

క. ననువేటగాండ్లు కనుగొని

చని రాజునకిడిన ద్వారసంబంధుడనై
జననాథ సీతమ్మున
మనుజుడనై నిన్నుఁగంటి మంటిని యుంటి.

155

వ. అనిచెప్పినంత.

156

సీ. ఆ మఱునాఁడు మృగాంకదత్తుఁడు కిరా

తపతితో ద్యూతబాంధవమునడుపు
నపుడు మయూరచోరాదుల వాక్రుచ్చి
రాత్రింటి చర్య కిరాతునకును
వినిపింప వాఁడాత్మ వనితను వధియింప
దలచుటయు మృగాంకదత్తుఁడతివ
వధియింపఁగాదని వారింప నదిమాని
శక్తియాగముజేయ జనుని నొకనిఁ

గీ. దెండునావుడు శబదలుద్దండ వృత్తి

బట్టికెచ్చిరి శతవీరభటవిదాద
నతనిఁ దనమంత్రి పుత్రు గుణాకరుడుగ
నఱిగి యిదియేమియన నతండ్రిట్లులనియె.

157

క. వింధ్యాటవికిం జని త

ద్వింధ్యాచలవాస గుడికి వేగమచనుచో
సంధ్యాశ్రయ రుధిరాసవ
గంధ్యాశ్రయమైన యచట కనుగొనునంతఁ,

158

క. భయమును బొందగన్నాపై

దయలో నొక పృథ్వికాంత తగ నిట్లనియెన్
రయమున జనుమిచ్చట సుం
శ్రయమనినను నేను దప్పిచని యొకవంకఁ.

159

సీ. పాంచాల నృపుద్వార పాలుండు కమలాఖ్యఁ

డాదత్తచావుడై యడవిలోన
తరుమూలమున నొక్క తరుణి దుఃఖింపగఁ
గనిహేతు వడిగినఁ గాంత పలికె
గంధమాలికయను కరటి మజ్జనకుండు
కాల బాహుని పుష్పకాండవహుండు
తత్తటిజిహ్వ సోదరుడు కుబేరు శా
పమున రథాంగంపుఁ బట్టియైన

గీ. గిరిజ నాసేవగైకొని కరుణఁబలికె

యతుమర్దించి యంగుళీయకము గొనిన
వానివరియింపుమనినఁ దద్వధ యొనర్చి
ఇంతిగైకొని చనె తనయింటికతఁడు.

160

ఆ. దేవహూతియ నెడు భూవాసపుని పత్ని

భోగదత్తయ నెడి పువ్వుబోణి
విభుండు దీర్ఘమరుగవెలఁదియుఁ దోటకుఁ
బోయి గార్థ భంబు మేయఁజూచి.

161

క. కోలఁగొని దానిఁగొట్టినఁ

గాలోక్కటివిటిగె దానిఁగని రజకుండా

నీలాలకఁదన్నుటయును

లోలాక్షీకిఁ గడువుదిగిన లోహితములిక్కఁ,

162

గీ. ధరణిసురుఁడువచ్చి ధరణీపతికిఁజెప్ప

ధావకునిని విప్రతరుణిఁబిలిచి

వాడు తెఱఁగు దెలిసి వసుధేశుఁ డిట్లని

పలికె సభికులెల్లఁ బ్రస్తుతింప.

163

ఉ. న్యాయముదప్పఁజేసిరి ధరామరపత్నియు ధావకుండు ని

ట్టియుమ వానిగార్దభము హీనపదంబుగఁ జేసె వీఁడుపా

ధ్యాయునిగర్భము నివ్వలయతంబొనరించెను గానయిట్టి ద

న్యాయముగాకయుండ వినుండందఱు నాడు వివేక వాక్యములు. 164

క. నిర్భయుఁడై భూసురసతి

గర్భిణియగుదాఁకఁ జాకిగైకొను ఖరసం

దర్భంబుదాఁక రజకా

విర్భవ వస్త్రములు మోచు విప్రుండనియెఁ.

165

వ. అని దుర్వివేక నృపాలుండు దీర్చినన్యాయంబునకు భూసురుండు

దేశత్యాగంబుజేసె నేను గురుక్షేత్రంబున కరుగునప్పుడు.

166

నీ. ఆకురుక్షేత్రేశుఁడగు మలయప్రభు

తనయుఁడిందు ప్రభుఁడనెడి వాఁడు

త్యాగి దుర్భిక్ష విదారిత ప్రజఁజూచి

వరతపంబున హరిపరము గాంచి

కల్పవృక్షాకృతిఁగైకొని వాంఛిత

ఫలదాతయై ధరాప్రజలఁబ్రోచె

నతనిని దానరత్నాకరుడని జన

వితతి వినుతింప వినుచు'

గీ. దానమే సర్వజనులకు ధర్మమనుచు
దానమే మోక్షములకెల్ల ధామమనుచు
దానమియ్యగలేకున్నఁ దలఁపవలయు
దానశూరుల నేప్రాద్దు ధర్మవిదులు. 167

వ. అనుచు నచ్చోటు గడలి దక్షిణాభిముఖుండనై యా శబరాల
యంబున కేతెంచిన. 168

తోవకము :

భిల్లులుతాఁకిన భీతిలకేనున్
భల్లపరంపర భగ్నముసేయన్
జిల్లలఁగోలలఁ జించిగి ధాత్రీ
వల్లభఘాతలువచ్చిన...భుక్. 169

డి. చూఁపమృగాంకదత్తుఁడు విశుద్ధచరిత్రులు మంత్రిపుత్రకుల్
బ్రావులు గా కిరాతవతి బంట్లుచు దానునుఁ దోడరావిశా
లాపురిఁగూర్చియేగ విపులాటవినొక్కెడ నిద్రవోపు సంతాపితుని నిద్రఁదేద్దుటయుఁ దత్సతివాత్మజుఁ డప్పు డిట్లనుక. 170

క. అన్నాగము శాపంబున
నిన్నుఁబెడబాసి రత్ననిధియును పురి న
త్యున్నత మూర్తి శతద్యయ
సన్నిధిఁబొడగాంచి యతడు సత్కృతీసేయక. 171

ఆ. యక్షనాథుఁడనుచు నాతని భార్యలు
చెప్పటయును నతనిచేతఁ దనదు
దుఃఖశాంతియడుగ దురితానుభుక్తికి
దుఃఖమేలరాక తొలఁగిపోవు. 172

క. నిర్ధనుఁడగు నొకవిప్రుఁడు
దుర్ధరతర తపమునందు ధూర్జటివలవన్
వర్ధనముగాంచి యావన
దూరరయగు యక్షిణీ వదూమణిఁగాంచె. 173

ఉ. యక్షిణీకిన్ మహీసురస కంగనయుద్భవమైన నప్పుడా
యక్షిణి భూమిదేవునకు నాత్మజనిచ్చి పినాకపాణి ఘా
లాక్షుని గొల్వనేగిన దదాత్మమనః స్థితి బాయలేక దే
హక్షయమొందిపోవుటయు నంగనయక్షుని గూడ విప్రునిఁ. 174

గీ. అట్టహాసుడనెడి నభ్రచరేంద్రుడ
య్యక్షిణీతనూజ నబ్జవదన
బలిమిఁబట్టు కొనుచు నలకాపురంబున
కరుగుటయును గిన్నరాధిపరుడు. 175

క. ఆ యక్షిణీతనూభవ
ప్రాయమునీక్షించి యలిగిపట్టిన వాఁడా
కాయంబువిడిచి హరియై
పాయకఘోరాటపులను భ్రమతం బాటున్. 176

గీ. అని కపించివ నక్కన్య వచల పుత్రిఁ
గొలువగాఁబెట్ట నదియునుఁ గొలుచుచుండ
శారదపీఠమైన కాశ్మీర ధరణి
మండలంబేలు నందనమను జవరుడు. 177

సీ. ఒకనాఁడు ద్వాదశి నుపవాసమునఁబొంది
కలలోన నాయకు కన్యఁగాంచి
దర్పకా నలగిఖా వందహ్యమానుఁడై
ధరణిభారము మంత్రి తరికినిచ్చి
తపమాచరింపుచు తరుణిపైఁ గూర్చిద
శావస్థలనుఁబొంది సమయరతీని
శంకరరూపుఁడై చనుదెంచి యొకవిప్రుఁ
డనియె భూవరుడు దన్నడుగుటయును

గీ. తైవకాస్తోత్రమైన భస్మంబుదాల్చి
శ్రీగిరిస్థలిఁ దపమేను నేయుచుంధ

శివుఁడు ప్రత్యక్షమై నాకుఁజెప్పె నొకటి
యదివిచిత్రంబు చెప్పెద విదితముగను. 178

గీ. బాణసుతయైన యువ తొల్లి పంచబాణ
తనయు ననిరుద్ధుఁగూడి యా ద్వారవతిని
మండితోద్యాస హాటికా మండలమున
క్రీడసలుపుచు నొకనాడు వేడుకమర 179

క. బాకాత్మజ యిందీవర
బాణాత్మజ గొంచునతలబంధురమయని (?)
ర్మాణోపవనము కుంజని
మాణిక్య గృహాంతరంబు మరగి చరింపన్. 180

చ. తఁయునిమీఁది మోహమున దర్పకుడంబుజ నాభుఁడానతి
చ్చిసగతినేగి యచ్చటను కేషవిభూషణుడేవి గౌరికిం
బ్రణుతియొనర్చి సూక్తములబ్రస్తుజిజ్ఞేసిన గీరహుషయై
ఘను ననిరుద్ధుఁజూపుటయుఁ గైకొనిద్వారక కేగెఁద్రీతుఁడై 181

క. అంతటముని శాపంబున
సంతకపురి కళలయాదవావలి చనినన్
దంతిత్వగరు కృపనే
సంతయుబొడంగంటి బొడమె నాభూపతియున్. 182

వ. అమ్ముని సహాయుండుగాఁ గాశ్మీరమండలంబున కరిగి. 183

గీ. శారికానూపయగు మహాశక్తి జూచి
దేవిగృహగాంచి కాశ్మీర దేశమునకు
నరిగిశద్ధంగలోగుంకి యలపుడేటి
రత్నమయమైన యొక్క పురంబుగాంచి. 184

సీ. అప్పురి శ్రీకంఠహాట కేశ్వరుఁగొల్చి
హేరంబు విఘ్నసమేతుఁ బొగడి
యటచని వజ్రమాయంబగు నొకమంది
రమ్మునుఁగాంచి తద్రత్నభిత్తి

చేరువనిల్చి తద్వార నిర్గతదైత్య
కన్యల నూర్వరఃగాంచి యందుఁ
గలలోన బాడఁగన్న కామిని యెదురైన
భూనందనాఖ్యుఁ డద్భుతమునంద

కాంతయిట్లని మేదిసీ కాంతుఁజూచి
నాకునై వచ్చితివిగదా నాకవసతి
కై ననేమగు రమ్మని యతనిగొనుచు
రక్తపూరిత సరసికారముణి యరిగి.

185

గీ. తా తరసపాత్ర భూపతిచేతికిచ్చి
పానమొనరింపు మనిన నృపాలుఁడొల్ల
కున్నశ్రేయస్సు చెడెనని యవిడ వగచి
యతని తలమీఁడ వైచె నయ్యుర్రపాత్ర.

186

క. ఒండొక సరసికిఁ గొనిచని
కాండంబుల నతనిమేనుఁ గడిగది(?)చనియెన్
మండలనాథుఁడు స్వప్నపు
మండనమని తలఁచి దుఃఖమాననుఁ డగుచున్.

187

వ. అచ్చటం బరిభ్రమించుచు నొక్కచోటం బడియున్న సమయం
బున.

188

క. తుమ్మెదలు గుట్టఁబొరలెడు
నమ్మహిపతి గప్పెఁ దపసి యజినముచేతన్
తుమ్మెదలు గుంపుకూడిన
నమ్మనిభూనందుఁ జూచి యపుడిట్లనియెన్.

189

క. జలజభవ జలజ లోచన
జలజ కిరీటుల నభేదసాకారులుగాఁ
దలఁచి భజించు నెవ్వఁడు
నెలమిన్ వానికి ఘటించు నిష్ఠసుఖంబుల్.

190

గీ. అనుచు మానిపలుక నధరణీశుండు
 బ్రహ్మవిష్ణు శివులఁ బ్రస్తుతించి
 కరుణ వడసి దైత్యకామిని గైకొని
 యాత్మపురికి సరిగెనని వచించె 191

వ. అంత. 192

క. శ్రీదర్శనాఖ్యుండను త
 ద్భూదేవునియింట నన్న భుక్తుండగుచున్
 వైదిక గేహము వెలువడి
 యాదట నొకసరసిఁగాంచి యాతీరమునన్. 193

నీ. ఒకకాంతఁ బొడగని యొయ్యన నడిగిన
 శ్రీదర్శనునకు నచ్చెలువవలికె
 బద్ధగర్భతనూజఁ బద్మిష్ఠనే ముఖ
 రాఖ్యుండు తోఁబుట్టెనన్న నాకు
 మాతండ్రియును నేను నాతనివెదుకంగ
 ధర బరిభ్రమియింపఁ దస్కరుండు
 మాతండ్రిఁజంపి నెమ్మది తనసుతునకు
 వీయఁగాఁ దలఁచిన నీలైనతఁడు
 వాఁడునను వెళ్ళఁగొట్టిన వచ్చియిచట
 తండ్రితోఁబుట్టు వని మదిఁ దలఁచితలఁచి
 దుఃఖచింతావశమ్మునఁ దూలుచుండి
 నిన్నుఁబొడగంటి సంతోష నిధియుబోలె 194

క. అనునంతముఖర కుండును
 దనసోదరి వెదకికాంచి తండ్రిమరణ మ
 వ్యసదుహముఖ వినిపించిన
 విని దుఃఖతుఁ డగుచు మాళవీయ పురమునన్. 195

వ. ప్రవేశించి యారాజనకుం దనమంత్రివిద్యను వాతరోగంబునడం
 చిన నమ్మహీశ్వరుండు 196

ఆ. వె. అర్ధరాజ్యమీయ నాశ్రీసుదర్శన
 ద్విజాఁడు యావరాజ్య విభవ మొంది
 యుండునంత వైశ్యుడొక దూతఁబుత్తెంచె
 జలధినోడయెక్కి చనదలంచి

197

క. శంసాపూర్వంబుగ ద్విజ
 హంసుడు కలమెక్కి విట్నహానుగుడైయా
 హంసద్విపమునకుఁ జని
 హంసాశ్రయుడైన యొక్కయతివరుఁగాంచెన్.

198

సీ. అయ్యతి వరుకృపహస్తీ వక్త్రునిఁగంచి
 నుతియించి తద్వ్యోన్నత విభూతి
 దండ్రి యీయంగ శ్రీదర్శ నాఖ్యుడనంగ
 మంజరిఁబెండ్లాడి మహితలీల
 సభగయానుడై యాత్మపురమున
 కేతెంచి పద్మేష్ట బ్రీతికూడి
 భార్యలును దానును బ్రహ్మయానతిచేత
 శ్రీదర్శనుడు యక్షసిద్ధివడసె

ననుచు గథచెప్పియెను నీయడవిలోన
 వారిచరితంబు దలఁపుచు వచ్చివచ్చి
 యలసిపడియుండి మిముగంటి ననుచుఁమొక్క
మెచ్చి మృగాంకదత్తుడవుడు (?)

199

సీ. రాధా పురీ వర-రమణుడు గ్రథటాఖ్యుఁ
 డతనిభార్య మనోరమాభిధాన.
 శుష్మహీ పతియున్న యాస్థానమునకొక
 వర్తకుండరుడెంచి నాట్యమాడ

తత్సత శ్రీవనితాకృతి ధరియించి
 నటియింప బతి భీమభటుడు గదిసి
 క్రీడారణంబున గేడించి లాసికా
 సుతూజంపుటయు భూమిపతిఁదలంకి
 కొడుకు బురమువెళ్ల గొట్టి కనిష్ఠునిఁ
 బ్రభువుఁజేయ భీమభటుని హితుఁడు
 శంఖదత్తుఁడనడి నద్విజు డరుదేర
 నన్యదేశమున కరుగు నవుడు.

200

ఆ. వణిజుడొకడు సింధువాహంబుదెచ్చిన
 భీమభటుఁడు దానిఁ బ్రేమగొనిన
 ధరపుసిన్న (?) కొడుకు నావాడునర్తకి
 తనయుఁడనుచు బాహుదర్పమమర

201

క. భీమభటుమీఁద నడిచిన
 భూమిపునకు వెఱచి జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడునగరి
 సీమంబువెడలి తురగము
 నామిత్రుఁడు తోడరాగ నరిగి యొకడవన్ (?)

202

క. హరికంఠ కహకహఃరవ
 మురవడిమ్రోయుటయు దురగమోర్వక పడినన్
 దురగంబువిడిచి నిజపద
 చరణంబుని నీలకంఠసంయమి గాంచెన్,

203

వ. తదనుమతంబున స్నానార్థంబు గంగా ప్రవేశంబుచేసిన.

204

క. మిత్రుని మీనుమ్రుంగిన
 ధాత్రీవరసుతుడు శోకతప్తుండగుచున్
 దత్తిపథ గాంబులం దన
 గాత్రంబును విడువఁదలంప గంగయుఁ బలికెన్

205

వ. ఈసాహసంబు వలవదు ప్రతిలోమానులోమోచ్చారణంబున
 స్వేచ్ఛాకృతి ప్రధానమగు మంత్రంబిచ్చెదం గొనుమని యువదే
 శించినం గైకొని యమ్మహా నదివీడుకొని లాటదేశంబునకుంబని
 యందు.

206

ఆ. ద్యూతమాడి వాసితోడుత దాద్యూత
మాడి గలిచినట్టియర్థమెల్ల
తనధనంబుచేసి ధనదత్తుడను విప్రుఁ
డాత్మసఖుఁడుగాఁగ నాచరింప

207

సీ. ఆవిప్రు వరుడిట్టులనియెను శివదత్తు
డనెడు విప్రునకునే నాత్మజుఁడను
మాతల్లి కడుభాపమతి తీర్త కలహించి
కోడలి నిలువెళ్ళఁగొట్టి యేడ్చు
భయమును మాయా స పర్యయు నందక
కపటంబు లధిపతిఁ గల్లలాడు
బంధువర్గము నెల్ల ప్రతిదినంబునుదిట్టు
నెప్పుడు లేదని యింతిసౌలయు

భార్యమారుగాఁగ (చంద్రబ్రతిమ నా¹)
యదియునీవు వెళ్ళఁడనుచును దూఱు
నందు బడగ లేక యరుదెంచి యిచ్చట
నిన్నుగంటి ద్యూతనిధికతాన

208

వ. అనినుతించిన.

209

క. ఆభీమభటుఁడు హితుఁడగు
నాభూసురుఁగూడి తిటుగునంతట నదిలో
శాభర్యధిపతి తెచ్చిన
లాభమునకు దాశభటులు లౌల్యముమెఱయన్.

210

గీ. అట్టిమత్స్యంబు భేదింప నందులోన
శంఖదత్తుని బొడగాంచి గంతసమున
బ్రతికి తెలువలెనన భీమభటున కనియె
మంత్రిపుత్రుఁడు దై వికమహిమఁ జేసి.

211

- క. ఈమత్స్యగర్భమున నీ
యామివమే భుక్తిగోనుచుఁ బ్రాణముతోడన్
భీమభట నిలిచి నానని
యా మిత్రుడు దానుగూడి యాపగకరుగన్, 212
- ఉ. భూవరుఁడంతగాంచెఁ బరిపూర్ణ శుభాంశుముఖాంతరాళ శో
భావల మానలోచన విభావళిఁ జారుసహస్ర కన్యకా
భావవిలాస విభ్రమనభావలి నంచిత యానమొప్పునాం
సావళిఁ గోమలాంగపరిహాసిత భాసికళాలతావళిక్, 218
- క. భామినియుఁ జూచెనుద్భట
భీమభట ప్రకటకర విభీతరకటునిన్
కోమల దేహోత్కటునిన్
భీమభటుని మదనశాస్త్ర బృందార్భటునిన్, 214
- వ. అంత 215
- గీ. దానిచెలికత్తై గొనిపోవ త్వరితగతిని
నంతిపురిఁజొచ్చి యక్కాంత ననుభవించె
వేగుటయుఁ బుత్రివినుపింప వెలఁదితండ్రి
భీమభటునకుఁ తనకూతుఁ బెండ్లిజేసె, 216
- ఉ. పుత్రులు లేమి లాటపతి పుత్రిమనోహరు రాజుచేయ న
క్షత్రియుడాత్మభూమికి నసంఖ్యబలంబుల తోడనేగి ని
క్షత్రముగాగ నోదరుల హృతలికిన్ బెడ బాపి తానె యా
ధాత్రియునేల భూజనులు తత్పరతంగొని యాడుచుండగన్, 217
- వ. అంతనాతనిమంత్రి నగునేను నుదంక ఋషికి నపకారంజేసిననతఁడు
నన్ను గజంబవగు మని శపించె 218
- అ. యట నుదంక శాపహతి హస్తినైయున్న
యేను భీమభటుని యింతి వలన
శాపముక్తివడసి చనుదెంచి నినుగంటి
చండకక్తియనెడు గుచివవరుఁడ 219

చ. అనిన మృగాంకదత్తుడు ప్రియంబునబొందె ప్రథానిపుత్రకుల్
తనుగొలువంగ శంకరుని దైవశిఖామణిగొల్చి సంస్కరిం
చిన జనుడెంతు నేననుచు జప్తునభేదరుడేగె దత్తుడున్
వనరువానేత్ర గోరి సచివప్రభులంగొని యేగె పీఠికిన్. 220

వ. అంతచుజ్జయినీ పురాధీశ్వరుండు తనకూతురగు శశిప్రభయను
దానిదెచ్చి మృగాందత్తునకు వివాహంబొనరించెనని ఋషీశ్వ
రుండు కథచెప్పి యన్నరవాహనదత్తునకు తనమంత్ర సామర్థ్యం
బున ఖచ్చుకుం డెత్తుకొనిపోయిన మదనమంచికం దెచ్చియిచ్చిన
తనపురంబునకరిగి సుఖంబుండెనని వజ్రప్రభుండను విద్యాధరుండు
వత్సేశ్వరునకుఁజెప్పి సుఖంబుండెనని బలిండునకు నారదుండెఱిం
గించుటయును. 221

ఉ. గంధకరీంద్ర శిక్షణ శిఖండ మహాద్వల పింఛమాలికా
బంధుర ! కుంట్లముక్ల పినభైరవపాత్ర మనోబ్జినీజగ
ద్బాంధవ ! తొండమాభిధ నృపాలకసన్నతి పాత్ర పాత్రసా
గంధిక వేంకటాద్రిమణి కందరశాశ్వతనీలకంధరా. 222

క. భిల్లస్త్రీచందస్మిత
గల్లస్థల రచిత మకరికామృదువల్లి
వేల్లితకపోల ! మహితల
వల్లభ ! పినభైరవేంద్ర వరహృదయేశా. 223

ఉద్ధరమాల :

కుంభీసంభవ శుంభద్వాచా
రంభోబృంభణగుంభద్విద్యా
సంభాసంభవ శంభరలక్ష్మీ
జంభ (?) ద్భూషణ సంభృతవతా. 224

గద్య. ఇదియష్టభాషా కవితాప్రవీణ నవఘంట సురత్రాణ కూచనా
మాత్య పుత్రసుకవిమిత్ర వినయవిద్యావిధేయ యెఱ్ఱయనామ
కేయ ప్రవీణుడైన సకలనీతి కథానిధానంబునందు సర్వంబును
పంచమాశ్వాసము.